

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

**SINIRLARIN HAPSETTİĞİ TARİH:
OSMANLI İMPARATORLUĞU'NA KARŞI HIRVAT ASKERİ
SINIR BÖLGESİ'NİN ÖRGÜTLENMESİ (1553-1664)**

Mehmet SOLAK

Doktora Tezi

Ankara, 2018

SINIRLARIN HAPSETTİĞİ TARİH:
OSMANLI İMPARATORLUĞU'NA KARŞI HIRVAT ASKERİ SINIR
BÖLGESİ'NİN ÖRGÜTLENMESİ (1553-1664)

Mehmet SOLAK

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

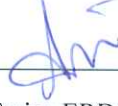
Mehmet Solak tarafından hazırlanan “Sınırların Hapsettiği Tarih: Osmanlı İmparatorluğu’na Karşı Hırvat Askeri Sınır Bölgesi’nin Örgütlenmesi (1553-1664)” başlıklı bu çalışma, 06/06/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet ÖZ (Başkan)

Doç. Dr. Fatih YEŞİL (Danışman)

Doç. Dr. Emine ERDOĞAN ÖZÜNLÜ

Doç. Dr. Güçlü TÜLÜVELİ

Dr. Öğr. Üyesi Güner DOĞAN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☒ Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

06/06/2018

Mehmet SOLAK

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

o Tezinin tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etseniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

o Tezinin 06/06/2021 tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

o Tezinin.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

o Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

06 /06/2018

Mehmet SOLAK

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandđım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadđımı, yararlandđım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Doç. Dr. Fatih YEşİL danışmanlığında tarafımdan retildeğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

06/06/2018

Mehmet SOLAK

“Kıtlığı kim getirir? ORDU
Veba kimdir? ORDU
Kılıç kimdir? ORDU
Ticareti kim engeller? ORDU
Herkesi kim mahveder? ORDU”

Hugh Peter, *A Word for the Army and Two Words to the Kingdome*, 1647, s.4-5.

* Bu tez, Türk Tarih Kurumu’nun 001.nolu “***Osmanlı-Habsburg Mücadelesinde Hırvatistan’ın Rolü (1606-1683)***” isimli projesinin desteği ile kaleme alınmıştır.

TEŞEKKÜR

Tezin araştırılmasında ve yazımında yorum ve düşünceleriyle yardımcı olan birçok hocama ve meslektaşına; çalışmanın dayandığı metaryal ve literatürün sağlanmasında yardımcı olan kurumlara karşı büyük bir şükran borçluyum. Birkaçını burada özel olarak belirtmeliyim.

İlk başta danışmanım Doç. Dr. Fatih Yeşil'e hem akademik hem de manevi olarak ayrı ayrı teşekkür etmek zorundayım. Akademik olarak, tezin taslağını okumak için yeterince nazikti ve çok sayıda faydalı yorumlar yaptı. Böylece akademik stilime büyük katkılar sağladı ve metni daha tutarlı hale getirmek için sayısız önerilerde bulundu. Her an her konuda sorular yönetebildiğim ve kıymetli fikir ve görüşlerinden beni mahrum etmeyen hocamın manevi desteği konusunda ne kadar teşekkür etsem boş...

Yükseklisans ve doktora derslerinde yakından tanımak fırsatı bulduğum, elimden tutarak tarih camiasının kapılarını bendenize açan Hacettepe tarih bölümünün üç Mehmet hocasına teşekkürü hayat boyunca edeceğim. Sert ve babacan tavırları ile her daim varlığını hissettiğim sayın başkanım Mehmet Öz'e; beni her daim destekleyen ve çay-mandalına ikilisini sevdiren Mehmet Özden'e; fedakârlıkta sınır tanımayan Mehmet Seyitdanlıoğlu'na teşekkürlerimi sunarım. Avrupa Tarihi dersini aldığım zaman erken modern dönem Avrupa'sını sevdiren, nezaket ve disiplini akademik hayatında düstur edinen sevgili hocam Doç Dr. Gümeç Karamuk'a teşekkürler...

Lisansüstü ilk öğrencisi olduğum Dr. Öğr. Üyesi Serhat Küçük, Türk Tarih Kurumu'nun projesinin yürütücülüğü yapmayı seve seve kabul etmiş ve bana güvenerek maddi ve manevi büyük bir yükün altına girmiştir. Her üç ayda bir Türk Tarih Kurumu'nun ilerleme raporunu sıkılmadan okuyarak bu yükünü bir derece daha arttırmıştır. Hvala KÜÇÜK. Tez metnini alan bilgisi hususunda okuyan ve eleştirel bir bakış açısıyla yazarı yönlendiren sevgili Dr. Ömer Gezer'e ayrıca teşekkür ederim.

Ağustos 2015- Ekim 2016 tarihleri arasında Zagreb ve Viyana arşiv ve kütüphanelerinde yapılan araştırmalar bu tezin en önemli kaynaklarını oluşturmuştur.

Türkiye’de bir üniversitede okutman kadrosunda çalışırken yurtdışına gidip araştırma yapmak zordur. 2013 yılında yurtdışına gitmek için ilk izin istediğimde bölüm başkanın müstehzi sözler ve tavır eşliğinde keyfi bir biçimde izin vermemesiyle yurtdışına gidişim ertelendi. İki yıl sonra yurtdışına gidişime izin veren ve her üç ayda bir Türkiye’ye gelişiminde tekrar geri göndermemek istemeyenlerin ali cengiz oyunlarını bozan; her daim çalışmalarımı destekleyen ve Hırvatça öğrenmem konusunda destek veren Prof. Dr. Mehmet Bahar’a minnettarım.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi’ndeki bazı tarihçi meslektaş arkadaşlarımin katkısı da çalışmanın kaleme alınmasında büyük bir öneme sahiptir. Doç. Dr. Ömer Metin, Doç. Dr. Levent Düzcü, Dr. Öğr. Üyesi Fahri Kılıç, Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Yıldız yazarı sürekli yüreklendirip, desteklemişlerdir. Tez metninin Türkçesi bağlamında okuyup gerekli düzeltmeleri Dr. Selami Alan yapmıştır. Hepsine müteşekkirim.

Hırvatistan’daki araştırmalarım sırasında Hırvatistan Devlet Arşivi’nin (Hrvatski Državni Arhiv) Antik ve Askeri Kayıt Departmanının başkanı Ladislav Dobrica’ya, Referans ve Okuma Odası bölüm başkanı Anka Batinić’e ve arşiv memurlarına teşekkür ederim. Hırvat Tarih Müzesi (*Hrvatski Povijesni Muzej*) birinci el belge koleksiyonunun (*Dokumentarna Zbirka I.*) danışmanı Ela Jurdana’ya Statuta Valachorum’un (1630) orijinalini göstermesi, üzerinde çalışırken bilgilerini cömertçe paylaşmasından dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Viyana Devlet Arşivlerin’den Hırvatistan Sanat ve Bilim Akademisi’nden (*Hrvatska Akademija Znanosti i Umjetnosti*) ve Zagreb’deki Milli ve Üniversite Kütüphanesi’nden (*Nacionalna i Sveučilišna Knjižnica u Zagrebu*) faydalanmama yardımcı olan görevlilere teşekkürler. Latince el yazılı belgeleri Hırvatça’ya tercüme ederek cömertçe bir yardımda bulunan, Zagreb’de evini bana açan, Zagreb-Viyana-Graz seyahatlerimde beni yalnız bırakmayan ve *Vojna Krajina* hakkında sık sık gevezeliklerimi sıkılmadan dinleyen Dražen Babić’e müteşekkirim. Ayrıca Hırvatistan’a ilk gidişimde elinden gelen tüm yardımları esirgemeyen Zagreb Üniversitesi, Felsefe Fakültesi Türkoloji bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Ekrem Čaušević’e teşekkür ederim.

Anneme, babama ve en sonunda, bana koşulsuz olarak inanan, tezdeki tüm haritaları çizen *Zümrüd-ü Ankam* Rukiye'ye nasıl teşekkür edebilirim ki.... Kızım Efdal'in doğumuyla başlayan doktora tez serüvenim altı yaşını doldurduğu bir günde bitirmek nasipmiş...

Tez, Türk Tarih Kurumu'nun 001 nolu, "*Osmanlı-Habsburg Mücadelesinde Hırvatistan'ın Rolü (1606-1683)*" isimli projesinin desteği ile kaleme alınmıştır. Bu projeyi destekleyen Türk Tarih Kurumu'nun başta başkanı Prof. Dr. Refik Turan'a ve yönetimine teşekkür ederim. Yukarıda isimleri zikredilen şahısların hepsinin vermiş oldukları fikirler ve yapmış oldukları yardımlar, tezin ruhunu oluşturmuştur. Şunu da unutmadan belirtmeliyim ki, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin etraflı bir tarihinin yazılması bir araştırmacının tek başına başaramayacağı kadar çetin bir görev olmasından dolayı bu tezdeki eksikler ile yanlışlar sadece bendenize aittir.

Herkes arz-ı şükran ederim. / Hvala svima!

8 Aralık 2017

Gölköy/BOLU

ÖZET

SOLAK, Mehmet. *Sınırların Hapsettiği Tarih: Osmanlı'ya Karşı Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Örgütlenmesi (1553-1664)*, Doktora Tezi, Ankara, 2018.

Macaristan topraklarındaki Osmanlı fütuhatının şiddeti, 1521 yılından itibaren artmıştır. Habsburg Monarşisi, şiddeti artan bu Türk akınlarına karşı İç Avusturya Bölgeleri'nin güvenliğini sağlamak için Osmanlı İmparatorluğu ile olan sınır bölgesinde, Adriyatik Denizi'nden Karpatlara kadar uzanan geniş coğrafyada bir takım askeri-idari bölgeler oluşturmuştur. Bu askeri-idari bölgelerin tamamına *Askeri Sınır Bölgesi* ismi verilmiştir. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi ise bu mozağin çekirdeği ve en batısındaki parçasıdır. Bu çekirdek yapı Adriyatik Denizi ile Sava Nehri arasındaki coğrafyada, Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın daha önce inşa ettiği sınır savunma sisteminin yeniden yapılandırılmasıyla oluşan bir Balkan müessesesidir. Bu tezin amacı, Osmanlı Bosna'sının karşısında Habsburg Monarşisi tarafından oluşturulan Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin örgütlenmesini (1553-1664) değerlendirmektir. Bu örgütlenmenin askeri-idari analizi, Osmanlı akınları sonucu Askeri Sınır Bölgesi'nde gerçekleşen yapısal değişimler üzerinden ele alınmıştır. İki patrimonyal dünya gücünün siyasi ilişkileri; askeri, sosyal ve sosyo-askeri boyutları Hırvat Askeri Sınır Bölgesi üzerinden analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Habsburg, Osmanlı, Hırvatistan, Askeri Sınır Bölgesi, Ulah, Kaptanlık, Başkaptanlık.

ABSTRACT

SOLAK, Mehmet. *History Enclosed by the Borders: The Organisation of the Croatian Military Border Region against the Ottoman Empire (1553-1664)*, Ph. D. Dissertation, Ankara, 2018.

The severity of the Ottoman conquests on Hungarian territories increased from the year 1521. The monarchy of Habsburg established a set of military-administrative zones in the border region with the Ottoman Empire within the wide geography lying from Adriatic sea to the Carpathian mountains with a view to ensure the security of the Inner Austrian Regions against these aggravating Turkish raids. All of these military-administrative zones were called Military Border Region. As for the Croatian Military Border Region, it is the core of that mosaic and the part on the farthest west. This core structure is a Balkan administration (foundation) in the geography between Adriatic Sea and Sava River which was established with the restructuring of the border defence system the Medieval Kingdom of Hungary had built before. The aim of the thesis is to evaluate the organization of the Croatian Military Border Region which was established by the Monarchy of Habsburg against the Ottoman Bosnia. The military-administrative analysis of this organization has been treated (discussed) in terms of the structural changes that occurred in the Military Border Region as a result of the Ottoman raids. The political relations of two patrimonial world powers; military, social and socio-military dimensions have been analysed over the Croatian Military Border Region.

Keywords

Habsburg, Ottoman, Croatia, Military Border, Wallach, Captaincy, Captaincy General

İÇİNDEKİLER

KABUL ve ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN.....	iv
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xvi
TABLolar DİZİNİ	xviii
GRAFİKLER DİZİNİ	xx
ŞEKİLLER DİZİNİ	xxii
HARİTALAR DİZİNİ	xxiii
GİRİŞ: KONU, METOD, KAVRAMLAR ve KAYNAKLAR ÜZERİNE DEĞERLENDİRME	1
1. KONUN SINIRLARI ve TAKİP EDİLEN METODOLOJİ	1

2. KAVRAMLAR HAKKINDA	7
2.1. Bütünleşen Coğrafya: Hırvatistan ve Slavonya	10
2.2. Askeri Sınır Bölgesi'nin Yarı-Nizami Yedek Askeri Gücü: Ulahlar (Eflaklar)	13
2.3. Hırvat Topraklarının Yöneticisi: Ban	20
3. KAYNAKLAR ÜZERİNE	24
1. BÖLÜM: TÜRK AKINLARI ve SINIR BÖLGESİ (1521-1547)	29
1.1. TÜRK BASKINLARI (TURŠKI VPADI): HER ZAMAN KORKU, HER YERDE KORKU	29
1.2. TÜRK TEHLİKESİNE KARŞILIK SAVUNMA STRATEJİSİNİN BAŞLAMASI.....	40
1.3. MOHAÇ MUHAREBESİ VE HABSBURG-HIRVAT BİRLEŞMESİ	52
1.4. HIRVAT ASKERİ SINIR BÖLGESİ'NİN OLUŞUMUNUN BAŞLANGICI ...	60
1.4.1. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Oluşumuna Örnek: Žumberak Kaptanlığı..	66
1.4.2. Hırvatistan ve Slavonya'daki Osmanlı Akınları (1526-1537)	70
1.4.3. Gorjani / Vertizo Muharebesi (1537).....	74
1.4.4. Askeri Sınır Bölgesi'nin İdari/Askeri Örgütlenmesi.....	77
1.4.5. Cisdanubian ve Transdanubian Sınır Bölge Başkaptanlıklarının Oluşumu (1542).....	86
2. BÖLÜM: SINIR BÖLGESİ'NİN SAVUNMA SİSTEMİNE DÖNÜŞÜMÜ (1547-1568)	95

2.1. OSMANLI SİYASİ POLİTİKALARI KARŞISINDA HIRVAT ASKERİ SINIR BÖLGESİ (1547-1560)	95
2.2. PROAKTİF FAALİYETLER: SİGETVAR SEFERİ’NİN SINIR SAVUNMASI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1559-1566).....	112
3. BÖLÜM: SINIR BÖLGESİNİN STABİLİZASYONU ve TUMTURAKLI EGEMENLİĞİ (1568-1608)	129
3.1. ASKERİ SINIR BÖLGESİ’NİN İDARİ/ASKERİ BÖLÜMLENMESİ	129
3.2. İKİ SAVAŞ ARASINDA OSMANLILARIN HIRVAT SINIR SAVUNMASI İÇİN ALDIĞI ASKERİ ÖNLEMLER (1568-1593).....	132
3.3. FRANKOPAN TOPRAKLARI: ASKERİ YÖNETİM İLE SOYLULARIN ÇIKAR ÇATIŞMASI.....	144
3.4. ASKERİ SINIR BÖLGESİ’NİN FİNANSMANI: PARALI ASKER SAYISI VE MAAŞLARI	146
3.5. HAUPTGRENZBERATSCHLAGUNG: VİYANA ASKERİ KONFERANSI (1577)	161
3.6. HIRVAT ASKERİ SINIR BÖLGESİ’NİN ARKASINDA BÖLÜNMEZ BİR BEDEN: 1578 BRUC NA MUR.....	169
3.7. UZUN TÜRK SAVAŞI (1593-1606) VE ASKERİ SINIR BÖLGESİ	179
4. BÖLÜM: SINIR MEKÂNINDA DENETİM VE TEPKİ (1608-1664)	200
4.1. ASKERİ ve SOSYAL BAĞLAMDA HIRVAT ASKERİ SINIR BÖLGESİ’NİN DEĞERLENDİRİLMESİ (1606-1648).....	200
4.1.1. Zitvatoruk Antlaşması’nı Tamamlayan Antlaşmalar	205

4.1.2. Ulah Yerleşimleri Işığında Ogulin Kaptanlığı'nın Oluşumu	209
4.1.3. Uzun Türk Savaşı Sonrası Ulahların Toprak Mülkiyeti Sorunu	221
4.2. OTUZ YIL SAVAŞLARI SONRASI OSMANLI-HABSBURG İLİŞKİLERİ IŞIĞINDA HIRVAT ASKERİ SINIR BÖLGESİ	236
4.2.1. Savaş Öncesi Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Asker Gücü (1657)	241
4.2.2. Ateş Denizine Dönüşen Arazi: Erdel (1657-1662)	243
4.2.3. Habsburg-Osmanlı Savaşı (1663-1664): Uyvar'ın Kaybı ve Lipótvár Başkaptanlığı'nın Örgütlenmesi.....	248
4.2.4. Vasvar (Eisenburg) Antlaşması Ve Askeri Sınır Bölgesi Üzerine Etkileri.	251
4.3. VASVAR ANTLAŞMASI'NA TEPKİLER VE HIRVAT ASKERİ SINIR BÖLGESİ'NE ETKİSİ.....	253
4.3.1. Hırvat Soylu Tepkisinin Yasal Bir Ayaklanmaya Dönüşümü: Zrinski- Frankopan Komplosu	255
4.3.2. Zrinski-Frankopan Komplosu ve Hırvat Sınır Mekânı	262
4.3.3. Komplodan Sonra Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Finansmanı ve Askeri Gücü (1671)	267
SONUÇ.....	272
KAYNAKÇA	277
EKLER.....	308
Ek 1: Hükümdar Listesi.....	309
Ek 2.: Gravürler	324

Ek 3: Etik Kurul İzin Muafiyet Formu338

Ek 4: Orjinallik Raporu339

KISALTMALAR DİZİNİ

Alm.	: Almanca
b.y.	: Basımevi yok
bk.	: Bakınız
br.	: Broj
bs.	: Baskı
çev. ed.	: Çeviri Editörü
çev. ve haz.	: Çeviren ve Hazırlayan
çev.	: Çeviren
ed.	: Editör
env.	: Envater
fl.	: Florin
fol.	: Folio
h.	: Hayatı
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
HAZU	: Hrvatska Akademija Znanosti i Umjetnosti
HDA	: Hrvatski Državni Arhiv
Hir.	: Hırvatça
HMGZ	: Hrvatska Mjesta u Grafičkoj Zbirci
IO.HKR	: Innerösterreichische Hofkreigsrat.
Ivn.	: Inventar
İng.	: İngilizce
JAZU	: Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti
KA	: Kriegsarchiv
Knj.	: Knjiga
Ktj.	: Kutija
LZMK/HBL	: Leksikografski Zavod Miroslav Krleža/Hrvatski Biografski Leksikon
LZMK/HE	: Leksikografski Zavod Miroslav Krleža/Hrvatska Enciklopedija

m.	: Madde
MD.	: Mühimme Defteri
MIÖG	: Die Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung
MSHSM-HSS	: Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium: Hrvatski Saborski Spisi.
MSHSM-MHRCDS/HS:	Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium: Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae/Habsburški Spomenici.
MSHSM-SHK	: Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium: Spomenici Hrvatske Krajine.
OeStA	: Österreichisches Staatsarchiv
OGTMİ	: Osmanlı'dan Günümüze Türk-Macar İlişkileri
PGZ	: Portreti u Grafičkoj Zbirci
Pro.	: Protokoll
RAD	: Razred za Društvene Znanosti
s.	: Sayfa
t.y.	: Tarih yok.
tran.	: Translator
UBVKG	: Ujedinjena Bansko- Varaždinsko- Karlovačka Generalkomanda
ur.	: Urednici
v.	: Varak
vd.	: ve diğerleri
VZA	: Vjesnik Kr. Hrvatsko-Slavonsko-Dalmatinskoga Zemaljskog Arkiva

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo I: Habsburg Monarşisi'nin Hırvatistan ve Slavonya Banları (1527- 1848).....	23
Tablo II: HR-HDA-426, <i>UBVKG</i> ” İsimli Kataloğun Dosya Tasnifi (1560-1750).....	25
Tablo III: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Askerlerin Kaptanlıklara Göre Dağılımı (1537).....	79
Tablo IV: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Askerlerin Kaptanlıklara Göre Dağılımı (1545).....	83
Tablo V: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Askerlerin Kaptanlıklara Göre Dağılımı (1549).....	85
Tablo VI: Viyana Saray Cenk Divanı'nın Başkanları.....	105
Tablo VII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Karşısında Yer Alan Osmanlı Kalelerindeki Asker Sayısı: I. Rapor (1577).....	135
Tablo VIII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Karşısında Yer Alan Osmanlı Kalelerindeki Asker Sayısı: II. Rapor (1577)	137
Tablo IX: Askeri Sınır Bölgesi'nin, Hırvat ve Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgelerinin Paralı Asker Sayısı (1556-1593)	153
Tablo X: Hırvat-Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi'nin Asker Sayısı (1556).....	153
Tablo XI: Askeri Sınır Bölgesi'nin Paralı Asker Sayısı ve Senelik Maaşları (1556-1593)	154
Tablo XII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Askerlerin Kaptanlıklara Göre Dağılımı (1573)	158

Tablo XIII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Asker Sayısının Kaptanlıklara Göre Dağılımı (1577).....	165
Tablo XIV: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Asker Sayısı (1579).....	169
Tablo XV: Vuk II. Krsto Tržaćki Frankopan'ın Ogulin'de Vergiden Muaf Kıldığı Ulahların İsim Listesi (20 Mayıs 1630)	216
Tablo XVI: Vuk II. Krsto Tržaćki Frankopan'ın Ogulin'de Vergiden Muaf Kıldığı Ulahların Ek İsim Listesi (15 Nisan 1633)	218
Tablo XVII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Asker Sayısının Kaptanlıklara Göre Dağılımı ve Maaşları (1657)	242
Tablo XVIII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Askerlerin Kaptanlıklara Göre Dağılımı (1671)	268

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik I: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Karşısında Yer Alan Osmanlı Kalelerindeki Askeri Grupların Yüzdelik Oranı: I. Rapor.....	136
Grafik II: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Karşısında Yer Alan Osmanlı Kalelerindeki Askeri Grupların Yüzdelik Oranları: II. Rapor (1577)	138
Grafik III: Askeri Sınır Bölgesi'nin Yıllara Göre Harcamaları ve Macaristan'ın Katkısı	149
Grafik IV: Askeri Sınır Bölgesi'nin Harcamalarında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Payı.....	150
Grafik V: Askeri Sınır Bölgesi'nin Harcamalarına Yapılan Yardımlarının Yüzdelik Oranları (1571).....	152
Grafik VI: Askeri Sınır Bölgesi'neki Paralı Askerler Maaşlarının Başkaptanlıklara Göre Dağılımları (1576).....	155
Grafik VII: Askeri Sınır Bölgesi'neki Kale Sayısının Başkaptanlıklara Göre Dağılımları (1576).....	156
Grafik VIII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi Paralı Asker Sayısının Yüzdelik Dağılımı (1573).....	159
Grafik IX: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Askerlerin Kaptanlıklara Göre Yüzdelik Dağılımı (1577)	164
Grafik X: İç Avusturya Eyaletlerinin Yardımlarının Hırvat ve Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgeleri Üzerindeki Yüzdelik Dağılımı (1578).....	172
Grafik XI: İç Avusturya Eyaletlerinin Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Paralı Askerlerin Maaşlarını Karşılama Oranları	243

Grafik XII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Askerlerin Kaptanlıklara Göre Dağılımı (1671).....	269
---	-----

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil I: İmparator I. Maximilian	44
Şekil II: Klis Kalesi ve Çevresindeki Kaleler, 1650	72
Şekil III: Viyana Saray Cenk Divanı Binası (1776-1848)	106
Şekil IV: Franjo Frankopan Slunjski (1536-1572).....	108
Şekil V: Senj ve Nehaj Kaleleri (1680-1711)	110
Şekil VI: Nikola IV. Zrinski/Nikola Šubić Zrinski (1508-1566)	118
Şekil VII: Karlovac Kalesi'nin Planı	177
Şekil VIII: Karlovac Kalesi, 1686-1689.	179
Şekil IX: Vuk II. Krsto Tržaćki Frankopan'ın Portresi.....	214
Şekil X: Juraj IV. Frankopan Tržaćki'nin Portresi	221
Şekil XI: Juraj V. Zrinski	229
Şekil XII: Nikola VII. Zrinski Portresi (1620-1664)	246
Şekil XIII: Nikola VII. Zrinski'nin 1664'te Čakovec Yakınlarında Bir Yabandomuzu Tarafından Öldürülmesi	259
Şekil XIV: Petar Zrinski Portresi (1621-1671)	259
Şekil XV: Petar IV. Zrinski, Ferenc III. Nádasdy ve Fran II. Krsto Frankopan Tržaćki'nin 30 Nisan 1671'de İdam Edilmeleri.....	261

HARİTALAR DİZİNİ

Harita I: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (1521-1530)	45
Harita II: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (1530-1540)	82
Harita III: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (1540-1550).....	94
Harita IV: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (1550-1566).....	128
Harita V: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (1566-1593).....	143
Harita VI: Osmanlı-Habsburg Savaşı (1593).....	194
Harita VII: Türklerin Hâkimiyetindeki Hırvat Bölgeler ve Bitişindeki Monarşi Bölgeleri (1593)	195
Harita VIII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (1593-1606).....	199
Harita IX: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi.....	227
Harita X: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (1606-1649).....	240
Harita XI: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (1649-1673).....	271

GİRİŞ: KONU, METOD, KAVRAMLAR ve KAYNAKLAR ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Belgrad, Osmanlıların eline 1521 yılında geçmiştir. Osmanlı ileri harekâtına lojistik bir üs olacak olan bu kalenin fethinden sonra 1526 yılında gerçekleşen Mohaç Muharebesi, Orta Çağ Macaristan Krallığı için felaketle sonuçlanmıştır. II. Lajos'un ölümüyle sonuçlanan bu muharebeden sonra, Macaristan topraklarının ve hatta Avrupa topraklarının kaderi değişmiştir. Bundan sonra Habsburg Monarşisi, Hristiyanlığın sınırlarını koruma görevini Orta Çağ Macaristan Krallığı'ndan devralmak zorunda kalmıştı.

Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın 1530-1540 yılları arasında Adriyatik Denizi ve Sava Nehri arasında çok fazla toprak parçası kaybetmesi ile serhaddinin çökmesi, Habsburglar için ciddi bir askeri zâfiyet doğurmuştur. Monarşinin İç Avusturya bölgeleri olan Krain, Kärnten ve Steiermark -özellikle Krain- dükalıklarının topraklarının daha ötesinde Monarşi'nin kalbi Viyana ile Katolikliğin kalbi Roma da tehdiye açık hale gelmiştir. Bunlardan dolayı Monarşi, Osmanlı tehdidinden korunmak için serhaddini askeri ve idari olarak örgütlemek istemiş ve Adriyatik'ten Karpatlara kadar Osmanlı ile arasında bir tampon bölge oluşturmuştur. Askeri Sınır Bölgesi olarak literatüre geçen bu tampon bölge ile Türk tehdidini bertaraf etmek istemiştir.

1. KONUN SINIRLARI ve TAKİP EDİLEN METODOLOJİ

Askeri Sınır Bölgesi, Adriyatik Denizi'nden Erdel'e kadar uzanan geniş bir bölgede Habsburg Monarşisi'nin Osmanlı İmparatorluğu'na karşı oluşturduğu savunma sistemidir. *Vojna Krajina*, *Vojna Granica*, *Militärgrenze*, *Military Frontier*, *Confinium* olarak isimlendirilen ve geniş bir coğrafyayı kapsayan bu bölge, uzun bir tarihi süreçte evrim geçirmiştir. Askeri Sınır Bölgesi, 16. yüzyılın ilk yarısından itibaren 1881 yılına kadar varlığını sürdürmüş, tamamen militarize edilmiş bir mekândır. Viyana Saray Cenk Divanı'nın (*Hofkriegsrat*) doğrudan emri altındaki askeri yetkililer tarafından yönetilmiştir. Bölge, Adriyatik Denizi'nden Karpatlara kadar geniş bir arazi üzerinde uzanıyordu. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi ise bu kapsamlı savunma sisteminin en eski ve en batı kısmını oluşturuyordu.

İlk başlarda ıssız bir yer olan Hırvat Hududu, Osmanlı akınlarına maruz kalmaya başlayınca savunması çok zor olan bir sınır hâline gelmiştir. Öyle ki, Osmanlı akınlarına yalnızca birkaç kale dayanabilmiştir. Habsburg Monarşisi, kendisi açısından son kale görevini gören bu bölgeye, ömür boyu askerlik karşılığında özgür çiftçiler olmayı kabul eden ve *Graničari*, *Krajišnici* ve *Grenzer* olarak isimlendirilen yaya askeri kolonileri yerleştirmiştir. Graniçarilerin yerleştirilmesiyle müstahkem köyler ve karakollar inşa edilmiştir. 1553 yılında Askeri Sınır, askeri ve sivil otoriteye sahip bir başkaptanın komutasında iki askeri bölgeye ayrılmıştır. Güney bölgesi, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi; kuzey bölgesi ise Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi olarak isimlendirilmiştir. Her iki bölge, kaptanlar tarafından yönetilen ve önemli kalelerinden ismini alan çeşitli kaptanlıklara bölündü.

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi coğrafi olarak Adriyatik Denizi ile Sava Nehri arasında oluşturulmuştur. 1579 yılına kadar Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (*Croatian Border / Hrvatska Krajina*) olarak isimlendirilmiştir. Bu bölge, Deniz Askeri Sınırı (*Primorska Krajina / Mör Gränze / Maritime Border*) ve Hırvat Askeri Sınır Bölgesi olarak bölünmüş olmasına rağmen tek bölge olarak görülmüştür. Hırvat topraklarındaki bu savunma sistemi Bihać, Senj, Ogulin ve Otočac isimli dört kaptanlıktan oluşmuştur. 1579 yılında Karlovac Kalesi'nin yapılmasından sonra Karlovac Generalliği (*Karlstädter Generalat*) olarak isimlendirilmeye başlanmıştır. 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yeniden yapılandırılarak Karlovac, Žumberak - Slunj ve Senj isimli üç başkaptanlık ile Turanj, Barilović, Tounj, Ogulin ve Otočac isimli beş kaptanlığa ayrılmıştır. 1630'larda ise Yukarı Slavonya Askeri Sınır Bölgesi'nin isminin yerini Varaždin Generalliği (*Varasdiner Generalat*) almıştır. 1683 yılında Osmanlı İmparatorluğu'ndan kurtarılan bölgelerin büyük çoğunluğu askeri sınır bölgesine devredildi. Bu ise Hırvatistan'ın genişlemesi anlamına geliyordu. Böylece Habsburg egemeliğindeki Hırvat topraklarının % 65,5'i Askeri Sınır, % 34,5'i Sivil Hırvatistan'a ait oldu.

Bölgenin tarihi sürecini üç kısma ayırmakta fayda vardır. Birinci kısım 1522'den başlayıp 1683'e kadar sürmüştür. Bu bölüm Sınır Bölgesi'nin oluşumunun başlangıcı ve tamamlamasından oluşur. Ayrıca Osmanlı akınları karşısında sınır bölgesi sık sık yeniden organize edilmiştir. 1683-1746 arasındaki dönemi kapsayan ikinci kısım,

Osmanlıların Macaristan topraklarını kaybetmesinden sonra yeni bir Askeri Sınır Bölgesi'nin oluşumu ve bununla alakalı reformlardan oluşmaktadır. Üçüncü kısım, 1746-1881 arasındaki devri kapsamaktadır. 1746 Hildenburghausen reformlarından sonra bölgenin alaylara bölünüp daha sonra 1881 yılında tamamen ortadan kaldırılmasına kadar geçen süreci kapsamaktadır.¹ Bu çalışmanın amacı, Askeri Sınır Bölgesi'nin altı idari biriminden biri olan Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin 1553-1664 yılları arasındaki örgütlenmesini incelemektir. Böylece Habsburg sınır savunmasının örgütlenmesini Osmanlı politikaları çerçevesinde analiz etmek ve askeri yapısını ortaya koymaktır. Bunu yaparken Askeri Sınır Bölgesi'nin dönemsel olarak değişen durumu üzerinden yüz yıllık askeri stratejisi de ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada bundan sonra sıkça zikredilecek kavramları da açıklamakta fayda vardır. Askeri örgütlenme ifadesi ile Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Monarşinin pençelerinden olan kalelerin ve garnizonların bir bütün olarak kaptanlık ve başkaptanlık şeklinde biçimlenmesi kastedilmektedir. Kaptanlıklar, Askeri Sınır Bölgesi'nin diğer askeri birimlerinde hem bölge hem de serhat kaleleri kaptanlıkları olmak üzere farklı bir yapılanmaya sahiptir. Lakin Hırvat serhaddinde, bölge ve sınır kaleleri kaptanlıkları aynı idari bünyede birleşmiştir. Bir kıta serhaddi olan Hırvat hududunun tarihi, bir anlamda, meydan savaşlarının tarihinden çok, sık sık kale kuşatmalarının yapıldığı küçük savaşların tarihidir.

Araştırmada zaman dilimi olarak ele alınan ortalama yüz yıllık sürenin (1553-1664) biraz uzun olduğu konusunda çeşitli eleştiriler gelebilir. Lakin bu süre içinde, 1593-1606 ve 1663-1664 yıllarında yapılmış Osmanlı-Habsburg savaşları dışındaki zaman dilimi ateşkeslerle geçtiği için Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin örgütlenmesinde büyük

¹ Avrupalı askeri tarihçiler Askeri Sınır Bölgesi'ni *Militärgrenze/Vojna Krajina/Military Border* olarak isimlendirmişlerdir. Bu terimi, bölgenin 1683 ve 1746 yıllarındaki yapısal değişikliği gözardı edilerek, zaman ve coğrafya ayrımı yapılmadan kullanılması terminolojik bir hataya sebep olmuştur. 1683 öncesi ve sonrası ile 1746 sonrasında oluşan *Askeri Sınır Bölgesi* birbirinden coğrafi bölge ve idari yapılanma olarak farklılıklar arz etmektedir. Özellikle 1699 Karlofça Antlaşması'ndan sonra Askeri Sınır Bölgesi'nin coğrafi konumlanması değişmiş; 1746'dan sonra oluşturulan idari birimler (alaylar) ile farklı bir yapı kazanmıştır. Bk.: (Specialgeschichte, C.I, 1875; Rothenberg, 1960; Rothenberg, 1966; Wessely, 1973-1974, s.55-110; Wessely, 1973-1974, s.117-120)

değişimler olmamıştır. İki emperyal güç arasındaki savaşlar ise bu çalışma çerçevesinde sınır bölgesini ilgilendirdiği ölçüde ele alınmıştır. Ayrıca, Askeri Sınır Bölgesi'nin her bir idari birimi hakkında bilgiler verilerek konunun bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bütünlüğün sağlanması hususunda ayrıca Hırvat serhaddinin karşısındaki Bosna'da Osmanlı serhaddindeki gelişmelerden de yeri geldikçe bahsedilmiştir. Monarşi'nin, Osmanlıların büyük ve küçük seferlerinden sonra bütün imkânlarıyla vücuda getirdiği savunma hattını nasıl yeniden tanzim ettiği sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır.

Sınır değişimlerinin tanımlandığı sürecin bir parçası olduğu için, çalışmada on bir adet harita kullanılmıştır. Kullanılan bu haritalar ile Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin dinamik güç ilişkileri ve Osmanlı-Habsburg siyasal merkezlerinin egemenlik özellikleri vurgulamak istenmiştir. Bu bağlamda okuyucunun dikkati bölgesel paradigmalara odaklanma zorunluluğundan kurtarılarak, mekândaki harekete ve siyasal sınırların iki yanındaki sürekliliklere çekilmeye çalışılmıştır. Microsoft Visio programıyla çizilen sekiz haritadaki Osmanlı-Habsburg sınırı,² reel bir anlaşma sonucu oluşmasından ziyade Hırvat Sınır Bölgesi'nin algılanmasını ve egemen siyasal gücün yansıtılması amacıyla belirlenmiştir. Çünkü erken modern dönemde siyasal merkezler arasında mekânların bölünmesi sonucu ülkesel sınırların kesinleştirilmesi için gerekli bir kavramsal çerçeve yoktu. Bu bağlamda çizilen haritalar, Adriyatik Denizi ile Sava Nehri arasındaki Habsburg sınır mekânlarından birini somut olarak ortaya koymaya çalışmıştır. Bu egemenlik alanı, askeri eylem tasavvurlarına, fiziksel özelliklere ve kalelere dayandırılarak gösterilmiştir.

Bu araştırmada üzerinde özellikle durulacak sorular şunlardır: İç Avusturya eyaletleri savunmaya ne şekilde katıldı ve Osmanlılar ile çatışmalarında hangi güçleri ellerinde bulundurmuşlardır? Askeri tacizler sınırdaki iktidarın gerçek ve somut yapılarını ne derece etkili olmuştur? Yüz yılda genelde Askeri Sınır Bölgesi üzerindeki, özelde Hırvat Askeri Sınır Bölgesi üzerindeki jeo-stratejik değişiklikler askeri güçlerin

² Haritalarda belirtilen Osmanlı-Habsburg sınır hattı, iki siyasal merkezin hâkimiyeti altındaki kaleler temel alınarak, “*Atlas of Southeast Europe*”daki Osmanlı-Habsburg sınır çizgisi takip edilerek çizilmiştir. Bk.: (Hötte, 2015)

organizasyonunu nasıl etkilemiştir? Askeri Sınır Bölgesi'nin Hırvat kesiminde askeri finansmanı sağlamak ne anlam ifade etmektedir? Askeri Sınır Bölgesindeki kuvvetlerin yoğunluğu ve mekânsal dağılımı nasıl yapılmıştır? Osmanlılara karşı Hırvat Askeri Bölgesi'nin örgütlenmesini ortaya çıkartan sebepler nelerdir? Habsburgların Osmanlılara karşı oluşturdukları diğer savunma sistemleri nelerdir? Osmanlı akınları, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi başta olmak üzere Habsburgların savunma sistemlerinin örgütlenmesini nasıl etkilemiştir? Avusturya eyaletleri, Hırvatistan'daki sınır savunma bölgesini finanse etmek konusunda nasıl bir rol oynamıştır? Başta Viyana Saray Cenk Divanı, sonrasında İç Avusturya Cenk Divanı, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ni ne derece kontrol edebilmişlerdir? Monarşi'nin Hırvat Askeri Sınır Bölgesi üzerindeki stratejileri ve kaynakları harekete geçirme metotları nasıl bir değişim geçirmiştir? Hırvat Askeri Sınır Bölgesi üzerinde yapılan reformların tesirindeki değişimlerde sebep ve sonuç açısından bir bağlantı var mıdır? Askeri devriminin Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki yansımaları neler olmuştur?

Bu soruların cevapları aranırken Monarşinin, Osmanlılar karşısında Hırvat serhaddinde konuşlandığı asker ve silah gücüne de işaret edilmiştir. Çalışmamız, aynı zamanda, 16. yüzyılın ortasından itibaren Habsburgların sınır savunması konusundaki askeri kabiliyetlerini ve yeni tehditler karşısında sınır savunmalarını esnek şekilde yeniden uyarlayabildiklerini saptamaktadır. Bu saptama sırasında Osmanlıların, Askeri Sınır Bölgesi'nden ele geçirdiği hiçbir kalenin fethinin plansız olmadığı, bu fetihlerin stratejik ve pragmatik bir askeri düşüncenin sonucu olarak gerçekleştiği ortaya konulmuştur.

Tez, dört bölümden oluşmuştur. İlk bölümde; 1522 öncesindeki dönemde askeri sınır bölgesinin kökenleri aranmıştır. Bu bağlamda; Osmanlıların Orta Avrupa'ya girmeleri ile birlikte, bu coğrafyadaki siyasi dengelerin nasıl altüst olduğu; Türklerin Avrupa'nın ortasında yeni saldırılar ile kendine müstahkem bir alan açma çabaları; bu çabalar sonucunda Orta Çağ Macaristan savunma sisteminin 1526 yılına kadar düşüşü resmedilmiştir. 1541 yılında Budin'nin alınmasına kadar geçen süreçteki keşmekeşlik belirtilerek, Adriyatik Denizi'nden Erdel'e kadar kurulacak olan -1560'ların sonunda- Askeri Sınır Bölgesi'nin oluşumu ortaya konulmuştur. Askeri Sınır Bölgesi'nin oluşumunun başlangıcı olan Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin örgütlenmesinin şartları;

Osmanlı İmparatorluğu ile Habsburg Monarşisi arasında bir mücadele alanı olarak Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin nasıl işlev gördüğü konuları mercek altına alınmıştır.

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin ihdas edilmesinin ardından, Osmanlı-Habsburg ilişkilerinin yönündeki değişimler; Askeri Sınır Bölgesi'nin genelinde oluşturulan başkaptanlıklar; Viyana Saray Cenk Divanı'nın kurulmasının etkileri; Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ni yeniden yapılandırılma faaliyetleri, bu yapılandırma faaliyetlerinden sonra sınır bölgesinde yapılan Osmanlı-Habsburg savaşlarındaki değişimler, Sigetvar Seferinin sonuçlarının Askeri Sınır Bölgesi üzerindeki etkileri, ikinci bölümde gözlemlenmeye çalışılmaktadır.

Askeri Sınır Bölgesi'nin Edirne Antlaşması (1568) ile Uzun Türk Savaşı (1593-1606 Osmanlı-Habsburg Savaşı) arasında stabilizasyonunun sağlanması, bu bağlamda ortaya çıkan başkaptanlıklar, Osmanlıların Edirne Antlaşması sonrası Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin karşısında aldığı önlemler, iki savaş arasındaki dönemde (1568-1593) Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin askeri-idari yapılanması, *armamenti*, bu yapılanma için İç Avusturya eyaletlerinin maddi destekleri; soylular ile askeri yönetimin Hırvat serhaddine yerleştirilen Ulahlar üzerindeki çıkar çatışmaları; Hırvat savunma sisteminin yeniden yapılandırılmasında Viyana Askeri Konferansı (1577) ve *Bruški Libel*'in (*Brucker Libell*) etkileri; Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin yönetiminin Arşidük II. Karl'a devredilmesi sonucu İç Avusturya Saray Cenk Divanı'nın (*Innerösterreichische Hofkriegsrat*) oluşumu; Uzun Türk Savaşı'nın Hırvat sınır savunma sistemindeki etkileri üçüncü bölümde tartışılan temel meselelerdir.

Son bölümde, Monarşi'nin Uzun Türk Savaşından sonra Osmanlı fetihlerinin önünden kaçan Ulahları yerleştirme politikaları, Ogulin Kaptanlığı'nın oluşumu, Ulahlara verilen ayrıcalıkların resmi bir statü kazanımı, sınır bölgesinin finansmanın tamamen İç Avusturya eyaletleri tarafından üstlenilmesinin sonuçları, 17.yüzyıldaki Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin askeri gücü, 1663-1664 Osmanlı-Habsburg Savaşı sonucunda Askeri Sınır Bölgesi'ndeki değişimler, Hırvat soyluların Vasvar Antlaşmasına verdiği tepkilerin sonuçlarının Hırvat Sınırına etkileri, elden geldiğince aktarılmaya çalışılmıştır.

2. KAVRAMLAR HAKKINDA

Erken Modern Dönem üzerine yapılan çalışmaların en büyük sorunu, ulus-devlet kavramlarının Erken Modern Çağ'a yansıtılması sebebiyle oluşan yanılgılardır. Bu yanılgılar, halk ve dil karmaşasından dolayı Balkan coğrafyası üzerinde yapılan araştırmalarda daha çok artmaktadır. Bu yanılgılara düşmemek için tezde kullanılan kavramlar hakkında bir açıklama yapmak kaçınılmazdır.

Habsburg idaresindeki Macaristan toprakları için Kraliyet Macaristan'ı veya Habsburg Macaristan'ı terimi yerine, Monarşiye bağlı olan Macaristan Krallığı ifadesi tercih edilmiştir. Kraliyet Macaristan'ı ve Habsburg Macaristan'ı kavramları kullanılırsa sanki 1541-1686 yılları arasında Orta Çağ Macaristan Krallığı'ndan sonra yeni bir devlet ortaya çıkmış gibi bir anlam oluşmaktadır. Hâlbuki Macaristan Krallığı, 1526 Mohaç Muharebesi'nden sonra ya da Budin'in Osmanlılar tarafından ele geçirilmesinden sonra yıkılmamıştır. 16. ve 17. yüzyılda Macaristan Krallığı bünyesinde tıpkı Habsburg Monarşi gibi birçok krallık -Transilvanya, Slavonya, Hırvatistan, Dalmaçya- vardı. Erdel, Slavonya ve Hırvatistan bölgeleri, Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın hâkimiyetinde birer bölgeydi. Erdel, bir voyvoda tarafından idare edilirken Slavonya ve Hırvatistan birer Ban tarafından yönetiliyordu. Banlar ve voyvodalar bölgelerinin hem en üst düzey yargıçları hem de askeri komutanlarıydı. Bu toprakların kendi meclisleri vardı ve Macar Dietine (*Comitia* veya *Diaeta*) temsilciler gönderiyorlardı. Slavon Meclisi ile Hırvat Meclisi (*Sabor*) birbirinden bağımsız olarak çalışmaktaydı. Ban'ın kararlarına itiraz için Macaristan Başyargıcı'na (*Index Curiae Regiae*) müracaat edilebiliyordu. 16. yüzyılın başlangıcında II. Lajos Jagiellon'un Budin'den yönettiği bu bölgeler ile Orta Çağ Macaristan Krallığı, ekonomik sorunlarına ve Osmanlı tehdidine rağmen Orta Avrupa'nın en önemli gücüydü. Bu sebeple Macaristan tacı için Avrupa'daki hanedanlar birbiriyle yarış içindeydiler. Hırvatistan'daki en önemli siyasi, askeri ve ekonomik sorunları Budin'deki Macar Kraliyet Sarayı kararlaştırırdı. Siyasi kararlar için en yüksek organ Kraliyet Şûrasıydı. (Pálffy, 2009, s.19-21)

Habsburg İmparatorluğu yerine birleşik bir devletler topluluğu olmasından dolayı Habsburg Monarşisi terimi kullanılmıştır. Habsburglar, 14 Ağustos 1804 tarihinde kadar imparator unvanını kendi toprakları üzerindeki hâkimiyeti belirtmek için değil, Kutsal

Roma Germen İmparatorluğunun tacı için kullanmışlardır. (Kann, 1980, s.218) -Bundan dolayı çalışmada Avusturya terimi siyasal bir varlık olarak kullanılmamış, terminolojik hatadan kaçınmak için Habsburg Hanedanlığı anlamına gelen Monarşi terimi benimsenmiştir.- Macaristan, Hırvatistan ve Bohemya'nın 1526-1527'deki mevrus Habsburg topraklarıyla birleşmesinden 1918'de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun dağılmasına kadar geçen süreçte, Monarşinin yapısal konsepti çok tartışılmıştır. Başlangıçta Monarşi aslında bir Hofstaat idi, yani saray erkânıydı. Nitekim imparatorluğun sahip olduğu topraklar fetih yoluyla değil Orta Çağ sözleşmeleri ve bağlılıkları olan evlilikler ve miras yoluyla elde edilmişti. Bu hanedan toprakları şehir devletlerinin ve bölge prensliklerinin iradesiz birleşiminden oluşuyordu. Bu bölgeler bazen piskopos veya başpiskoposlar gibi din adamları tarafından yönetilirken bazen de dük, kont, baron gibi seküler figürler tarafından idare ediliyordu. Viyana kazandığı bölgesel haklarla daimî pazarlıklar oluşturmuştur. Bu bağlamda Monarşi, 15. yüzyılın sonlarından itibaren kendi mevrus topraklarının ötesine geçerek araziler edinmeye başladı ve bunu üç yüz yıl boyunca sürdürdü. 17. yüzyılın sonunda ise, Avrupa'nın doğu-batı eksenine egemen olan topraklar üzerinde etkili bir güç haline geldi. Bu kapsamda Habsburglar hâkimiyetlerine; güneybatı Almanya'daki prenslikler ve toprak parçalarıyla birlikte Yukarı ve Aşağı Avusturya, Kärnten, Steiermark ve Tirol mevrus topraklarının yanında Bohemya, Macaristan taç topraklarını ve onlara bağlı modern Polonya ve Ukrayna, kuzey ve doğu İtalya'nın önemli bir bölümü ve şu an Slovenya olan Istria sahil şeridini eklemişlerdir. Habsburg Monarşisi'nin batısında ise Avusturya Hollandası vardı. (Fichtner, 2003, s.xviii-xix)

Mevrus topraklar/araziler (Hereditary Lands / Erblande), miras yoluyla kalan arazileri nitelemektedir. Habsburg Monarşisi'nin en önemli merkezi toprakları; İç, Yukarı ve Aşağı Avusturya toprakları ile Güneybatı Almanya'daki Prenslik arazileriydi. 1627/28'den sonra Habsburg egemenliğindeki Bohemya Krallığı'nın toprakları da kalıtsal toprak statüsüne dâhil edilmiştir. Macar Krallığı 1687 yılında kalıtsal ilan edilmiş olsa da mevrus araziler terimi normal olarak Macaristan'ı kapsamamaktadır. Habsburglar, 1526-1918 yıllarını arasında bu topraklarda kalıtsal veraset kanunlarına göre hükmetmiştir. Bohemya tacının topraklarını -1620'ye kadar- ve Aziz Stefan'ın Kutsal topraklarını -1687'ye kadar- seçimlerle yönetmiştir. Aslında kalıtsal miras, Macar topraklarında mülkiyet hakkıyla sınırlandırılmıştır. (Kann, 1980, s.2-4)

İmparatorluk terimi ise Kutsal Roma Germen İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu için kullanılmıştır. İç Avusturya (*Innerösterreich / Inner Austria*) kavramı ile Avusturya'nın Steiermark, Kärnten, Krain, Gorizia/Gradisca, Trieste ve Fiume bölgelerini kucaklayan idari birim ifade edilmiştir. Uç, sınır, serhat ve hudut terimleri arasındaki çağdaş ve müteakip görüş farklıları bağlamında *sınır* terimi tercih edilmiştir - bazen bir paragraf içinde sınır terimi ile okuyucuyu boğmamak için serhat ve hudut terimleri de kullanılmıştır. Sınır terimi bazen bir çizgi, hat olarak nitelendirilirken bazen de bölge olarak nitelendirilebileceğinden “sınır bölgesi” şeklindeki kullanımı tercih edilmiştir. Monarşi'nin Osmanlı serhaddinde sadece askeri yönetim altında bir sınır bölgesi yoktu. Ban'ın İdaresindeki Sınır Bölgesi (*Banska Krajina*) gibi sivil bir yöneticinin idaresinde bulunan sınır bölgesi de mevcuttu. Bundan dolayı araştırmanın yazımında sınır bölgesi terimini tek kullanmak yerine, militarize edilmiş bir tampon bölge özelliğini belirtmek için, Askeri Sınır Bölgesi şeklinde kullanımı tercih edilmiştir. Askeri Sınır Bölgesi (*Vojna Krajina / Militärgrenze / Military Border*) kavramı, Adriyatik'ten bugünkü Romanya'ya uzanan ve Habsburg Monarşisi'ni Türk saldırılarına karşı koruyan bir savunma perdesidir. Ayrıca bu kavram, metin içinde özel isim statüsünde görülmüş, her kullanıldığında büyük harflerle belirtilmiştir. Bu durum bölgenin etnik anlam taşıyan Ulah, Morlak ve Uskok gibi Hristiyan Ortodokslarının yerleşim yeri olmasının ve bölgenin özel bir anlam ifade etmesinin sonucudur. Bazen bir paragrafta Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nden sık sık bahsedilmek durumunda kalınmıştır. Bu bağlamda okuyucuyu aynı kelimeyle bunaltmamak için askeri sınır bölgesi şeklinde küçük harflerle belirtilmiştir.

Viyanalı Saray Cenk Divanı (*Hofkriegsrat*), Habsburg Monarşisi'nin 1556-1848 yılları arasında savaş bakanlığı olarak işlev görmüştür. Bu kurumun oluşturulmasıyla beraber devlet elitleri askeri alanda daha merkezi bir kontrol elde etmişlerdir. Başlıca görevi savaş zamanında orduların her türlü tedarik ve teçhizatını koordine etmek, Askeri Sınır Bölgesi'nin ve Viyana şehrinin savunma çalışmalarının yapılmasını organize etmektir. Saray Cenk Divanı, 17. yüzyılda Monarşi topraklarındaki etkisini genişletmiştir. *Hofkriegsrat* bir yandan hanedanın koordine edici gücünü artırmada önemli bir araç olurken diğer yandan sınırın savunulması konusundaki uzun soluklu tekeli ile büyük mali katkılarda bulunan İç Avusturya bölgelerinin/eyaletlerinin nüfuzunu kırmıştır.

Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın toprakları, Kuzey Macaristan'daki Szepes'in (Gömör-Kishont) batı sınırından Tisa Nehri'ne doğru uzanan çizgi üzerinde ikiye bölünmektedir. Bu hattın batısında kalan bölgelere Aşağı/Batı Macaristan, doğuda kalan bölge ise Yukarı/Doğu Macaristan olarak isimlendirilmiştir. Batı/Aşağı Macaristan kendi içinde Cis-Danubian / Tuna'nın Yanında (Tuna'nın doğusu) ve Trans-Danubian / Tuna'nın Karşısında (Tuna'nın batısı) olarak ayrılmıştır. Cisdanubian Bölgesi Arva (Arwe), Bacs (Baatsch), Bars (Barsch), Hont, Lipto (Liptau), Nograd (Neograd), Nyitra (Neutra), Pest (Pesth), Posony (Pressburg), Esztergom (Gran), Turocz (Thurots), Trencsen (Trentschin) ve Zolyom'dan (Sohl) oluşuyordu. Trans-Danubian Bölgesi Feyer (Stuhlweissenburg), Baraniya (Barania), Vas (Eisenburg), Komarom (Komorn), Györ (Raab), Mosony (Wieselburg), Somogy (Schumeg), Soprony (Oedenburg), Szala (Szalad), Tolna ve Veszprem'den (Veszprim) meydana gelmiştir. Doğu/Yukarı Macaristan kendi içinde Trans-Tibiscan / Tisa'nın Karşısında (Tisa'nın batısı) ve Cis-Tibiscan / Tisa'nın Yanında (Tisa'nın doğusu) olarak ayrılmıştır. Trans-Tibiscan Arad, Bekes (Bekesch), Bihar, Czanad (Tschanad), Krasso (Kraschow), Marmaros (Marmarosch), Szabolcz (Saboltsch), Temes (Temesch), Torontal (Toronthal), Ugocs (Ugotsch) ve Szathmar'dan (Sathmar) oluşuyordu. Cis-Tibiscan ise Abauji (Abaujvar), Beregh, Borsod (Borschad), Gaemaer, Heves (Hevesch), Saros (Scharosch), Unghvar ve Zemplén'den meydana gelmiştir. (Malte-Brun, C. IV, 1829, s.201-203)

2.1. Bütünleşen Coğrafya: Hırvatistan ve Slavonya

Habsburg Monarşisi, 1526 ve 1527 yıllarında üç siyasal merkezi -Orta Çağ Macaristan Krallığı, Üçlü Krallık ve Bohemya- yönetimi altında birleştirmeye başlamıştır. Bu siyasal sistemlerin topraklarındaki ortak tarihin temel unsuru ise Habsburg Kraliyeti'ne ortak bağlılıktır. Monarşinin siyasal vasilerinden biri olan Üçlü Krallığın topraklarından Hırvatistan ve Slavonya'nın siyasal bir varlık olarak tanımlanması önemlidir. Hırvatistan terimi modern anlamda 1992'den bu yana bağımsız bir devlet olan ve Birleşmiş Milletler üyesi olan Hırvatistan Cumhuriyeti'ne atıfta bulunmaktadır. I. Dünya Savaşı'ndan önce ise Hırvatistan terimi, Hırvatistan-Dalmaçya ve Slavonya Üçlü Krallığını tanımlıyor ve kuzeyde Macaristan sınırı, güneyde kuzey Adriyatik arasında kalan bölgeyi ihtiva ediyordu. Bununla birlikte Üçlü Krallık sadece bir kavram olarak

varlığını sürdürmüştür. Üçlü Krallık gerçekte 19. yüzyılda Avusturya tarafından Dalmaçya Krallığı'nın yeniden düzenlenmesine kadar Hırvatistan ve Slavonya Krallığı ile Adriyatik kıyısındaki Venedik toprakları olarak bölünmüştür. (Klemenčić, Schofield, 2001, s.2) Erken modern dönemde Slavon ve Hırvat terimleri, siyasal bir terimden ziyade coğrafi bir terim olarak kullanılmıştır. Bundan dolayı, Hırvatistan ve Slavonya kavramlarına açıklık getirmekte fayda vardır.

İdari ve bölgesel kavramlar olarak Hırvatistan ve Slavonya'nın, Orta Çağ'da ve 16.-18. yüzyıllar arasında farklı anlamları olduğunu ifade etmek gerekir. Orta Çağ'ın Eski Hırvatistan'ı, Sava Nehri'nin güneybatısındaydı ve toprakları Kapella Dağı -özellikle Gvozd Dağı- ile Adriyatik Denizi arasında uzanıyordu. Kuzeydoğudaki Slavonya ile olan sınırı Drava Vadisi ile Kapela Dağı arasında yer alırken doğudaki Vrbas Nehri'ne kadar uzanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun 16. yüzyılın başında Orta Avrupa'daki fetihleri, Orta Çağ Hırvatistan ve Slavonya krallıklarının topraklarının daralmasına sebep olmuştur. Çünkü Eski Hırvatistan'ın güney kesimleri kaybedilmiş ve nüfusu kuzeye yerleşmiştir. Bu nedenle sınırları, 16. ve 17. yüzyıllarda Adriyatik'ten Sava'ya uzanan bölgeler olarak belirlenirken 18. yüzyılda eski Slavonya'daki Drava Nehrine kadar uzanmaktadır. (Pálffy, 2000, s.11)

Hırvatistan'ın bugünkü toprakları Orta Çağ'da birkaç farklı bölgeye ayrılmıştı. Siyasi açıdan en önemli alan, Dinar Alplerinin dağ zincirinden Adriyatik Denizi'ne kadar uzanan Orta Çağ Dalmaçya Krallığı idi. 1102 yılında Orta Çağ Macaristan Krallığı ile birleşen Hırvatistan Krallığı aristokrasi ve asaletin öncü rol oynadığı kurumların organizasyonu ile (Ban, Sabor) belli bir özerklik ölçütünü korumuştur. Sosyal organizasyon bakımından Hırvatistan Krallığı'nın iki ayrı bölümü vardı: Adriyatik kıyısı ve hinterlant bölgesi. Kominal teşkilatı ve özerkliği ile kıyı kesiminin yönetimi Macaristan-Hırvatistan Krallığı'nın egemenliği ile Venedik yönetimi arasında değişmiştir. Venedik 15. yüzyılın başında (Dubrovnik hariç) bölgeyi tamamen hâkimiyeti altına almıştır. (Karbić, 2013, s.3)

Orta Çağ boyunca Slavonya terimi belirsiz bir şekilde kullanılmıştır. Slavonya, günümüz Hırvatistan'ın doğusunda bulunan Panonya Bölgesi'ni -Sava-Drava arasında yer alan tarihi bölge- ayrı bir siyasal varlığa işaret etmeksizin ifade etmek için

kullanıyordu. 11. yüzyılın başlarında Gvozd Dağından Drava'ya kadar uzanan alan için kullanılan Slavonya zamanla Büyük Kapela ve Küçük Kapela dağlarının kuzeyindeki Hırvat topraklarını kapsayan daha geniş bir alanı belirtmek için kullanılmıştır. Bölge, 1091 tarihinden itibaren Macaristan Krallığı'nın hâkimiyetine girmiş; Macaristan ile birleşmeden önce ise tarihi Hırvat Krallığı'nın bir bölümünü oluşturmuştur. Batı'da Zagreb veya Sisak çevresi, merkezde Požega bölgesi, doğuda Vukovar çevresini içine alan bölge, 1102 yılındaki Macaristan Krallığı ile birleşmeden sonra -Hırvatistan'a göre daha az telaffuz edilmelerine rağmen- belirli bir özerkliği korumuştur. (Varga, 2013, s.266; Klemenčić vd., 2001, s.2) Bu dönemde bölgenin kendisine özgü kurumları (ban, diet ve kontlukları) vardı ve 13. yüzyılda genellikle bir *regnum* (krallık) olarak adlandırılıyordu. Orta Çağ kaynakları genel olarak vilayet/eyaleti/province'yi *regnum* olarak belirtmiştir.³ Ancak Slavonya için bu bir krallık anlamına gelmekten ziyade daha çok Slavların yaşadığı bir ülke olarak yorumlanmıştır. Zagreb, Varaždin, Križevci ve Virovitica idari bölgelerinden (županja) oluşan bu bölge, 15. yüzyılda genişleyip Slavonya Krallığı'na (*Regnum Sclavoniae*) dönüşmüştür. (Engel, 2001, s.33; Moačanin, 2009, s.336)

Hırvatistan ve Slavonya'yı birbirinden Kupa Nehri ve bu nehrin doğusundaki dağlar ayırmaktadır. Osmanlıların 1521-1552 yılları arasında, Sava-Drava-Tuna arasındaki toprakları ele geçirmesi ile Slavonya toprakları küçülmüştür. Osmanlıların 1559 yılında Česma Nehri'nden Moslavina tepelerinin oluşturduğu bir hatta doğru sınırlarını daha ileri götürmeleri ve 1570'li yıllarda Drava, Sava ve Čazma arasındaki sınırlara kadar ilerlemeleri sonucunda Slavonya sınırları iyice daralmıştır. Böylece Aşağı Slavonya (*Lower Slavonia*) Osmanlıların, Yukarı Slavonya (*Upper Slavonia*) Habsburgların egemenliği altına girmiştir. Türkler sınırlarını 1591 yılında Ilova Nehri'ne kadar taşıdılar ve 1683 yılına kadar bu sınırdaki her hangi bir değişiklik gözlemlenmemiştir. (Moačanin, 2009, s.9, 13)

³ Slavonya bölgesinin batı idari birimlerinin toprak soyluları Slavonya Krallığı isminde, yerel bir meclisi ve ayrıcalıkları olan bir eyalet fedarasyonu oluşturmuştur. Požega idari bölgesi kralliyet ailesine bağlı olduğu için bu birlikteliğe katılmadı. Križevci idari bölgesinin doğusundaki toprakları özel bir statüye sahip olmadan Macaristan'ın bir parçası olarak kalmıştır. Bk.: (Moačanin, 2006, s.10)

Hırvatistan'ın doğu kesimindeki tarihi coğrafi bölge olan Slavonya'nın güneyinde Sava Nehri, kuzeyinde Drava Nehri, batı sınırında İlova Nehri, güneydoğu sınırında ise Bosut ve Vuka nehirleri vardır. Baranja ve Sirem de Doğu Hırvatistan'ın bu coğrafi bölgesinin bir parçasını oluşturmaktadır. Požega ve Brod Bölgesi, Osijek-Baranja idari bölgesinin Virovitica-Podravina ile Bjelovar-Bilogora kısmı, Sisak-Moslavina ve Vukovar-Sirem idari bölgelerinin küçük kısımlarını kapsamaktadır. Dolayısıyla bu bölge genel olarak Drava, Sava ve Tuna nehirleri arasındaki arazileri kapsıyordu. Fakat 18. yüzyılın ikinci yarısında Požega, Valkó ve Sirem (Aşağı Slavonya olarak adlandırılır) idari bölgeleri de dâhil edilmiştir ve bu tarihten sonra Slavonya sadece bu bölgeyi kastetmektedir. (Klemenčić vd., 2001, s.2; "Slavonija", *LZMK/HE*)

2.2. Askeri Sınır Bölgesi'nin Yarı-Nizami Yedek Askeri Gücü: Ulahlar (Eflaklar)

Osmanlılar 1354'den sonra Makedonya üzerinden Trakya'dan Kosava'ya ve buradan Sırbistan'ın Rascia bölgesinden -Osmanlılar buraya Sancak olarak isimlendirmiştir- geçerek Bosna içine ve Una Nehri'ne kadar uzanmıştır. Türk akınları karşısında Sava-Una-Adriyatik arasındaki ıssız bölgeler ile (*desertum primum*) Drava-Sava arasındaki ıssız bölgeler (*desertum secundum*) nüfus bakımından yeniden yapılandırılmıştır.⁴ Osmanlı hâkimiyetindeki bölgelerden gelen bu mülteci ahalinin çoğunluğunu Grek-Ortodokslar oluşturuyordu. Balkanların iç kesimlerindeki dağlık bölgelerden gelen, çoğunlukla büyükbaş hayvancılıkla uğraşan bu ahali sınır bölgesindeki terk edilmiş alanlara yerleşmişlerdir. Yerleşimcilerin ilk dalgası 1459 yılında Sırbistan'ın ve 1463'te Bosna'nın düşmesinden sonra bölgeye ulaştı ve çoğunlukla kuzeydeki Panonya Ovası'na yöneldiler. 1483'e kadar yaklaşık iki yüz bin kişi Slavonya ve Sirem'e

⁴ Osmanlıların 15.yüzyılın başında itibaren Lika ve Krbava'ya yönelik akınlarını yoğunlaştırması bölge nüfusunun kitlesel olarak göç etmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda sınır bölgeleri bir yandan çorak ve nüfussuz bir hale gelirken, diğer yandan Osmanlılara karşı güvenliğini sağlayamaz duruma gelmiştir. Bu kitlesel göçler serhat bölgesindeki toprakları tehlikeye açık hale getirmiştir. İssız bölgelerin birincil (*primum*) ve ikincil (*secundum*) olarak isimlendirilmesi Osmanlı akınlarının ilk önce Sava-Una-Adriyatik arasında, daha sonra Drava-Sava arasında yoğunlaşmasından kaynaklanmış olabilir.

yerleşmiştir. Her bir dalgası ayrı olan bu mülteci akını, sürekli tekrarlanarak ortalama iki yüz yıl sürmüştür.⁵

Osmanlıların 15. yüzyılın başında Batı Balkanlarda karşılaştığı Ulahlar, Roma dönemi öncesinden geriye kalan ve bu bölgede yaşayan topluluklardandı. Bosna'nın kuzeybatı kesimindeki nüfusun çoğunluğunu oluşturuyorlardı. Bugünkü Doğu Hersek, Batı Karadağ ve Sırbistan'ın güneybatısından yaklaşık 1520-1570 yılları arasında göç etmişlerdi. Özellikle 1528 yılında Osmanlılar Lika-Krbava'da hâkimiyetlerini sağladıktan sonra bu bölgeyi Habsburg saldırılarına karşı savunmak amacıyla Ulahları yerleştirmiştir. (Miller, 1998, s.6) Bunlar, çoğunlukla büyük aileler, klanlar ve kabileler şeklinde örgütlenmiş, yaylak-kışlak hayatı süren hayvan yetiştiricileriydi. Osmanlılar, Ulahların sınır bölgelerine yerleşmesini ilk başta istememişlerdi. Lakin ellerinde bölgeye yerleştirebilecekleri bir köylü kolonisi olmadığı için Ulahların sınıra yerleşmelerine ve bunun karşılığında yıllık vergi ödeyerek askerlik yapmalarına izin vermişlerdi. Ulahlar, 16. yüzyılın sonlarına kadar çoğunlukla Osmanlılara sadık kalmışlardı. Fakat daha sonra genel şartlar değişip sahip oldukları statülerinde kayıplar yaşamaya başlayınca birçoğu Habsbruglar ve Venediklilerin safına geçmişti. Kalanlar ise ya haydut olmuş ya da tekrar İslam'a dönmüştür. (Ágoston, Masters, 2009, s.585-586)

Bu askeri koloniler; *Ulah*, *Eflâk*, *Vlah* ve *Filoriciyân* gibi isimlerle de anılmaktadır. Batı kaynaklarında Grenzer ve Graničari şeklinde geçmektedir. Bunu, Türkçede serhadlü olarak çevirmek ise terimsel anlamını tam olarak karşılamamaktadır. Çünkü sınır bölgesine yerleşmiş Ulahlar, serbest köylü askerlerdir. Almanca “*wlh*” kökünden gelen Eflak ismi zamanla tarih içinde Ulah, Vlah ve Vlaş isimlerini almıştır. Osmanlılar,

⁵ Modern araştırmalar, güneyden Habsburg Monarşisi'ne gelen bu Ortodoks Hristiyanları Sırp olarak değerlendirmiştir. Bu göçmenler kaynaklarda sıklıkla Vlaşi (Vlachs) olarak isimlendirilmiştir. Ulahlar kendi dillerini konuşan Ortodoks Hristiyan çobanlardı. Yarı göçebe olan Ulahların konuşmaları kuzeyde bulunan Sırp Ortodoks Hristiyanların konuşmalarından farklıydı. Günümüzde ulusal kimlik üzerine çalışan tarihçiler arasında Vlah-Sırp teriminin tanımlanması kritik bir sorundur. 1990'lardaki Hırvatistan ve Sırbistan'ın ayrılıkçı mücadelesi sonucu Hırvatlar Sırp'ların Hırvatistan'daki toprak ve tarih iddialarını çürütmek için Vlah terimi ile Sırp teriminin farklı olduğunu savundular. Habsburg Monarşisi'nin Grek Ortodoks topluluğuyla ilgili olarak bk.: (Vucinich, 1967, s.3-47)

Eflâkân/Ulah ismini Latinceye benzeyen bir dil kullanan ve sınır bölgesinde yerleşen ahaliye vermişlerdir. (Karpas, 1994, s.466) Osmanlıların bu toplumu *Filoriciyân* olarak isimlendirmeleri, onlardan her sene maktû cizye olarak bir filorin (45-65 akçe değerinde) vergi almalarından kaynaklanmıştır. Ulah terimi tarih boyunca etnik anlam yerine sosyal bir zümre anlamında kullanılmıştır. Söz konusu kavram başlarda Romen ve Romenleşmiş halk için kullanılırken, Orta Çağ'da Romen, Slav göçebeleri ya da mevsimlik sığır sürücülerini ifade etmiştir. Böylece etnik olarak Orta Çağ'da Slavları da kapsamaya başlamıştır. Daha sonra Ulah ahalilerin toplumsal kimliklerinin ortak özelliği askeri ayrıcalıklardan yararlanmaları olmuştur. (Bracewell, 2009, s.34)

Ulahlar, sınır bölgesinin güvenliğini sağlamak amacıyla, müsellemler olarak bölgeye yerleşmiş/yerleştirilmiş; bunun karşılığında vergilerden muaf tutulmuş askeri bir sınıftır. Osmanlıların bunları sınır muhafazasında görevlendirmelerinin sebebi ise Habsburg ve Venedik akınlarına karşı sınır savunmasını güçlendirmek istemeleridir. Bosna serhaddindeki bazı Osmanlı kaleleri, düşman kalelerine çok yakın olduklarından sürekli tehdit altındaydılar. Bir saldırı olması durumunda Bosna sipahilerinin bunu haber alması on günü, toplanmaları ise yirmi-otuz günü buluyordu. Böyle bir duruma hızlıca müdahale etmek için Osmanlı ordusu Ulahları müsellemler olarak sınır muhafazasında kullanıyorlardı. Buna göre Ulahlar haneden haneye bir atlı ve bir piyade çıkararak serhaddi savunuyorlardı. Bu görevi yerine getiremezlerse Osmanlılar Martoloslar⁶ ile bu işi görüyorlardı. Martoloslar sınır muhafazasını yaparsa Ulahlar haraca bağlıyordu. (MD., 7/551, 581)⁷

Eflaklar için ilk kanunname, Fatih Sultan Mehmed döneminde hazırlanmıştır. 1397 (882) tarihli “*Hersek Eflakleri ve Derbentçileri Kanunu*”, Mevlâna Muhyiddin ve Kâtip Ali oğlu Pir Muhammed'in 1-10 Ramazan 882 tarihleri arasındaki çalışmaları sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu kanun, daha sonra hazırlanacak Eflak kanunnamelerine temel teşkil etmiş ve bundan dolayı sonradan çıkan kanunnamelerde “*kanun-u kadîm*”

⁶ Bazen bu martolos ve ulah ahalisine maden koruma görevi veriliyordu- Semendire Bağ madenini korumasının verilmesi gibi. Bk.: (BOA, A. {DVNSMHH.d..., 22/464) Martoloslar gerekli durumlarda Tuna Nehri'nin güvenliği için kürekçi olarak da kullanılmıştır. Bk.: (BOA, A. {DVNSMHH.d..., 72/712)

⁷ Osmanlı Martoloslarıyla ilgili olarak bk.: (Anhegger, 1942, s.282-320)

olarak nitelendirilmiştir. 1397 tarihli kanunnameye göre, Eflak taifesinden sadece Hıdır-İlyas gününde maktû cizye toplanacaktır. Kanunname çerçevesinde Eflak taifesinin yükümlükleri şunlardı:

- Her yıl Hıdırellez gününde her Eflak hanesinden bir filori + bir kuzulu koyun (12 akçe) + bir koç (15 akçe) ile birlikte ayrıca her elli Eflak hanesinden bir çerge (100 akçe) + iki koç (60 akçe) alınması.
- Sefer olması durumunda her on Eflak hanesinden bir eşkincinin silahıyla orduya katılması. (Akgündüz, C.I, 1990, s.494-495; C.II, 1990, s. 380-381)

Eflâkân taifesi, *serhadd-i mansure hıdmetinde* olduklarından dolayı başına -toprak işlemleri için- veriyor; maktû cizyesini ödedikleri ve askeri yükümlülüklerini yerine getirdikleri sürece haraç, ispenç de dâhil olmak üzere her türlü cizyeden kısaca tekâlîf-i örfiyyeden ve avâriz-ı dîvâniyyeden (karakulluktan, cerahorluktan, tüfek-i endazlıktan) muaf tutuluyordu. Bundan dolayı Osmanlılar Ulahları, *zâmin ü mütekeffil* olarak görmüşlerdir. Osmanlı İmparatorluğu Ulah ahalisi adına işlemleri knezler ve primükürler aracılığıyla yapıyordu.⁸ Bir baştinadan dört-beş filori alınmaktaydı ki bu da bir baştinayı dört-beş hanenin kullanıma aldığını söyleyebiliriz. (MD., 7/121, 2497; 3/1585; 85/408)

Eflakların kanunu (Kanun-ı Eflâkân), 1481 (886) yılında Semendire'deki Eflaklar için çıkarılan kanun ile genişletilmiştir.⁹ Eflak Kanunu'ndaki bu genişletme daha sonra da devam etmiş ve en son hâlini 1527 yılında almıştır. Bu kanunlara göre, Eflakların maktû cizye ödemenin yanı sıra, sefer sırasında ve serhat savunması konusunda da bir takım yükümlülükleri vardı. Buna göre, Eflakların maktû cizye yükümlükleri şöyleydi: (Akgündüz, C.I, 1990, s.527; C.IV, 1992, s.398; C.V, 1992, s.368)

⁸ Eflaklar konusunda bazı terimlerin açıklanması gerekiyor: Elli Eflak hanesi bir katon oluşturur. Çerge bir çeşit göçebe çadırıdır, iki direkli hafif oba olarak bilinir. Bujik ise yılbaşdır, Hz. İsa'nın doğum yıl dönümüdür. Knez nahiye kethüdalarına, Primikür köy kethüdalarına denilmiştir. Knez ve Primikürlük görevi babadan oğula geçer ve bunlar filori tahsilinde eminlere yardım ederlerdi. Bk.: (Akgündüz, C.I, 1990, s.494, 495, 527; C.II, s.406, 407) Teglice Primikürlerin altındaki Eflak yöneticisiyken, Ratay ise Teglice'nin altındaki Eflak yöneticisidir. Bk.: (Akgündüz, 1992, C.VI, s.551)

⁹ 1481 (886) Semendire Sancağı Eflaklar Kanunnamesi için bk.: (Akgündüz, C.I, 1990, s.527-531)

Her bujikte (1 Ocak) :

Her 1 Eflâk Hanesi

1 Flori (45 akçe) + 1 Koç (15 akçe) = 60 akçe

ve

Her 50 Eflâk Hanesi (1 Katon)

1 Çerge (100 akçe) + 2 Koç (30 akçe) + 2 Tekerlek Peynir + 2 İp + 3 Yular (20 akçe) = 150 akçe (hane başına 3 akçe düşer)

Her yıl Hıdır İlyas (Hıdırellez/Ruz-ı Hızır/6 Mayıs) gününde:

Her 1 Eflâkân Hanesi

1 Kuzulu Koyun (20 akçe) = 20 akçe

Neticede bir Eflâk hanesi, senelik toplam seksen üç akçe¹⁰ maktû cizye ödemekteydi. Bunların dışında şu yükümlülükleri ve hakları vardır: (Akgündüz, C.I, 1990, s.527-528; C.II, 1990, s.491-494; C.III, 1991, s.457-461; C.IV, 1992, s.398-399; C.V, 1992, s.358, 368-369)

- Cürm ü cinayet vergisi olarak her Eflak hanesi on beş akçe verirdi. Bu vergiyi sancakbeyi tahsil eder, cürm ü cinayetin öşrünü ise knezler alırdı.
- Sancakbeyine her elli Eflak hanesi bir komornic (hizmetkâr) ve beş Eflak evi bir voynuk/gönder (asker) verirdi. Bu voynuk/gönder stratejik öneme sahip yerlerde nöbet tutar, gerekirse sancakbeyi ile akına çıkardı.¹¹

¹⁰ Kanuni döneminde seksen üç akçeye yedi akçe daha eklenmiştir. Böylece filorileri doksan akçe olmuştur. Ayrıca üç yılda bir teftiş sırasında emin ve kâtiplere hizmetlerine karşılık haneden haneye iki akçe verilmek zorundaydı. Bk.: (Akgündüz, C.II, 1990, s.409; C.III, 1991, s.459; C.V, 1992, s.369)

¹¹ Bunlar, önceleri bir aylık hizmette bulunurlarken daha sonra bunların hizmet süresi altı aya çıkarılmıştır. Bu uygulamaya *petinik* ismi verilmiştir. Sefer sırasında bu kişiler bulundukları yerlerin sancağına göre gemi yapımında çalıştırılabildikleri gibi birçoğu atlı bir şekilde orduya dâhil edilmişlerdir. Bk.: (Akgündüz, 1991, C.III, s.459; C.IV, 1992, s.398.)

- Gerekli durumlarda, özellikle seferde, her Eflâkân hanesi bir eşkinciye silahıyla çıkarırdı.¹²
- Tuzcu, Eflak taifesine dâhil edilmezdi.
- Odun, tahta, katran ve çıra taşıma görevlerinden muaftılar.
- Hisar, kale veya palankalarda görevlendirilemezlerdi.
- Sancakbeyi evi yapımında kullanılamazlar¹³ fakat voyvoda için her nahiyede bir ev yaparlardı.
- Otluk biçmezlerdi.
- Gerdek ve koyun vergisi vermezlerdi.
- Piremikürlük görevi kolay kolay alınmaz ve babadan oğula geçmesi şart koşulmazdı.
- Sancakbeyleri, voyvodaları direkt görevden alamaz, ilk önce başkente durumu bildirir ve merkezin onayından sonra alabilirdi.
- Knezleri ve piremikürleri direkt sancakbeyi görevden alırdı.
- Mücerred Eflaklar maktû cizyeden sorumlu değillerdi ve bu vergileri evlendikten sonra verirlerdi.
- Eflakların baştinaları küçük küçük, dağınık bir biçimdeydi.
- Rataylar sancakbeyi tarafından tayin edilir ve bir piremikür en az bir, en çok on rataya sahip olmaktadır.
- Eflaklar üç yılda bir teftiş edilirler, ölenler varsa bu teftiş sırasında defterden düşülürdü.
- Yazıldıkları köyden başka yerdeki sipahi timarında tarım ziraat yaparlarsa *nısf-ı öşür* öderlerdi.
- Kendi bağlarından elde ettikleri hamrı (şarap) hangi sipahinin timarında satarlarsa fıçı başına dört akçe verir, eğer üretmeden alır satarlarsa reaya gibi fıçı başına on beş akçe verirlerdi.
- Gerekli görüldüğü zaman Eflak köyleri sancakbeyine arpa ve buğday vermek zorundaydılar.¹⁴

¹² Bu uygulamaya *zemeniç* ismi verilmiştir. Bk.: (Akgündüz, 1992, C.V, s.358)

¹³ Sancakbeylerinin Eflaklar için de ev yaptırmayı yasaktır. Bk.: (Akgündüz, 1991, C.III, s.459; C.V, 1992, s.368)

Ulahlara verilen bu ayrıcalıkları gören diğer Osmanlı reayası, Ulahların yaşadıkları bölgelere gelerek, onların ayrıcalıklarından faydalanmak istenmişlerdi. Bu durumun miri gelirden azalmaya ve Osmanlı sosyal-mali düzeninin bozulmasına sebep olacağı düşünüldükçe izin verilmemiştir. Ayrıca Habsburg tarafından gelen Ulah ahalileri de sınırların korunması için köylü-asker olarak yerleştirilmiştir. Örneğin 1568 yılında iki yüz Ulah hanesi Knin Kalesi yakınlarına gelmiş, Osmanlılar bu haneleri Obravac Kalesi yakınındaki Podgrade nahiyesi ile Kanin, Buković¹⁵ bölgelerinin muhafazası için yerleştirmiştir. Ayrıca Osmanlılar, Bihać civarından bekleyen sekiz yüz Ulah hanesini, subaşı atamama karşılığında, her yıl hane başına iki filori, bağlı olduğu beye ise otuz akçe vergi vermeleri şartıyla kabul etmiştir. Ulah ahalisinin bazıları, sınır muhafaza görevini serbest tımara sahip olduklarını belirterek, yerine getirmiyorlardı. Osmanlılar bu durumda Ulahlara verilen ayrıcalıkları kaldırıyor ve verdikleri toprakları da geri alıyordu. (BOA, A. {DVNSMHH.d..., 22/630; MD., 7/519, 2468)

Eflak kanunları 1527 tarihinde son hâlini aldıktan sonra Sadrazam İbrahim Paşa, Eflak taifesinin Sırp Kanunu'na tabii olmasına karar verdi. Böylece Eflaklar üzerindeki filori uygulamasını lağvetti ve cizye mükelleflerinden alınan üç çeşit cizyenin Eflaklardan da alınmasını istedi. Bu doğrultuda yapılan Hersek tahriri sonucunda (1 Rebiülevvel 935-1 Muharrem 938) Eflaklara cizye üç kısım üzerinden yüklenmiş, en yükseği otuzar, ortası yirmi beşer, en azı yirmişer akçe olarak tahsil edilmeye başlanmıştı. Böylece Eflakların üzerlerine, Sırp âdetince cizye ve diğer vergiler tayin edildi. Knezler, voyvodolar, katunaların, lagatorların ve teglicelerin baştinaları serbest olup (muafiyet üzerine verilmiştir); knezlere, voyvodolara ve katunaların her birine ratayların vergileri verildi.

¹⁴ İlk başlarda arpa ve buğdayı sancakbeyi ücretsiz veya kıymeti tutarında alabiliyordu. Fakat Eflaklar bunu vermek istemeyince I. Süleyman döneminde yapılan bir düzenleme ile arpa ve buğday alınması standart hale getirilmiştir. Köy bazında her Eflak köyü 1 yük arpa (5 kile=100 vukiyye) vermek zorundaydı. Fakat bu konuda bazı sorunlar yaşandığı için hane bazında bir hesaplama yapılmış ve her 15 Eflak hanesi 1 yük (5 kile= 100 vukiyye) arpa vermiştir. Buğday konusunda ise 25 haneden az köylerden buğday talep edilmemiş, 25 ve üstü haneli Eflak köylerinden ise 1 kile (20 vukiyye) buğday alınmıştır. Bk.: (Akgündüz, C.V, 1992, s.369)

¹⁵ Belgede (MD.,7/2468) Gradliçe'ye bağlı Lika nahiyesine de bu bölgeye göç eden grupların yerleştirileceği belirtiliyor. Burada adı geçen Lika nahiyesi Podgrade, Kanin, Buković'e yakın bir bölgedir. Diğer Lika (güneybatıdan Velebit dağları ile kuzeydoğudan Plješevica dağlarıyla çevrelenen Hırvatistan'ın geleneksel bölgesi) ile karıştırılmamalıdır.

Knezler, voyvodalar, katunalar, rataylar, lagatorlar ve tegliceler, baştınalarının mahsullerine göre timar yükümlülükleri altına girdiler. Tımarları sekiz yüz akçeden aşağı olanlar sınır bölgesinde savunma görevlerini yerine getirecek, sekiz yüz ve yukarısında olanlar ise sınır savunmasında yer almalarının yanında sefer sırasında ordu-yi hümayuna katılacaklardı. Ulahların Osmanlı yönetimi tarafından ayrıcalıklarının kısıtlanmasında, Mohaç Muharebesi'nden sonra Bosna sınırının istikrara kavuşması önemli bir etmendir. (Akgündüz, C.VI, 1993, s.548-554)

Eflakların statüleri konusunda 1527 yılında yapılan değişiklikten sonra, sınır bölgesindeki bu yardımcı askeri koloniler aileleriyle birlikte Habsburg topraklarına göç etmeye başladılar. Ulahların Monarşi sınırına küçük küçük gruplar halinde göç etmeleri Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Bosna serhaddinin özyapısal şeklini almasına sebep olmuştur. Monarşi, bu yerleşimcilerie "*Herübergefallne Turgkhen*" (sabık Türk tebaası) olarak isimlendirmiş; asker olarak *Graničari* (Grenzer), yarı göçebe çoban anlamına gelen Ulah şeklinde isimler de vermişlerdir. Monarşi, Osmanlı topraklarından gelen herkese Ulah derken, bu terimi yarı göçebe yaşam tarzı ve yayla ekonomisine tabi - hayvancılıkla uğraşan- ahaliyi ifade etmiştir. Ulahlar, Osmanlı topraklarının bilgisini ve değerli taktiksel zenginliklerini de beraberinde getirmişlerdir. Bu ahaliye, Osmanlı tarafında olduğu gibi askerlik görevleri karşılığında verasete dayalı tımarlar veriliyordu. Herhangi bir asilzadeye bağlı serf köylü statüsünde olmadıkları gibi, kendi askeri ve sivil liderlerini seçerek belli bir iç özerkliğe sahip olmuşlardır. Vergi olarak hane başına bir Macar florinti ödeyeceklerdir. Bunlar sınır bölgesinin köylü askerleri oldukları için, yağma ve ganimet, geçimlerinin büyük bir kısmını oluşturuyordu. Sınır bölgesinde sefer sırasında maaş alan üst rütbelilerin elde ettikleri ganimetin 3/2 si kendilerine ait olup, diğer kısmı krala aitti. Maaşı ve resmi rütbesi olmayanlar ise ganimetin tamamına sahip oluyorlardı. (Bracewell, 2009, s.39, 58-59)

2.3. Hırvat Topraklarının Yöneticisi: Ban

Ban (Lat. Banus); Orta Çağ'da Hırvatistan, Slavonya, Bosna ve Macaristan'ın sınır bölgelerindeki resmi devlet görevlisidir. Kral Petar Kreşimir'in (1058-1074/5) emri altında üç Ban görev yapmıştır: Birincisi Hırvatistan'da Lika, Krbava ve Gačka ve kıyı kesiminde; ikincisi Hırvatistan'da Panonya Ovası'nda, yani bugünkü Hırvatistan'daki

Drava-Sava nehirleri arasında -lakin kısmi olarak Sava'nın güneyine kadar uzanmakta ve merkez kenti Sisak'tır-; üçüncüsü ise Bosna'dadır.¹⁶ Bunlar, idareleri altındaki bölgelerin valisi olarak görülmüştür. Bundan dolayı Banlığın, Hırvat devlet sisteminin tipik ve geleneksel kurumu olduğu düşünülmektedir. Böylece Ban, erken dönemlerden itibaren bazı bölgelerde kralın temsilcisi olarak en üst düzey icra görevini yerine getirmiştir. (Stallaerts, 2009, s.22-23)

Hırvatistan, 1091'de Orta Çağ Macaristan Krallığı ile birleşmiştir. Ban, bu birleşmeden sonra -özellikle 1102 tarihinden sonra- Hırvatistan'ın tamamının genel valisi olmuştur. Bu kurum sayesinde Hırvatistan özerkliğini koruyabilmiştir. Ban, bölgede kralın naibi olarak görev yapmasından dolayı krallığın siyasi hayatında önemli rol oynamıştır. Kral tarafından atanan Ban, Macaristan kamu hukukunda krallığın baronlarından biri olarak görülmüştür. Bundan dolayı Parlamento başkanı, başyargıç ve Hırvat birliklerinin başkomutanı olması gibi çeşitli ayrıcalıkları vardı. Böylece yavaş yavaş krallığın en üstün görevlilerinden biri haline gelmiştir. (Nicolle, 1988, s.13-14) Ban, emrindeki silahlı kuvvetlerin (*banderia*) ve eyaletlerde seferber olabilen kraliyet birliklerinin komutasından sorumluydu. Ban, kral tarafından atanırdı ve sadece kraliyet konsül üyeleri, seçilen kişi hakkında görüşlerini bildirebilirdi. Ban, kendi menfaatleri için çalışan yerel feodal soyluları kontrol etmekte zorluklar yaşamıştır. Soylular, 15. yüzyılda çeşitli kraliyet bölgelerini ele geçirmeye başlamış, böylece banın yetki alanındaki arazilerde soyluların mülkleri artmıştır. Bunun bir sonucu olarak Ban atamasında soyluların onayı gerekli hale gelmiştir. Bu nedenle Orta Çağ Macaristan Krallığı yerel soylu ailelerden Ban seçmeye başlamıştır. (Varga, 2013, s.265-266)

¹⁶ Bosna, Ban I. Tvrtko Kotromanić (1367-1377) döneminde, 1377 yılında krallık haline gelmiştir. Bilinen ilk otonom banları Borić (1154-1163) ve Kulin'dir (1164-1204). Kulin Bosna tarihinde önemli bir figür haline gelmiştir. Bosna banlığının hâkimiyetindeki topraklar, Hırvatistan Banı I. Pavao Šubić tarafından 1302 yılında ele geçirilmiştir; böylece bu topraklar 1318 yılına kadar Hırvat Šubić ailesi tarafından yönetilmiştir. Bosna Banlık Kurumu, Stjepan Vuk Kotromanić (1366-1367) döneminde Macar Kralı ve Hırvat soyluları arasındaki mücadeleden yararlanarak yeniden eski gücünü kavuştu. Hersek (Hum), Krajina (bugünkü Batı Hersek ve Güney Hırvatistan'daki Hum ve Cetina nehri arasındaki kıyı bölgesi) ve Završje veya Topolje (Livno kasabası çevresindeki bölge) Bosna banlığının hükümdarlığını tanımıştır. Stjepan Vuk Kotromanić, 1350 yılında Sırp Kralı Stevan Dušan'ın Bosna topraklarına yaptığı saldırıları önlemiştir. Bosna Vuk Kotromanić döneminde krallık yolunda önemli adımlar atmış ve Ban I. Tvrtko Kotromanić döneminde krallık mertebesine yükselmiştir. Bk.: (Cuvalo, 2010, s.xxiv-xxvi)

Ban (*Banus Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae*), Hırvatistan'ın -Dalmaçya ve Slavonya dahil olmak üzere- tamamını 1102-1225 tarihleri arasında kral naibi olarak tek çatı altında yönetmiştir. Ban makamı 1225 yılında ikiye ayrılmıştır: Hırvatistan-Dalmaçya Banı (*Banus Dalmatiae et Croatiae*) ve Slavonya Banı (*Banus Slavoniae*). (Fine, 1994, s.22) Türklerin 1476 yılında Macaristan'ın güneyine ve Semendire Bölgesi'ne akınlar yapmaları sonucunda Vuk Grgurević'in (Ejder gözlü Vuk) kuvvetleri Aralık ayında Tuna'nın sol tarafından geri çekilmiştir. Türklerin 1476 yılındaki seferleri Macaristan'ın bölgeyi tek komuta altında toplamasına sebep olmuştur. Böylece bu banlıklar, askeri ve savunma ihtiyaçlarından dolayı 1476 Ağustos ayından itibaren birleştirilerek Hırvatistan, Slavonya ve Dalmaçya Banlığı (*Banus Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae*) ismi altında tek bir kurum haline getirilmiştir. ("Ban", *LZMK/HE*.) Böylece Ban'ın askeri işlevi gittikçe daha da önemli hale gelmiş, çünkü savunma sisteminin batı cephesinde Osmanlılara karşı savunmada lider rolü üstlenmiştir. (Klaić, 1905, s.135.-136) Öyle ki 1526 Mohaç Muharebesi'ne kadar Hırvatistan ve Slavonya'nın sınır savunması Hırvat-Slavon Ban'ı (*Banus Croatiae et Slavoniae*) tarafından organize edilmiştir. Mohaç'ın kaybedilmesinin ardından Ban, eski Hırvat sınır kalelerinin ve daha sonra da Yukarı Slavonya ve Yeni Hırvat kalelerinin kontrolünü kaybetmiştir. Bu bölgeler, 1527 yılında Habsburg Monarşisi'nin bir parçası haline geldikten sonra *Hırvatistan Ban'ı* tarafından yürütülmüştür. (Klaić, 1976, s.282; Gross, 1981, s.176; Pálffy, 2009, s.11)

1538 yılından sonra Slavonya ve Hırvatistan'ın devlet teşkilatları tek bir Ban'ın idaresinde birleştirilmiştir. Diğer yandan Dalmaçya, Venediklilerin; Adriyatik hinterlandı Osmanlıların eline geçmiştir. Askeri Sınır Bölgesi'nin Avusturyalılar tarafından örgütlenmesinden sonra Ban, Hırvat topraklarının bu bölümündeki yetkisini kaybetmiştir. Habsburg Monarşisi böylece 1527-1848 tarihleri arasında Sivil Hırvatistan ve Slavonya Krallığını Ban (-ların) idaresinde yönetmiştir. Banların çoğu yerli soylulardan iken bazıları Macar kökenlidir. Bu kurum, Hırvatistan'da 20. yüzyıla kadar devam etmiştir. (Stallaerts, 2009, s.23)

Tablo I: Habsburg Monarşisi'nin Hırvatistan ve Slavonya Banları (1527- 1848)¹⁷

İSİM	GÖREV SÜRESİ	İMPARATOR (Dönemi)
Ivan Karlović	1527-1531	I. Ferdinand (1527-1564)
Šimun Erdödy	1530-1534	
Petrovina'lı Louis Pekry	1532-1537	
Tomo Nádasdy	1537-1539	
Petar Keglević	1537-1542	
Nikola Šubić Zrinski	1542-1556	
Petar Erdödy	1557-1567	
Franjo I. Frankopan Slunjski	1567-1572	II. Maximilian (1563-1576)
Juraj Drašković	1567- 1576	
Gašpar Alapić	1575-1577	
Krsto Ungnad	1578-1583	II. Rudolf (1572-1608)
Tomo Bakač Erdödy	1584-1595	
Gašpar Stankovački	1595-1596	
Ivan II. Drašković	1595-1607	
Tomo Erdödy	1608-1614	Matthias (1608-1618)
Benedikt Thuróczy	1615-1616	
Nikola IX. Frankopan	1617-1622	
Juraj V. Zrinski	1622-1626	II. Ferdinand (1619-1637)
Žigmund Erdödy	1627-1639	
Ivan III. Drašković	1640-1646	III. Ferdinand (1637-1657)
Nikola VII. Zrinski	1647-1664	

¹⁷ (Šišić, 1916, s.361)

Petar IV. Zrinski	1665-1670	I.Leopold (1657-1705)
Nikola III. Erdödy	1670-1680	
Nikola III. Erdödy	1680-1693	

3. KAYNAKLAR ÜZERİNE

Habsburg Monarşisi, 1521 yılında Belgrad Kalesi'nin Osmanlıların eline geçmesinden sonra Avrupa'nın sınırlarını Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın koruyamayacağını anlamıştır. 1526 Mohaç Muharebesi'nden sonra Osmanlıların Viyana önlerinde görülmesi ve 1530-1540 yılları arasında Adriyatik Denizi ve Drava Nehri arasındaki fütuhatları, yeni bir sınır savunmasının oluşumunu mecbur kılmıştır. 1540'lı yıllarda ilk önce Adriyatik Denizi ile Sava Nehri arasında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi; Sava ile Drava nehirleri arasında Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi örgütlenmeye başlamıştır. Türkiye'de genelde Askeri Sınır Bölgesi, özelde ise Hırvat Askeri Sınır Bölgesi üzerine hiçbir çalışma yapılmamıştır –ki kendi serhat bölgeleri üzerine çalışmalar bile yeni yeni gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu nedenle, Habsburg-Osmanlı sınır ilişkileri genelinde Monarşi'nin Osmanlı yönetimine karşı Adriyatik-Sava arasındaki bölgede örgütledikleri askeri-idari birimi hakkında Hırvat, Avusturya ve Türk arşivleri temel alınarak monografik bir eser ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Serhat araştırmasını askeri tarih üzerinden yorumlamaya çalışan bu tezin metin kısmı, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin askeri örgütlenmesinin tasvirine ve genel değişimlerinin tespitine ayrılmıştır. Dipnotlar ise kimi zaman bu tasviri ve tespiti kanıtlamak için kullanılmıştır. Kaynaklar hususunda ise, tek tek kaynakları tanıtmak yerine başta arşivler ve faydalanılan fonlar olmak üzere, belli başlı kaynak tahlillerinin açıklaması yapılmıştır.

Çalışmanın Hırvatistan topraklarına yoğunlaşması sebebiyle araştırmamızın ilk ayağını Hırvatistan oluşturmuştur. Zagreb'deki Hırvatistan Devlet Arşivi (*Hrvatski Državni Arhiv*), Hırvatistan Bilim ve Sanat Akademisi (*Hrvatska Akademija Znanosti i Umjetnosti/HAZU*), Milli ve Üniversite Kütüphanesi'nde (*Nacionalna i Sveučilišna*

Knjižnica u Zagrebu) Osmanlı-Hırvat ve Osmanlı-Habsburg konularında sayısız kıymetli evrak bulunmaktadır. Özellikle Hırvatistan'ın bağımsızlık simgelerinden biri olan Hırvat Devlet Arşivinde¹⁸ Askeri Sınır (Vojna Krajina/Militärgrenze/Military Frontier) ile ilgili 126 klasör ve 430 kitaptan oluşan bir koleksiyon mevcuttur. Bu belgeler “*Ujedinjena Bansko- Varaždinsko- Karlovačka Generalkomanda*” isimli kataloğun altında toplanmış ve *HR-HDA-426* numara ile yeri belirtilmiştir.¹⁹ 126 klasör, 1520-1881 yılları arasındaki belgeleri ihtiva etmektedir. Konunun tarihsel sınırları dâhilinde kataloğun ilk iki klasöründen faydalanılmıştır. Bu kataloğun ilk on beş klasörü bir alt başlık olarak “Karlovac Generalliği” (Karlovačka Generalkomanda) olarak düzenlenmiştir. Klasörlerin ihtiva ettiği tarih aralığı ve klasör numarası bağlamında tasnifi şu şekildedir:

Tablo II: HR-HDA-426, *UBVKG*” İsimli Kataloğun Dosya Tasnifi (1560-1750)

Klasör No	İhtiva Ettiği Tarih	Klasör No	İhtiva Ettiği Tarih
1	1560-1673	9	1720-1725
2	1674-1699	10	1726-1729
3	1700-1702	11	1730-1731
4	1703-1709	12	1732-1734
5	1710-1711	13	1735-1736
6	1712	14	1737-1741
7	1713-1714	15	1742-1750
8	1715-1719		

¹⁸ Hırvat Devlet Arşivi’ndeki vesika koleksiyonlarının tanıtımı için bk.: (Solak, 2015, s.135-146)

¹⁹ Bundan sonra metin içinde “HR-HDA-426, *UBVKG*” şeklinde gösterilecektir.

Koleksiyondaki kitaplardan²⁰ özellikle iki tanesi, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi ile ilgili belgeler ihtiva etmektedir. Birinci kitap 1699-1735 tarihleri arasını kapsarken, ikinci kitap 1642-1735 tarihleri arasını kapsamaktadır. Bu iki kitaptaki belgeler hem Hırvat hem de Yukarı Slavon akseri sınır bölgeleri hakkındaki bilgileri ihtiva etmektedir. İkinci kitapta yer alan 1642-1663 arasındaki belgelerden faydalanılmıştır. Bu fondaki belgeler ağırlıklı olarak daha çok 1699 Karlofça sonrası düzenli bir şekilde tasniflenmiştir. 1664 ve öncesi için bulunan belgeler konunun bütünlüğünü tam olarak sağlamamaktadır. Konunun bütünlüğü için *Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium* serisinin 15, 16, 20, 33, 35, 36, 38, 39, 40, 41 ve 43. ciltlerinden faydalanılmıştır.

Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium serisi konumuz açısından elzem nitelikte kaynaklardır. Bu kaynak, Hırvatistan Bilim ve Sanat Akademisi (*Hrvatska Akademija Znanosti i Umjetnosti/HAZU*) tarafından neşredilmiştir. Bulgarlar da dâhil olmak üzere tüm Güney Slav uluslarının bilim ve kültür gelişimini teşvik etmek amacıyla kurulmuş olan bu akademinin *Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae* ismiyle seri hâlde yayımladığı bu eserler, dünyadaki birçok arşivdeki tarihi vesikaların bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. Hırvatistan topraklarının tarihine katkı sağladığı kadar Osmanlı tarihini aydınlatması bakımından da önemlidirler.

Bu yayınlardan biri, Radoslav Lopašić tarafından neşredilmiştir. “*Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium: Spomenici Hrvatske Krajine*” isimli bu üç ciltlik eserin birinci cildi (15. kitap) 1479-1609, ikinci cildi (16. kitap) 1610-1692, üçüncü cildi (20. kitap) 1693-1780 yılları arasındaki belgeleri ihtiva etmektedir.²¹ Birinci ciltte 283 belge, ikinci ciltte 272 belge, üçüncü ciltte 193 belge bulunmaktadır. Ayrıca üçüncü ciltte 1531-1730 tarihleri arasında toplam 39 belge daha ek olarak

²⁰ Kitapların tamamı tasnif numaralı arşiv belgelerinden oluşmuştur. Bu belgeler toplu olarak ciltlenmiş ve kitap haline getirilmiştir.

²¹ *Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium: Spomenici Hrvatske Krajine*, C. I, (ur.) Radoslav Lopašić, Zagreb: Academia Scientiarum et Artium Slavorum Meridionalium, 1884; C. II:1885; C. III:1889. Bundan sonra metin içinde “*MSHSM-SHK*” şeklinde kısaltılarak gösterilecektir.

konulmuştur. Serinin diğer kısmı Ferdo Šišić tarafından yayımlanmıştır. “*Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium: Hrvatski Saborski Spisi*” isimli ve beş ciltten (33, 36, 39, 41 ve 43. kitaplar) oluşan bu belgelerde Hırvat Meclisi’nin (Sabor) 1526-1630 tarihleri arasında almış olduğu kararlar bulunmaktadır.²² Seri’nin geri kalan kısmı Emilij Laszowski tarafından yayımlanmıştır. “*Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium: Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae*” isimli ve üç ciltten (35., 38. ve 40. kitaplar) oluşan belge koleksiyonu Hırvatistan, Dalmaçya ve Slavonya hakkında, 1526-1554 yılları arası, siyasi ve askeri bilgiler vermektedir. Bu belgelerin içinden konumuzla ilgili olanlar seçilip tasnif edilerek kullanılmıştır.²³ Yugoslavya Bilim ve Sanat Akademisi’nin (*Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti*) yayın organı olan “*Starine*”, Hırvatistan ve Slavonya bölgeleri üzerine araştırma yapanların istifade edeceği dikkat çekici, pek çok arşiv vesikalarının yayınlandığı bir kaynak eser konumundadır. Ayrıca konuyla ilgili yer ve kişi isimlerinin açıklamasında Leksikografski Zavod Miroslav Krleža tarafından oluşturulmuş *Leksikografski Zavod Miroslav Krleža/Hrvatska Enciklopedija*²⁴ ile *Leksikografski Zavod Miroslav Krleža/Hrvatski Biografski Leksikon*²⁵ isimli elektronik kaynaklardan yararlanılmıştır. Hırvat (-ların/-istan) tarihinin Hırvat Askeri Sınır Bölgesi’nin tarihiyle iç içe geçmiş olmasından dolayı arşiv vesikalarının bıraktığı boşluklar, Tadija Smičiklas’ın “*Poviest Hrvatska*” ve Vjekoslav Klaić’in “*Povijest Hrvata*” isimli eserleriyle giderilmiştir.

²² *Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium: Hrvatski Saborski Spisi*, C.I, (ur.) Ferdo Šišić, Zagreb: Academia Scientiarum et Artium Slavorum Meridionalium, 1912; C.II: 1915; C.III: 1916; C.IV: 1917; C.V: 1918. Bundan sonra metin içinde “*MSHSM-HSS*” şeklinde kısaltılarak gösterilecektir.

²³ *Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium: Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae/Habsburški Spomenici*, C.I, (ur.) Emilij Laszowski, Zagreb: Academia Scientiarum et Artium Slavorum Meridionalium, 1914; C.II: 1916; C.III: 1917. Bundan sonra metin içinde “*MSHSM-MHRCDS/HS*” şeklinde kısaltılarak gösterilecektir.

²⁴ Leksikografski Zavod Miroslav Krleža/Hrvatska Enciklopedija bundan sonra metin içinde “*LZMK/HE*” şeklinde kısaltılarak gösterilecektir. *LZMK/HE*’nin internet üzerinden erişimi için bk.: <http://www.enciklopedija.hr/>.

²⁵ Leksikografski Zavod Miroslav Krleža/Hrvatski Biografski Leksikon bundan sonra metin içinde “*LZMK/HBL*” şeklinde kısaltılarak gösterilecektir. *LZMK/HBL*’nin internet üzerinden erişimi için bk.: <http://hbl.lzmk.hr/>.

Habsburg dönemi Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ni sadece Hırvat Devlet Arşivlerine dayalı olarak ele almak yetersizdir. Konumuz sınırları içinde yer alan diğer bir kurum ise Avusturya Devlet Arşivlerinin bir bölümünü teşkil eden Viyana Harp Arşividir (*Kriegsarchiv, KA*). Bu arşivde bulunan İç Avusturya Saray Cenk Divanı'yla (*Innerösterreichische Hofkriegsrat, IÖ.HKR*) ilgili vesikaların içinde “*Croatica*” koleksiyonu büyük önem arz etmektedir.

Konu bağlamında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin karşısındaki Bosna sınırındaki gelişmelerden zaman zaman bahsedilmesi gerekmektedir. Bu sebeple Osmanlı kaynaklarına da başvurulmuştur. Konunun erken bir deviri kapsamından dolayı, Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki belgeler koleksiyonundan sadece Bab-ı Asaî (A.{...}) Kalemindeki mühimme defterlerinin (*DVNSMHH.d...*) hükümleri taranmıştır. Arşiv malzemelerinden toplanan bilgiler dönemin kronikleriyle destelenmeye çalışılmıştır. Böylece Osmanlı'nın Habsburg Monarşisi ile olan sınır bölgesi ilişkileri arşiv belgeleri ve vekayinameler üzerinden izlenmiştir.

Bu konuda yapılan araştırmalar arasında Gunther Erich Rothenberg'in kaleme aldığı “*The Austrian Military Border in Croatia, 1522-1747*” isimli eser hem askeri tarih hem de serhat çalışmaları bağlamında önemli bir yere sahiptir. Eser, I. Ferdinand döneminden Maria Theresa dönemindeki yeniden yapılandırılmasına kadar Hırvatistan'daki Avusturya Askeri Sınır Bölgesi'nin tarihini gelişimini izlemiştir. Ancak Osmanlı akınlarını değerlendirmeden Askeri Sınır Bölgesi tarihini yazması dolayısıyla sınırın sadece bir tarafını anlamaya çalışması eserde gözlemlenen en önemli eksikliğidir. Yazarın Hırvatça konusundaki eksikliği ise eseri ikinci el kaynaklarla zenginleştirmesine izin vermemiştir.

1. BÖLÜM: TÜRK AKINLARI ve SINIR BÖLGESİ (1521-1547)

1.1. TÜRK BASKINLARI (TURŠKI VPADI): HER ZAMAN KORKU, HER YERDE KORKU

Balkan coğrafyasının en etkili güçlerinden olan Orta Çağ Macaristan Krallığı, 1370’li yıllara kadar Türk tehdidini dikkate almamıştır. (Stavrianos, 1985, s.43-44) Osmanlı akınlarının yoğunlaşması ve Osmanlı idaresinin bölgedeki diğer siyasi güçlerle ilişki kurmasının ardından Macarlar dikkatlerini bu bölgelere doğru çevirmişlerdir. I. Lajos (1326-1382), 1367 yılında Bulgarların Osmanlı desteğiyle Vidin’deki Macarları tehdit etmesi üzerine Eflak Voyvodası I. Vlad ile işbirliği yaparak Vidin’deki Bulgar Banatlığını ele geçirmiş ve Vidin, Orşova, Sebeş (Szászsebes) ve Temeşvar’ı içine alan Bulgar Banatlığını oluşturarak Balkanlarda hâkimiyet sahasını genişletmiştir. (İnalcık, 1990, s.241) Osmanlılar ise 1371 yılında Sırpsındığı Muharebesi’ni (II. Meriç Muharebesi) kazanıp Sırp magnatlarını hâkimiyetleri altına alarak Macaristan, Sırbistan ve Arnavutluk arasına girmiştir. Bu muharebeden sonra Duşan’ın topraklarının yerel prenslikler arasında bölünmesi, Osmanlıların Tuna ve Adriyatik’e doğru yapacakları fetihlerin önünü açmıştır. Ayrıca Macar Kralı I. Lajos, bu muharebeden sonra Türklerin bundan böyle Macar topraklarını tehdit ettiğini farketmişti. Çünkü Türkler Köstendil’e (Kostantin-ili) kadar gelerek Güney Macaristan’a dayanmıştı. Bunun üzerine Orta Çağ Macaristan Krallığı, Aşağı Tuna boyunca uzanan kalelere takviye birlikler göndermiştir. (İnalcık, 2006, s.158-159)

Orta Çağ Macaristan Krallığı, Türklere karşı savunmanın temellerini 1396 Niğbolu Muharebesi’nden sonra Lüksemburglu Sigismund (1368-1437) döneminde atmaya başlamıştır. 1397 yılında Temeşvar Dietin’de uygulanmaya konulan “*militia portalis*” (manor militia/köylü asker) sistemi²⁶ ile sınır bölgesinde hafif süvari birlikleri

²⁶ Orta Çağ Macaristan Krallığı’nın Niğbolu Muharebesi’nden sonra askeri seferberliğinin nasıl olmasını gerektirdiğini ifade eden “*militia portalis*” sistemi, Macar ordusunun temelini oluşturan *bandleriaların* başlangıç noktasını oluşturdu. Bu okçular bir anlamda köylüdür. Bu özel vergi, Macaristan’da hizmet

oluşturulmaya çalışılmıştır. Buna göre her bir baron ve asilzade topraklarındaki her yirmi köylü serf (kapı halkı) için bir atlı okçu hazır bulunduracaktı. Bu okçunun savaş teçhizatı dâhil tüm giderleri sağlanacaktı. Hussit Savaşlarında (1419-1434) General Exercitus'un başarısızlığı sonucunda Sigismund 1432-1435'te bir baron ve asilzadenin her otuz üç köylü serf için bir okçu hazır bulundurulması zorunluluğu getirmiştir. Bu durum 1435 yılında Erdel'de on kişiye bir okçu olarak değiştirilmiştir. *Militia portalis* sistemi Osmanlılar ile yapılan topyekûn savaşlarda başarılı olamazken sınır bölgesindeki küçük Türk akınlarına karşı etkili olmuştur. (Pálffy, 2000, s.7-8)²⁷

Orta Çağ Macaristan Krallığı kendisine 1102 yılından beri özel bir antlaşmayla bağlı olan Hırvatistan ve Slavonya krallıklarının topraklarını Türk akınlarına karşı korumada başarısız olmuştur. 1408 yılında Türkler ilk kez Sloven topraklarına girmişler ve geniş çaplı bir akın sonucu Metlika ve çevresini tahrip etmişlerdir. Türkler saldırılarını 1411 yılında yoğunlaştırmış, savunmasız Bosna bölgesinden geçerek Krain'in güneyine girerek (Bela Krajina) Metlika çevresini ve Črnomelj'i tekrardan yağmalamışlardır. Macar Kralı'nın Bosna'ya uyguladığı baskı sonucu Bosnalı soylular Osmanlılarla iş birliği yapmış ve Osmanlı orduları 1415 yılına kadar Balaton Gölüne kadar olan Macar topraklarına uzanabilmişlerdir. Hatta küçük akıncı gruplarından biri Ljubljana'ya kadar ulaşmıştır. Aynı yıl Macar ordusunun Bosna'ya yönelik misilleme saldırısı başarısız olunca geri çekilen Hristiyan ordusunu takip eden Osmanlılar, bu defa Steiermark ve Krain'daki Celje Kontluğunun (1341-1456) topraklarını işgal ettiler. (Voje, 1976, s.4-5) Türklerin Hırvatistan-Macaristan'daki akınlarının en büyük kısmını oluşturan Sloven

görmekle ve on beş günlük hizmet süresiyle sınırlandırılmıştır. Fakat 1432-1435'den sonra 100/3 olunca on beş günlük hizmet süresi kaldırılmış yerine *gerekli olduğu sürece* şeklinde olmuştur. Bu birlikler sadece savaş zamanında toplanabiliyordu. Böylece Sigismund on iki bin erkek toplayabileceğini tahmin etmiştir. 1454 yılındaki yeni bir kararname ile yüz köylü serfe dört okçu, iki piyade göndermesi koşulu getirilmiştir. Fakat bu iki kat artış geçici bir süre için olacağı ve eski sisteme geri döneceği koşuluyla çıkarılmıştır. 1463 tarihinde ise on serf köylüye bir okçu çıkarılması getirilerek yükümlülük arttırıldı. Fakat bu yükümlülükte kısa süreliğine olmuş ve birkaç yıl sonra 33/1'e dönmüştür. Bu birliklerin önemi Kral Mátyás Hunyadi'nin (1458-1490) paralı ordusunun karşısında azalmıştır. 1490 yılında Kral Hunyadi'nin ölümünden sonra paralı ordusunun dağılması bu sistemin tekrar önem kazanmasına sebep olmuştur. Bu sistem için bk: (Held, 1977, s.129-139; Borosy, 1982, s.63-80)

²⁷ Sigismund döneminin politikaları için bk.: (Engel, 2001, s.229-243; Mályusz, 1990, s.136-166; Szakály, 1979, s.65-111)

topraklarındaki bu saldırıları,²⁸ Habsburglara İç Avusturya eyaletlerini tehdit edecek kadar güçlü bir düşmanın ortaya çıktığını gösteriyordu. Bu düşmanın farkına varan Hristiyanlar, Türkler için imparatorluğun her sosyal katmanı arasında fakirleştiriciler, ölüm adamlar, saldırı köpekleri, zalim tiranlar, İsa'nın baş düşmanları, kundakçılar gibi farklı ifadeler kullanmışlardır. Bundan dolayı 1415 yılından sonra Türk birliklerin saldırılarının şiddetlerini arttıracakı konusunda endişeler vardı, lakin Türk saldırıları ancak elli yıl sonra tekrar gerçekleşebilmiştir. Bu İç Avusturya topraklarına yapılan akınlar, ilk önce küçük birliklerle ara ara yapılmasına karşılık, 15. yüzyılın ikinci yarısı ve 16. yüzyılın başında daha kalabalık birliklerle sık sık yapılan akınlara dönüşmüştür. Yapılan bu Türk akınları, İç Avusturya eyaletlerinin tamamen korunmasız olduğunu ortaya koymuştur. Hatta 15. yüzyılın sonlarında Türkler Krain, Steiermark ve Gorizia üzerinden Venedik Friuli'sine bile baskınlar düzenleyeceklerdir.²⁹

İç Avusturya eyaletleri, topraklarının yoğun bir biçimde saldırı altında kalmasının ardından sınır bölgesindeki kasabalarını güçlendirmek için tahkimat ağını genişletmiştir. Osmanlı birliklerinin geçiş yollarında surlar, kanallar inşa edilmiş, ormanlar koruma altına alınarak askerlerin geçişleri zorlaştırılmıştır. Savunmaya uygun yerlerde insan ve sığırlar için askeri sığınaklar inşa ettirilmiştir. Osmanlı akınlarına karşılık bir sinyalizasyon sistemi de oluşturmuşlardır. Silah/top atışlarıyla veya ateş yakarak birbirlerini saldırılardan haberdar etmişlerdir. Örgütlü sınır savunmasının ilk girişim hamlelerinden biri olan bu sinyalizasyon sistemi, 16.yüzyılda Krain ve Steiermark'ın tüm topraklarını kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Tehlike yakın olduğu zaman, Türklerin kullandıkları güzergâhlar üzerinde birbirleri tarafından görülebilen tepelerde

²⁸ 1408 yılında Slovenya topraklarına yapılmaya başlanan Osmanlı akınlarından en çok etkilenen Krain olmuştur. Çünkü bu bölge coğrafi olarak Bosna'ya en yakın olan yerd. Osmanlıların Slovenya'ya yaptıkları akınlar, 1408-1469 arasında yağmaya yönelik olurken, 1469-1483 yılları arasındakiler doğrudan fetih amaçlı ya da fetih amaçlı olmasa bile en azından saldırıya uğrayan toprakları ıssız hale getirerek ilerleyen dönemde kolay fethetme amaçlıdır. 1469 yılında yaklaşık on bin kişiden oluşan Osmanlı birlikleri Metlika'ya akın yaptı ve on dört gün boyunca Krain'in her yerine saldırılar düzenledi; 1471 yılında on beş-on altı bin kişilik Osmanlı birliği Rašica etrafına; 1476 yılında dört ay boyunca Krain'a; 1497'de Ribnica bölgesine; 1480, 1491 ve 1497 yıllarında Ribnica bölgesine baskın gerçekleştirdiler. Bk.: (Voje, 1979, s.118-119; Skubic, 1976, s.509; Voje, 1996, s.22)

²⁹ Osmanlıların 15. ve 16. yüzyıllardaki Slovenya topraklarındaki akınların genel bir değerlendirmesi için bk.: (Voje, 1976, s.3-21)

ateş yakılmıştır. Tepelerde yakılan bu ateşlere eşlik eden silah/top atışlarının ise belirli anlamları vardı. Buna göre iki silah/top atışı Osmanlıların toplandığına, üçüncüsü düşmanın sınırda olduğuna -ki bu genel bir çağrı oluyordu- dört ve daha fazlası ise düşmanın bundan böyle ülke içinde olduğuna işaret ediyordu. Tüm bu çabalar, Türk akınlarını hafifletmiş ama sonlandıramamıştı. (Simoniti, 1982, s.102-103; Voje, 1976, s.17)

Akınları durdurmanın tek yolu imparatorluk hududu boyunca bir savunma sistemi oluşturmaktır. Bu andan itibaren eyaletler bütün toprakların korunmasını sağlayacak bir savunma sistemi kurmak için her bölgesel mecliste çalışmalar yapmışlardır. 1431 yılında Nürnberg'teki Reichstag'da, 1445 yılında Graz'daki İç Avusturya eyaletleri genel meclisinde, 1462'de Leibnitz'deki Steiermark meclisinde daimî askerlere dayanan kalıcı bir askeri savunma sistemi oluşturulması için çalışılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda her asil, maddi gücü ile orantılı olarak askeri yardım sağlayacaktı. Yüz veya iki yüz poundluk arazi geliri olan her asil, bir süvari ve belli sayıda piyadenin katılımını sağlayacaktı. Orduya gönüllü piyadelerin katılımı ise zorunlu askerlik sistemiyle doğru orantılıydı. Algılanan tehdidin büyüklüğüne bağlı olarak her otuz serf köylüden biri, yirmi serf köylüden biri, on serf köylüden biri, beş serf köylüden biri ve hatta üç serf köylüden biri silahlı asker olarak sefere çağırabiliyordu. (Simoniti, 1982, s.102) *Länder* (bölge/eyalet) *quarter*'e (alt bölge/eyalet bölümleri) ayrılmış ve bunların başına quarter-kaptan (alt bölge kaptanları/*Viertelhauptmann*) atanmıştı. *Länderin* tekili olan Land de ise askeri komuta, eyalet komutanının (*Landeshauptmann*) ve yardımcısının tarafından yerine getirildi. Bu yöneticiyi eyaletler seçer ve kral onaylardı. Kasabalar kendi savunmalarını sağlayacak ve büyüklüklerine göre piyade müfrezesi teşkil edeceklerdi. Hükümdarın ayrıca eyalet/land savunması için belirli sayıda süvari göndermeleri gerekiyordu. Fakat bu şekilde meydana gelen bir toplama birliğin, ani saldırılar karşısında başarılı olması muhtemel değildi. Bundan dolayı 15. yüzyılın ikinci yarısında karşılaşılan Türk akınlarına karşı başarılı olunamamıştır. Fakat bu sistem en azından eyalet/land seviyesinde savunma oluşumu için örgütsel ve mali bir temel sağlamıştır. Kärnten, Steiermark ve Krain eyaletleri, *landlar* arasında daha yakın savunma bağlantısı

oluşturan kurumsal bir yapı meydana getirebilmişlerdir. (Štíh, Simoniti, Vodopivec, 2008, s.119)³⁰

Orta Çağ Macaristan Krallığı sınırlarını Osmanlı akınlarına karşı uzun yıllar boyunca korumakta pek başarılı olamadı. Osmanlılar Macaristan topraklarına sistemli olarak akınlar düzenliyordu. II. Murad (1421-1444, 1446-1451) döneminde Üsküp merkezli uç bölgesinden Osmanlı birlikleri Sırbistan ve Bosna içlerine akınlar yapıyorlardı. Bu akınlar İshak Bey döneminde Hırvatistan ve Dalmaçya'ya kadar genişletilmiştir. Vidin merkezli uç bölgesinden ise Sırbistan, Macaristan ve Eflak'a karşı akınlar düzenleniyordu.³¹ Bu küçük akınlar, görünüşte yağma ve talan için yapılsa da stratejik olarak bölge topraklarının direnme gücünü ve arzusunu zayıflatıyor hatta bazen bölgeyi ele geçirmek için resmi bir sefere bile gerek kalmıyordu. Böylece Osmanlı ilerlemesi Sigismund tarafından yaratılan tampon devletler sistemini tahrip etmiştir.³²

Bu stratejik küçük Türk akınlarının tehlikesini ilk başlarda fark etmeyen Matthias Corvinus (1458-1490), krallığın gücünü hiç hesaplamadan sınırlarını Sırbistan ve Bosna havalilerinde genişletmek istemiştir. 1460'lardan itibaren Osmanlı ve Macar birlikleri Adriyatik kıyısında Omiš'ten Aşağı Tuna'daki Turnu Severin'e kadar tüm güney sınır hattı boyunca birbirleriyle karşılaşmışlardır. Her ne kadar 1440 ilkbaharında gerçekleşen Belgrad kuşatması Osmanlı İmparatorluğu'nun Macaristan'ın ile komşu olacağını göstermiş olmasına rağmen Matthias kendi açısından olumsuz olan gelişmeleri kontrol edemedi. (Engel, 2001, s.301) Bunun bir sonucu olarak hiç beklemediği bir şekilde Osmanlılar 1463 yılında Yayça'yı alarak Bosna'da hâkimiyetlerini sağlamlaştırmışlardır. Yayça'nın düşüşü ile Hırvatistan'ın kuzey, batı ve

³⁰ Osmanlı İmparatorluğu'na karşı yapılan savunma organizasyonun genel bir değerlendirmesi için bk.: (Voje, 1979, s.117-131)

³¹ II. Murad döneminde Balkanlarda Osmanlı akınları dört uç bölgesinden yapılmıştır. Bunlardan birincisi Tırhala ve Yenişehir merkezli olup Yunanistan ve Moraya, ikincisi Serez ve Ergiri merkezli olup Selanik'e, üçüncüsü Üsküp merkezli olup Sırbistan ve Bosna'ya, dördüncüsü Vidin merkezli olup Sırbistan, Macaristan ve Eflak'a ulaşan rotalardı. Bk.: (İnalçık, 2006, s.171)

³² Lüksemburglu Sigismund (1387-1437) 25 Eylül 1396 Niğbolu Muharebesi'ni kaybettikten sonra ülkesinin savunmasını yeniden düzenlemiştir. Ülkenin güneyinde Banatlıklar ve iki paralel sınır hattı oluşturmuştur. Ayrıca Eflak, Sırbistan ve Bosna'dan oluşan bir tampon devletler sistemi oluşturdu. Özellikle Sırbistan topraklarının 1439 ve 1459'taki Osmanlılar tarafından ele geçirilmesine kadar Osmanlı ilerlemesini durdurmuştur. Bk.: (Engel, 2001, s.231-239)

güneyindeki toprakları Türk akınlarına karşı açık hale gelmiştir. Aynı yıl Corvinus'un kendi krallığının topraklarını korumak için Bosna'nın kuzey kısımlarını -Yayça başta olmak üzere ki bu kaleyi geri alıyor- geri almak istemesinden dolayı başlayan mücadele, II. Mehmed'in Boğdan Seferi sonrasında 1476 yılında Semendire'ye gelerek Macarların Semendire karşısına, Tuna boyuna yaptırmış olduğu kaleleri yıkmasıyla sona ermiştir. (Özcan, 1992, s.269) Fakat Matthias Corvinus'un (1458-1490) 1463 Ekim ve Aralık tarihleri arasında Bosna topraklarında küçükü büyüğü elli kaleyi ele geçirdiği bilinmektedir. Matthias Krallığın savunmasını iyileştirmek için kendisinden önceki Macar kralları gibi Macar ve Hırvat sınırındaki tampon devletleri desteklemeyi amaçladı. Ele geçirdiği Bosna topraklarında, 1527 yılında tekrar düşüşüne kadar Yayça Banatlığı'nı oluşturarak Macar sınır savunma sisteminin temel unsuru haline getirmiştir. Bu bakımdan Bosna, Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın Batı Balkanlardaki son Hristiyan müttefiki olarak kalmıştır. (Horváth, 2013, s.90)

1463 yılından sonraki otuz yıl içinde Bosna Krallığının şehirleri ve kalelerin çoğu Osmanlıların eline geçerken, Macaristan Krallığı Bosna topraklarında Yayça ve Srebrenica banatlıklarını, Hırvatistan topraklarında Senj Kaptanlığını (1469) ³³ oluşturulmuştur. Böylece Corvinus, Bosna'nın kuzey kısımlarında fethettiği yerlerden sonra Osmanlılara karşı savunma sistemini yeniden yapılandırarak, sınırda birkaç tane askeri-idari bölge oluşturmuştur. Buna göre Adriyatik'ten Doğu Karpatlara kadar olan Güney Macaristan'ı askeri kuvvet ve kale ağı gibi iki temel savunma nesnesi üzerinden üç askeri yetkilinin komutasında birleştirdi: Hırvatistan-Dalmaçya ve Slavonya Banı, Aşağı Bölgeler Başkaptanı ve Trasilvanya Voyvodası. 1476 yılında Böğürdelen'in (Szabács) Osmanlıların eline geçmesinden sonra Hırvatistan-Dalmaçya ve Slavonya banlıklarının idaresi birleştirildi. Böylece Adriyatik'ten Aşağı Tuna bölgesine kadar olan sınır bölgesindeki kalelerin komutalarının tek bir çatı altında toplanmasının yanında bölgedeki idari birimlerin, baronların ve soyluların seyyar askerlerinin kontrolü de Hırvatistan-Slavonya Ban'ının (*Banus Croatiae et Slavoniae*) kontrolü altında

³³ Osmanlı İmparatorluğu 1463, 1468 ve 1469 yıllarında Senj önünde görülmüşlerdir. 1469 yılındaki son tehlikeden sonra Senj Kaptanlığı kurulmuştur. Kaptanlık Senj, Ledenice, Brinje, Otočac, Brlog, Starigrad ve Bag kalelerinin yönetiminden sorumluydu. Bk.: (Bartulović, 2007, s.288-289)

birleşmiş oldu. Ban bizzat Dalmaçya'nın, Eski Hırvatistan'ın ve Slavonya'nın idari bölgelerinin (Zágráb, Varasd, Körös, Verőce, Dubica, Szana ve Orbász) askeri ve sivil idaresinden sorumlu hale geldi. (Grgin, 2002, s.31-33, 171-189; Pálffy, 2000, s.10-12; Ágoston, 2010, s.284)

Feodal yönetim anlayışında kral/imparator, askeri güç için soylulara muhtaçtır. Güçlü bir ordu oluşturma masraflı olması, merkezi hazinenin zayıf durumu gibi çeşitli sebeplerden dolayı toprak soylularından yardım almak zorunluluk haline geliyordu. Bu yardım sayesinde ancak büyük bir ordu oluşturabiliyordu. Asillerin görevi, kendisine bağlı serflerin bekasını sağlamak ve ülke tehlikede olduğu zaman krala savunma konusunda yardım etmektir. Bu doğrultuda 18 Ekim 1477 yılında Hırvat ve Slavon asillerinin kendi Saborlarında kaptanlarını seçmelerine izin verilmiştir. Bir Rönesans hükümdarı olan Matthias Corvinus'un emri ile Ban Ladislav Egerváry 20 Ocak 1478 tarihinde Zdenec'te soyluları toplamıştır. (Laszowski, 1916, s.81-82) Kral, Slavonya asillerinden Ban ile birlikte savunma sitemlerini oluşturmalarını ve kendi kaptanlarını seçmelerini istemiştir. Seçilen kaptan, Ban ile birlikte savunma konusunda iş birliği yapacaktı. Mecliste Osmanlı'ya karşı savunma amacıyla ilk kez bir seferberlik yasası (*općem oružanom ustanku*) çıkmıştır. Bu meclis toplantısının sonucunda on altı maddelik bir kararname kabul edilmiştir. Buna göre, asillerden yirmi beş köylü serfe sahip her kimse, bir süvari ve bir piyade sağlayacaktı. Süvarilerin teçhizatı arasında kalkan, mızrak, yay, okluk ve uzun ya da kısa kılıç olacaktı. Savaş ilan edildiğinde her asil savaşa katılacaktır; papazlar, çocuklar, yaşlılar, sefil ve cılız olanlar, savaşa hiçbir zaman katılmayacaklarını yemin edenler ise savaşa katılmayacaktı. Savaş ilan edilince herkes kendi idari bölümünün başına geçerek savaş için hizmette bulunacaklardı. Bu çağrıya intikal etmeyenlerin malına ve mülküne el konulacak ve el konulanlar ancak kralın affı ile geri verilecekti. (Laszowski, 1916, s.83-85) Slavonya soyluları bu toplantıda Sava Nehri'ne kadar olan bölgeyi savunmak için savaşacaklarını söylemişler ve Hırvatistan Krallığı'nın savunmasını kabul etmemişlerdi. Çünkü Hırvatistan Krallığı'nın toprakları Kupa Nehri ve Velebit Sıradağı arasındaki arazilerdi ve bundan

dolayı Osmanlı akıncılarının³⁴ tarumar edeceği ilk bölgedeydi. Asiller kendi seçecekleri kaptanlarına uygun bir maaş bağlayamadıkları için bu karar hayata geçirilememiştir. Böylece Ban bölgenin başkomutanı sıfatını devam ettirmiş ve müstakbel yardımcısından (kaptan) mahrum kalmıştır. Osmanlı akınlarından dolayı Slavon Meclisi Bihać, Zagreb, Križevci ve Čazma’da olmak üzere birçok kez toplanmıştır. (Moačanin, 2016, s.140-142)

Matthias Corvinus’un yeniden yapılandığı savunma sistemi ile Orta Çağ Macaristan İmparatorluğu güneyde birbirine paralel Tuna ve kolları boyunca iki, Transilvanya bölgesinde bir olmak üzere üç kale ağı ile çevrelenmiştir. Güney hattı Severin’den (Szörény) başlayıp Adakale (Orschowa/Orsova), Szentlászló (Senglasl / Laslov), Belgrad (Nándorfehérvár), Zemun (Zimony / Semlin / Taurunum), Böğürdelen (Szabács / Sabac / Šabac), Srebrenik (Szrebernik / Sreberniçe), Yayça (Yayçe / Jajce) ve Knin (Tinín / Tenin) üzerinden Skradin (Scardona) ve Kilis’e (Klis / Klissza / Clissa) kadar uzanıyordu. Kuzey hattı ise Karansebeş (Karánsebes / Caransebeş / Karansebesch), Logoş (Lugos / Lugoj / Lugosch), ve Temeşvar (Temesvár / Temeschwar / Timișoara) üzerinden Petrovaradin (Pétervárad / Peterwardein / Varadinum Petri) , Sirem’in (Szerémség / Srşjem / Srem) küçük kaleleri ve Dubica, Krupa ile Bihać (Bihács / Bišće) üzerinden Dalmaçya sahilindeki Senj’e (Zengg / Senia / Segna) kadar uzanıyordu. Üçüncüsü ise Transilvanya bölgesinde bulunan kale ağıydı. Bu kale ağlarıyla beraber Askeri Sınır Bölgesi üç dikey idari bölüme ayrılmış oluyordu:

1. Merkezi Bihać olan Hırvat-Slavon Banlığı,
2. Merkezi Temeşvar olan ve Eflak’ın doğusuna doğru uzanan Aşağı Bölgeler Başkaptanlığı,
3. Transilvanya Voyvodalığı. (Pálffy, 2000, s.12; Ágoston, 2010, s.284)

Osmanlı serhaddinde oluşturulan askeri-idari bölgeler ve kale ağları Türk akınlarını tamamen engellememiş, sadece geçici olarak durdurabilmiştir. Corvinus’un Macar

³⁴ Habsburg Monarşisi, Osmanlı akıncılarına ganimetlerini çuvallara koydukları için “sackman” (çuval adam) olarak isimlendirmişlerdir. Bk.: (Rothenberg, 1960, s.11)

tahtında hak iddia eden Kutsal Roma Germen İmparatoru III. Friedrich (1415-1493) ile 1477-1488 yılları arasında yaptığı mücadele, Türklere karşı etkili savunma yapmasını kısmi olarak engellemiştir. 6 Nisan 1490 yılında kırk yedi yaşında Corvinus ölünce yerine 15 Temmuz'da Peşte'deki Rákos Diet'inde II. Vladislav Jagiellon (1490-1516) geçmiştir. II. Vladislav sınır savunmasına yeterli önemi vermediği için Hırvatistan'da Osmanlı akınlarının etkisi tekrardan hissedilmeye başlanmıştır. (Engel, 2001, s.305-306, 346-347)

Osmanlılar, Adriyatik-Sava-Drava arasındaki bölgelerde ilk önce Orta Çağ Macaristan Krallığı ve sonra Habsburg Monarşisi ile yaptığı mücadelelerini küçük akınlar düzeyinde gerçekleştirmiştir. Ayrıca bu bölgelerdeki askeri yatırımlarını da sınırlı tutmuştur. Adriyatik-Drava arasındaki bölgede küçük akınların yapılması ve askeri yatırımların sınırlı tutulmasının en önemli sebebi Osmanlıların Orta Avrupa fetihlerine yönelmesidir. Bundan dolayı Osmanlılar ilk önce Budin ve Viyana yolu üzerinde olan Macar vadilerini elde etmek istemişlerdir. Coğrafi olarak Orta Avrupa fetihlerinin istikametinde bulunmayan Hırvat ve Slavon topraklarının ele geçirilmesinin masraflı olması; fiziki olarak bu arazilerin engebeli olması, Dinar Alplerinin varlığı ve bu bölgeden insan ve teçhizat taşınmasının Macar düzlükleri ve Tuna'ya göre zor olması Osmanlıların yayılma istikametinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Osmanlılar Adriyatik-Drava arasında üç ayrı bölgeye odaklanıp bu bölgelerde yayılma stratejisi izlemişlerdir: Lika-Krbava, Slavonya ve Pounje (Una Nehri çevresi). (Mujadžević, 2012, s. 99,106-107)

Balkanlardaki Osmanlı fetihleri, Hırvat ve Slavon krallıklarının topraklarını ilk başlarda olumlu etkilemiştir. Türklerin önünden kaçan Hristiyan ahali, Hırvatistan ve Slavonya'daki feodal arazilere yerleşmiş, böylece ıssız bölgeler nüfuslandırılmıştır. Bu Grek-Ortodoks Hristiyan mültecileri, Lika ve Krbava bölgelerine çeşitli ayrıcalıklar verilerek yerleştirilmiştir. Bunlar ilk önce Hussar³⁵ (*hafif süvari birliği*) ve Tuna

³⁵ 10. yüzyılda Balkanlarda Bizans orduları hafif silahlı askerler olan *khos-sarios* veya *khonsarios*'ı istihdam etmişler; bunları keşif, yağma ve talan manevralarında kullanmışlardır. Macarca kaynaklar ilk kez 1432 yılında güney sınır kalelerinde hafif süvari hizmeti gören bir hussar/huszár sınıfından bahseder.

Nehrinde sandalcı (*boatmen/naszados*) olarak istihdam edilmişler, daha sonra bazı ayrıcalıklar verilerek köylü asker (*vojniks, soldatenbauer*) olarak hizmet ettirilmişlerdir. Daha sonra bu askeri koloniler askeri hizmete girerek sınır savunmasında yer almışlardır. Fakat diğer yandan Osmanlı akıncıları Hırvat ve Slavon topraklarına yaptıkları akınlar sonucunda bölge ahali iç bölgelere kaçmaya başlamıştır. Bu bağlamda sınır bölgelerinin nüfusu azalmış ve ıssız hale gelmeye başlamıştır. 15. yüzyılın sonunda Osmanlı akınlarından dolayı Slavonya ve Hırvatistan'daki soyluların toprakları %40-50 oranında ıssızlaşmıştır. Öyle ki bu ıssızlaşmadan dolayı Zagreb ve Varaždin'e kadar uzanan iç bölgelerdeki soyluların arazileri de zarar görmüştür. (Adamček, 1980, s.58-69, 242-262; Pálffy, 2000, s.8-9)

Krbava-Modruška Piskoposu Šimun Kožičić, yeni seçilen imparator I. Maximilian'ı 1512-1517 yılları arasında gerçekleşen Üst Lateran Konseyinde Hırvatistan'ın durumu ve Türk tehdidi hakkında uyarmıştır. Bu bağlamda Kožičić, İmparatorla 27 Nisan 1513 tarihinde yaptığı konuşma ile 5 Kasım 1516 tarihinde Papa X. Leon ve diğer kardinaller karşısında yapmış olduğu konuşmada kendi piskoposluğunun topraklarının ve insanların çok fazla zarar gördüğüne şahit olduğunu belirtmiştir. Bu konuşmalarından sonra Papa X. Leon, -1519 yılında- Hırvatistan'ı Hristiyanlığın Kalesi (*Antemurale Christianitatis*)³⁶ olarak nitelendirmiştir. Kožičić konuşmalarında kendisini dinleyenleri,

1481 yılında Macar Kralı Eğri Piskoposu Gabriele Rangoni'ye gönderdiği mektupta Latince olarak *husarones*'i hafif süvari anlamında kullanmıştır. 15. yüzyılın sonlarına kadar hussar terimi genelde aynı dönemdeki Macar atlı okçusundan farklı olarak, mızrak ve kalkan kullanarak, zırhsız savaşan Sırp hafif süvarisi anlamında kullanıldı. 16.yüzyılın başlarında kraliyet hussarları Macar Kralı'nın saray askerlerinin özgün bir grubu haline geldi. Hussar ismi büyük olasılıkla Balkanlar'da aynı anlama gelen farklı kelimelerden müttekâmdir. Latince cursor/cursarius (haydut/robber, korsan/pirate, eşkıya/maruder), Yunanca chossia (trap/tuzak), Bulgarca chonsa (robber/haydut). Hussar sözcüğü militia portalis/köylü askerleri sisteminde her 20 (*húsz*) köylü serf'te bir kişiye milis kuvvet olarak (okçu süvari) çağrı yapılmasından 15. yüzyılın ortasında türetildiği ileri sürülmüştür. Buna göre "*húsz*" macarca 20 demektir ve bu kelimeden türetilmiştir. Kelimenin Macarca húsz/yirmi kelimesinden türetildiği şeklindeki bu eski teorisinin yanlış olarak bilindiği son dönem araştırmalarda ortaya konmuştur. Bk.: (Szabó, 2010, s.306-307)

³⁶ 15.yüzyılda Batı Avrupa'da Haçlı Seferleri ideolojisi ve onun değer sistemi şimdiden sonra harekete geçirici veya bütünleyici bir rol oynamıyordu. Ancak Haçlı Seferlerinin dini dayanışması yerel bölgelerde halen etkiliydi. Ayrıca yeniden canlanan ideoloji, yeni bir biçimde sınır bölgesindeki -Orta Çağ Hırvatistanı dâhil- soyluların manfaatlari için çok önemli bir rol oynamıştır. Bu ideolojinin merkezi nosyonu Balkanlar'ın "Hristiyanlığın ön cephesi" olduğudur (*antemurale christianitatis*). Osmanlı ile sınırı olan balkan coğrafyasının tamamındaki soylular bu terim ile özdeşleşmişlerdir. Papalık kançılıryası bölge yöneticilerine ve soylularına yazdığı mektuplarda bu kavramı sık sık kullanmıştır. Böylece

Türklere karşı harekete geçirmeye çalışmıştır. “*Talan Edilmiş ve Issız Hırvatistan*” başlıklı ikinci konuşmasında Vatikan’daki ve diğer Roma Katolik kiliselerinde bulunan altın ve gümüşün küçük bir kısmını kullanırlarsa Hırvatistan’ın ve Slavonya’nın talanını sona erdirebileceklerini ve buralarda yaşayan Hristiyan halkın hayatlarını da kurtarılacaklarını dile getirmiştir. Fakat Krbava-Modruška Piskoposluğu için iş işten geçmişti. 15.yüzyılın ikinci yarısında ve 16. yüzyılın başında yapılan baskınlar sonucunda bu piskoposluğun halkı çok zarar görmüştür. Piskoposluğun merkezi 1460 yılında Udbina’dan Modruša’ya, 1493 yılında Modruša’dan Vinodol’a taşınmıştır. Piskoposluk merkezinin Vinodol’da da güvende olmadığı, Vinodol Kalesi’nin 27 Ağustos 1527 tarihinde Osmanlılar tarafından alınıp, yakılarak kül edilmesiyle ortaya çıkmıştır. (Ceković, 2012, s.369; Domovinski,1995, s.338-339) Šimun Kožičić ise Venedik’in elindeki Rijeka’ya bağlı Krk Adasına kaçmıştır. 18 Ekim 1530 ve 30 Kasım 1530 tarihli mektuplarında Osmanlı korkusundan dolayı Vinodol’a geri dönemediğini belirtmiştir. (MSHSM-MHRCDS/HS, C.I, m.467/s.438, m.486/s.455)

15. yüzyılın ikinci yarısı ve 16. yüzyıl boyunca Hırvatistan ve Slavonya’daki asillere bağlı arazilerin çok azı yerleşim için gerekli savunma mekanizmalarına sahipti. Bundan dolayı Lika, Krbava, Batı Bosna, Kaordun, Banovina ve Gorski Kotar ve Slavonya bölgelerinden kaçan ahalinin çoğu Avusturya içlerine, Batı Macaristan’a, Çek topraklarına ve Moravya’ya yerleşmiştir. Osmanlı akınları sonucunda Hırvatistan’dan kaçanların bir kısmı Gradišće (Burgenland) yerleşmiştir. Bunlara Gradišće Hırvatları denilmiştir. Diğer bir kısmı İtalya’ya kaçmış ve Molise’ye yerleşmiştir. Bunlara da Moliš Hırvatları denilmiştir. (“Gradišćanski Hrvati”, *LZMK/HE*; “Moliški Hrvati”, *LZMK/HE*)³⁷ 15. ve 16. yüzyıllarda Hırvat ve Slavon toprakları, göçler ile ıssızlaşırken Venedik-Osmanlı fetihleri ile küçülmüştür. Bunun sonucunda 15. yüzyılın ikinci yarısına, bir zamanların büyük ve şanlı Orta Çağ Hırvatistan Krallığı’nın topraklarının ancak kalıntılarından kalıntıları (*reliquiae reliquiarum olim magni et incliti regni*

Avrupa’nın geri kalanından sağlanamayan asker, para ve savaş teçhizatının yerine bir tür manevi destek sağlanabilmiştir. Bk.: (Grgin, 2002, s.87-88)

³⁷ Hırvatların Avusturya-Macaristan sınırından göçleri üzerine kısa bir değerlendirme için bk.: (Adamček, 1995, s.13-30)

Croatiae) kalmıştır. Osmanlılar çeşitli Hırvat yerleşim bölgelerini ıssızlaştırırken, Viyana ise bu bölgelerin yönetimini Sabor'a (meclis) emanet edecektir. (Banac, 1992, s.68)

1.2. TÜRK TEHLİKESİNE KARŞILIK SAVUNMA STRATEJİSİNİN BAŞLAMASI

Avrupa'da Osmanlı İmparatorluğu'nun Güneydoğu Avrupa'dan Adriyatik-Drava arasına yapmış olduğu akınlar ve kazandıkları topraklara dair haberler, 15. yüzyılın sonu ve 16.yüzyılın başlarında yayılmaya başlamıştır. Bu söylentiler ve söylencelerde Türkler barbar olarak gösterilmiş ve öteki algısı oluşturulmaya çalışılmıştır. János Hunyadi'nin Papa V. Nicolaus'a 17 Eylül 1448 tarihinde yazdığı mektubunda Türk tehlikesinden, Avrupa'nın Türklere bakış açısını ve Türklerle mücadelenin metodunu; *"...ne sıkıntılar çekmekteyiz ki Hristiyanların özgürlük umudunu yeniden canlandırılalım. ...neredeyse yüz yıldır Türklerin silahları Avrupa'ya yönelmiş durumdadır, çok kısa süre içinde Yunanistan'ı dize getirdiler, Makedonya'yı, Bulgar Krallığı'nı, ardından da Arnavutluk'u ele geçirdiler ve tarifsiz zararlar verdiler. ...yok edici tehlike bütün komşularımıza saldırdı, en son olarak da neredeyse Avrupa'nın göbeğine kadar uzanarak, nihayet bizim kapımıza da dayandı. ...Altmış seneden fazla oldu, aralıksız savaşın yıkıcı etkilerini yaşıyoruz; korkunç yüzünü gördük ve görüyoruz. Bir de bütün bu felaketi kendi kaynaklarımızla, tek bir milletin silahlarıyla göğüslemeye, atlatmaya çalışıyoruz. ...Yaşadığımız bütün düşmanlıkların ötesinde, silahlarımızdan ve özgürlüğe hasret ruhumuzdan başka bir şeyimiz kalmadı. ...biz inancımızı kaybetmektense, dünyayı kaybederiz daha iyi! ...en iyi savunma hücumdur prensibiyle düşmanın saldırısına maruz kalmaktansa bizim saldırı başlatmamız daha iyi olacaktır. ...geriye bir tek onları Tuna kıyısında durarak düşmanın geçişini engellemek değil de bizim karşıya geçerek savaşı karşı tarafa yıkmamız kalıyor. ...bu, ülkenin kendi maddi kaynaklarıyla karşılayamayacağı büyüklükte bir operasyon olduğundan ve bir de Hristiyanların özgürlüklerine kavuşturulması gibi kutsal bir amaca yönelik olduğundan... Türkleri Avrupa'dan tamamen atmadan bu iş bitmeyecek... Düşman*

sayısız defa saldırdı, fakat biz onları mağlup edene kadar cepheyi genişletecekler, bu yüzden kalıcı ve sağlam bir barış mümkün değildir.” sözleriyle ortaya koymuştur.³⁸

Türk korkusu aynı zamanda, savunma için gerekli paraya daha kolay ulaşmak ve yeni bir haçlı seferi başlatmak için idare ve kilise tarafından büyütülüyordu. Son haçlı seferinin üzerinden çok zaman geçtiği için siyasi hava bir yenisinin yapılması için uygundu. Katolik Kilisesi ise Osmanlı korkusunu insanları dindarlaştırmak için kullanmak istemiş, Hristiyanlar birleşmedikleri için Tanrı’nın Osmanlıları cezalandırıcı olarak gönderdiğini söylemiştir. Osmanlılardan “*Tanrının Kırbağı* ve *Tanrının Cezası*” olarak bahsetmişlerdir. Belki de 15. ve 16. yüzyıllarda kilise tarafından algıya dayalı bir korku yayılmamış olsaydı feodal sistemden çok zarar görmüş Hristiyan ahali, Osmanlı tarafına kolayca meyledebilirdi. Bu bakımdan Türk korkusu, bir anlamda direnme noktası oluşturmuştur. Osmanlı akınları bu direnme noktasını kuvvetlendirmiştir. Bu akınlar sonucunda ganimet ne kadar önemli olursa olsun Osmanlı akıncılarının gerçek amacı akın ettikleri bölgeyi talan ederek ıssız hale getirmek ve bu ıssız topraklara kendi ahalisini yerleştirmektir. Böylece bu bölgeleri kendi toprakları haline getiriyorlar ve karşı tarafın sınır askerlerinin Osmanlı bölgesine ani saldırıda bulunmalarını engellemiş oluyorlardı. (Buçar, 1938, s.68-72; Ivić, 1916, m.IV/s.303-307)

Ogier Ghiselin de Busbecq, Türk akınlarını; “*yağmur sularının kabarttığı azametli nehirler*”e benzetmektedir. “*Aktığı yatağın herhangi bir yerinde onları durduran engelden sızıp geçebilirlerse, bu gedikten boşalarak sonsuz tahribat yaparlar. Hatta onları engelleyen setleri bir kere aşılar mı genişleyerek uzaklara yayılıp tahminlerin ötesinde bir enkaz yaratırlar*” diye devam ederek Türk akınlarının Avrupa için nasıl bir fobi haline geldiğini belirtmiştir. (Busbecq, 2016, s.17)

Erken modern dönemin başında Avrupa’da, iktidar adem-i merkezi bir yapı sunduğu için taktik ve stratejik tasarımları uygulayacak disiplinde bir silahlı birlik toplamak mümkün değildi. Savaş konusunda zihni gelişmemiş olan Avrupa’da soylu sınıfı savaşı

³⁸ 17 Eylül 1448 tarihinde Macar Kralı János Hunyadi’nin Papa V. Nicolaus’a yazdığı mektup için bk.: (Arşiv, 2016, s.3-5) Bundan sonra metin içinde “*OGTMP*” şeklinde kısaltılmış hali kullanılacaktır.

kendilerine özgü kârlı bir iş olarak görüyordu. Orta Çağ Macar Krallığı ise soylular ile iş birliği içinde, bir yandan savaşa asker sağlarken diğer yandan sınır bölgesinin savunmasında soylulara dayanmaya çalışıyordu. Bundan dolayı Macar meclisleri de (*Diet*) erken modern dönemin başında sık sık toplanıp asillerin krallığa hangi ölçüde yardım etmesi hususunu görüşmüşlerdir. Macar asiller, sınır savunması görevinin krallığın yükümlülüğünde olduğunu düşündükleri için Osmanlı tehlikesi arttığında kraldan yardım talep ediyorlardı. Kendileri ise krallığa istedikleri ölçüde yardımda bulunuyorlardı. 1507 yılında toplanan Macar Dieti'nin hükümlerine göre eskiden olduğu gibi kraldan bin süvarinin -dört yüzü kendi sarayında, altı yüzü Osmanlı sınır bölgesinde bulunma şartıyla- bakımını üstlenmesi istenmiştir. (Histoire, 1974, s.136-143) Fakat krallığın bu yükümlülükleri yerine getirecek mali imkânları yoktu. Asiller ise genel olarak kendi yükümlülüklerini azaltma eğiliminde oldukları için sınır savunması konusunu ihmal etmişlerdir. Aslında toplama birliklerle sınır bölgesindeki ani Türk akınlarına karşı başarılı olmak pek mümkün değildi. Savaş biçiminin değiştirilmesi ve savaş konusunda zihnin geliştirilmesi gerekiyordu. Eğer bu değişimler gerçekleşemezse Türklerin Orta Avrupa'ya doğru ilerlemeleri engellenemezdi. Şimdiye kadar Orta Çağ Macaristan Krallığı, Türklere karşı yapılan sınır savunmasında başarılı olamamıştır. Bundan dolayı Avusturyalılar Macaristan'a yardım etmek zorunda kalmıştır. Bu yardımların büyük yükünü İç Avusturya eyaletleri çekiyordu. Sınır bölgesindeki eyaletlerin asilleri ise saldırı durumunda krallığa belli sayıda asker desteği veriyordu. Bu asker desteğinin sayısı ise topraklarının ve gelirlerinin büyüklüğüne göre değişiyordu. (Kaser, 1989, s.349-350)

Bundan dolayı Osmanlı akınlarının kendi topraklarını tehdit ettiğini ve Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın sınır savunması konusunda başarısız olduğunu düşünen İç Avusturya eyaletleri, 1518 yılında "*Innsbruck Libell*" ile gelecekteki Türk akınlarına karşı büyük öneme sahip olan ortak bir savunma sistemi üzerinde kendi aralarında iş birliğini sağlamışlardır. Buna göre Avusturya bölgelerinin hepsi yardım sağlayacaktı ve dört yıl içinde 400.000 florin tutarında yardım edeceklerdi. Ancak I. Maximilian eyaletlerin *Libell*'de belirtilen şikâyetlerine -vergi yükü altındaki tüm bölgelerin arayı

düşük bastırılmış madeni para, gümrük vergileri gibi şikâyetleri vardı- derhal müdahale edecekti. 1518 yılında Innsbruck Meclisi'nde Avusturya asilleri, İç Avusturya savunma düzeni (*Defensionsordnung*) konusunda önemli kararlar aldılar.³⁹ Buna göre, İç Avusturya bölgeleri ciddi bir şekilde tehlikeye düşerse Avusturya asilleri savunma konusunda kraldan maddi destek isteyebilecek ve bu maddi destekle Hırvatistan ve Slavonya bölgelerinde bulunan askerlerin masrafları karşılanacaktır. (Zeibig, 1854, s.268, 289-290) 24 Mayıs 1518 tarihinde tasarlanan, kral ve asillerin savunma yükümlülüklerini belirleyen savunma düzeninin hükümlerine göre her feodal asil, seferberlik sırasında gelirlerinden belli bir kısmını verecekti -ki buna “*Aufgebot*” (askere alım/çağırma) deniyordu. Buna göre her asil kendi arazisinden gelir olarak aldığı her iki yüz pound başına savaşa bir süvari, iki piyade vermeliydi. (Simoniti, 1982, s.102; Zeibig, 1854, s.264) Seferberlik anında birliklerin toplanması birkaç hafta sürebiliyordu ve bu durum Osmanlı akınlarına karşı sınır bölgelerinin savunmasını sağlamıyordu. Çünkü Osmanlıların sınır bölgesine yaptıkları akınlar birden ve hızlı bir şekilde gerçekleşiyordu. Dolayısıyla bu genel seferberlik sadece büyük tehlikeler karşısında etkiliyken, küçük günlük akınların yükünü bölgedeki maaşlı askerler çekiyordu. Bu paralı askerlerin ücretlerini Monarşi bazen kendi ödüyor bazen asillere ödetiyordu. İç Avusturya soyluları, Osmanlılar kendi bölgelerine tehdit etmeden önce krala savunma yardımı konusunda çok baskı yapmışlardı. I. Ferdinand Macar tahtına geçince (1526-1564) Avusturya soyluları bu amaçla yapılacak yardımı hiç itiraz etmeden kabul

³⁹ Avusturya topraklarında siyasi ve örgütsel yapısının karmaşıklığından dolayı bu ilişkilere açıklık getirmemizde fayda vardır. Habsburg hâkimiyetinde 1520-1534 yılları arasında Enns, Steiermark, Kärnten, Krain, Gorizia, Tirol, Avusturya, Württemberg ve 1526'dan sonra Bohemya, Moravya, Lusatia, Silezya ve Macaristan olmak üzere on üç bölge bulunuyordu. İmparator, en tepede bulunmasına rağmen geniş ve çok yönlü bir hâkimiyet sağlaması çok zordu. Bu toprakların birleşimini her ne kadar Habsburg hanedan bağı oluşturmuş olsa da eyaletlerin çoğunluğunda topluluk hissi büyük ölçüde yoktu. Bir bölgenin yetkinliğini aşan ortak meseleler söz konusu olduğunda eyaletler ve prensler periyodik aralıklarla yapılan dietlerde bunu çözmeye çalışıyorlardı. Bu dietlerde idari, mali ve askeri konular görüşülüyor, kamu işleri tartışılıyordu. I. Ferdinand döneminin başında hükümdarlık idari kurumları (*regimente*) temelinde yeni idari birimlerin oluşturulması I. Maximilian'ın hükümdarlık alanındaki eyaletlerle ilişkileri açısından büyük bir öneme sahiptir. I. Maximilian, Avusturyayı Enns Nehri'nin aşağısında ve yukarısında diye Aşağı ve Yukarı Avusturya isimlerinde iki idari bölgeye ayırdı. Aşağı Avusturya (*Niederösterreich*) Steiermark, Kärnten, Krain ve günümüz Yukarı Avusturyayı kapsarken, yönetim merkezi Viyana idi. Tirol, Windisch Mark, Steiermark, Trieste, Gorizia, Vorarlberg (ki bu toprakların hepsine *Vorlande/Vorderösterreich* denir) oluşan Yukarı Avusturya (*Oberösterreich*) grubuna Innsbruck'da bir yönetim yapısı kuruldu. Böylece Avusturya topraklarında yeniden bir yapılanma sağlanmıştı. Bk.: (Jászi, 1929, s.31-34; Gumplowicz, 1896, s.48-133)

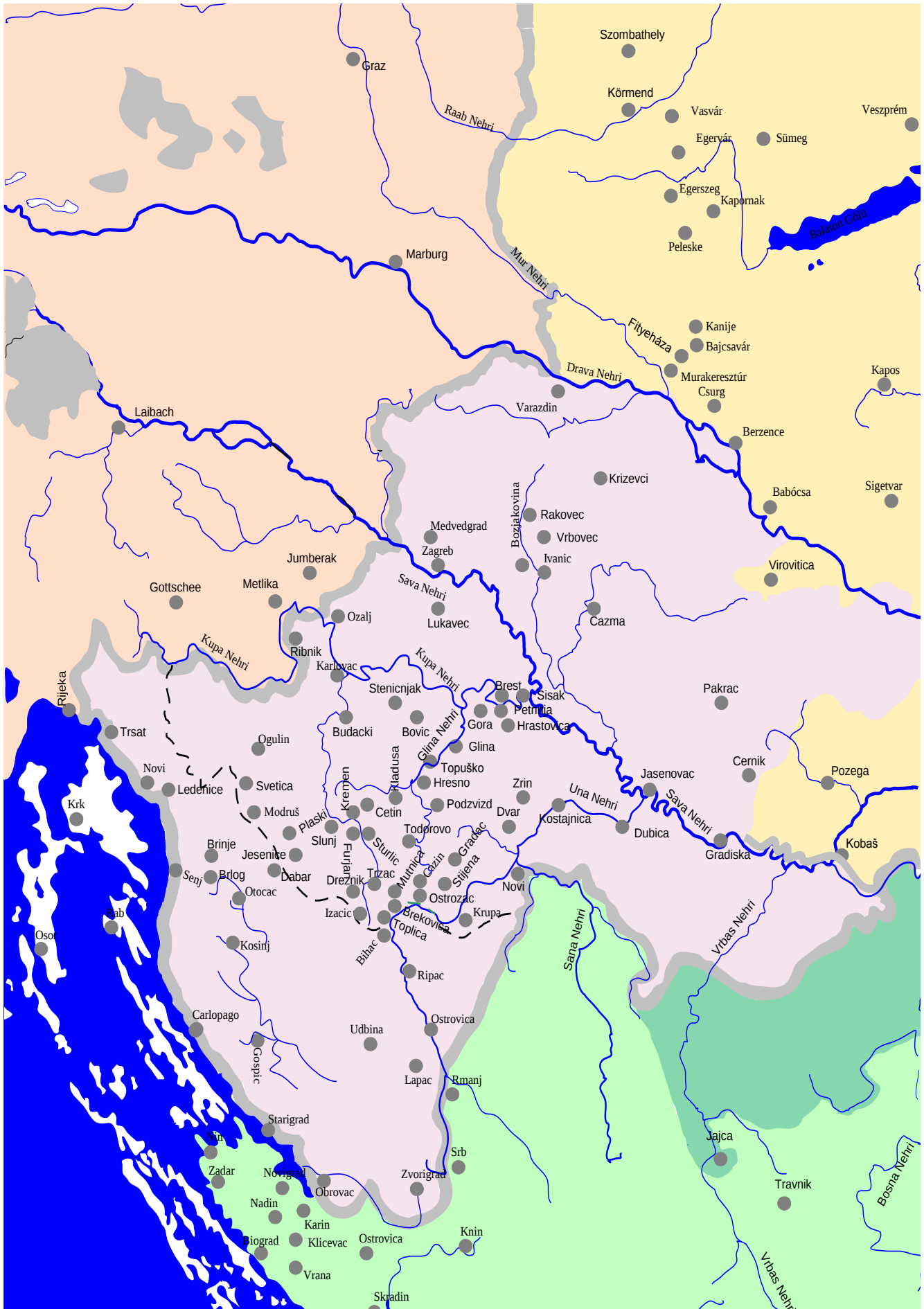
etmişlerdir. Fakat I. Maximilian'ın *Innsbruck Libell*'den bir yıl sonra (1519 yılında) ölümü alınan kararların uygulanmasını engellemiştir. (Štíh ve diğerleri, 2008, s.130-131)

Şekil I: İmparator I. Maximilian⁴⁰

⁴⁰ (Kunsthistorisches Museum, *Gemäldegalerie*, env. no. GG-922)

Harita I: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (1521-1530)

Monarşi bir yandan Türk akınlarına karşı savunma sistemini geliştirmeye çalışırken diğer yandan evliliklerle Macar topraklarının hâkimiyetini kendi himayesinin altında birleştirmeye çalışıyordu. I. Maximilian ile II. Vladislav'ın -13 Ekim 1505 tarihli sözde Rákos kararları ile Macar tahtına yabancı bir hanedanın geçmesini reddetmesine rağmen- tahtlarının olası bir durumda devri konusunda yaptıkları antlaşma ifşa olunca, Macar soylular II. Vladislav'ı 7 Mayıs 1506 tarihinde Monarşi'ye savaş ilan etmeye zorladılar. I. Maximilian'ın Bratislava'yı işgal ettiği askeri çatışma, Viyana Antlaşması (19 Temmuz 1506) ile sona erdi. Bu antlaşmadan sonra I. Maximilian ve II. Vladislav çocuklarını evlendirmek üzere anlaştılar. Buna göre I. Maximilian'ın torunlarından I. Ferdinand, II. Vladislav'ın kızı Anna (1503-1547) ile II. Vladislav'ın oğlu II. Lajos, I. Maximilian'ın diğer torunu Maria (I. Ferdinand'ın kız kardeşi) ile evlenecekti. Fakat bu çocukların yaşları küçük olduğu için bu evlilikler ertelendi. 1515 yılında gerçekleşen Viyana Kongresi ile Bohemya ve Macaristan hâkimi Jagiellon hanedanı ile Avusturya hâkimi Habsburg hanedanı çifte evliliğe dayanan miras sözleşmesi üzerine tam olarak antlaşmaya varmışlardır. (Kann, 1980, s.9; The Cambridge, 1902, s.344)

Habsburg Monarşisi, I. Maximilian'ın planladığı *evlilikle* çocuklarını Jagiellon hanedanlığından gelen krallara vermiş; bu evlilik piyangosu sayesinde birçok krallığın yönetiminde hak talep edebilmiştir. Bu evlilikler ile Latin şair Ovidus'un bir beytine nazaran yapılan iğnelemenin “*bella gerant alii tu felix austria nube/ nam quae mars aliis, dat tibi regna venus...*”⁴¹ anlattığı gibi Habsburglar zengin ve geniş toprakları savaş yapmadan ele geçirecekler ve piramidal bir dünyevi monarşi yaratacaklardır. Bu bağlamda Macaristan Kralı II. Lajos, Viyana Kongresi'nin (1515) öngördüğü şekilde I. Maximilian'ın torunu Avusturyalı Mary ile evlendi. II. Vladislav yerine Macaristan tahtına 13 Mart 1516 tarihinde II. Lajos geçmiştir. (Roman, 2013, s.511) II. Lajos, kız kardeşi Anna'nın eşinin kardeşi Arşidük I. Ferdinand ile evlenmesi için bazı Avusturya topraklarının yönetiminin I. Ferdinand'a devredilmesini şart koşturmuştur. Bu talep, uzun görüşmelere sebep oldu ve bu görüşmeler 7 Kasım 1520 tarihinde düğün sözleşmesinin

⁴¹ Başkaları savaş yapsın; Sen, Neşeli Avusturya, evlen! / Çünkü başkalarına Mars'ın verdiğini sana Kraliçe Venüs verir... Bk.: (Beller, 2006, s.41)

imzalanması ile son buldu. Macaristan'da yabancı bir kral istemeyen ve başını Erdelli János Zápolya'nın (I. János) çektiği bir grup, bu evliliklere karşıydı. Zápolya, Anna ile kendi evlenip krallığı kontrolü altına almak istiyordu. Fakat I. Ferdinand ve Anna 26 Mayıs 1521 tarihinde Linz'de evlenmesi ile Zápolya'nın bu amacı başarısız olmuştur. (Iongh, 1958, s.25-26, 29)

I. Maximilian'ın 1519 yılında ölmesinden sonra tahta V. Karl (1519-1556) geçmiştir. V. Karl evlilik politikaları çerçevesinde Burgonya, Kastilya, Aragon, Napoli ve Sicilya topraklarının hâkimiyetini kendi himayesi altında birleştirmiştir. Daha sonra 1516 yılında İspanya, Hollanda-Belçika Krallıklarını, 1519 yılında Alman İmparatorluğu⁴² ve Avusturya Arşidüklüğünü kendi şahsında birleştirerek çok büyük toprakların hâkimi haline gelmiştir. (Kann, 1980, s.27) Macarların, Prenses Anna'nın müstakbel kocası I. Ferdinand'ın zengin bir geliri kontrol etmesini istemeleri üzerine Kral V. Karl, kardeşi I. Ferdinand'a kendi egemenliğindeki toprakların bir kısmının idaresini vermiştir. Yoğun müzakerelerden sonra 28 Nisan 1521 tarihinde Worms Antlaşması imzalanmıştır. Buna göre V. Karl, Aşağı Avusturya'nın beş eyaleti olan Yukarı Avusturya, Aşağı Avusturya, Steiermark, Kärnten ve Krain'in yönetimini Arşidük I. Ferdinand'a bıraktı. V. Karl ise Kuzey Adriyatik sınırında açık denize hayati erişim imkânı sunan güney bölgeler olan Friuli, Gorizia, Trieste ve Windic March'ı (Windische Mark) elinde tuttu. Bu toprak bölünmesi aslında batıda Fransa ile içeride kilisedeki bölünmeler ve doğuda Osmanlı tehlikesinden dolayı gerçekleşmiştir. 1521 yılında Worms Antlaşması'ndaki bölünmeler ile ilgili nihai bir antlaşma, 30 Ocak ve 8 Şubat 1522 tarihleri arasında Brüksel'de imzalandı. Bu antlaşmalarda V. Karl, kardeşi I. Ferdinand'a sadece Adriyatik Denizi sınırındaki ülkelerin değil, aynı zamanda Tirol, Ön Avusturya, Württemberg, Pfirt ve Hagenau gibi batı bölgelerinin idaresini de devretti. Böylece Arşidük I. Ferdinand'a Alp topraklarındaki Habsburg düklikleri, Yukarı ve Aşağı Avusturya, Steiermark, Kärnten ve Krain, Tirol, Vararlberg, Yukarı Ren

⁴² Braudel, V. Karl'ın 1519 yılında Kutsal Roma İmparatoru olmasını kötünün iyisi olarak değerlendiriyor V. Karl'ın Kutsal Roma Germen İmparatoru seçilmesinde Doğu sınırındaki Türk tehdidinin etkili olduğunu; Viyana'yı elinde tutan kişinin seçilerek tehdit altındaki doğu sınırının güvence altına alındığını belirtmiştir. Bk.: (Braudel, 2017, s.468)

Nehrindeki topraklar, Adriyatik Denizi kıyısında çeşitli küçük topraklar ve Hırvat-Slavon sınırınca uzanan Slavonya Bölgeleri bırakılmıştır. (Kohler, 2003, s.70-71; Bérenger, 2014, s.146-148)

I. Maximilian'ın Aile Portresi⁴³

V. Karl Portresi⁴⁴

Orta Çağ savaş anlayışında düşman topraklarında tahribat yaratmak ve yağma etmek temel stratejik hedeflerdi. Çünkü Orta Çağ'da savaş, maddi siyasi çıkarların ve saygınlığın birleşiminden kaynaklanıyordu. (Luthar ve diğerleri, 2008, s.188) Erken Modern Dönem'deki iktisadi şartların bir sonucu olarak Avrupa'da henüz sürekli ordu sistemi kurulmamıştı. Bu bağlamda, Orta Çağ sonundaki savaş anlayışının Yeni Çağ'ın başlarında da kısmen devam etmesinden dolayı Orta Çağ Macaristan Krallığı ile Osmanlılar, sınır bölgesinde küçük akınlar ile birbirlerine karşı politik üstünlük sağlamaya çalışmışlardır. Corvinus'un ölümünden (1490) sonra Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın mali durumu kötüye gittiği için sınır savunması da zayıflamıştı. Sınır savunmasının askeri harekâta dayanmasından dolayı; sınır bölgesi kalelerinin bakımının yapılmasının, bölgede sürekli konuşlandırılan garnizonların maaşlarının ödenmesinin,

⁴³ (Kunsthistorisches Museum, *Gemäldegalerie*, env. no.832) Portrenin sağında ayakta I. Maximilian, I. Maximilian'ın yanındaki eşi Burgonyalı Maria ve oğulları Phillip, Maximilian'ın önünde oturan Macar II. Lajos, soldakiler ise Maximilian'ın torunları V. Karl ve I. Ferdinand.

⁴⁴ (Kunsthistorisches Museum, *Gemäldegalerie*, env. no. GG-5618)

kalelere gerekli savaş malzemesi ve gıda temin edilmesinin temelinde ekonomi yatıyordu.

Osmanlılar, Bosna'yı ele geçirdikten sonra buradan Hırvatistan ve Slavonya içlerine doğru daha sistemli akınlar gerçekleştirmişlerdir. Osmanlı düzenli birliklerinin, Macarların Semendire karşısına yaptırmış olduğu üç ahşap kaleyi yıkmasından sonra (1476) ilk kez Udbina'da Ban Emeric Derencsényi önderliğindeki Hırvat birlikleriyle 1493 yılında karşı karşıya gelmiştir. Hırvat birliklerinin yenildiği Krbava Muharebesi'nden (1493) sonra sınır bölgesinde iki siyasal gücün birlikleri Belgrad (1521) Kalesi'nin fethine kadar ciddi bir çatışma yaşamamışlardır.⁴⁵ Belgrad Kalesi'nin Osmanlılar tarafından ele geçirilmesinin en önemlisi sebebi Macarların sınır savunmasının zayıf olmasıdır. Belgrad, Macaristan'ın 1427 yılından itibaren Türk tehdidine karşı inşa ettiği güney savunma hattının ana kalesi, Orta Avrupa'nın doğudaki giriş kapısı ve Tuna Vadisi'ni koruyan güçlü bir İstihkâm noktasıdır.⁴⁶ Kuzeyden Tuna ve doğudan Sava nehirleri ile korunan Belgrad, Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın savunma sisteminin bel kemiğini oluşturmamaktaydı. Ancak bölgedeki savunma

⁴⁵ 9 Eylül 1493 tarihinde gerçekleşen Krbava Muharebesi Hadım Yakup Paşa'nın Hırvatistan ve Avusturya topraklarına akın yapması sonucunda meydana gelmiştir. Başlangıçta Yakup Paşa Bosna'nın ortasındaki Yayça'yı kuşatmış lakin daha sonra bundan vazgeçerek Orta Slavonya ve Steiermark'ya doğru akınlarına devam ettirmiştir. Bu arada Brinje Kontu Hans (Anž) Frankopan ile Krbava Kontu Charles Kurjaković Macaristan Kralı II. Vladislav'ın yönetimden memnun olmadıkları için isyan etmişlerdi. Frankopan daha önce Kral Corvinus tarafından el konulan Vinodol Bölgesi'ndeki kaleleri ve Kuzey Adriyatikte çok önemli bir liman olan Senj şehrini kurtarmak istedi. Benzer şekilde Kont Charles Kurjaković Zrmanja Nehri üzerindeki en önemli pazar yerlerinden biri olan Obrovac'ı yeniden elde etmeyi arzulamıştır. Senj şehrinin kuşatılmasını haber alan II. VLadislav çıkan bu isyanı bastırmak için Ban Emeric Derencsényi ve John Both de Bajna'yı bir ordu başında gönderdi. Bunlar İvan Frankopan'ın kontrolündeki Brinje Kalesi'ni kuşattılar. Yakup Paşa Modruš Kalesi'ni ve çevresini yakıp yıkınca Ban Emeric Derencsényi komutasındaki Hırvat birlikleri isyancıları Türklere karşı savaşa davet etti. İvan Frankopan ve Charles Kurjaković'in dışındaki Hırvat soyluları bu öneriyi kabul ettiler. Kurjaković Brinje Kalesi için yapılan mücadelede yaralandığından kısa bir süre sonra ölmüştür. Udbina Kalesi'nin altındaki Krbava sahasında Hırvat soyluların birlikleri toplanmıştır. Ban Derencsényi Yakup Paşa'nın Bosna'daki kalelerine serbest geçiş iznini Osmanlıların gelecekte Hırvat soyluları ya da Venedikliler ile iş birliği yapabileceğini düşünerek reddetti. Udbina'da açık alanda gerçekleşen muharebeyi Osmanlılar kısa sürede kazandı ve ardından Bosna'ya geri döndüler. Osmanlılar Krbava'yı Bosna sınırından uzak olduğu için fethetmemiştir. Bu muharebe ilgili olarak bk.: (Kužić, 2014, s.11-63)

⁴⁶ Belgrad'ın Osmanlılara düşmesinde etkili olan sebeplerden biri 1459 yılında Semendire'nin Osmanlı hâkimiyetine geçmesidir. Belgrad'ın kırk beş km doğusunda, Jezava'nın Tuna ile buluştuğu noktada bulunan Semendire, Moravya'nın Tuna'ya kavuştuğu yerdir. Ayrıca bölge coğrafi olarak Belgrad'ın Macar Ovası'nın ön kısımlarını kontrolünde tuttuğu bir noktadır. Bu kalenin Osmanlılara düşmesi birçok kalenin kaybedilmesini sağlamıştır. Bk.: (Braudel, 2017, C.II, s.456; Fotić, Kiel, 2009, s.467)

sisteminde Belgrad'ın yerine geçebilecek Petrovaradin'e doğal engellerden dolayı takviye yapılamamasından dolayı Mohaç Muharebesi'ne (1526) kadar Macar güney kale hattı -Yayça ve Kilis hariç- Türklerin eline geçmiştir.⁴⁷ Böylece Sava Nehri (Böğürdelen, Kupinik, Dimitrofça) ve Tuna Nehri (Zemin, İslankamen) boyunca uzanan kalelerde -Tuna ve Sava arasındaki İrig Kalesi de- Türk hâkimiyeti tesis edilmiştir. Bu bağlamda Osmanlılar Belgrad'ın güvenliğini sağlayarak ve kale ve çevresini bir iç-il hâline getirebilmişlerdir. (Hasan Bey-Zâde Ahmed Paşa, C.II, 2004, s.17-18, 45; Hegyl, 2000, s.163; Pálffy, 2000, s.13-14)

Belgrad Kalesi'nin Osmanlıların eline geçmesinden dolayı Orta Çağ Macaristan Krallığı kadar İç Avusturya dükallıkları da telaşa düşmüşlerdir. Çünkü Türkler sadece Hırvatistan ve Slavonya topraklarına akın etmekle kalmamışlar, bu toprakların arkasındaki İç Avusturya topraklarına da küçük akınlar düzenlenmişlerdi. 1408'de Krain'deki Metlika (*Möttling*) önlerinde ortaya çıkan Türkler; Steiermark, Kärnten ve Krain üzerine 1473, 1476, 1478, 1480 ve 1483 yıllarında beş kez akın gerçekleştirmişlerdir. Bunun yanı sıra İstria'ya ve Trieste'den başlayarak Karst bölgesi üzerinden Soča ve Friuli'ye baskınlar yapmışlardır. (Smičiklas, 1882, s.656-658, 661, 664-667) Bundan sonraki zaman diliminde Macar-Hırvat Krallığı'nın Türklerin bu akınlarına karşı etkili bir savunma sistemi kuracağı düşünülmese de rağmen, Matthias Corvinus'un 1490'da ölümünden sonra savunma konusunda hiçbir direnç gösterememiştir. Türkler 1522 yılında Avusturya içine giden yol üzerinde önemli stratejik mevkiiler olan Lika, Krvaba, Podgorje, Gacka, Vinodol ve Modruš'a direnişe rastlamadan önemli akınlar yapmışlar ama kaleleri almamışlardır. Böylece Venedik'e bağlı Dalmaçya kıyılarının ıssız hinterlandını talan etmişlerdir. Bu akınlara karşı koyamayan Krbava Knezi İvan Torkvato ve Kupa Nehri'nin kuzeyindeki en büyük

⁴⁷ Busbecq, Belgrad'ın düşmesini bir selin önündeki bendin yıkılmasına benzeterek, Mohaç Muharebesi'nin yenilgisi, I. Viyana Kuşatması sonuçlarını doğrulduğunu belirterek; şehrin Osmanlı hududundaki önemini vurgulamıştır. Bk.: (Busbecq, 2016, s.16-17)

toprak sahibi Bernardin Frankopan, Osmanlılara haraç ödemek zorunda kalmıştır. (Pálffy, 2000, s.14-15; Smičiklas, 1882, s.706-709)⁴⁸

Osmanlıların 1521-1522 yıllarında Krain ve Steiermark bölgelerine yapmış oldukları akınların -özellikle Skradin ve Knin kalelerinin Osmanlılara düşmesi- ardından toplanan Warmes (28 Nisan 1521) ve Brüksel (7 Şubat 1522) dietlerinde savunma konusundaki tartışmalardan sonra İç Avusturya Dükalıkları, Hırvatistan boyunca güçlendirilmiş bir hattın kurulmasını önermişlerdir. Buna göre Una-Kupa nehirleri arasındaki bölgeye Avusturya garnizonları yerleştirilecek ve Fiume ile Metlika'da güçlü istihkâmlar oluşturulacaktır. Bu teklifin Hırvat soylular tarafından desteklenmesinden sonra 22 Mart 1522 tarihinde⁴⁹ Kont Krsto I. Frankopan Brinjski (1482-1527), Hırvat soylularını temsilen I. Ferdinand'tan yardım istemiştir. Bunun üzerine üç bin kişilik paralı piyadeden oluşan bir birlik,⁵⁰ Mayıs 1522 tarihinde Salm Kontu Niklas (1459-1530) komutasında üç aylığına Hırvatistan'a gönderilmiştir. Salm'ın komutasındaki birlikler, Una Bölgesi'nin iki önemli noktası olan Krupa ve Bihać'a karşı düzenlenen Türk akınlarını temmuz başında geri püskürtmüştür. Takviye birliklerle desteklenmemelerine rağmen Salm'ın idaresindeki birlikler, Türk akınlarını durdurarak Krain ve Steiermark'ın güvenliğini sağlamışlardır. Bu imparatorluk birlikleri, Avusturya

⁴⁸ Osmanlı İmparatorluğu'nun İç Avusturya topraklarına yaptığı akınların daha ayrıntılı bir anlatımı için bk.: (Simoniti, 1990, s.8-81)

⁴⁹ Rothenberg, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin başlangıcı konusunda Johann Christian von Engel, Carl Bernhard Edler von Hietzinger, Emile Picot'ın verdikleri bilgilerin mesnetsiz olduğunu bildirmiştir. Bu yazarlar, Orta Çağ Macaristan Kralı II. Lajos ile kayınbiraderi Avusturya Arşidükü I. Ferdinand arasında, 22 Aralık 1522'te Hırvatistan'daki kalelerin savunma sorumluluğu üstlenmek için bir anlaşma yapıldığı şeklinde bilgi vermişlerdir. Bunlara göre, I. Ferdinand 22 Aralık 1522 tarihinde dağılacak olan Nürnberg Diet'inden Türklere karşı yardım istemiş; bu yardım isteği sonucunda altı aylık süre ile dört bin paralı piyade sağlanmıştır. Ancak bu yardım Hırvatistan'ı içermemiştir. Çünkü Hırvatistan daha sonra, Ocak 1523 tarihinde yardım isteyecektir. Ne yazık ki bu hatayı, Bracewell de eserinde tekrarlayarak, Nuremberg Diet'inde Hırvatistan sınır kaleleri Krupa, Knin, Skradin ve Ostrovica'nın yönetiminin I. Ferdinand'a bırakıldığını dile getirmiştir. Bk.: (Rothenberg, 1960(a), s.493-494, 496; Bracewell, 2009, s.53-54)

⁵⁰ Pálffy, II. Vladislav (1490-1516) ve II. Lajos'un Hırvat baronlar ve soylular ile Avusturya eyaletlerine yönelik tehlikeleri ortaklaşa önleyebilmek için 1500'lü yılların başlarında İmparator I. Maximilian'dan yardım istediklerini belirtmiştir. Yalnız bu yardımın yapılmadığını, I. Ferdinand'ın arşidüklüğü zamanında İç Avusturya topraklarının tehlikeye düşmesi üzerine Belgrad kuşatması sırasında kendisinden yardım isteyen kayınbiraderi II. Lajos'a iki bin piyade yardım gönderdiğini bildirmiştir. Bundan başka, Mohaç Muharebesi'ne kadar düzenli Habsburg askerlerinin Hırvat sınır kalelerine sabit olarak yerleştirilmediğini ifade etmiştir. Bk.: (Pálffy, 2000, s.15)

komutasına girmeyi reddettikleri için görevleri kısa sürmüştür. Bu, Macaristan savunması için Avusturya tarafından yapılan ilk gerçek yardım girişimiydi. Böylece Habsburglar, Orta Çağ Macar Krallığı'nın savunma sistemini mali ve askeri olarak desteklemeye başlamıştır. (Smičiklas, 1882, s.706-709; Rothenberg, 1960, s.15-17; Rothenberg, 1963, s.64)

Komuta konusundaki sorun ve ücretlerin karşılanmasındaki finansman eksikliği, Türk tehdidine karşı Hristiyan sınırlarının savunmasını zorlaştırıyordu. I. Ferdinand sahip olduğu finansal ve askeri kaynakların böyle bir tehlide karşı yetmeyeceğini düşünüyordu. Bu durum, Kutsal Roma Germen İmparatorluğu için önemli bir sorun teşkil etmekteydi. Sınır savunmasını geçici önlemlerle sağlamak mümkün değildi. Türklerin yürüttüğü harbin niteliği kalıcı bir askeri örgütlemeyi gerekli kılmıştır. Bundan dolayı özel bir askeri bölgenin (Gränitz) kurulmasına başlanmıştır. Hırvat dağlık bölgelerinin önemli noktalarında kaleler, müstahkem köyler, gözetleme kuleleri ve setler kurulmaya başlandı. Bu sınır resmi olarak Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın egemenliği altında olmasına rağmen gerçekte Avusturya'nın sorumluluğunda olacaktır. Doğrusu Hırvatistan'ın bölgeleri, kendi topraklarının Türklere karşı korunması konusunda Macaristan'dan daha çok, Avusturya'dan etkili yardım beklentisi içine girmişlerdir.

1.3. MOHAÇ MUHAREBESİ VE HABSBURG-HIRVAT BİRLEŞMESİ

Osmanlılar ile Macarlar arasında imzalanan ve 1 Nisan 1519 tarihinden itibaren üç yıllığına geçerli olacak bir antlaşmaya göre Osmanlı tarafında yer alan bölgeler; bütün şehirleri ve bütün bucakları ile birlikte şunlardır: Prolozsac, İmočka, Reg, Nadgorcza ve Čačvina, Lywthyak, Ljubuški, Mostar, Počitel, Blagay, Novi, Risan, Ključ, Samobor, Molosewa; bütün bağlı birimleri ile birlikte Bosna; Kamengrad, Kljuks, Szokol, Cyn, Tešanj, Verhrika, Bochach, Kotor, Heewan, Belgrad, Vencsác, Komotin, Travnik, Prepolycza, Vranduk, Dobojs, Maglaj, diğer Belgrad, Zwzed, Thoryczna, Fenerlik, Prozor, Bobofça, Dubrovnik; kasabalarıyla ve köyleriyle birlikte İzvornik kalesi, Sokolac, Srebrenitsa; Tuna boyunda kalesiyle ve bağlı birimleri ile birlikte Rácföld, Semendire, Semendire sınırında Havala ve kalesi, Kulics, Harámvár, Güvercinlik;

kasabaları, bütün arazisiyle, sınırıyla ve toprağıyla birlikte Branicevo; kalesiyle Folordyn; kalesiyle, bütün topraklarıyla ve arazisiyle ve bağılı yerleşim birimleriyle Bodony; Şişman'ın sınırında bulunan Orjahovo kalesiyle birlikte Çar Şişman'ın arazisi, Niğbolu, Küçük Niğbolu, Yergöğü, Rusçuk şehirleriyle ve bütün toprağıyla ve arazisiyle birlikte Bulgaristan; Durosztol kalesiyle, Harsova, Kilija, ve Akkerman.⁵¹ Osmanlı'ya ait bu bölgeler aynı zamanda Mohaç Muharebesi öncesinde Orta Çağ Macaristan Krallığı-Osmanlı İmparatorluğu arasındaki sınırı somut olarak göstermektedir.

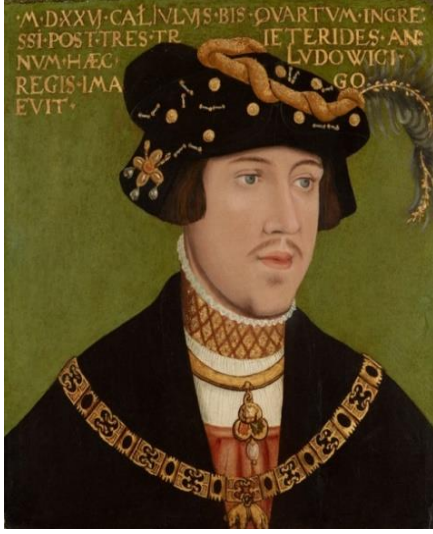
Mohaç Muharebesi'nden önce Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın siyasi ve ekonomik olarak durumu iyi değildi. 1514 yılındaki Dosza Köylü İsyanı bu kötü gidişatın en önemli belirtisiydi. Bu isyan, Hırvatistan Krallığı'nda Osmanlı tehlikesine karşı Macaristan Krallığı'nın kendi topraklarını koruyamadığı düşüncesinin oluşmasına sebep olmuştur. Bunun belirtisi, Mohaç Muharebesi'nden yedi ay önce, 25 Ocak 1526 tarihinde Križevci Sabor'unda Slavon soylular II. Lajos'un yerine yeni bir kral seçmeyi ciddi olarak düşünmeleri açık bir biçimde görülmüştür. (Smičiklas, 1882, s.717-718) I. Maximilan'ın (1493-1519) ise Hırvatların yardım isteğine karşılık verilmesi konusundaki hassasiyetinden dolayı Hırvat asilleri Habsburg Hanedanlığı'na sempati duyuyordu. Gerçekten Macar kralları, Mathias Corvinus dâhil, Hırvatistan sınırlarının korunmasına Avusturya hanedanlığından daha az dikkat gösterdikleri için Hırvatistan ve Slavonya Habsburgların hâkimiyeti altına geçmişti. Nitekim Berislavić ve Keglević aileleri, Macaristan'da Jagiellon Hanedanlığı'nın hükümdarlığı döneminde Habsburglardan Hırvatistan'ı savunmasını istediler. I. Maximilian, Habsburg hakimiyetini Macaristan ve Kuzey Hırvatistan üzerinde sağladı ve ikili krallığın taht hakkını da savunmaya gayret gösterdi. Çünkü Monarşi, Orta Tuna topraklarını birleştirmek istiyorlardı. (Schwicker, 1883, s.5-7; Srkulj, 1937, s.71)

Habsburglar, Mohaç Muharebesi öncesi batıda Fransızlar ile İtalya'da üstünlük ve Avrupa'da egemenlik için mücadele ediyordu. Fransızları 1525 Şubat ayında Pavia

⁵¹ 28 Mart 1519 tarihli Orta Çağ Macaristan Krallığı ve Osmanlı İmparatorluğu arasında yapılan barış sözleşmesi için bz.: (OGTMI, s.13-18)

Muharebesi'nde yenmişler ve Fransız Kralı I. Francois'i esir almışlardır. I. Francois'in annesi Louise de Savoie 25 Şubat 1525 tarihinde esir düşen oğlu için I. Süleyman'dan yardım istemiştir.⁵² Bu yardımın yanı sıra o dönemdeki Osmanlı İmparatorluğu'nun iç dinamikleri ve uluslararası ilişkilerdeki diğer gelişmeler Mohaç Seferi'ni İstanbul açısından bir zorunluluk haline getirmiştir. Osmanlılar, Belgrad'taki hâkimiyetlerini güçlendirerek Tuna hattının doğusunu emniyet altına almak istiyorlardı. Mohaç Muharebesi'nden önce 14 Ocak 1526 tarihinde I. Francois serbest bırakılmış ve Habsburglara karşı yeniden savaşmaya başlamıştır. Osmanlılar, V. Karl'ın topraklarını iyice genişletip Avrupa'da başat güç haline gelmesini istemiyorlardı. Bu bağlamda Fransa ile anlaşp Habsburgları Macaristan üzerinden sıkıştırarak zor durumda bırakmak amacıyla 1526 yılı Nisan ayında Macaristan Seferi'ni başlatmışlardır. (Wright, C.II, 1856, s.654-655) Osmanlılar savaş hazırlıklarının yanında sınır bölgesindeki baskınlarını çok önceden arttırmışlardı. Srebrenica Banatlığı (1513), Zadar-Ostrovica arasındaki Karin ve Korlat kasabaları (1514), Sinj (1524) Osmanlılar tarafından ele geçirilmişti. Velebit'in güneyindeki Hırvat topraklarının tamamı -Klis ve Obrovac hariç- Osmanlıların ve Venediklilerin elindeydi. Una boyunca Ripaç, Bihać, Dubica dışındaki bölgeler de yine Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir. Bu akınlara karşı I. Ferdinand, sınır bölgesine gerekli takviyeyi sağlayamak yerine İtalya'daki Valois-Habsburg mücadelesi için asker yardımında bulunmuştur. (Klaić, C.III/1, 1911, s.5; Rothenberg, 1960, s.19)

⁵² 1519 yılında V. Karl'ın Aachen'de imparator seçilmesinden sonra Habsburg-Valois mücadelesi başlamıştır. Fransa Habsburglara karşı yaptığı bu mücadelede yenilince (1525) Osmanlıları da bu mücadeleye dâhil etmek için tüm cabayı göstermiştir. Fransa Kralı'nın annesi Louise de Savoie'nin I. Süleyman'a yazdığı yardım mektubu -6 Haziran 1525 tarihinde İstanbul'a ulaşmıştır-, Osmanlı İmparatorluğu'nun Habsburg-Valois savaşımına girişini sağlamıştır. Bu mektup, Avrupa güç dengesinin değişeceğinin bir göstergesiydi. Osmanlıların bu savaşıma aktif katılımını gösteren ilk olay Mohaç Muharebesi'dir. Bk.: (Kumrular, 2011, s.12, 18-20)

Macaristan ve Bohemya Kralı II. Lajos⁵³

Arşidük I. Ferdinand⁵⁴

I. Süleyman, 1526 tarihli Macaristan Seferi sırasında Drava-Tuna nehirleri arasındaki bölgenin geçişi olan Ösek, Tuna Nehri boyunca Varadin, İlok, Vukovar ve Erdöd'ü ele geçirerek Sirem bölgesindeki hâkimiyetini güçlendirmiş ve daha kalıcı hale getirmiştir. (Hasan Bey-Zâde Ahmed Paşa, C.II, 2004, s.46-50, 51-53, 54-57) Ardından güney Macaristan'da Tuna ile Drava arasındaki bölgenin kuzeydoğusunda Tuna'nın batı kolu üzerinde bulunan Mohaç'ta 29 Ağustos 1526 (20 Zilkade 932) tarihinde Macar ordusunu yenmiştir. Bu muharebe sırasında Macar Kralı II. Lajos, Csele Deresi'nde boğularak ölmüştür. Günümüz Macaristan, Hırvatistan ve Sırbistan'ın kesiştiği bölgede olan Mohaç'taki⁵⁵ muharebe, Osmanlı İmparatorluğu'na Tuna hattının doğusunun güvenliğini sağlamak için kuzeye doğru ilerlemesine sebep olmuştur. Bu bağlamda İstolni Belgrad, Türkler tarafından zaptedilmiştir. (Hasan Bey-Zâde Ahmed Paşa, C.II, 2004, s.64-70) Ayrıca Budin'e de hiçbir direnişle karşılaşmadan girmişlerdir. (Hasan

⁵³ (Viyana Kunsthistorisches Müzesi, *Gemälde Galerie*, env. no. 4460)

⁵⁴ (Viyana Kunsthistorisches Müzesi, *Gemälde Galerie*, env. no: 831) 1521 yılında Hans Maler tarafından yapılmıştır.

⁵⁵ Mohaç, Macaristan coğrafyasının önemli kilit bölgelerinden biridir. Konumu itibarıyla Tuna-Drava nehirleri arasında bulunması, kaleyi Transdanubian bölgesinin giriş kapısı yapmaktadır. Sikloş ile birlikte kale, Tuna-Drava ağzından Transdanubian Bölgesi'ni kontrol etmektedir. Osmanlılar bunun farkında oldukları için Budin Beylerbeyliği'ni oluşturdukları zaman (1541) ilk önce Mohaç Sancağı'nı organize etmişlerdir. Bk.: (David, 2005, s.231)

Bey-Zâde Ahmed Paşa, C.II, 2004, s.71) I. Ferdinand, Osmanlılar Budin'e gelince İnsbruck'u terk edip doğuya doğru çekilmiştir. Osmanlılar ise Budin'den daha fazla ileri gitmeyerek güneyde Segedin'i talan edip, Eylül sonunda Budin'den geri çekilmişlerdir. Bu arada Yayça'ya bir kez daha saldırmışlardır. Yayça saldırısı ile Osmanlılar kuzeydeki Ösek'e bir koridor oluşturmaya çalışmışlardır. Fakat Osmanlılar 1528 yılına kadar Yayça'yı ele geçiremeyecektir. Osmanlıların 1526 yılında düzenledikleri seferin sonucunda, Macaristan'a tamamen hâkim olmak yerine Orta Avrupa'daki toprakları üzerindeki hâkimiyetini sağlamlaştırmışlar ve Habsburgların Avrupa'da hâkim güç olmasını engellemişlerdir. Nitekim Osmanlılar bu muharebeden sonra Bosna ve Hırvatistan'daki askeri binalarını tahkim etmişlerdir. (Hasan Bey-Zâde Ahmed Paşa, C.II, 2004, s.78-79; Emecen, 2005, s.232-233)

Orta Çağ Macaristan Krallığı, Mohaç Muharebesi'ni kaybetmesi sonucunda bölgesel ve stratejik kayıplar vermiştir. Bu bağlamda Macaristan coğrafyası giderek daha savunmasız hale gelmiştir. Bu durumu Belgrad ile başlayan birinci güney savunma sisteminin çökmesi tamamlamıştır. 1526 seferi sırasında fethedilen kalelerin birçoğu stratejik öneme sahip istihkâmlardır -özellikle Macarların ikinci güney kale hattının önemli noktalarıdır. Belgrad'ın fethi birinci güney hattının çöküşünü hızlandırmış ve Belgrad yerine alabilecek tahkimat Petrovaradin olmuştur. Petrovaradin, Karansebes ve Temeşvar üzerinden gelen ikinci güney hattının en önemli kilit noktalarından birisiydi. 1526 seferi ile ikinci güney hattının Ösek'e kadar olan kısmı, Osmanlılar tarafından parçalanmıştır. Osmanlıların, Balkanları Tuna'nın kuzeyine bağlayan yolun ana bağlantısı olan Ösek gibi savunma açısından önemli bir stratejik mevkiye sahip olması Drava ile Tuna arasındaki bölgelerin fetihlerinin önünü açmıştır. (Pálffy, 2000, s.13-14, 16)

Osmanlılar, Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın topraklarındaki fetihlerinin yanında Hırvatistan Krallığı'nın topraklarında da fetihlerine devam etmiştir. 1527 yılında, akıncılar için önemli bir merkez haline gelecek olan Udbina'yı hâkimiyetleri altına almıştır. Krsto Frankopan, kendisinin ve diğer asillerin topraklarının kaderlerini anlattığı 29 Mayıs 1527 tarihli mektubunda krala, bu kalenin düşmesi ile Kupa Nehrinin kuzeyinin tehlikeye girdiğini söylemiştir. Ayrıca Türkler Una Nehri üzerindeki Krupa ve Bihać'a saldırmışlardır. Bu durum, bundan sonra Osmanlıların Una ve Kupa

arasındaki bölgede fetih hareketlerini genişletmek istediklerini gösteriyordu. (Acta Croatica, 1863, m.CCXVIII/s.221-223) Osmanlı İmparatorluğu Sava ve Drava nehirleri arasındaki Yayça'yı hâkimiyetleri altına alarak Vrbas Nehri'nden geçip Gradiška'nın aşağı kısımlarına ve Sava-Bosna-Vrbas nehirleri arasındaki bölgeye akınlar düzenlemişler; 1528 yılında, Udbina üzerinden kuzeybatıya giderek Gospić ve çevresini de fethetmişlerdir. Genel olarak Osmanlılar bu akınlar ile Hırvatistan'da Obrovac ve Udbina'yı (1527), Bosna'da Yayça ve Banja Luka'yı (1528) hâkimiyetleri altına almışlardır. (Goldstein, 1997, s.22-24) Böylece Habsburg-Osmanlı sınırı Dubica, Gradiška, Kobaš, Kostajnica, Krupa ve Bihać'ın altında olacak şekilde kuzeye doğru itilmiştir. Sonuç olarak Osmanlılar Una ve Vrbas nehirleri arasındaki Hırvat topraklarının büyük çoğunluğunu ellerine geçirerek Una Nehri kıyılarına yaklaşmışlardır.

Mohaç Muharebesi'nin sonuçlarından biri, Avrupa'da Macar tahtı veraseti sorununu ortaya çıkarmasıdır. Çünkü muharebede Macar Kralı II. Lajos'un Csele Deresi'nde boğularak ölmesi, St. (Aziz) Stephen tacına ait topraklarının kralsız kalmasına sebep olmuştur. Jagiellon Hanedanlığı'nın son üyesi olan II. Lajos'un veliaht bırakmadan ölmesi sonucunda Bohemya'da I. Ferdinand'ın krallığı kabul edilirken, Macaristan'da I. Ferdinand ile János Zápolya arasında veraset mücadelesi başlamıştır. Kutsal Roma İmparatoru V. Karl'ın kardeşi olan I. Ferdinand bu hakkın kendisine ait olduğunu iddia etmiştir. Çünkü I. Maximilian ile II. Ladislav (Ladislaus) arasındaki 1515 tarihli I. Viyana Kongresi'nin ön gördüğü ve 7 Kasım 1520 tarihindeki düğün sözleşmesiyle tasdik edildiği üzere, II. Lajos herhangi bir veliaht bırakmadan ölürse Macaristan, Hırvatistan ve Bohemya Habsburg topraklarına dâhil edilecekti. (Smičiklas, C.II, 1879, s.7-9)

Macar asillerinin çoğunluğu, I. Ferdinand'ı Macaristan kralı olarak tanınmayı reddetti. Yabancı bir kral istemeyen grubun başını Erdelli Macar asilzadelerinin önde gelen isimlerinden olan János Zápolya çekiyordu ve kendisi Anne ile evlenip krallığı kontrolü altına almak istiyordu. Bu grup, 1505 yılındaki Macaristan Dieti'nin kararına göre hiçbir yabancınn Macar-Hırvat tahtına aday olamayacağı kararını savunmaktaydı. (Leger, 1889, s.245-246) Onların tercihi Erdelli Zápolya idi. Zápolya'yı coğrafi konumundan dolayı Macaristan'daki gelişmelerden büyük ölçüde etkilenen Slavonya

asillerinin çoğu da destekliyordu. İstolni Belgrad'ta Macar Dieti János Zápolya'yı kral olarak seçti (10 Kasım 1526). (Dávid, 2016, s.298) Bu arada Hırvat asilleri 31 Aralık 1526-1 Ocak 1527 tarihleri arasında Cetin Fransisken Manastırında bir araya geldiler. Hırvat asilzadelerinin önde gelenleri, Türk komşularından gelebilecek sürekli tehlikeyi fark ederek Hırvatistan'ın bu tehlike karşısında bağımsızlığını sürdürebilmesini Avusturya ile birleşmede görmeye başlamışlardır. (MSHSM-HSS, C.I, m.44/s.50-53) Böylece Hırvat topraklarının kralı olarak I. Ferdinand ve eşi Anna'nın meşru soyunun taht üzerindeki hâkimiyetini tanıdılar. Hırvat asillerden bazıları, Mohaç Muharebesi'nden önce (1525 sonlarında) I. Ferdinand'dan Hırvatistan'ı resmen koruması altına almasını istemişler, fakat Arşidük bunu o dönemde kabul etmemiştir. Cetin'de alınan bu karara göre Hırvatistan ve Slavonya, Avusturya'ya katılmış oluyordu. Ayrıca I. Ferdinand, Hırvatistan'da konuşlandığı birliklerini sadece o bölgeyi korumak için kullanacaktı. Bu anlaşma şartları gereğince I. Ferdinand, Macaristan kraliyet yönetiminde olduğu gibi Hırvat asilzadelerinin o zamana kadar devam etmiş bütün hak ve özgürlüklerine saygı göstermeye ve bunları korumaya mecbur edilmiştir. Bu duruma, Cetin Seçim Belgesi (*Cetinska İzborna Diploma*)⁵⁶ şunlara işaret etmektedir: (MSHSM-HSS, C. II, m.297/s.459-461)

“...Yukarıda adı geçen kralın (Ferdinand) haklarının geçerliliği incelendiğinde Macaristan krallığının veraseti için ve tüm Hristiyan hükümdarlar arasında sadece soylu majestelerinin Hırvat krallığını vahşi Türklere karşı savunduğu dikkate alınırsa kendisi bütün Hırvat krallığının adil kralı ve efendisi olarak tanınmıştır.” (Šidak, 1952, s.107-108)

Bu şartname aynı zamanda Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin kuruluşuna temel teşkil ettiği için çok önemlidir. Şartname dört maddeden oluşmuştur. Birinci maddeye göre, müstakbel kral (I. Ferdinand), Hırvatistan Krallığını korumak için 1.000 süvari hazır bulunduracak ve bunların aylığı üç duka (dukata) olacaktı. Bu

⁵⁶ *Cetinska İzborna Diploma*, Hırvat devlet geleneğinin en önemli belgelerinden biri olarak gösterilmiştir. Bundan dolayı Hırvatlar bu belgeyi, -1990'lerden sonra- kendilerinin 1102'den itibaren devlet geleneğine sahip olduklarını kanıtlayabilecekleri değerli bir silah olarak kullanılmıştır. Bunun yanında bu belge Hırvatlar için devlet meselelerinde bağımsız karar almaya başladıkları bir dönüm noktasıdır.

süvarilerin iki yüz tanesini Viyana Sarayı, sekiz yüz tanesini Hırvat asilleri finanse edecektir. Bunların yanında ayrıca iki yüz piyade de seferi durumda tutulacaktır. Bu birliklerin başına ise, kralın başkaptanı ya da kralın göstereceği bir komutan geçecektir. İkinci maddeye göre müstakbel Kral (I. Ferdinand), Krain ile Hırvatistan arasında yeterli sayıda asker bulunduracaktır. Üçüncü maddeye göre müstakbel Kral (I. Ferdinand), Hırvatistan kapsamındaki tüm şehirleri ve kaleleri teftiş edecek, bakımlarını sağlayacak ve bunlara gerekli olan herşeyi sağlayacaktır. Dördüncü madde ise müstakbel Kral'ın (I. Ferdinand), Hırvatların eskiden sahip olduğu haklarını ve hukuklarını koruyacak ve bunların geçerli kalmalarını sağlayacaktır. (MSHSM-HSS, C.I, m.45/s.54-55) Böylece, Hırvat Krallığı tarihinde ilk kez Habsburg Monarşisi ile birleşmiş oldu. Bu yeni birleşimde, Hırvat Krallığı'nın siyasi durumu daha karmaşık bir hale geldi. Çünkü o zamana kadar Hırvatlar, sadece bir hükümdarı tanımıştı, o da Macaristan kralıydı.

Cetin Sabor'undaki seçimin çok karmaşık ve yoruma açık olmasından dolayı kısa bir süre sonra, 6 Ocak 1527 tarihinde Krsto Frankopan Brinjski'nin (1482-1527) başını çektiği soyluların bir kısmı Čazma yakınlarındaki Dubrava'da toplanıp kral olarak János Zápolya'yı seçtiler. (Klaić, 1911, C.III/1, s.68-69) I. Ferdinand ise kendisine muhalefet eden bu asillerin arazilerine el koyup kendi yandaşlarına vermiştir. Sorunun başlangıcında desteklediği Ferdinand'ın kendisine başkaptanlığı vermemesinden sonra Krsto Frankopan Brinjski (1482-1527), Cetin'deki toplantıya katılmamış, Dubrava'da alınan kararda etkili olarak Zápolya tarafına geçmiştir. Sonuç olarak üçlü kraliyette biri Hırvatistan'da, diğeri Slavonya'da olmak üzere iki kral ortaya çıkmıştır. Bu iki karşıt kral arasında çatışma olması ise önlenemezdi. Bu bağlamda, Türkler 1526 Eylül sonunda Budin'den ayrıldıktan sonra, Hırvatistan'da János Zápolya ve I. Ferdinand birlikleri arasında bir iç savaş çıkmıştır- ki bu iç savaş Zápolya'nın ölümüne kadar devam edecektir. Slavonya'da I. Ferdinand taraftarı Ban Franjo Baćan (Batthyány) ile Zápolya taraftarı Krsto Frankopan Brinjski karşı karşıya gelmiştir. Krsto Frankopan Brinjski, Varaždin Kalesi kuşatmasında aldığı yaralardan dolayı ölmüş, kale I. Ferdinand'ın eline geçmiştir. (Klaić, 2014, s.255-256, 267) I. Ferdinand birliklerinin Zápolya ile mücadelesi devam etmiştir. Győr ve Komárom'u alan I. Ferdinand birlikleri, Komárom'da iki kola ayrılmış, kuzeye giden kol Uyvar (Érsekújvár) ve

Košice'yi (Kassa) yeniden alırken, doğuya ve güneye ilerleyen ikinci kol Vişegrad ve Budin'i yeniden ele geçirmiştir. Böylece Zápolya geri püskürtülmüştür. Daha sonra bu kol, Ístolni Belgrad'ı (Székesfehérvár) da yeniden ele geçirmiştir. Sonuçta Zápolya 1528 yılında Polonya'ya kaçmak zorunda kalmıştır. Türkler iki kralın çatışmasını fırsat bilerek Slavonya ve Güney Macaristan da daha fazla yer fethederek Bosna, Dalmaçya, Hırvatistan ve Slavonya üzerindeki baskılarını genişletmişlerdir. Bu bağlamda akınlarını Sisak'den Baics'e kadar olan bir hat üzerinde ilerlettiler. Böylece Lika, Krbava ve Slavonya üstündeki Türk hâkimiyeti kuvvetlenmiştir. (Die Österreichische, 1982, s.9-14)

1.4. HIRVAT ASKERİ SINIR BÖLGESİ'NİN OLUŞUMUNUN BAŞLANGICI

Mohaç Muharebesi'nden sonra Habsburglar, Osmanlı ordularının Avrupa fetihlerini durdurmak görevini üstlenmişlerdir. Fakat Habsburglar böylesi bir göreve hazır değildi. Osmanlı-Habsburg sınır bölgesinde yapılan savaşların biçimi genel/büyük savaşlar olmayıp küçük yerel çatışmalar biçimindedir. Çünkü Osmanlı akınları çok hızlı ve sürekli bir şekilde gerçekleşiyordu. Bundan dolayı, Habsburg askeri sisteminin hantal yapısı ne bölgede yapılan muharebeler için ne de Osmanlı ordusuyla baş edebilmek için elverişliydi. Bu bağlamda, Monarşi'de Osmanlılara karşı yapılacak sefer hazırlığı çok uzun sürdüğü için -ki bu durum Avrupa genelindeki tüm siyasal yapılar için de böyleydi- sınır bölgesindeki küçük-hızlı Türk akınlarını engellemeye ve yok etmeye uygun değildi. Bu akınlara karşı başarı ancak güçlü bir savunma sisteminin oluşturulmasıyla sağlanabilirdi. Böylece sınır bölgesinin güvenliği sağlanmış olacaktı. Lakin bu sınır savunma sisteminin örgütlenmesi için bir takım şartların oluşturulması gerekiyordu. Bu şartlar ise; uzun sürecek bir barış dönemine, uygun ekonomik alt yapıya, ekonomik ve siyasi desteğe, Osmanlı gelenek ve yöntemlerinin farkında olan bir diplomasiye, sistemi kontrol edecek ve düzenlenmesine sağlayacak donanım, yerel Hırvat / Macar koşulları hakkında detaylı bilgiye bağlıydı. Bunların hepsinin bir anda sağlanması mümkün değildi, bu durum ise kurulacak olan bu yeni savunma sisteminin kısa sürede yapılmasını zorlaştırıyordu. (Pálffy, 2009, s.17)

I. Ferdinand, Mohaç Muharebesi'nden sonra tüm askeri gücünü Macaristan'daki krallık mücadelesinde kullanmıştır. Osmanlı tehdidine karşı sınır savunması konusunda askeri

yardımcı kuvvet gönderme dışında somut bir çaba göstermemiştir. Arşidük, İç Avusturya eyaletlerini Osmanlılardan korumak için Türk akınlarını Hırvatistan ve Macaristan topraklarında tutmayı amaçladı. Bu bağlamda sınır bölgesinin savunulması için Macaristan, Hırvatistan ve Slavonya'ya ağırlıkla Alman ve İspanyol askerleri olmak üzere önemli sayıda yabancı paralı asker gönderdi.⁵⁷ Gönderilen paralı askerler, gerekli gıda temininin sağlanamaması ve yerel halkın kendilerini istememeleri gibi sebeplerden dolayı uzun süre sınır bölgesinde kalmamışlardır. 1529 yılında Udbine Kalesi'ni Osmanlıların elinden almak için Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerine toplam bin beş yüz İspanyol paralı asker gönderilmiştir. Bunlar gıda temininin eksikliğinden dolayı uzun dönem sınır bölgesinde konuşlandırılmamışlardır. (MSHSM-MHRCDS/HS, C.I, m.164/s.153-154; m.297/s.292-293; m.448/s.421-423) 1539 yılında Hırvat- Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesine getirilen dört bin İspanyol paralı askeri, o dönemde en çok Osmanlı talanına maruz kalan Zagreb Piskoposluğu'na bağlı Križevac idari bölgesine yerleştirilmiştir. Fakat bu askerlerin geleceğine dair haberler dahi bölge ahalisinin endişelenmesine sebep oldu. Geçimlik bir ekonomi üzerinden hayatlarını idame ettiren bölge ahalisi paralı askerlere erzak ve lojistik sağlamayı reddetti. (MSHSM-MHRCDS/HS, C.II, m.419/s.418; m.426/s.424-425) O dönemde büyük Osmanlı baskınları beklenildiği hâlde, 17 Mart 1539 tarihinde Zagreb Piskoposu Šimun, sınırdan İspanyol paralı askerlerin çekilmesini istedi. Çünkü bu askerler piskoposluk arazilerini soyuyordu. Bu sorunun çözülmemesinden dolayı kral, bu paralı birlikleri sınır bölgesinden çekmek zorunda kaldı. İç Avusturya eyaletleri kraldan paralı asker tutması yerine sınırdaki küçük savaşlar için daha uygun olan Žumberak'daki Ulahları paralı asker hizmetine almasını istediler. (MSHSM-MHRCDS/HS, C.II, m.431/s.429; m.432/s.430)

⁵⁷ Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinde Uzun Türk Savaşı (1593-1606) sonrası Türklere karşı bölgenin savunulması serbest köylü askerler olan Ulah ahalisine yüklenmesine karşılık, paralı asker statüsü 9 Eylül 1746 tarihine kadar devam edecektir. Çünkü sınır bölgesi kalelerinde yaşayan halkın durumu kötüydü ve tek sabit gelirleri bu asker maaşlarıydı. Özellikle Senj, Brinje ve Otačac'daki Ulahların geçimleri için hayati önem taşıyordu. Paralı askerler ilk önce Monarşi tarafından gönderilirken, daha sonra yerli halkın şikâyetleri üzerine ağırlıklı olarak Ulah ahalisinden bazıları paralı asker statüsüne alınmışlardır. Paralı asker sisteminin ortadan kaldırılması İç Avusturya eyaletlerinin çıkarlarına uymuyordu, çünkü bunlara yardım ettikleri için monarşinin yürürlüğe koyduğu vergilerden muaf oluyorlardı. Ki bundan dolayı İç Avusturya eyaletlerinin sınır bölgesine yaptıkları yardımlar sabit hale gelecektir. Bk.: (Krajasich, 1967, s.32-37)

15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sürekli Türk akınlarına maruz kalan Hırvat-Slavon bölgeleri, Osmanlı saldırılarını takviye askeri birliklerin yanında geniş vadi savunmaları, toprak setler, orman koruma kuşakları ve kasabaların sağlam duvarlarla korunmasıyla püskürtmeye çalışıyordu. Çoğu kasaba, savunmasını yenilemişti. Feodal lordlar, köylü nüfusun kendilerine verdiği sabit ve özel vergilerin hepsini, kasaba ve kalelerin güçlendirilmesinde kullanmışlardır. Bu, *tkala* yani borçların para ile değil de doğrudan işçilik ve istihsal gücüyle ödenmesini gerektirmiştir. Kendilerini ve yaşadıkları mülkü korumak için serf köylüler, *tabor* (rural strongholds) denilen kırsal müstahkem mevkiiler inşa etmeye başladılar. 1460'dan sonra bir *taborun* ilk kez kırsal bölgelerde müstahkem bir sığınma yeri olarak ortaya çıkmasıyla birlikte, 15. ve 16. yüzyıllarda Hırvat-Slavon topraklarında çok sayıda *tabor* inşa edilmiştir. *Taborlar* köylülere Türk akıncılarına ve uzun süreli kuşatmalara karşı donanımlı olmayan güçlendirilmiş kilise veya köylere nispeten daha güvenli bir barınak sağlamıştır. Köylüler, güvenli girişe sahip yer altındaki mağaraları barınak olarak kullanmıştır. Kärnten'deki Diex (Djekše), İç Krain'deki Dolnja Košana ve Kočevje yakınlarındaki Mozelj gibi bazı *taborlar*, birkaç köyün sakinleri için tasarlanan daha büyük savunma komplekslerine dönüşmüş ve iki bin kişiyi koruyabilmiştir. (Slapšak, 1987, s.143-146; Simoniti, 1999, s.131; Štih ve diğerleri, 2008, s.123-124)

Kral ve İç Avusturya eyaletleri, savunma kapasitesinin örgütlü istihbarat ve sinyalizasyona bağlı olduğunun farkındaydılar. Bosna ve Dalmaçya'da geniş bir casusluk sistemi vardı. Casuslar ve sınır karakollarından eyalet merkezlerine raporlar taşıyan savunma kurye hizmeti bunu sağlıyordu. Düşman birimleri tarafından bir saldırı olması durumunda sinyal noktaları karşılıklı olarak birbirlerine haber veriyordu. Bu uygulama, 1522'den itibaren sistematik olarak planlı hâle getirilmiş ve farklı bölgeler arasında bağlantı kurulmuştur. Bu ağın kalıntıları bugün hâlâ Slovenya'da birçok tepede yakılan ve *Grmada* denilen şenlik ateşlerinde görülmektedir. Bu uyarıcı ateş ile Krain iki-üç saat içinde bir tehlikeye karşı uyarılabiliyordu. Bu sistem ucuz olmasının yanı sıra daha büyük hamlelere karşı erken bir uyarı sağlamıştır. Böylece akınlara karşı yeterli bir tampon bir bölgenin oluşumu sağlanmıştır. (Valvasor, C.II, 1689, s.172; Štih ve diğerleri, 2008, s.139)

Belgrad (1521) ve Šabac'ın düşüşü, Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın savunma sisteminin yeniden organize edilme düşüncesinin başlangıcını oluşturmuştur. Hırvatlar kendi şehirlerini Osmanlı akınlarına karşı nasıl koruyabileceklerini düşünmeye başlamışlardır. (Smičiklas, C.I, 1882, s.705-706) Osmanlıların 1522 tarihinden sonra Yayça Banlığı üzerindeki akınlarını yoğunlaştırmaları ve Rmanj, Blagaj, Knin-Ostrovic ile Klis ve çevresine doğru gerçekleştirmeye başladıkları akınlar bölgedeki tedirginliği iyiden iyiye arttırmıştır. Orta Çağ Hırvatistan'ı içine yapılan Osmanlı akınlarının hedef bölgeleri, Kamengrad ve Ključ üzerinden Krupa ve Korana Nehri boyunca Metlika'ya ve daha sonra Ljubljana'ya uzanırken; Lika üzerinden Rijeka (Fiume) ya doğu ve daha sonra Istria ve Kras (Carso) bölgelerine uzanıyordu. (Klen, 1988, s.18; Grgin, 2002, s.91) Türklerin Viyana ve Pannonia havzasına yönelik fetih politikası doğrultusunda Hırvat-Slavonya topraklarında yapmış oldukları akınlar, talan ve ıssızlaştırmaya dayalı bir strateji izlese de aynı zamanda Hristiyan askeri güçlerin bir kısmını Hırvat ve Slavon topraklarında tutmak hedefini de taşıyordu. Özellikle Viyana'nın ilk defa kuşatıldığı seferde bu durum geçerliydi. Osmanlı İmparatorluğu 1529 seferinde Sirem Bölgesi'ne gerçekleştirdiği akınlar ile bir yandan Sava-Vrba-Bosna nehirleri arasındaki toprakları fethetmiş diğer yandan Hristiyan güçlerin bir kısmını burada tutmuştur. (Hasan Bey-Zâde Ahmed Paşa, 2004, C.II, s.83-86)

Bu akınların genel olarak, Adriyatik-Una-Sana arasındaki bölgeleri hedef almaktaydı. Adriyatik-Sava arasındaki bölge Osmanlı hâkimiyetine girerse Krain toprakları tehlikeye düşebilirdi. Bundan dolayı, Askeri Sınır Bölgesi'nin ilk çekirdeğini oluşturan Hırvat Askeri Sınır Bölgesi, Adriyatik-Kulpa-Una toprakları arasında örgütlenmeye başlanmıştır. Türk akınları daha seyrekleştğinde, Hırvatistan'daki askeri sınır üzerine yoğunlaşarak eyaletlerin savunmaları güçlendirilmiştir. Böylece İç Avusturya eyaletlerini korumak için bir dış savunma hattı oluşturulmuş olacaktı. Ayrıca Rijeka ve Metlika'da güçlü kalelerin yapılması kararlaştırılarak bir iç savunma hattı da kurulmak istenmiştir. Bu sınır bölgesi, resmi olarak Macaristan Krallığı'nın egemenliği altında olmasına rağmen gerçekte Habsburgların sorumluluğu altında olmuştur. (Rothenberg, 1960, s.15)

Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın Hırvatistan ve Slavonya sınırındaki asiller, ekonomik sebeplerden dolayı yeni kaleler inşa etmemişler hatta ellerindeki kalelerin tadilatını bile

gerçekleştirememişlerdir. Bu bağlamda bu bölgelere yapılan Osmanlı akınlarının 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sıklaşması tesadüf değildir. Aslında asillerin ekonomik durumlarının kötüleşmesinin sebebi de bölgeye yapılan Osmanlı akınlarıydı. Bölgeye yapılan akınlar, feodal soylulara bağlı halkın sayısını sürekli azaltmasından dolayı gelirlerin de düşmesine sebep olmuştur. Osmanlıların bölgeye akınları sadece talan ve yağma amaçlı değil aynı zamanda bölgeyi fethetmek amacına da hizmet ediyordu. Hırvatistan ve Slavonya'daki sınır bölgelerinde ekonomik ve demografik potansiyelin azalmasına sebep olan Türk akınlarına karşı koymanın tek yolu bir sınır savunma sistemi oluşturmaktır. I. Ferdinand bunun bilincinde olarak İç Avusturya bölgelerinin (Krain, Kärnten ve Steiermark) yardımı ile Adriyatik Denizi ve Sava Nehri arasındaki bölgede bir savunma sistemi örgütleyecektir. İç Avusturya bölgeleri kendi topraklarının Hırvatistan ve Slavonya üzerinden tehdit edilmesinden dolayı yardım etmeye razı olmuşlardır. I. Ferdinand, ücretleri İç Avusturya eyaletleri tarafından ödenen paralı askerleri, 1527 yılında Senj ve Klis'e, 1528 yılında ise kendisini Zápolya'ya karşı destekleyen Ban Ferenc Batthyány istifa etmesinden dolayı Bihać'a göndermiştir. Ayrıca ana sınır kalelerin idaresini üstlenmiş, sahra askerlerini daha çok Sava bölgesine göndermiş, Slavonya ve Hırvatistan'ın ıssız topraklarına Ulah, Uskok, Rascani, Morlak gibi mültecileri ayrıcalıklar vererek yerleştirmiştir. (Kaser, 1997, s.31-36; Pálffy, 2000, s.20-22)

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi, fazla kalenin bulunmadığı savunmaya uygun olan bir bölgede kurulmuştur. Bölgede ilk zamanlarda feodal birçok tahkimat ve hisar vardı. Bunların çoğu 15. yüzyılın ortasına kadar inşa edilmiş olan askeri yapılarıdır. Osmanlı korkusundan dolayı 15. yüzyılın ikinci yarısında feodal soylular, hem kendi arazilerindeki eski kaleleri tahkim etmişler hem de yeni askeri yapılar inşa etmişlerdir. Bunların birçoğu Una Nehri'nin sahillerinde ve Una ile Kupa nehirleri arasındaki topraklarda inşa edilmiştir. 14. ve 15. yüzyıllarda Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nde inşa edilen kalelerin birçoğu bulundukları feodal bölgenin merkezidiler. Bu kalelerin surları ve duvarları sık sık tamirattan geçirilmediği için Türk akınlarına dayanmaları mümkün değildi. Fakat bu harap kaleler, ekonomik koşullardan dolayı eski sahiplerinin bunları terk etmesi ya da krala devretmelerinden dolayı yeni oluşturulacak sınır savunma sistemine dâhil edilmişlerdir. Ayrıca kalelerin bulundukları bölgeler, Osmanlı akınlardan dolayı ıssız bir hale gelmişti. İç Avusturya topraklarının savunulması için

önemli istihkâm noktalarının -harap kale/şato/manastırların- bakımını Monarşi üstlenmiştir. Bu bölgelerdeki kalelerin güçlendirilme çalışmaları maddi desteğin ve çalışma gücünün yeterli olmamasından dolayı uzun sürmüştür. Bu sorun hakkında arazileri o zamana kadar Osmanlı akıncıları tarafından talan edilmiş olan Blagaj Knezi Stjepan, 17 Temmuz 1526 tarihinde kendi arazilerindeki kalelerin inşasında çalıştırmak üzere yeterli iş gücünün bulunmadığı konusunda Arşidük I. Ferdinand'a şikâyetle bulunmuştur. (MSHSM-MHRCDS/HS, C.I, m.7/s.7-8)

15. yüzyıl boyunca özellikle Lika-Krbava bölgesinde, Kupa Nehri'nin güneyinde bulunan bölgelerde kayda değer tahkimat çalışmaları yapılmamıştır. Bu konuda tek istisna, Modruška feodal arazisini savunmak için 15. yüzyıldan 16. yüzyıla geçişte Ogulin Kalesi'nin inşasıdır. Ayrıca 22 Ekim 1524'te Nikola Zrinski, Viyana ile yaptığı bir antlaşmada Una Nehri civarındaki kale sisteminin en önemli iki kilit noktası olan Novigrad ve Dobra Njiva'nın savunma sorumluluğunu üstlenmiştir. (MSHSM-SHK, C.I, m.III/s.2-4) Bölgede istihdam edilen eyalet birlikleri, soylu süvarileri ve askere alınan köylüler hâlâ Innsbruck savunma sözleşmesine dayanıyordu. Bu sözleşmenin en çok uygulanan hükmüne istinaden duruma göre her otuzda, onda veya beşte bir köylü zorunlu askerlik hizmetine tâbi tutuluyordu. 16. yüzyılın ikinci yarısında Hırvatistan'da kademeli olarak savunma şeklinin gelişmesi ile köylülerden her otuzda bir erkeğin zorunlu askere alınması azaltılacaktır; çünkü yerli paralı askerler savunma sistemine dâhil edilmeye başlanılacaktır.

Türk akınlarının Adiyatik Denizi ile Drava Nehri arasında yoğunlaşması sonucunda asillerin birçoğu yerini yurdunu terk etmiştir. Bunun sonucunda terkettikleri topraklardaki kalelerin bakımını monarşi üstelenmek zorunda kalmıştır. Bu durum Monarşi'nin hazinesine büyük bir yük getirdiğinden, sınır bölgesindeki asiller, kendi topraklarındaki kaleleri kendi bütçeleriyle savunmaları konusunda ikna edilmeye çalışılmıştır. (MSHSM-MHRCDS/HS, C.I, m.149,150/s.137, m.196/s.184) Bu konuda, Arşidük I. Ferdinand 23 Haziran 1529 tarihinde, İvan Haberdanc'den Krajina'yı kendi imkânlarıyla Türklere karşı savunmasını istemiştir. (MSHSM-MHRCDS/HS, C.I, m.198/s.185) Ayrıca Monarşi, asillere kendi kalelerini savunmaları için destek sağlamıştır. 25 Mart 1530 tarihinde Arşidük I. Ferninand, Krsto Frankopan'dan - kendisine bağlı araziler Osmanlılar tarafından talan edildikten hemen sonra- kendisine

bağlı Tržac Kalesi'ni savunmasını istemiş ve bunun için çok büyük askeri teçhizat yardımı yapılacağına dair söz vermiştir. (MSHSM-MHRCDS/HS, C.I, m.303/s.299-300) Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin oluşumunun ilk yıllarında -1540'lar- bu uygulamayı Monarşi devam ettirmiştir. 18 Ekim 1540 yılında I. Ferdinand; Juraj Frankopan, Vuk Frankopan ve Stjepan Ursin Blagajski'ye kendi feodal arazilerini savunmaları için dört yüz atlıyı beslemeleri karşılığında yıllık iki bin florinlik maddi yardım verileceği konusunda söz vermiştir. Para, teçhizat, silah, cephane yardımının sınır bölgesinde toprağı olan diğer feodal asillere de yapılması kararlaştırılmıştır. Yapılacak yardımlar bölge soylularının isteğı doğrultusunda komutanlarının önerileriyle yapılacaktır. (MSHSM-MHRCDS/HS, C.III, m.22/s.20-21)

1.4.1. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Oluşumuna Örnek: Žumberak Kaptanlığı

Osmanlıların Balkanlarda ilerlemesinden ve özellikle Bosna merkezli akınlarından kaçan Hristiyan mülteciler, Sırbistan ve Bosna'nın dışına, Hırvatistan ve Macaristan'ın sınırdaş bölümlerine kaçıp, yerleşmişlerdir. Matthias Corvinus döneminde bu mülteciler paralı asker ve sınır muhafızı olarak kullanılmış fakat Corvinus'un ölümü ile bu erken askeri koloniler ortadan kalkmıştır. Başta Grek-Ortodoks olan bu göçmenlerin çoğunluğu -Uskok ve Rascian olarak da nitelendirilmişler-⁵⁸ büyükbaş hayvan yetiştiricisi olan Ulahlar idi. Bunlar, Hırvatistan ve Slavonya'nın ıssız bölgelerinden arazi verilmesi karşılığında askeri hizmete tabi tutuluyorlardı. Böylece 1530'lu yıllardan itibaren Hristiyan gruplar, Monarşi'nin sınır savunmasına sistemli olarak katılmaya çalışılmıştır. (Kaser, 1997, s.55)

Slav kolonilerin en büyük göçlerinden biriyle gelen bu yarı askeri koloniler, krala bağlı topraklar olan Žumberak Bölgesi'ne yerleştirilmiştir. Žumberak Bölgesi'nin en önemli doğal unsuru, günümüz Hırvatistan'ın kuzeybatısından Slovenya'nın

⁵⁸ Habsburg Monarşisi'ne Osmanlı topraklarından kaçarak Ortodoks-Hristiyan inancından çeşitli isimlerde koloniler sığınmıştır. Bunlar kendilerini 19. ve 20. yüzyıllarda Sırpoğulları olarak isimlendirmişlerdir. Busbecq, Osmanlılar ile yapılacak bir antlaşmanın müzakeresi için gittiğı İstanbul dönüşünde Semendire ile Drava Nehri arasındaki Güney Slavların arazilerinde *Rascian* kolonilerine rastlamış, onları ayyaş ve genellikle hain bir topluluk olarak nitelemiştir. Bk.: (Busbecq, 2016, s.76)

güneydoğusuna doğru uzanan Žumberak dağ silsilesidir. Krka ve Kupa nehirleri arasında güneybatıdan kuzeydoğuya doğru uzanan bu bölge, dağlarından dolayı Osmanlı ve Habsburg siyasi güçleri arasında doğal bir sınır görevi de görmektedir. Bu bölgeye 1530-1550 yılları arasında Grek-Ortodoks Hristiyan kolonilerin göçleri olmuştur. (Klemenčič, 1990, s.280-283) Bu kolonilerin Žumberak bölgesine ilk gelişleri, 14 Eylül 1530 tarihindedir ve bunları kaptan Ivan Kobasić⁵⁹ karşılamıştır. Bölgeye gelmelerinden sonra Kupa Nehri'nin kuzeyinde ve nehir boyunca, Metlika'dan Črnomelj'e ve Kostel'e kadar uzanan alana yayıldılar. (Vukšić, 2015, s.53) Bu bölgeye gelen Grek-Ortodoks kolonisine *Uskok*⁶⁰ denilmiştir. 1530'daki ilk göç sırasında elli Uskok ailesi gelmiş, fakat daha sonraki diğer göçlerle bu sayı 3.500-4.000'e ulaşmıştır. (Vukšić, 2015, s.103)

Türklerin önlerinden kaçan Uskok taifesinin Žumberak Bölgesi'ne yerleşmesine bölge halkı direniş göstermiştir. Bu direniş, Uskoklara 5 Haziran 1535 tarihinde verilen ayrıcalıklarla daha fazla artmıştır.⁶¹ Uskoklara verilen bu ayrıcalıklar bölge halkını kızdırmıştır. Metlika'lı soylu Juraj Gušić, 1530 yılında bölge halkını bu yeni yerleşimcilere saldırmama konusunda zor tuttuğunu bildirmiştir. Bölge ahalisinin Ortodoks Hristiyan yerleşimcilerden duyduğu rahatsızlık zamanla o kadar artmıştır ki,

⁵⁹ Kobasićler 1520'li yıllarda Bihać'dan kuzeye göç eden Katolik bir göçmen aileydi. Monarşi, Mohaç Muharebesi'nden sonra Ivan Kobasić'e I. Feridnand'a yapmış olduğu hizmetler ve Katolik olmasından dolayı Žumberak Kalesi ve çevresini vermiştir. Bk.: (Šimrak, 1924, s.76; Štrumbl, 1991, s.44; Županić, 1912, s.23-24)

⁶⁰ Uskoklar ilk önce Krain toprağı olan Metlika'nın (*Mötlung*) güneybatısındaki Kupa Nehri boyunca yerleştirildiler. Habsburg Monarşisi, başta bu bölgede onları tutmayı düşünüyordu, fakat Krainlı soylulardan gelen direniş sonucunda Žumberak'a yerleştirmek zorunda kalmıştır. Uskoklar János Zápolya ile I.Ferdinand arasındaki mücadelede kendilerine yardım etmesinden dolayı I. Ferdinand'ın tarafında yer almıştır. 16. yüzyılda iki Uskok grubu vardır: Kuzey Adriyatikte korsanlık yapan Senjli Uskoklar ve Hırvat bölgesine yerleşmiş Žumberak Uskokları. Bunlar aynı dönemde varolmalarına rağmen farklı koloni gruplarıdır. Žumberak'taki koloni Habsburglar tarafından Türk saldırılarının çöleştirdiği toprakların yeniden canlanması ve Osmanlılarla olan sınırlarını güçlendirmek için kullanılmışlardır. Senj'deki Uskoklar başlangıçta Venedikliler tarafından Türklere karşı sınırı güçlendirmek için Klis ve çevresine yerleştirilmiştir. Fakat 1537 yılında Klis Türklerin eline geçince bunlardan bazıları Senj başta olmak üzere Askeri Sınır Bölgesi'nin çeşitli bölgelerine aktarılmıştır. Senj bundan sonra Uskoklar ve Askeri Sınır Bölgesi için önemli bir istihkâm noktası olmuştur. 1617 yılındaki Osmanlı-Venedik savaşı sonunda Venedikliler Uskokları Senj'den göndermek zorunda kalacaktır. Bk.: (Kudelić, 2007, s.127; Bracewell, 2009, s.9, 64, 383-387)

⁶¹ Arşidük I. Ferdinand Žumberak'a yerleşmiş Uskoklara yaşadıkları arazileri askeri hizmette bulunma şartıyla vermiştir. Bunlardan ayrı olarak Uskoklar yirmi yıl boyunca bütün vergilerden muaf tutulmuşlardır. Bk.: (MSHSM-SHK, C.III, m.II/s.388-390)

1533 Nisan'ında onlara karşı mücadele başlatmışlardır. Habsburg Monarşisi ise yerleşimcilerden faydalanmak istediği için onların tekrardan Osmanlı topraklarına geri dönmelerini istemiyordu. (Ivić, 1918, s.252) Kobasić'in ölümünden sonra Ortodoks-Hristiyanların bölgeye yerleşimleri azalmış, fakat Monarşi'nin Kobasić ailesi ile Žumberak'taki mülkleri için Mart 1534'te bir anlaşmaya varması sonucu yerleşimler artmaya başlamıştır. Göç eden mültecilerin sayısı fazla olduğundan Žumberak'ın dışında Metlika ve Kostanjevica civarına da yerleştirilmişlerdir. (Vukšić, 2015, s.80, 87; Ivić, 1918, s.255-256) 1534 anlaşması, Arşidük I. Ferdinand'ın 5 Haziran 1535'te Uskoklar için ilan ettiği yardımlar (povlastice) ile pekişmiştir. Böylece bölgenin toplu olarak nüfuslandırılması sağlanmıştır. Bu anlaşma ile Habsburg Monarşisinde özgür bir köylü sınıfı fiilen yaratılmıştır. Askeri hizmetlerine karşılık yirmi yıl boyunca hiçbir vergi ödemeyecekler, dinlerini rahat bir şekilde yaşayabilecekler ve feodal yükümlülüklerden muaf olacaklardı. (MSHSM-SHK, C.III, m.II/s.388-390)

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin çekirdeğini oluşturan Žumberak Bölgesi'nin Uskokları, ücret almadan askeri hizmet yükümlülüğüne girmiştir. Hayvancılıkla uğraşan yerleşimciler yeni topraklarını, bir yandan canlı hayvanları ve geniş aileleri için bir barınak olarak görürlerken, diğer yandan sınır ötesi baskınlar için etkili bir çıkış noktası olarak değerlendirmişlerdir. Ulah guruplarının yerleştiği bu topraklar krala ait olduğu için, kral istediği zaman bu imtiyazların sürelerini uzatabiliyor ya da yenilerini verebiliyordu. Monarşi tarafından verilen imtiyazlar sayesinde bölgeye yerleşen Ulahlar, toprağa bağlı köylü hâline gelmeden sınır savunması için serbest köylü askerlere dönüştürülmüştür. Bu şekilde Monarşi paralı asker sistemine nazaran çok daha etkili bir sistem kurarak daha fazla sayıda askeri istihdam edebilme olanağına sahip olmuştur.

Žumberak Uskokları önceleri doğrudan Krain Kaptanlığı'na bağlıydı. Ancak 1540 yılında kendi kaptanları tayin ⁶² edilmesiyle resmi olarak bir kaptanlık halini gelmişlerdir. Yeni örgütlenen bu kaptanlık, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin yönetimi

⁶² İlk kaptan 1543 yılına kadar görevde kalacak olan Bartola Ravena'dır (Bartolomeja Ravnikara). Bk.: (Vukšić, 2015, s.71)

altında değildi. Kurulduktan sonra 1578 yılına kadar özel, bağımsız bir savunma-idari bölgesi olarak varlığını sürdürmüştür. 1578 yılında Bruck Na Mur Meclisi'nin hükümlerinden sonra Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin yönetimi altına girmiştir. Žumberak Kaptanlığı Karlovac-Slunj arasındaki bölgenin güvenliğinden sorumluydu. (Vukšić, 2015, s.72) Ancak askeri olmayan konular Krain sivil idaresinin yetki alanında kalmıştı. Kaptan, askeri komutan olmasının yanında bazı idari ve yargı görevlerini de yürütüyordu. Yargı hakkı sadece bölgedeki Uskoklar üzerineydi. Bu kaptanlık, İç Avusturya eyaletleri ile olan sınırdaki kurulmuş, krallığa ait bir bölgedir. (Gruenfelder, 2009, s.96-97) Bölgedeki serbest köylü askerler (Uskoklar) askeri olarak kendi seçtikleri voyvoda (kaptan) önderliğinde iki yüzer kişilik bölükler halinde organize olmuşlardır. Kaptanları yıllık maaş olarak elli florin alırken⁶³ askerler ise Türklerden alınan ganimetlerle geçiniyorlardı.⁶⁴ Žumberak Kaptanlığı oluşum aşamasında olan Askeri Sınır Bölgesi'nin ilk çekirdeğini meydana getirdiği için, Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin kurulmalarına da örnek olacaktır.

Habsburglar, Osmanlı tarafındaki Ulahların kendi topraklarına geçmeleri için bölge Uskok liderlerine telkinlerde bulunmuşlardır. 1538 yılında Cetina Nehri bölgesindeki iki ayrı Uskok gurubunu askeri hizmete almak için Žumberak Bölgesi'nin Uskok liderlerinden olan İvan Popović'e pazarlık yaptırmışlardır. Bu gruplara Kostel yakınındaki topraklar vaad edilmiştir. Fakat onlar Žumberak Bölgesi'ne yerleşmek istemiştir. Krallık bunları Vinica, Slavonya, Ogulin gibi bölgelere yerleştirmek istemiş lakin buraları reddetmişlerdir. 1538 yılında gelen göçmen grubuna ise Žumberak Bölgesi'nin arazileri yeniden yapılandırılarak yer açılmıştır. Ayrıca, o zamana kadar toprak soylularının arazileri de Žumberak Bölgesi'ne ilave edilmiştir. Ellerinden alınan bu topraklarına karşılık soylulara, krala ait olan Mehovo bölgesinden arazi verilmiştir. (MSHSM-SHK, C.I, m.VII/s.7-10) 28 Nisan 1547 tarihinde o dönemdeki soylulara ellerindeki araziler için 4.068 florin verilmiştir. Bu toprak değişimi sırasında en çok köy veren Pleterje Manastırı olmuş ve karşılığı olarak Mehovo bölgesinden yirmi iki köy

⁶³ (MSHSM-SHK, C.I, m.XLIII/s.79)

⁶⁴ (İÖ.HKR, Akten, Kr. 1: Croatica, 1579-XI-7)

alınmıştır. (Vukšić, 2015, s.98, 369) 1538 yılında göç eden diğer koloni grubunu Slavonya’da, Zagreb’in güneydoğusuna yerleştirdiler. Rascian denilen bu koloni grubuna I. Ferdinand, Varaždin civarında toprak vermiştir. (MSHSM-SHK, C.I, m.V/s.5-6)

1.4.2. Hırvatistan ve Slavonya’daki Osmanlı Akınları (1526-1537)

I. Süleyman 1526 yılında Budin’i ele geçirip, Zápolya’yı Macaristan kralı olarak tanımasından sonra İstanbul’a geri dönmüştü. Bu nedenle I. Ferdinand ve Zápolya arasındaki mücadele başlamıştı. Bálint Török ve Ivan Kacijanar (Johann Katzianer) komutasındaki birliklerin, ilk önce Sajólád yakınlarında Tarcál (Tokaj) Muharebesi’nde (27 Eylül 1527) ve ikinci kez Košice bölgesindeki Seňa yakınlarındaki Szina Muharebesi’nde (20 Mart 1528) elde ettikleri zaferler, Macaristan topraklarının Habsburg egemenliği altına girme ihtimalini doğurmuştur. Bu bağlamda I. Ferdinand, Türklerden Belgrad dâhil tüm Macaristan’ı geri istemiştir. Son muharebeden sonra Zápolya’nın Lehistan Krallığı’na sığınması ve ardından Osmanlılardan yardım istemesi üzerine I. Süleyman, Boğdan Voyvodası Petru Rareş’i (1527-1546) Erdel’e göndermiştir. Rareş, 22 Haziran 1529 tarihinde Güney Erdel’deki Feldioara (Földvár) köyünde I. Ferdinand’ı yenerek János Zápolya’nın yasal Macaristan Kralı olarak konumunu güçlendirmiştir. (Hentea, 2007, s.68) Daha sonra Osmanlılar 1529 yılında I. Viyana Kuşatması’nı gerçekleştirmişler; Viyana’ya ilerlerken Komaron, Güns kalelerini ele geçirmişlerdir. Türkler, başarısız Viyana Kuşatması’ndan sonra Slavonya Bölgesi’ndeki akınlarını yoğunlaştırmışlardır. 1530 yılında Sava ve Drava bölgesindeki önemli bir nokta olan ve Sava Nehri’nin karşı tarafında bulunan Kobaš’ı Ban Ivan Tahija’dan almışlardır. (“Slavonski Kobaš”, *LZMK/HE.*) 1531 yılına gelindiğinde Osmanlılar, Slavonya tarafında Sava-Bosut nehirleri arasındaki bölgeyi, Drava-Bosut nehirleri arasındaki (Sriem Bölgesi) bölgede Osijek’e kadar olan bölgeyi ele geçirmişlerdir. Hırvatistan tarafında ise Sava’nın kolları olan Vrbas-Bosna-Sana nehirleri arasındaki bölgeyi (Dubica ve Kostajnica hariç), Ripaç ve Krupa hariç Sana-

Una arasındaki bölgeyi hâkimiyetleri altına almışlardır. (bk. Harita II) Ayrıca 1531 yılında daha önce altı kez kuşattıkları (1515, 1520, 1522, 1523, 1526, 1528) Klis'i⁶⁵ bir kez daha kuşatmışlar ancak yine alamamışlardır. (Mijatović, 1990, s.29)

⁶⁵ Hırvatistan'ın en önemli savunma noktalarından biri olan Klis Kalesi, Mosor ve Kozjak dağları arasındadır ve Split şehrine ve eski Roma yerleşim bölgesi Salona'ya bakmaktadır. Dalmaçya'da Spalato (Split) yakınında güçlü bir tahkimat olan Klis, bölgedeki kale zincirinin en ucundaki en güçlü noktaydı. Buna dayanarak Split'den Sinj'e uzanan yol üzerinde egemen bir konumdaydı. Kale tarihsel olarak Bosna ve İç Hırvatistan'dan Dalmaçya'nın bu kesimine erişimi kontrol etmiştir. Klis aracılığıyla bölgeye gelen Slavlar ve Avarlar Salona'yı yok etmişlerdir. Klis Kalesi 1466 yılında Macar-Hırvat Krallığı'nın hâkimiyetine geçmiştir. 1537 yılında kadar Hırvatistan Krallığı'nın hükümdarlığında olan kale, Petar Kružić'in savunarak öldüğü kuşatmanın sonucunda 12 Mart 1537 tarihinde Osmanlılar'ın idaresi altına girmiştir. Hırvat Kaptan Petar Kružić bu kaleyi yirmi beş yıl elinde tutmuştur. 1537 yılından sonra kale yüz on bir yıl Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır. Jadro Nehri bu süre zarfında Venedik kontrolündeki Split ile Klis Sancağı arasındaki sınırdı. 1571-1572 ve 1596 yıllarında Venedikliler kaleyi kuşattı. 1648 Nisan ayında Venedikli General Leonardo Foscolo tarafından ele geçirildi. Kale, Venedik'in düşüşünden sonra 1797 tarihinde Monarşi'nin eline geçmiştir -1805-1813 yılları arasında kısa bir süreliğine Fransız egemenliğini tanımıştır. Klis Kaptanı Petar Kružić'in kaptanlığı dönemiyle ve kalenin Osmanlılar tarafından hakimiyet altına alınmasıyla ilgili kısa bir değerlendirme için bk.: (Mijatović, 1990, s.25-33)

ile Macaristan konusunda anlaşma yapmasını önermiştir. (Setton, 1984, C.III, s.349) Fakat Arşidük I. Ferdinand'ın elçileri tekrardan İstanbul'a varmadan önce Osmanlılar 26 Nisan 1532 yılında Alaman Seferi'ne çıkmıştır. (Celalzâde Salih Çelebi, 2016, s.23)

Alaman Seferi (1532) sırasında Osmanlı birlikleri Ösek'ten sonra farklı bir Macaristan yolu izleyerek Berzence-Egeszeg-Kapornak-Egervár-Ikervár-Körmend üzerinden Güns (Kőszeg)'e gelmiştir. Drava ile Balaton Gölü arasında olan ve Hırvat Nikola Jurišić komutasında savunulan Güns Kalesi'ni 28 Ağustos 1532 tarihinde ele geçiren Osmanlı birlikleri,⁶⁸ Güns kasabası ile Ferto Gölü arasındaki bölgeyi yani kasabanın kuzeyini yağmalayıp batıya Wiener Neustadt'a doğru ilerlemişlerdir.⁶⁹ Bir dizi küçük çatışmalardan sonra Türkler, 19 Eylül 1532 tarihinde Leobersdorf Muharebesi'nde yenildi. (Buttlar, 1974, s.9-18) Ardından Osmanlı ordusu güneye çekilerek Eylül 1532'te ilk önce Graz daha sonra Maribor'u (Marburg) başarısız olarak kuşattı. Varaždin üzerinden geri çekilme Slavonya'daki Kobaš ve onun kuzey sırtından Belgrad'a doğru devam etti. (Zinkeisen, 2011, C.II, s.522-523) Bu arada Kutsal Roma İmparatoru V. Karl, Fransa ile olan savaşını sonlandırmasına rağmen Fransızların Protestanlığı savunan Alman prenslerinin ittifakını desteklemesi ve imparatorluğun Luthercilik ile savaşmasından dolayı kardeşi I. Ferdinand'a Osmanlılar ile barış yapması için baskı yaptı. Bu baskıda etkili olan diğer bir sebep ise Türklerin 1533 ilkbaharında Mora yarımadasındaki Koron'u karadan ve denizden kuşatmasıdır. (Setton, 1984, C.III, s.366-367) Bunlardan dolayı Osmanlılar Habsburglar ile Haziran 1533 tarihinde İstanbul anlaşmasını yaptılar. Buna göre Macaristan, Slavonya ve Hırvatistan'ın kuzeyi I. Ferdinand'a ait olmak üzere iki kral arasında bölündü. Böylece iki rakip olan Zápolya ve I. Ferdinand, Türk Sultanın kolları haline geldi.

Monarşi'nin Türk ve Protestanlık sorunları birlikte yürümüştür. Zamanla Macaristan'daki Osmanlı varlığı Protestan Prenslere din konusunda taviz verilmeden Türklerle karşı kullanmak için vergi vermeyecekleri şeklinde bir taktik sağlamıştır. Bk.: (Setton, 1984, C.III, s.353; Zinkeisen, 2011, C.II, s.497-498)

⁶⁸ (Celalzâde Salih Çelebi, 2016, s.51-57)

⁶⁹ Burada hiç çatışma olmamasına rağmen Osmanlı İmparatorluğu için bu sefer sembolik bir güç gösterisi olmuştur. Böylece Osmanlılar Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın tüm Karpat Havzası'nı hâkimiyeti altına aldığını göstermek istemiştir. Bu ise, Macaristan topraklarının yakında İmparatorluk ve Monarşi güçleri arasında bölüşüleceğini gösteriyordu. Bk.: (Pálffy, 2009, s.17)

Osmanlılar, 1533-1536 tarihleri arasında İran ile savaşırken bir yandan da Habsburglar üzerindeki askeri faaliyetleri hem karada hem de denizde devam ettirdiler. Bu devamlılık sonucunda Osmanlılar çok fazla mücadele ile karşılaşmadan 1536 Ağustos ayı başlarında Slavonya'nın Brod şehrine kadar ilerlediler. Bu ilerleme sırasında ortalama kırk bin toprağa bağlı köylü, Osmanlı egemenliğine geçmiştir. Bosna ve Semendire sancakbeyleri bu toprağa bağlı köylülere hâkimiyetleri altına geçerlerse kendi topraklarında yaşayabileceklerini bildirmişlerdi. (MSHSM-MHRCDS/HS, C.II, m.297/s.289-290) Toprağa bağlı köylülerin çoğu bu süreçte İslamiyet'i de kabul etmişlerdir. Zagreb Piskoposu Šimun Erdödy, 3 Aralık 1536 tarihinde yazmış olduğu raporunda krala Slavonya bölgesinde Müslüman sayısının arttığını bildirmiştir. Zagreb Piskoposluğuna bağlı Sopanj topraklarındaki köylülerin çoğunun Osmanlılar tarafına geçmesi, Habsburgların bu bölgeleri tekrar ele geçirmek için sefer düzenlemesine sebep olmuştur. Slavonya'da Osmanlı taraftarı olan bu insanları başarısız bir kovma teşebbüsünde bulunmuşlardır. Bu durumun beklenmedik sonuçları olmuştur. (MSHSM-MHRCDS/HS, C.II, m.317/s.313-314) Osmanlılar, 1537 yılında kuzeyde Kobaš bölgesinden Požega bölgesine saldırı başlatmışlar ve bu bölgeyi hâkimiyetleri altına almışlardır. 1538 yılında Požega merkezli yeni bir sancak kurarak bölgede güçlenmişlerdir. (Mujadžević, 2012, s.104) Požega, etrafı dağ ve tepelerle çevrilmiş zengin bir vadinin doğal merkezi olmasından dolayı önemli bir savunma noktasıydı. Bu bağlamda Osmanlılar, Bosna ile Güney Hırvatistan'ı Macaristan ovasıyla birbirine bağlayan yolu kontrol altına almışlardır. Osmanlılar diğer yandan Knin ve Sinj üzerinden akınlar düzenleyerek 1537 yılında Klis'i fethetmişlerdir. (Katić, 1962, s.344) Zrmanja Nehri ile Adriyatik arasındaki bölgede ise 1537-1538'te Nadin Kasabası tahrip edilmiştir. Osmanlılar fethettikleri yeni topraklar olan Požega Sancağına, İlova ve Pakra nehirlerinin arasındaki ıssız bölgelere, kendi ahalisini yerleştirmeye başlamıştır. Bu ahaliye Ulahlara verilen ayrıcalıklar verilmiştir ve böylece bu yeni ahali İlova Nehri'nde nöbet tutarak Osmanlı topraklarını savunmuşlardır.

1.4.3. Gorjani / Vertizo Muharebesi (1537)

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin kurulmasında etkili en önemli olay ise 9 Ekim 1537 tarihinde yapılan Gorjani (Vertizo) Muharebesi'dir. Bu muharebe, Semendire

Sancakbeyi Yahyapaşazade Mehmed ile Steiermark, Kärnten ve Krain kaptanı (*Landeshauptmann*) olan İvan (Johann) Katzianer⁷⁰ komutalarındaki Osmanlı ile Moanrşi kuvvetleri arasında meydana gelmiştir. Habsburg tarafı on altı bin piyade, sekiz bin süvari ve yaklaşık elli küçük büyük toptan ibaret bir ordu meydana getirmiştir. Habsburgların amacı, Osmanlı'nın elindeki Slavonya toprakları ile Macaristan'ın kuzey bölgelerini tamamını ele geçirmektir. I. Ferdinand, Katzianer'den Osmanlıların Belgrad'tan sonra en önemli geçiş bölgesi olan Ösek'i geri almasını istemiştir. Ayrıca Osmanlıya ait bu bölgelerde Habsburg hâkimiyeti kurulursa Macaristan'ın diğer bölgelerinde de Osmanlı hâkimiyetini sarsılacaktı. (Klaić, 1911, C.III/1, s.120; Smičiklas, 1879, C.II, s.34-35) Habsburg birlikleri Osmanlı topraklarına girince Osmanlı ordusunun komutanları, muharebenin açık bir meydana yapılması halinde kendilerinin başarılı olamayacağını düşünüp belli bir süre boyunca Habsburg ordusu ile açık bir çatışmadan kaçınmıştır. Küçük gruplar halinde Habsburgların ufak birliklerine baskınlar yapmışlardır. Habsburglar, muharebenin ilerleyen dönemlerinde yaşanan lojistik problemler, başgösteren hastalıklar ve birleşik bir komutanlığa sahip olmamasından dolayı zor bir durumda kalmıştır. Osmanlı birlikleri bundan faydalanıp 9 Ekim 1537 tarihinde günümüz Hırvatistan'ında Đakovo-Gorjani civarında yapılan muharebede Habsburg ordusunu yenmiştir. Katzianer, bu kuşatmadan sonra kuzeye çekilmiştir. Bundan dolayı Avusturya'ya dönüşünde korkaklıkla suçlanıp yakalanmış ve hapse atılmıştır. Fakat bir süre sonra hapisten kaçıp Hırvatistan'a gelmiş ve bir yıldan fazla orada saklanmıştır. Hırvatistan'dayken Türklerle ittifak yapmak istemiş fakat Türklerin 1538 Preveze Deniz Savaşı'nda Venediklerle mücadele etmesinden dolayı yardım alamamıştır. Katzianer, 27 Ekim 1539 tarihinde Nikola Šubić Zrinski tarafından Kostajnica'da öldürülmüştür. (Klaić, 1911, C.III/1, s.120-122; Kruhek, 1995, s. 94-96)

⁷⁰ Almanca Hans Freiherr von Katzianer (1491- 1539) olarak bilinir. 1523'den itibaren İç Avusturya Bölgeleri'nin başkaptanı olmuştur. I. Ferdinand'ın komutanı olarak 1527 Tokaj ve 1528 Kosice muharebelerinde János Zápolya'yı yenmiş ve Erdel'e Habsbrug hâkimiyetinin önünü açmıştır. 1529 yılındaki Viyana kuşatmasına katılmıştır. 1530-1537 yılları arasında Hırvat ve Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesinin başkomutanlığı ve Krain Milli Kaptanı olarak görev yaptı. Bk.: ("Kacijaner, Ivan", *LZMK/HE*; Vitek, 2009)

Gorjani Muharebesi'nden sonra Habsburg Monarşisi'nin savunma stratejisi kökten değişmeye başlamıştır. Belli bir süre boyunca Habsburglar, Osmanlılara karşı büyük bir sefere çıkmamışlardır. Hırvat ve Slavon soyluları Osmanlı'ya karşı savunma stratejilerini yeniden tanımlamak için Gorjani Muharebesi'nden önce 17 Haziran 1537 tarihinde Križevac'ta bir Sabor tertip etmişlerdir. Bu mecliste gelecekteki Osmanlı akınlarına karşı ihtiyaç ikmal depolarının nasıl düzenlenmesi gerektiği tartışılmıştır. (MSHSM-HSS, C.II, m.31/s.43-45, m.32/s.45-49; Klaić, 1911, C.III/1, s.120) I. Ferdinand Gorjani Muharebesi'nden sonra Kasım ayında toplanan meclisi, Osmanlıların eline düşen toprakları geri almak için Gorjani'den sonra başka bir sefer olmayacağı şeklinde düşünceleri ortadan kaldırmak için düzenlemiştir. Bu toplantıda Habsburg arazilerinin geri kalan kısımlarının nasıl korunacağı üzerine de stratejiler belirlenmiştir. (Tracy, 2016, s.122) Türk akınlarına karşı sınır bölgelerinin güçlendirilmesinde asker sayısının yeterli olması kadar, bu bölgelerin askeri yönetiminde daha sıkı bir denetiminin sağlanmasını da gerekiyordu. Bunun için 1538 Mayıs'ında, Ptuj'da kalıcı bir Cenk Divanı (Kriegsrat) kuruldu. Başkanlığına ise Steiermark Başkaptanı (Landeshauptmann) İvan Ungnad getirildi. Cenk Divanı, hangi kalelerin Avusturya birlikleri tarafından hangilerinin soylular tarafından savunulması gerektiği konusunda çalışma yaptı. Bu çalışma sonucunda stratejik mevkileri savunmakta aciz kalan soyluların bu bölgeler üzerindeki yönetimine son vermiştir. Bu bağlamda, 1539 Mayıs'ında Krain ve Hırvatistan'daki birliklerin potpukovniği (Yarbay/Kaymakam) Nicholas Rauber, Stjepan Frankopan'ın Vinodol bölgesindeki Rijeka-Senj arasındaki kaleleri devretmesini talep etmiştir. İvan (Hans) Ungnad daha sonra -1540 Ocak ayında- Hırvat- Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin komutanı olacaktır. (Tracy, 2016, s.123)

1530 yılında Ulah göçmenlerin Žumberak ve İç Avusturya'ya gelmesi aslında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin yerleşimciler bağlamında oluşumunun başlangıcı olarak görülebilir. Ama yine de Avusturyalılar on altıncı yüzyılın ikinci yarısına kadar Hırvat ve Yukarı Slavon topraklarındaki sınır kalelerinde en fazla 1.700-1.850 arasında değişen sayıda paralı asker bulundurmıştır. Bunların sayısı 1553 yılından sonra artacaktır, çünkü o dönemde Hırvat ve Slavon sınır bölgelerinde kalıcı askeri birlikler yerleştirilmesine karar verilmiştir. Bu birliklerin sayısı toplamda 4.200'ü bulacaktır. İvan (Hans) Ungnad Sonneck'in (1493-1564) başında bulunduğu bu birliklerin

finansmanı ise İç Avusturya Bölgeleri'nin mevcut vergilerin arttırılması ve yeni vergilerin uygulanması yoluyla sağlanacaktır. (MSHSM-SHK, C.III, m.XV/s.420-422)

1.4.4. Askeri Sınır Bölgesi'nin İdari/Askeri Örgütlenmesi

Hırvat serhaddinin kurulmasıyla başlayan Askeri Sınır Bölgesi sadece bir sınır çizgisi değildir. Osmanlı İmparatorluğu ile Habsburg Monarşisi'nin kesintisiz bir mücadele içinde olduğu topraklardır. Türkler Hırvatistan, Slavonya ve Dalmaçya Krallığı'nın topraklarını yavaş yavaş ele geçirerek Monarşi'ye karşı güçlerini genişletmiştir. Sürekli çatışmaların ve küçük savaşların yaşandığı istikrarsız ve huzursuz bir yer hâline gelen bu bölge, iki siyasi gücün sınırlarını büyük oranda belirlemiştir. Habsburg Monarşisi kendi çıkarları doğrultusunda bu savaş alanlarına -Hırvat Askeri Sınır Bölgesi gibi- önem vererek Adriyatik'ten Erdel'e kadar farklı askeri idari birimler oluşturmuştur. Bu bağlamda Hırvat-Slavyon ve Macar hududunun tamamında başkaptanlıklar ve onlara bağlı kaptanlıklar oluşturmuşlardır. Bu kaptanlıklar oluşturuldukları dönemin askeri sisteminin yapısını ve değişimlerini ortaya koymaktadır.

1537 Gorjani Muharebesi'nin kaybedilmesi ve Hırvat bölgesinin en önemli kalelerinden Klis'in (1537) ve Dubica'nın (1538) Osmanlıların eline geçmesi acil bir savunma mekanizmasının kurulması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Macaristan Başkomutanı, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ni Nikola Jurišić atanana kadar yardımcısı aracılığıyla idare ediyordu. Krain asıllı İvan (Hans) Katzianer'in Gorjani Muharebesi'ndeki başarısızlığından sonra Macaristan Başkomutanlığı'na Leonhard von Vels atanmışken, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin kaptanlığına (*Feldhauptmann*) -1537 yılında- Güns Kalesi Kaptanı Nikola Jurišić atanmıştır. Böylece Osmanlılara karşı resmi olarak Askeri Sınır Bölgesi'nin temeli atılmıştır. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi, Adriyatik Denizi ile Una ve Kula nehirleri arasındaki bölgede, Avusturya güçleri tarafından düzenlenmiştir. Zagreb'in batısındaki Uskok yerleşim alanının kuzeyine kadar yayılan bölge, Bihać'tan Sisak'a kadar olan Adriyatik-Sava hattını Osmanlı akınlarına karşı savunmak amacıyla meydana getirilmiştir. (Lopašić, 1879, s.175) Hırvat Askeri Sınır Bölgesi, 1537 tarihli asker bakım maliyetlerinin listesine göre kale bölgesi olarak iki kaptanlığa (*Hauptmannschaft*) ayrılmıştır: Senj (Otočac, Stari Grad, Jablanica, Brlog) ve Bihac

(Ripač, Golubić, Brekovica, Toplički Turanj, Izačić ve Sokol). (MSHSM-SHK, C.III, m.III/s.390-391)

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi iki kaptanlık üzerinden oluşturulmuştur: Senj ve Bihać. Bölgede toplam 404 paralı asker konuşlandırılmışken bunların 312'si (%77) piyade, 92'si (%23) süvari idi. Kale garnizonlarının oluşumunda arazi şartları önemli rol oynamıştır. Kalelerdeki yayaların süvarilere göre yüksek sayısı kalelerin bulundukları mevkinin coğrafi durumlarıyla açıklanabilir. 404 paralı askerden 133 piyade ve 85 süvari olmak üzere 218'i (%54) Bihać Kaptanlığında, 179 piyade ve 7 süvari olmak üzere 186'sı (%46) Senj Kaptanlığında görevliydi. Kaptanlıkların içinde ise Bihać Kaptanlığı %61 piyade ve %39 süvariden meydana gelirken; Senj Kaptanlığındaki paralı askerin %96'sı piyade ve %4'ü süvaridir. Aylık olarak askerlere ödenen ücret 1.780 florin iken senelik olarak 21.360 florin ödeme yapılıyordu. Bu tutarın 637 (%36) florini Senj Kaptanlığında görev yapan askerlere, 716 (%64) florini Bihać Kaptanlığında görev yapan askerlere aittir.

Tablo III: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Askerlerin Kaptanlıklara Göre Dağılımı (1537)⁷¹

Bihać Kaptanlığı			
Kale	Piyade (Knecht)	Süvari (Zu Pferd/Phärdt)	Aylık (Florin)
Bihać (Wihitsch)	81	56	463
Ripač (Repitsch)	25+6 ⁷²	21	168
Golubić	4	-	11
Sokol (Sokholl)	5	4	27
Brekovica (Wrekhowicz)	4	-	12
Toplički Turanj (Schloss Deplicz)	2	4	17
Izačić (Issatschicz)	6	-	18
Toplam	133	85	716
Senj Kaptanlığı			
Kale	Piyade (Knecht)	Süvari (Zu Pferd/Phärdt)	Aylık (Florin)
Senj	141	-	455
Otočac (Ottotschetsch)	27 ⁷³	7	142
Stari Grad (Starigradt)	4 ⁷⁴	-	15
Jablanica (Jablanicz)	4 ⁷⁵	-	15
Brlog (Berlog)	3	-	10
Toplam	179	7	637
Diğer ⁷⁶	-	-	427
Genel Toplam	312	92	1780

⁷¹ (MSHSM-SHK, C.III, m.III/s.390-391)

⁷² *Schartleut* olarak geçiyor.

⁷³ İki *Phleger* olarak gösterilmemiş ve aylık maaş olarak toplamda otuz üç florin aldıkları belirtilmiştir.

⁷⁴ Biri *Phleger* olarak gösterilmiş ve aylık maaş olarak on beş florin aldığı belirtilmiştir.

⁷⁵ Biri *Phleger* olarak gösterilmiş ve aylık maaş olarak on beş florin aldığı belirtilmiştir.

⁷⁶ Senj ve Bihać kaptanlıklarındaki üst komutadakilerin ücretleridir. Bu ücretin iki yüz atmış dört florini Macaristan Başkomutana bağlı olan Başkaptan Erasmus von Thurn'un maaşı, elli altı florini Senj'deki kaptan ve diğer yöneticilere, yüz yedi florini Bihać'taki kaptan ve diğer yöneticilere aittir.

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin örgütlenmesini kısa bir süre sonra Yukarı Slavonya topraklarında yeni bir sınır bölgesinin örgütlenmesi takip etmiştir. 1540'lı yıllarda Osmanlıların Drava ve Sava nehirleri arasındaki Yukarı Slavonya topraklarını artan bir biçimde tehdit etmesi sonucu, Steiermark'ı savunmak amacıyla oluşturulan bu askeri-idari birime, Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi (*Windische Gränitz*) denilmiştir. I. Ferdinand bu bölgenin komutasına, 1540 yılında Žumberak Başkaptan'ı olarak atadığı Bartol Raunach'ın (Bartholomäus von Rauber) yardımcısı İvan Vernek'i (Hans Wernegh/Werneckh/Wernek) atamıştır. Bu sınır bölgesi Zagreb-Varaždin hattının güneyindedir ve Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne göre daha hızlı bir şekilde oluşturulmuştur. Buralara tayin edilen kaptanlar, I. Ferdinand'ın başkaptanı ve Askeri Sınır Bölgesi'ndeki birliklerin hepsinin komutanı olan kişiye bağlanmışlardır. Çünkü İç Avusturya eyaletleri Hırvatistan ve Slavonya sınırlarının savunma sorumluluğunu üstlendiğinden sınır bölgesinde bulunan askeri birlikler Steiermark, Kärnten ve Krain kaptanına bağlanmıştır -ki o kaptan aynı zamanda I. Ferdinand'ın başkomutanıydı. (MSHSM-SHK, C.III, s.466)

Habsburg Monarşisi, 1537 yılında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin örgütlenmeye başlanmasına kadar bölgeyi, Macaristan Başkomutan yardımcısı aracılığıyla yönetiyordu. Bu yardımcı, 1537'den sonra resmi olarak Hırvat Askeri Sınır Bölgesi komutanı sıfatını almıştır. Fakat bu komutan resmi olarak 1553 yılına kadar Macaristan Başkomutanlığı'na bağlı kalacaktır. 1553'te Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin komutası bağımsız hale gelecektir. Bu göreve atanan komutanlar, Karlovac Kalesi'nin inşa edilmesine (1579) kadar bölgede daimî olarak ikamet etmemişlerdir. Komutanlar bölgeye askeri birimleri kontrol etmek, Osmanlılara saldırmak ve Osmanlı saldırılarına karşı bölgeyi savunmak için gelmişlerdir. 1546 yılında Macaristan başkomutanı olarak atanan Salm Kontu Küçük Nicolas (1503-1550),⁷⁷ Macaristan'da görev yaptığı için Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerine, yardımcısı (*Verwalter der Obristen Feldhauptmannschaft*) aracılığıyla komuta etmiştir. Salm'ın ölümünden sonra (1550)

⁷⁷ 1459-1530 yılları arasında yaşayan Salm Kontu Büyük Nicolas ile karıştırılmaması için büyük ve küçük sıfatları ile belirtilmiştir.

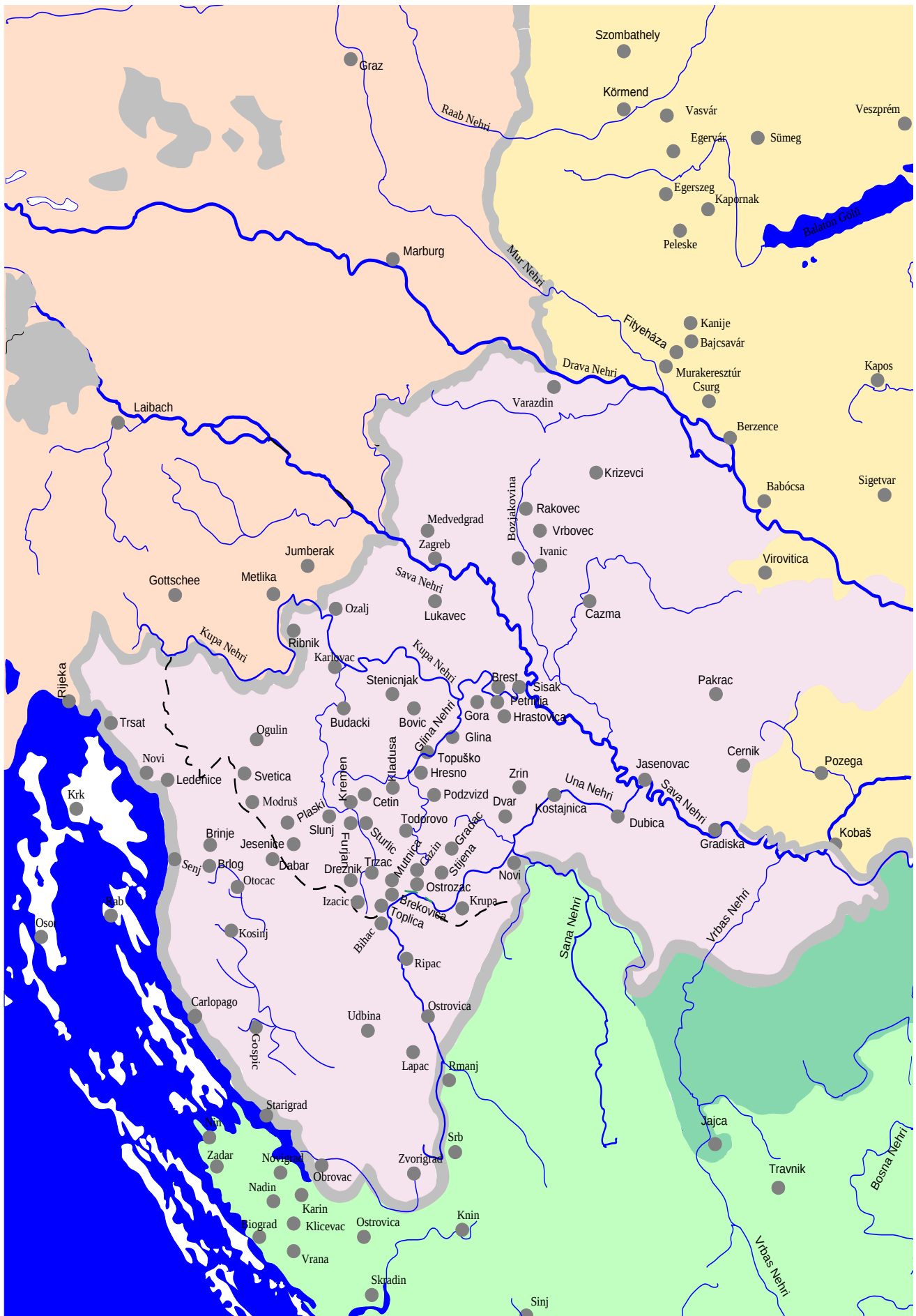
Hırvat ve Yukarı Slavonya bölgelerinin komutası, Hırvat- Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi Başkaptanlığı -birleşik komuta- olarak ayrılmıştır. Salm'dan sonra Macaristan başkomutanlığına (*Obrister Feldmarschall in Ungarn, Supremus Bellicus Mareschallus in Hungaria*) Feldmareşal Sforza Pallavicini atanırken; Hırvatistan-Slavonya askeri sınır bölgeleri başkaptanlığına (*Obrister Feldhauptmann an den Windischen und Kroatischen Grenzen*) Hans Ungnad atanmıştır (1553). (MSHSM-SHK, C. III, m.XV/s.420-426; Pálffy, 2000, s.28-29) 1568 yılına kadar Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgeleri tek başkaptanlık altında yönetilirken, 1568 yılından sonra ayrı ayrı başkaptanlıklar ile yönetilmiştir. (Moačanin, 1991-1992, s.159) Bundan dolayı, Luka Sekel (Lukas Zäkl) son Hırvat-Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi Kalelerinin Başkaptanıdır. Bundan sonra başkaptanların rütbeleri *pukovnik*⁷⁸ olmuştur. Daha öncekilerin rütbesi *potpukovnik*⁷⁹ idi. Böylece başkaptanın rütbesi *potpukovnik*ten *pukovnik*e yükselmiştir.⁸⁰ Sekel'den sonra Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne Herbart VIII. Auersperg (Herward von Auersperg) atanırken, Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi komutanlığına Vid Halek (Veit von Hallegg) getirilmiştir. Bu bağlamda, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi bundan böyle beylerbeylik derecesine yükselmiş ve ayrı bir askeri-idari bölge halinde örgütlenmiştir.

⁷⁸ Oberst/Colonel/Albay/Miralay.

⁷⁹ Oberstleutnant /Lieutenant Colonel/Yarbay/Kaymakam.

⁸⁰ Pukovnik (Hır.), Obrist/Oberst (Alm.), Colonel (İng.) Türkçe olarak karşılığı albaydır. Bu rütbe, günümüz Türkçesinde alay yöneticisidir. Alay ise ortalama bin üç yüz-üç bin kişiden oluşan birliklerdir. Bundan dolayı albay olarak kullanmak büyük bir hataya sebep vermektedir. Oberst'in günümüz askeri rütbelerinden Tuğgeneral (Tugay, üç bin-beş bin kişilik birliklerin komutanı), Osmanlı rütbelerinden Mirliya rütbesine eşittir. Ferdinand ve Isabella'nın İspanyol ordusunda bir rütbe olarak karşımıza çıkan colonel, beş yüz askerden oluşan on iki taburun ismi olan *Coronelia*'nın (Tugay) komutanıydı. Bu unvan İspanyol piyadelerinin şöhretiyle birlikte yayılmıştır. Zamanla, özellikle 17. yüzyıldaki Hollanda modelinden gelişerek, çoğu orduda ortalama bin-bin iki yüz askerin oluşturduğu alaylar colonel tarafından komuta edilmiştir. Bk.: (Nolan, 2006, s.163)

Harita II: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (1530-1540)

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi, 1545 yılına gelindiğinde de iki kaptanlık üzerinden idare edilmeye devam etmiştir. 1545 yılında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nde bulunan toplam 460 paralı askerin 409'u (%89) piyade, 51'i (%11) süvari idi. 460 paralı askerin 91 piyade ve 51 süvari olmak üzere toplam 142'si (%31) Bihać Kaptanlığında, tamamı piyade olan 318'i (%69) Senj Kaptanlığında görevliydi. Kaptanlıkların içinde ise Bihać Kaptanlığı'nın askeri gücü %64 piyade ve %36 süvariden meydana gelirken; Senj Kaptanlığı'ndaki paralı askerin tamamı piyadedir. Aylık olarak askerlere ödenen ücret 1828 florin iken senelik olarak 21.936 florin ödenmekteydi. Bu tutarın aylık olarak 1308 (%71,5) florini Senj Kaptanlığındaki kalelerde görev yapan askerlere, 520 (%28,5) florini Bihać Kaptanlığındaki kalelerde görev yapan askerlere aittir. (Bk.: Tablo IV)

Tablo IV: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Askerlerin Kaptanlıklara Göre Dağılımı (1545)⁸¹

Bihać Kaptanlığı			
Kale	Piyade (Knecht)	Süvari (Zu Pferd/Phärdt)	Aylık (Florin)
Bihać/Wihitsch	53	51	366
Ripač/Repitsch	18 ⁸²	-	55+34 ⁸³
Teplitz/Deplitz	5	-	15
Sokol/Sokholl	9	-	28
Izačić /Issatschicz	6	-	22
Toplam	91	51	520
Senj Kaptanlığı			
Kale	Piyade (Knecht)	Süvari (Zu Pferd/Phärdt)	Aylık (Florin)
Senj	250	-	882+44 ⁸⁴
Otočac/Ottotschetsch	43 ⁸⁵	-	268

⁸¹ (MSHSM-SHK, C. III, m. III/s.391)

⁸² On beşi *fuessknecht* ve üçü *scartleut*'dur.

⁸³ Otuz dört florin Ripač Kaptan'ı Erasmus Sauer'in aylık maaşıdır.

⁸⁴ Kırk dört florin Senj Kaptan'ı Merth Gall von Galnstein'in aylık maaşıdır.

Brinje/Prindel	22 ⁸⁶	-	101
Berlog/Barlog	3	-	13
Toplam	318	-	1308
Genel Toplam	409	51	1828

Hırvat Askeri Sınır Bölgesinin idaresi, 1549 yılında kaptanlıklar bakımından bir değişiklik olmadan devam etmiştir. 1549 yılında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nde toplamda 423 paralı asker varken bunun 383 (%90,5) askeri piyade 40 (%9,5) askeri süvari idi. Toplam 423 paralı askerin 84 piyade ve 40 süvari olmak üzere 124'ü (%29) Bihać Kaptanlığında, yine tamamı piyade olan 299'u (%71) Senj Kaptanlığında görevliydi. Kaptanlıkların içinde ise Bihać Kaptanlığı'nın askerleri %68 piyade ve %32 süvariden meydana gelirken; Senj Kaptanlığı'nın askerlerinin tamamı piyadedir.⁸⁷ Aylık olarak askerlere ödenen ücret 1.729 florin iken senelik olarak 20.748 florin yapıyordu. Bu tutarın aylık olarak 1.155 (%67) florini Senj Kaptanlığında görev yapan askerlere, 574 (%33) florini Bihać Kaptanlığındaki kalelerde görev yapan askerlere aittir. (Bk.: Tablo V)

⁸⁵ İki *Phlegern*'dir.

⁸⁶ İki *Phlegern*'dir.

⁸⁷ Senj ve bağlı kalelerdeki askeri gücün tamamının piyade birliklerinden oluşmasının sebebi bu istihkâm noktalarının denize yakın bölgelerde yer almasından dolayı daha yüksek hareket kabiliyetine sahip birliklere ihtiyaç duymasından olabilir. Aynı şekilde bataklıkların yoğun olduğu kalelerin askeri gücü - Kanije ve çevresi gibi- süvariye göre piyade askeri çoğunluk oluşturmaktadır. Bk.: (Ágoston, 2012(a), s.119)

Tablo V: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi’ndeki Paralı Askerlerin Kaptanlıklara Göre Dağılımı (1549)⁸⁸

Bihać Kaptanlığı			
Kale	Piyade (Knecht)	Süvari (Zu Pferd/Phärdt)	Aylık (Florin)
Bihać/Wihitsch	51	40	335+97 ⁸⁹
Ripač/Repitsch	19	-	54+38 ⁹⁰
Teplitz/Döplicz	4	-	15
Sokol/Sokholl	7	-	19
Izačić /Issatschicz	3	-	16
Toplam	84	40	574
Senj Kaptanlığı			
Kale	Piyade (Knecht)	Süvari (Zu Pferd/Phärdt)	Aylık (Florin)
Senj	227	-	841+44 ⁹¹
Otočac/Ottotschetsch	35	-	149
Berlog/Barlog	3	-	13
Brinje/Pründl	34	-	108
Toplam	299	-	1155
Genel Toplam	383	40	1729

Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin güvenliğinin sağlanmasında bölgeye yerleştirilmiş serbest köylü asker statüsündeki yarı nizami olan koloniler de katkı sağlamışlardır. Sınır bölgelerine yerleştirilen bu koloniler, iyi asker olmalarının yanında barbar, kaba ve vahşi oldukları için sert bir disiplinle kontrol edilebiliyorlardı. Bu askeri

⁸⁸ (MSHSM-SHK, C. III, m.III/s.391)

⁸⁹ Doksan yedi florinin seksen biri Bihać Kaptanı Georg Sauer’in aylık maaşı, on altı florini yardımcısı Adrian Gall’in aylık maaşıdır.

⁹⁰ Otuz sekiz florin Ripač kaptanı Erasmus Sauer’in aylık maaşıdır.

⁹¹ Kırk dört florin Senj Kaptanı İvan Lenkovic’in aylık maaşıdır.

idari bölgelere yerleşenlere, sınır bölgesinde yaşayan anlamına gelen *Graničari* (Grenzer) ismi verilmiştir. Graniçarilerin yanında daha önce de belirtildiği gibi bölge soylularının her biri, arazisindeki 30 köylüden birini giydirip silahlandırıyor. Tüm bu düzen, İç Avusturya bölgelerinden gelen özel vergiler ve yardımlarla destekleniyordu. 1522'den beri hududun korunması için yardımda bulunan İç Avusturya eyaletleri böylece hem kendi güvenliklerini kendileri sağlamak hem de Askeri Sınır Bölgesi'ndeki otoritelerini korumak istiyorlardı. Bunu Hırvat ve Slavon başkaptanlarının I. Ferdinand'ın başkomutanına -Macaristan bölgesinin başkomutanı ve milli kaptanı- bağlı olmasından anlayabiliyoruz. Ulahların Monarşi topraklarına yoğun göçünden dolayı Askeri Sınır Bölgesi'ndeki paralı asker sayısı arttırılmamıştır. Gerekli sayıda olan bu özgür köylü askerler, bölgede Türklerin saldırılarını engelledikleri gibi Türklere çok hasar veren karşı saldırılarda gerçekleştirmişlerdir. (Rothenberg, 1960, s. 30-32)

1.4.5. Cisdanubian ve Transdanubian Sınır Bölge Başkaptanlıklarının Oluşumu (1542)

Askeri Sınır Bölgesi'nin Macaristan topraklarında kurulması ve finansmanın Habsburglar tarafından sağlanması şeklindeki işleyişinden dolayı bölgenin idari olarak yapılanması zamanla karmaşık bir hal almıştır. Yapmış oldukları maddi desteklerden dolayı Avusturya eyaletlerinin Askeri Sınır Bölgesi'ndeki etkisi, Hırvat-Macar eyaletlerine göre giderek artmıştır. Fakat bölgedeki yerel yönetim, yerel birliklerin askeri komuta sorunu ve bölgenin coğrafi özelliklerine hâkim Avusturyalı subayların bulunmamasından dolayı bu etki tam olarak kaldırılamamıştır. Dolayısıyla bölgede iki tür başkaptanlık oluşmuştur: Sınır Kale Başkaptanlığı (*Grenzobrist / Grenzoberst / Grenzoberhauptmannschaften, Supremus Capitaneus Confiniorum*) ve Sınır Bölge Başkaptanlığı (*Kreisobrist / Kreisoberst / Kreisoberhauptmannschaften, Supremus Capitaneus Partium Regni Hungariae, Prorex, Banus*). Viyana Saray Cenk Divanı ve Macar eyaletleri tarafından kontrol edilen bu iki tür başkaptanlıktan sınır kalesi başkaptanlıkları öncelikli olarak sınırların savunmasından sorumluydular. Sınır Kale Başkaptanlığı'nın temel özelliği bir ana kaleden (*Grenzgebiet*) ve ona bağlı küçük sınır kalelerinden (*Grenzfestungen/ Grenzorten, Confinia*) oluşan bir sisteme komuta ediyor olmasıydı. Başkaptanlıklar daha küçük kaptanlıklara bölünmüştür. Bu kaptanlıklar ise

merkezi kale ve bu kaleye bağlı diğer kale ve müstahkem mevkiilerden oluşuyordu.⁹² Başkaptanlığa, genellikle Avusturyalı temsilciler veya onların onayladığı bir Macar/Hırvat atanırdı. Başkaptanlıkların ana kalelerinin inşası, modernizasyonu ve bakımı merkezi iktidar tarafından yapılıyordu. Sınır bölge başkaptanları, sınır kale başkaptanlıklarının içindeki bölgelerde faaliyet gösterir ve ikincil öneme sahip sınır kalelerinden sorumlu olurdu. Bölge başkaptanları, yönetimleri altındaki bölgelerin (*Kreis, Partes*) askeri işlerini yönetir; bölgedeki asillere, kasaba birliklerine ve Habsburg yönetimi tarafından maaşları ödenen süvari ve piyadelerden oluşan küçük kuvvetlere komuta ederdi. 300-500 -duruma göre dört yüz-altı yüz arası olabilir- askerden oluşan bölge başkaptanlığının birlikleri, bazen çeşitli kalelerde görev yapmışlar ve dolayısıyla merkezden uzak bölgelerin savunmasına katılmışlardır -Ban'ın İdaresindeki Sınır Bölgesi'nin oluşumu buna örnektir-. (Pálffy, 2012, s.46; Pálffy, 2000, s.43-44; Ágoston, 2012(b), s.192-193; Ágoston, 2005, s.110-111)

Grenzobrist başkaptanları, Viyana Saray Cenk Divanı'nın onaylamasıyla beraber komşu Habsburg toprakları ve Hırvat/Macar lordlardan atanabilirken daha az öneme sahip olan bölge başkaptanlarının neredeyse tamamı yerli Hırvat/Macarlardan oluşuyordu. Çünkü bölge başkaptanın ücreti, diyetteki Macar/Hırvat eyaletleri tarafından verilen savaş vergisinden ödeniyordu. Hırvat Banı'nın da durumu aynı şekildeydi. Ancak bazı durumlarda sınırı daha etkin bir şekilde korumak ve iş birliğini arttırmak için sınır kale ve bölge başkaptanlıklarının sıklıkla aynı kişi tarafından tutulması ise başkaptanlık sisteminin karmaşık bir hâl almasına sebep olmuştur. Örneğin Sigetvar Sınır Kalesi

⁹² Osmanlı İmparatorluğu Monarşi'nin sınır bölgesinde oluşturdukları sınır bölge kale kaptanlıklarına *kıla-i hakaniye kapudanı* demiştir. Bu birim bir anlamda sancak idari örgütlenmesidir. Başkaptanlığın Osmanlı'daki karşılığı ise eyalet idari örgütlenmesidir. Osmanlı'nın bunu sadece Bosna sınırında oluşturması Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nden etkilendiğinin en önemli göstergesidir. Osmanlıların kale kaptanlıklarına "*Kapudanluk*" ismini vermesi -Hırvatçadaki *kapetanija* benzerliği- bu tespiti kuvvetlendirmektedir. Osmanlılar sınır kale kaptanlığını ilk olarak 1558 yılında Gradiška'nın ilk kapudanı Cafer Bey'i atamasıyla oluşturmuştur. Krupa'nın fethinden sonra ikinci kapundanlık 1565 yılında bu bölgede oluşturulmuş ve bunu 1591 yılında Gabela, 1592 yılında Bihaç ve 1596 yılında Klis takip etmiştir. 17. yüzyılda, Požega'da iki, Saray Bosna'da yedi, Bihaç'ta dört, Krka'da yedi, Klis'te dört, Hersekte dört olmak üzere kapudanların sayısı yirmi dokuza yükselmiştir. Kaptanlıkların sayılarının artması zaman içerisinde devam etmiş ve II. Mahmud döneminde otuz dokuza ulaşmıştır. Kapudanlara kalıtsal tımarlar verilmiş, bu nedenle bazen Avrupa feodal efendilerle karıştırılmışlardır. Bk.: (Turhan, 2014, s.66)

Başkaptanı ile Transdanubian Sınır Bölgesi Başkaptanının Nikola IV. Zrinski (Nikola Šubić Zrinski) olması; Sigetvar'ın kaybindan sonra oluşturulan Kanije ve etrafındaki Sınır Kalelerin Başkaptanı ile Transdanubian Başkaptanının Nikola IV. Zrinski'nin oğlu Juraj IV. Zrinski'nin olması; Simon Forgách'ın Cisdanubian Sınır Bölgesi Başkaptanı ve Maden Kasabalarını Koruyan Sınır Kalelerinin Başkaptanı olması gibi birçok örnek verilebilir. (Pálffy, 2000, s.46)

Askeri Sınır Bölgesi içindeki başkaptanlıklar ve kaptanlıklar derinlemesine farklı alanlara yönelmiş kale sistemlerinden oluşuyordu. Sınır bölgesindeki kaleler stratejik ve coğrafi hususlara bağlı olarak birbirlerinden farklıdır. Ana kaleler büyük ölçüde genişletilmiş, bin-bin beş yüz kişilik garnizonlarıyla savunma sisteminin ve askeri yönetim merkezlerinin en önemli unsurudurlar. Bu anahtar kaleleri, dört yüz-altı yüz kişilik garnizona sahip büyük kaleler ile yüz-üç yüz kişilik garnizondan oluşan küçük taş veya kazıklı çit olan Palisade/Palanka tahkimatları izliyordu. Ayrıca yaklaşık bir düzine askere sahip olan ve düşman birliklerini gözetleyen ve atlı ulak kullanımında rol alan devriye ve muhafız erişim noktaları vardı. (Pálffy, 2012, s.45)

Macaristan'da Osmanlılara karşı oluşturulan sınır savunma sistemleri, Viyana Saray Cenk Divanı'na bağlı *sınır kale* ile yerel özelliği olan *sınır bölge* ismindeki -kısmen birbiriyle örtüşen- iki başkaptanlıktan oluşuyordu. Savunma sisteminin bu şekildeki ikili örgütlenmesi, 17. yüzyılın sonunda Osmanlının Macaristan topraklarından geri çekilmesine kadar değişmeden kalmıştır. Fakat Hırvatistan ve Yukarı Slavon bölgelerinde oluşturulan sınır savunma sistemlerinde bu ikililik görülmez. Bu bölgelerde başkaptanlık sınır kaleleri üzerinden örgütlenmiştir. Sınır kale başkaptanlıkları -Adriyatik Denizi ile Drava Nehri arasındaki- daha küçük kaptanlıkların birleşminden oluşmaktadır. Habsbruglar, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir buçuk yüzyıl boyunca Hırvatistan ve Macaristan'daki stratejilerini değiştirmemeleri ve sınır savunmasını çeşitli zorluklara rağmen oldukça rahat idare edebilmelerinden dolayı sınır savunma sistemlerini kökten değiştirmeye hiç gerek görmediler. Fakat zamanla savunma stratejisinde bazı küçük değişiklikler yaptılar; ancak bu değişiklikler savunma sisteminin temelini bozmadı. (Pálffy, 2012, s.47)

János Zápolya'nın (I. János) I. Ferdinand ile 24 Şubat 1538 tarihinde Várad (Oradea) Antlaşması'nı imzalaması, 1532 sonrası barış yıllarında Macar eyaletlerinin toprak bütünlüğü konusundaki sorunlarını çözmek için yapmış oldukları faaliyetlerinin sonucuydu. Bu antlaşmaya göre I. Ferdinand ülkeyi Osmanlı saldırılarına karşı imparatorluk güçleri ile savunmak şartıyla Zápolya'nın topraklarını devralacaktı. Anlaşmanın yapıldığı anda Zápolya'nın meşru bir çocuğunun olmaması, antlaşma hükümlerinde etkiliydi. Fakat bu antlaşma iki kralın hâkimiyetindeki bölgelerin birleşmesini garanti edemedi. (Szakály, 1994, s.85) Aslında bir yıl sonra (1539) János Zápolya, Lehistan Kral'ı I. Sigismund Jagiellon'un kızı⁹³ İsabella ile evlendi ve 1540'da ölümünden kısa bir süre önce bir oğlu oldu. Zápolya'nın ölümünden sonra, onun hazinedarı olan Várad piskoposu György Martinuzzi⁹⁴ (1482-1551), ülkeyi I. Ferdinand'a teslim etmek yerine Bebek II. János Zápolya'ya beşiğinde taç giydirdi. Bu seçimi Osmanlı yönetimi onayladı. Böylece Osmanlılar kendi çıkarına uygun olarak Macar tampon devletinin idame ettirilmesini sağlamıştı. Martinuzzi ise yeni efendisi için Habsburglarla daha iyi anlaşma yapabilecek zamanı kazanmıştır. (Sugar, 2012, s.69-70)

I. Ferdinand, Várad (Oradea) Antlaşması'nı⁹⁵ gerekçe göstererek Martinuzzi'nin bu tavrına karşı 1540 ve 1541'de Budin'e başarısız kuşatma girişimlerinde bulundu. Bunun üzerine I. Süleyman, fethetmek niyetiyle Budin'e doğru üçüncü kez yola çıkmış, 29 Ağustos 1541 tarihinde Orta Avrupa'nın akarsu ağını kontrol eden Budin'i ele geçirmiştir. Böylece Osmanlılar orta ve güney Macaristan'ı doğrudan hâkimiyetleri altına almışlardır. (Hasan Bey-Zâde Ahmed Paşa, 2004, C.II, s.116-117) Osmanlılar, 1541 yılına kadar Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın topraklarındaki fetih siyaseti sayesinde Drava, Tuna, Sava nehirleri üzerinde konuşlanmışlar ve bu konumlarını güçlü

⁹³ Lehistan Kralı Sigismund'un (1506-1548) iki kızı Macar soyluları ile evlenmiştir. Sigismund'un diğer kızı Anna bir başka Macar soylusu Steven (István) Báthory ile evlenmiştir. Güneydoğu Avrupa tarihinde evlilikler tahtlara yönelik meşru iddaları etkileyen önemli hadiselerdir. Bk.: (Sugar, 2012, s.69)

⁹⁴ Hırvatlar Juraj Utješinović olarak bilir.

⁹⁵ 24 Şubat 1538 tarihinde I. Ferdinand ile János Zápolya arasında yapılan gizli bir anlaşmadır. Bu anlaşma ile Zápolya, Erdel ve Doğu Macaristan'ın bazı bölgelerini elinde tutacaktı ve karşılığında kendi ölümünden sonra veliyet bırakmazsa Macar tacını I. Ferdinand'a devretme taahhüdünü vermiştir. Bk.: (Keul, 2009, s.40; Tolan, Veinstein, Laurens, 2013, s.141)

ve kalıcı hale getirmişlerdir. Böylece Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın 15. yüzyılda savunmasını sağlayan birinci güney kale zinciri, bundan sonra kendilerinin kuzey savunma hattı olmuştur. 1541 yılında Budin, Peşte, Zombor, Baç'ı (Bács) fethetmelerinden sonra bölgede oluşturdukları Budin Beylerbeyliği ile güneydeki toprakları arasındaki bütünlüğü sağlamak ve bir güvenlik koridoru oluşturmak amacıyla 1541 yılında Mohaç, Seksar ve Sekçöy kalelerini ele geçirdiler. (Hegyl, 2000, s.164)

1541'den sonra Budin, yüz yirmi beş yıl boyunca bir garnizon kenti olmuştur. János Zápolya'nın eşi İsabella ve oğlu II. János, 1541'de Osmanlılar Orta ve Güney Macaristan'da Budin Beylerbeyliği'ni meydana getirince -1542 yılı ilkbaharına kadar Lipova'ya yerleşti. (Maxim, 2003, s.142) Böylece İsabella ve oğluna Tisa Nehri'nin ve Transilvanya'nın doğusundaki toprakların -Temesköz olarak da biliniyor- sorumluluğu verilerek yeni bir devlet olan Erdel Prenslığı yaratıldı. (Tolan ve diğerleri, 2013, s.141) Budin'in Osmanlıların eline geçmesinden sonra 1542 yılında Alman-Avusturya-Macar askerlerinden oluşan elli beş bin kişilik bir kuvvet, Budin'i tekrar ele geçirmek için başarısız bir girişimde bulunmuştur. (Pálffy, 2012, s.39) Osmanlılar bunun karşılığında 1543 yılında tekrar Macaristan seferine çıktı. Belgrad'tan sonra birliklerin bir kısmı Gradiška üzerinden üç koldan Slavonya bölgesine saldırdılar, diğer kısmı ise Osijek üzerinden Siklós, Szászvár, Szekszárd'ı alıp Budin'e geri geldi. Budin'den sonra Rákos, Estergon,⁹⁶ Csákvár, Csókakő fetihleri ile Osmanlılar Budin'i ve Budin'den Tuna Nehri'nin sağ kıyısındaki Estergon'a giden askeri yol arasındaki bölgeyi güvence altına aldılar. Genel bağlamda Osmanlılar Estergon, Istolni Belgrad ve Peç (Peçuy)'i ele geçirerek Budin ile güney bölgeler arasındaki iletişimi sağladığı gibi, Budin'i koruyucu bir halka ile çevreleyerek kendi sınır savunmasını kuvvetlendirmiştir. Böylece 1547

⁹⁶ Estergon ile Budin arasında başka bir konak yeri yoktur. Estergon, eteklerinden Tuna'nın süzüldüğü bir tepede yer almakta, etrafında kökürtlü sıcak su kaynaklarının meydana getirdiği gölcükler bulunmaktadır. Estergon Kalesi Tuna Nehri'nin sağ kıyısında ve büyük dönemecindeki tepelik bir yerde kurulduğu için Nyitra ve Vág nehirleri üzerinden geçip Viyana'ya giden vadi yolunun emniyetini sağlıyordu. Osmanlı İmparatorluğu bu stratejik mevkiyi 10 Ağustos 1543 tarihinde hâkimiyetleri altına almışlardır. Budin'in anahtarı olan Estergon, kuzey sınırlarının ehemmiyetini ve Tuna'nın öbür tarafına yapılan akınların üssü olmuştur. Batıdan gelebilecek Habsburg saldırılarını önleyecek en uç istihkâm noktası olduğunu Monarşi elçilerinin Osmanlı ile görüşmeye gittikleri yolun ilk Türk kale-şehri olarak burada karşılanmalarından anlıyoruz. Kale, Eylül 1595-3 Ekim 1605 yılları arasında Habsburg hâkimiyetine geçmesine rağmen 1683 yılına kadar Türklerin elinde kalmıştır. Bk.: (Busbecq, 2016, s.8-9, 13; David, 1995, s.438-440)

yılına kadar Osmanlıların Macaristan'daki hâkimiyet sahası Tuna'nın hem doğusunda hem batısında olmak üzere Orta Macaristan olmuştur. Tuna'nın batısında Balaton Gölü'nün güneyinde Sigetvar en önemli Habsburg mevki olarak kalmıştır. Balaton Gölü'nün kuzeyinde ise Palota, Veszprém, Tata, Györ en önemli Habsburg istihkâmlarıydı. Macaristan ovalarının güneyinde en önemli Osmanlı istihkâm bölgesi 1543 yılında ele geçirilen Segedin Kalesi olmuştur. (Hasan Bey-Zâde Ahmed Paşa, 2004, C.II, s.118-119; Hegyl, 2000, s.163-164)

Osmanlıların yaptığı bu son hamle, Hırvatistan ile Macaristan'ın iç kesiminde ve Avusturya sınırının yakınında yeni sınır savunma sisteminin oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Ancak Budin'in güneyindeki ovalar sayesinde Osmanlılar bölgeye ordularıyla engelsiz bir şekilde gidebilirken, Transdanubia Bölgesi'nde ve Tuna'nın kuzeyinde var olan kaleler veya yeni yapılacak kaleler ile takviye edebilecekleri nehirler, bataklıklar, Balaton Gölü gibi doğal engeller bulunuyordu. Bu doğal engeller yeni sınır savunma sistemin oluşumunu kolaylaştırmaktaydı. 1542 tarihindeki Besztercebánya (*Banská Bystrica*) Dieti'nde -tıpkı Hırvatistan ve Slavonya Askeri Sınır Bölgeleri gibi- Macaristan topraklarında Transdanubian (*Kreisobrist in Transdanubium, Supremus Capitaneus Partium regni Hungariae Transdanubianarum*) ve Cisdanubian (*Kreisobrist in Cisdanubium, Supremus Capitaneus Partium regni Hungariae Cisdanubianarum*) isimli iki sınır bölge başkaptanlığı oluşturulmuştur. Bunlardan Transdanubian Sınır Bölge Başkaptanlığı Drava ve Tuna nehirleri arasındaki bölgede (*Partes Transdanubianae*) Steiermark ve Viyana'yı korumak amacıyla oluşturuldu. Cisdanubian Sınır Bölge Başkaptanlığı, Tuna'nın ötesinde Pozsony'nin doğusundan Zólyom eyaletine kadar uzanan bölgede (*Partes Cisdanubianae*) Bohemya ve Moravya'nın güvenliğini sağlamak amacıyla oluşturuldu. Transdanubian Bölge Başkaptanlığı'na András Báthory atanırken, Cisdanubian Bölge Başkaptanlığı'na Péter Perényi görevlendirilmiştir. 1542 yılında András Báthory, Cisdanubian Bölge Başkaptanlığı'na getirilirken, onun yerine Transdanubian Bölge Başkaptanlığı'na Tamás Nádasdy atanmıştır. Bu iki sınır bölgesi başkaptanlığına atanan başkaptanlar (*Supremus Capitaneus Regni Hungariae, Obrister Landeshauptmann in Ungarn*) mali kaynak yetersizliğinden dolayı görevlerini yerine getiremediler. (Pálffy, 2000, s.45-46; Pálffy, 2012, s.39; Szakály, 1994, s.85)

Osmanlılar, Slavonya bölgesindeki hâkimiyetlerini 1544 yılında Jasenovac havalisine kadar uzatmışlardır. Aynı anda Macaristan sahasında Vác, Hatvan, Nógrád da ele geçirilmiştir. 1545 yılında Simontomya ve Ozora da alınarak Macaristan'ın kalbi Budin çevresinde güçlü bir dış savunma hattı oluşturulmuştur. (Hegyl, 2000, s.164) 1546 yılında Siklós'dan hareketle Sigetvar'ın doğusundaki bölgeler de Türk hâkimiyetine girmiştir. 1546 yılında Aşağı Avusturya Bölgelerinin başkomutanı Salm Kontu Niklas, Krain'ın tamamen korunmasız olduğunu bildirmiş ve bunun üzerine Yukarı Slavon Sınır teğmeni Lukas Zäkel, yüz Martolos ve yüz elli süvari ile yardıma gelmiştir. Aynı yıl Salm Kontu Niklas, Osmanlılara karşı tüm harp bölgesinin başkomutanı (*Obrister Feldhauptmann der Krone Ungarn, der Windischen, Kroatischen und Niederösterreichischen Lande*) olarak atanmıştır. Bu sırada Türkler; Gottschee, Reifnitz, Ortenegg, Nadlischek ve Oblak'tan Laibaeh'a kadar dört yüz kilometrelik bölgeyi talan etmişler, akınları Weinitz ve Rudolfswerth bölgelerine kadar ilerlemişlerdir. (Dimitz, 2013, C.II, s.123-124) Aşağı Krain'ın bu şekilde zarar görmesinden dolayı Balaton Gölü'nün kuzeyindeki Györ, Pápa, Veszprém ve Szentmárton kalelerine ödeneği Aşağı Avusturya eyaletlerince sağlanan askerler tedarik edilmiştir. Ayrıca Habsburglar Sigetvar Kalesi'ni krallık adına devralmış, Kanije'yi koruyan kaleler Sigetvar, Kaposvár, Dombó, Lak, Berzence, Babócsa, Segesd, Kiskomárom ile Balaton Gölü'nün güneyindeki kalelerden tutarlı bir savunma sistemi oluşturmuştur. Böylece Transdabubian Sınır Bölgesi Başkaptanlığı, Viyana'yı koruyan kalelerin idaresini kaybetmiştir. Macar eyaletleri, sınır bölgesindeki kaleleri ülkelerinin küçülmüş topraklarının savaş vergisiyle (*subsidium* veya *dica*) finanse etmeye çalıştıkları için bu çabaları yetersizdi. (Pálffy, 2000, s.23-24, 29, 30)

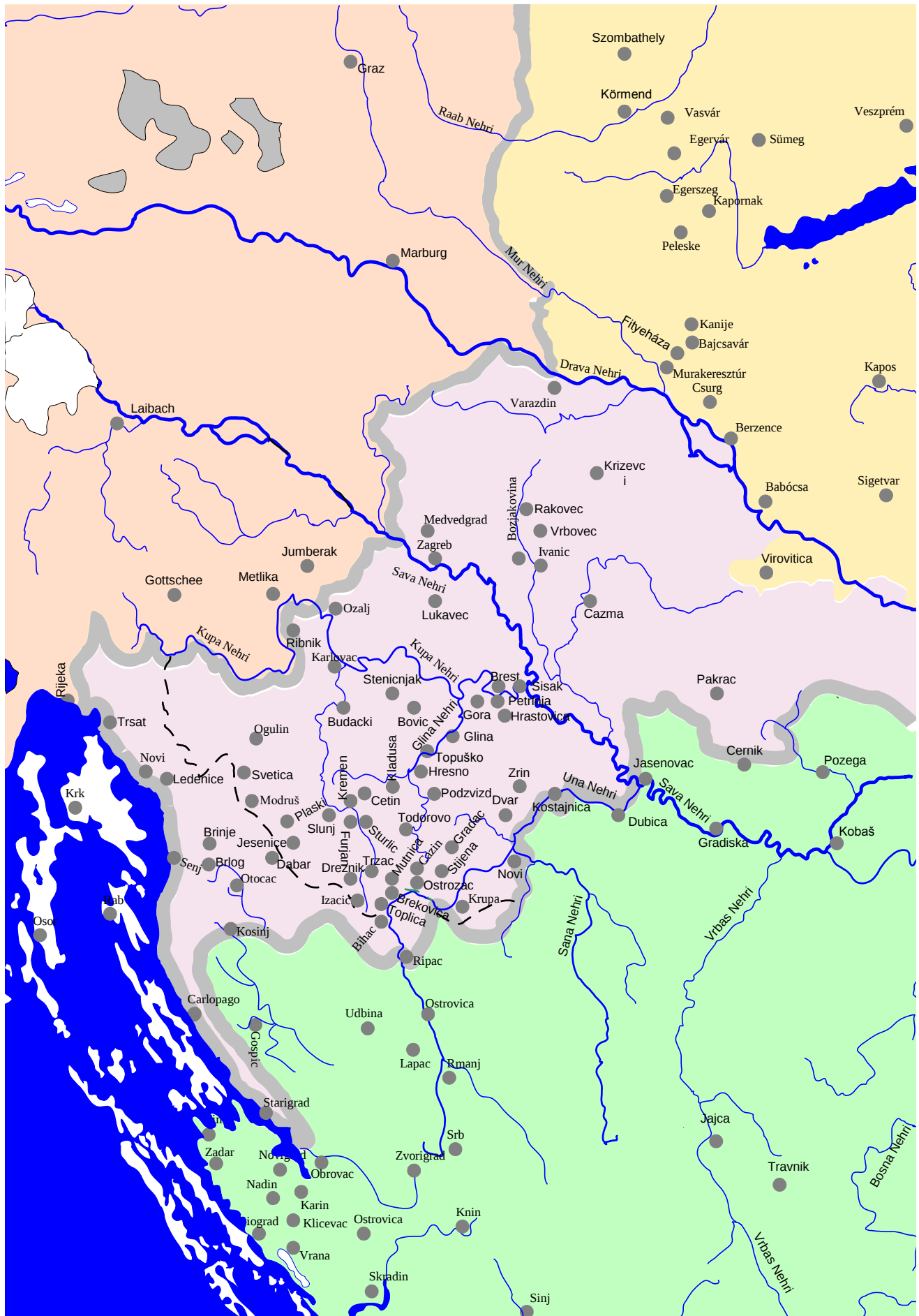
Habsburglar, kendileri adına Gerard Velduvic'in yürüttüğü müzakereler sonucunda Osmanlılar ile 19 Haziran 1547 tarihinde Edirne'de bir ateşkes imzaladılar.⁹⁷ Bu antlaşma ile I. Ferdinand, Macaristan'ın kuzey sınırı boyunca ve Hırvatistan ile Slavonya'nın kuzeybatısında bir parça toprağı elinde tutabildi. Kontrol ettiği bu bölgeler için yıllık “vergi” olarak Osmanlı yönetimine 30.000 altın florin ödemek zorunda kaldı.

⁹⁷ Edirne Antlaşması'nın (1547) geniş bir değerlendirmesi için bk.: (Petritsch, 1985, s.49-80)

(Szakály, 1994, s.86) Bu vergi, Uzun Türk Savaşı (1593-1606) dönemine kadar düzenli olarak ödenmiştir. Böylece I. Ferdinand, 1526-1546 arasındaki mücadelelerden sonra Macaristan Kralı unvanını korumuş olsa da toprak kayıplarını önleyememiştir. Böylece Macaristan, Avusturya hâkimiyetindeki kuzey bölümü; Türklerin hâkimiyetindeki merkez bölümü ve yarı bağımsız Osmanlı vassalı olan Erdel Prenslığının bulunduğu doğu bölümü olmak üzere üçe ayrılmış oldu. Bu bağlamda Macaristan'ın iki büyük güç arasında paylaşılması onaylanmıştır.

Osmanlılar, Mohaç Muharebesi'nden (1526) Edirne Antlaşması'na (1547) kadar Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın kendisine karşı oluşturduğu, birbirine paralel güney ve kuzey kale hattının birincisi tamamen ortadan kaldırmışken, ikincisinin Hırvat Kaleleri Pakrac, Dubica, Novi, Krupa, Bihać, Senj hariç diğer kısımlarını eline geçirmiştir. Böylece 16. yüzyılın ortasına gelindiğinde Habsburglar, Osmanlılara karşı yürüttüğü politikasını değiştirmiştir. Monarşi bu bağlamda, Macaristan'da kaybettikleri toprakları geri alma politikasından vazgeçip, Avusturya kolunun başkenti Viyana'yı koruma esasına dayalı bir strateji takip etmeye başlamıştır. Osmanlılara karşı İç Avusturya Bölgeleri'nden Krain, Kärnten, Steiermark'ı korumak için Hırvat-Yukarı Slavon Başkaptanlığı, Viyana'yı korumak için Maden Kasabaları Başkaptanlığı ve Habsburg egemenliğindeki Macar bölgelerini korumak için Transdanubian ve Cisdanubian Bölge Başkaptanlıkları oluşturulmuştur. Fakat bu faaliyetlerin hepsi tutarlı bir strateji temelinde yapılmadığı için savunmayı bir bütün olarak organize etmekten uzaktı.

Harita III: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (1540-1550)

2. BÖLÜM: SINIR BÖLGESİ'NİN SAVUNMA SİSTEMİNE DÖNÜŞÜMÜ (1547-1568)

2.1. OSMANLI SİYASİ POLİTİKALARI KARŞISINDA HIRVAT ASKERİ SINIR BÖLGESİ (1547-1560)

Habsburg elçisi Gerhard Veltwyck'in 1547 yılında Osmanlılar ile gerçekleştirdiği beş yıllık ateşkes antlaşmasından sonra İstanbul yüzünü doğuya çevirmiş ve 1548-49 yılları arasında Safevi Devleti ile savaşmıştır. Osmanlıların İran'la meşgul olması, Habsburg sınırındaki “*Si vis pacem, pare bellum*”⁹⁸ anlayışından vazgeçmesi anlamına gelmiyordu. Bundan dolayı batı sınırında savaş hazırlıkları ve takviye çalışmaları devam etmiştir. Çünkü Osmanlılar için ateşkes yapmak savaş hazırlıklarının sona erdirilmesi hususunda pek bir anlam ifade etmiyordu. Barış yâda ateşkes antlaşmaları iki siyasal güç arasındaki büyük mücadeleyi sonlandırmasına rağmen sınır bölgesindeki küçük akınlar üzerinde etkili değildi. Lakin bu küçük akınlara rağmen 1547-1553 yılları arasında Osmanlı-Habsburg sınırının Hırvat bölgesinde büyük bir hareketlilik gözlemlenmemiştir.

Osmanlılar 1550 yılından itibaren Habsburg sınırının Erdel kısmında Szeged'ten kuzey ve güney bölgelerine, Tisa Nehri kenarlarına doğru akınlar gerçekleştirerek bu bölgeleri 1552 yılına kadar ele geçirmişlerdir. Bu bağlamda Osmanlılar 1551 yılında, Belgrad üzerinden Tisa ve Maros nehirleri boyunca güçlü istihkâm noktalarını almaya başladı. Beçe,⁹⁹ Beçkerek, Çanad, Nadlak, Çakova, Somlyó'yı fethettikten sonra Osmanlı birlikleri Lipova kalesini kontrolleri altına almıştır. Bu bölgelerin içinde önemli bir kilit noktası olan -Banat'tan Erdel'e girişi kontrol etmesi dolayısıyla- Lipova Kalesi, daha sonra General Castaldo komutasındaki Monarşi birlikleri tarafından ele geçirilmiştir (5

⁹⁸ “Hazır ol cenge, sulh u salah istiyorsan.”

⁹⁹ Beçe (Becse) Osmanlıların Temeşvar Bölgesi'ndeki kalelere yapacağı akınlar için aşağı Tisa bölgesindeki en önemli iki -diğeri Seged (Szeged)- geçiş noktasından birisidir. Bk.: (Ágoston, 2012(a), s.115)

Aralık 1551). Osmanlıların 1551 yılında fethettiği diğer kaleler –Beçe ve Beçkerek dışında- kısa sürede Monarşi'nin eline düşmüştür. Bu sırada Osmanlılar, Timiş ve Bega nehirleri ile bataklıklar arasında yer almasından dolayı kontrolü zor olan ve önündeki Banat Ovası'na hâkim konumda bulunan, bölgenin en önemli istihkâm noktası Temeşvar'ı başarısız bir şekilde kuşatmıştır. Bunun üzerine Sokullu Mehmed Paşa, Transilvanya'yı koruyan güney düzlüklerindeki istihkâm noktalarını ve Lipova'yı kurtarmak için faaliyete geçti. Bu istek 1552 seferine sebep oldu. Bu sefer esasen, Monarşi hâkimiyetindeki Macar topraklarının Erdel ile birleşmesine karşı bir tepkiydi. (Setton, 1984, C.IV, s.570-572; Maxim, 2003, s.194)

Osmanlılar Tisa Nehri ötesindeki su yollarının güvenliğini sağlamak için giriştiği 1552 seferinde ilk önce Temeş Nehri'nin güvenliğini sağlamak için Temeşvar'ı hâkimiyet altına aldılar. Bu merkezi kalenin alınmasından sonra Lugoş (Lugoj), Karánsebeş (Caransebeş), Arad ve Façet'i (Facset) Osmanlı topraklarına katıldı. Osmanlı birlikleri daha sonra Tisa ve Zagyva nehirlerinin birleştiği bölgeyi ve Tisa üzerindeki tek kalıcı köprüyü kontrol altında tutan Solnok (Szolnok) Kalesi'ni aldılar. Bunun yanında Budin Beylerbeyi Hadım Ali Paşa, Budin çevresinin güvenliğini sağlamak için Tuna'nın kuzeyindeki Veszprém, Palota, Diregel (Drégely), Ság, Gyarmat, Seçen (Szécsény), Holloka (Hóllökő), Buyak (Buják) ve Szanda'yı ele geçirmiştir. (Fodor, 2016, s.131) Bundan sonra Hadım Ali Paşa birlikleri Solnok yakınlarında, Kara Ahmet Paşa komutasındaki diğer kuvvetlerle birleşerek 4 Eylül'de bu bölgeyi kontrol altına almayı başardılar. Daha sonra bu birlikler István Dobó'nun komutasında 2500 kişilik bir kuvvetle savunulan Eğri'ye ilerleyerek, burayı beş haftalık başarısız bir kuşatma gerçekleştirdiler. (Szakály, 1994, s.86) Böylece Habsburgların hâkimiyetindeki Yukarı Macaristan'ı tehdit eden Osmanlılar Eğri'de durdurulmuş oldu. (Emecen, 2001, s.357) 1552 yılında yapılan fetihler ile Temeşvar, Çanad, Lipova, Modava¹⁰⁰, Göle (Gyula) - Arad ile birlikte- ve Yanova (Ineu) -Pankota ile birlikte- sancaklarından oluşan ve Banat

¹⁰⁰ Osmanlı İmparatorluğu'nun Temeşvar'daki tek darphanesi günümüzde Romanya-Sırbistan sınırındaki Modava'da bulunmaktadır. Sigetvar seferi sırasında faaliyete geçirilmiştir. Bu yer aynı zamanda Tuna Nehri'nin kontrolü için Demirkapı geçidinden önceki son nokta olmasından dolayı çok önemli bir istihkâmdır. Bk.: (Maxim, 2005, s.221-222)

Bölgesi'ni kapsayan Temeşvar Beylerbeyliği kurulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun Macaristan'daki topraklarında bundan sonra iki beylerbeylik vardır: Budin ve Temeşvar. Tisa ve Körös nehirleri ile bu iki beylerbeylik birbirinden ayrılmıştır. (Hasan Bey-Zâde Ahmed Paşa, 2004, s.126; Hegyl, 2000, s.165) 1551-1552'deki bu fetihler Tisa ötesinde yer alan topraklardaki suyollarının ve Sirem'deki Osmanlı kuzey sınırının güvenliğini sağlamıştır.

1552'de Macaristan topraklarında bu faaliyetler yaşanırken Hırvat-Slavon bölgesinde Türk tehdidine karşı oluşturulan başkaptanlıklara rağmen Osmanlı akınları ara ara tekrarlanmıştır. Bu akınlar, bir yandan Hırvatistan ve Slavonya'da büyük hasarlara sebep olurken diğer yandan İç Avusturya eyaletleri üzerindeki askeri baskının devam etmesini sağlamıştır. Osmanlılar önemli istihkâmlar olan Virovitica ve Čazma'yı ele geçirdiler (1552). (Fodor, 2016, s.131) Čazma Kalesi'nin fethedilmesi ile Drava ve Sava nehirlerinin arasındaki Osmanlı akınları son bulmuştur. (Mujadžević, 2012, s.105) Čazma yeni bir sancak bölgesi hâline -Zaçaşna Sancağı- geldi fakat yakın zamanda Habsburg sınır saldırılarına karşı çok savunmasız bir bölge olduğu için idari birimi ilk önce Pakrac'a -1560 yılı civarı- daha sonra Černik'e -1600 yıllarında- taşınacaktır. Bu bölge ilk önce Pakrač Sancağı ismi ile anılırken daha sonra Černik Sancağı adıyla anılmaya başlanmıştır. (Moačanin, 2013, 62, 63) Čazma Kalesi'nin Osmanlıların eline geçmesi, Habsburg Monarşisinde çok büyük endişe uyandırmıştır. Zira bu kale o dönem için Slavonya topraklarına giriş anahtarı idi. Bu endişenin yersiz olmadığı daha sonra Osmanlıların Križevci, Varaždin ve Zagreb idari bölgelerine düzenledikleri seferlerde ortaya çıkacaktır. Öyle ki, Ban Nikola Šubić Zrinski Čazma kalesinin düşmesinin sonra Osmanlıların bütün Slavonya'yı talan edeceğini iddia etmiştir. Čazma Kalesi ve civarının fethi, Slavonya'da son Osmanlı fethi olduğu gibi bu bölgedeki son ilerleme noktasıydı. (Klaić, 1911, C.III/1, s.188, 190-191; Handžić, 1962, s.323, 325-327)

Habsburg Monarşisi, Osmanlıların Drava ve Sava nehirleri boyunca yavaş yavaş ilerlemesinden dolayı bu bölgenin askeri yönetimini Macaristan Başkomunalığından ayırarak, özel bir birim haline getirmekle çözmeye çalıştı. Bu bağlamda I. Ferdinand, 1553 yılında Krainalı bir asilzade olan Ívan Ungnad von Sonneck'i Hırvat-Yukarı Slavon Başkaptanlığı'na (*Obristen Feldhauptman an den Windischen und Crabatischen Gränczen / Vrhovnim Kapitanom na Slavonskoj i Hvatskoj Krajini*) getirdi. Bu

başkaptan, Adriyatik-Sava-Drava arasındaki toprakların yönetiminden sorumluydu. Sonneck'in görevleri Hırvatistan ve Yukarı Slavonya bölgelerinin askeri işleriyle uğraşmak, bölgedeki asillerin ayaklanmalarını bastırmak, idari birimlerdeki sahra birliklerine ve kendi kuvvetlerine komuta etmektir. Askeri Sınır Bölgesi'nin savunması açısından Senj ve Uskokların kaptanı olan İvan Lenković başta olmak üzere diğer bölge kaptanları, Hırvat Ban'ı ile dostane ve samimi bir şekilde çalıştı. Böylece Adriyatik-Drava arasındaki bölgede ilk birleşik askeri komuta kurulmuş oldu. Bu bağlamda Sonneck'in yetkisi, bölgedeki tüm daimî birlikleri, milis kuvvetleri ve bölgeye yerleşmiş köylü askeri kolonileri kapsıyordu. Tahkimâtın ve cephaneliklerden de sorumlu olan başkaptan, Hırvat Ban'ına tâbi değildi. (MSHSM-SHK, C. III, m.XV/s.420-421; Klaić, 1911, C.III/1, s.192-193)

16. yüzyılın ikinci yarısında Askeri Sınır Bölgesi'nin ihtiyaçlarını karşılamak için askeri konuların farklı alanlarında birtakım mevkiler oluşturularak, savunma sistemi istikrarlı hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla oluşturulan bazı mevkiler, sınır bölgelerinin gereksinim duyduğu kaynaklar üzerindeki merkezi yönetimin kontrolünü sağlıyordu. Bunlar;

- 1- Cephanelik sorumlusu (*Zeugwart*) sonradan cephanelik denetçisi (*Obrist-Zeugmeister*),
- 2- Yapı denetçisi (*Bausuperintendent*), daha sonra (1560) tahkimat yetkilisi (*Obrist-Baukommissar*),
- 3- Asker ücretlerinin ödemesini yoklama amiri (*Obrist-Mustermeister*) ve emrindeki savaş maaş kâtibi (*Kriegszahlmeister*),
- 4- Tuna donanmasının savaş malzemeleri ve kaynaklarının yönetiminde Viyana ve Pozsony'deki cephane yöneticileriyle (*Zeugwart*) ortak sorumluluğu olacak başgemici (*Obrist-Schiffmeister*), daha sonra gemi köprüsü (tombaz) amiri (*Obrist-Schiffbrückmeister*)dir. (Klaić, 1911, C.III/1, s.193; Pálffy, 2000, s.34-35)

Bu mevkilerden biri de lojistik faaliyetlerde hayati önem taşıyan gıda teminin çözümü için oluşturulmuştur. Askeri Sınır Bölgesi'nin kalelerindeki daimî garnizonlar için gerekli olan gıda temini sorunu 16. yüzyılda ara ara görülmüştür. Bu dönemde toprağa bağlı serflerin serbest ticaret yapma hakları yoktu. Nitekim serfler hayvanlarını ve arazi ürünü fazlalıklarını ilk önce bağlı oldukları asillere satmak zorundaydılar. Dolayısıyla

bölgenin önde gelen Zrinski, Frankopan, Erdödy, Ratkaj gibi soylu aileleri kendilerine bağlı serf köylülerin ellerindeki bu fazla malları ucuz fiyata satın alıyorlardı. Bunu sadece Hırvat ve Slavon soylu aileleri değil, aynı zamanda Zagreb Piskoposluğu başta olmak üzere dini kurumlar da yapmaktaydı. Bunlar, serflerden satın aldıkları bu üretim fazlası malları Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne kendi aldıkları fiyatların çok üstünde satıyorlardı. Bu ise İç Avusturya bölgeleri üzerinde büyük bir yük oluşturmuyordu. Gıdanın temin edilmemesi durumunda askerlerin giriştikleri yağma faaliyetlerinden dolayı halk da tehlikeye giriyordu. İç Avusturya bölgelerinden gıda temin etmek ise çok daha masraflıydı. Bu durum gıda fiyatlarının yükselmesine de yol açıyordu. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin yönetimi, bölgenin gıda teminini sağlamakla yükümlü oldukları için Hırvat ve Slavon asilleri ile azami fiyatların belirlenmesi konusunda anlaşmaya çalışmışlar ama başarılı olamamışlardır. Nitekim sınır idaresi bölgedeki kalelerin sadece gıda ihtiyacını değil aynı zamanda cephane ve erzak ihtiyaçlarını da temin etmek zorundaydı. Bu ise çok kapsamlı bir iş olduğu için 1553 senesinde bununla uğraşacak özel bir temsilci olarak da görülebilecek bir iâşe subayı (*proviandtmeister*) atanmıştır. Bu atama ile Askeri Sınır Bölgesi'nin lojistiğindeki gelişmenin ilk adımı da atılmış oldu. Daha sonra merkezi iâşe görevini Viyana'da ikamet edecek olan başiâşe subayı (*Obrist-Proviandtmeister/Chief Food Provision Officer*) üstlenmiştir. Viyana idaresi, lojistiğin bu şekilde sistemli hâle getirilmesinin faydasını ilerleyen dönemde gerçekleştirecek olan Habsburg-Osmanlı savaşları sırasında görecektir. (Schulze, 1973, s.126-130, 171-178)

Proviandtmeister makamının oluşturulması gıda temini sorunu çözmemiştir. Çünkü Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne gıda teminini düzenli olarak yapmak oldukça zordu. Bunun yanında İç Avusturya eyaletlerinden gıda temin etmek ise çok masraflıydı. Bu sorunun çözümü için uygun kurallar ve kanunlar yürürlüğe konularak serf köylülerin serbest ticaret yapmaları, kendi ürünlerinin ve hayvanlarının fazlalıklarını serbest şekilde satmaları şarttı. Gıda temini sorunu, Karlovac Kalesi'nin (1578/79) yapımından sonra iyice belirgin bir hale gelmiştir. 16. yüzyıldan 17. yüzyıla geçişte oldukça büyük bir garnizona sahip olan Karlovac için gıda temini sorunu şehirde düzenli olarak gerçekleşen fuarların başlamasından sonra bile tam manasıyla düzenlenemeyecektir. Çünkü feodal soylular Karlovac civarında öncelikli satın alma haklarını kullanmaya devam etmişler ve bu sebeple garnizon için sık sık İç Avusturya bölgelerinden gıda

temini yapılmıştır. İç Avusturya eyaletlerinin -özellikle Krain- Askeri Sınır Bölgesi'ne yaptıkları bu gıda, cephane, teçhizat teminleri kendi ziraatlarını ve zanaatlarını desteklemiş ve onları kalkındırmıştır.¹⁰¹

Habsburglar, bu dönemdeki Osmanlı yayılması karşısında tehlikeye düşen Viyana ve Aşağı Avusturya bölgelerinin korunması için yeni savunma hatları oluşturmaya devam etmişlerdir. 1552 yılındaki Osmanlı fetihleri karşısında Drava Nehri'nden ve Balaton Gölü'nden kuzeye doğru Tuna Nehri'ne kadar uzanan, sonra Tisa Nehri'ne ve Transilvanya sınırına doğru giden, kabaca üçgen biçimde olan bir savunma sistemi çalışmaları başlamıştır. Bu çalışmalar sonucunda Adriyatik Denizi'nden Transilvanya'ya kadar uzanan tutarlı bir savunmanın oluşumu 1570'lere kadar ancak tamamlanabilmiştir. Bu savunma sisteminin oluşumunda 1546 yılında Osmanlılara karşı tüm harp bölgesinin komutanı olarak atanan Salm Kontu Nicolas etkili bir rol oynamıştır. Estergon Başpiskoposu ve *Locumtenens* Pál Várday, Transdanubia başkaptanı Tamás Nádasdy ve Cisdanubia başkaptanı András Báthory kendisine büyük yardımda bulunmuşlardır. Bu askeri idari bölgelerin kurulması daha önceden Adriyatik Denizi ve Sava Nehri arasında oluşturulan Hırvat Askeri Sınır Bölgesi ile Sava ve Drava nehirleri arasında örgütlenen Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi'nin devamı niteliğinde olmuştur. Tutarlı bir savunmanın oluşumunun ilk ayağını 1554 yılında eski savunma sisteminin kalıntıları üzerinde kurulan üç başkaptanlık oluşturmuştur: (Pálffy, 2000, s.25, 30)

- 1- Maden Kasabalarını Koruyan Sınır Kaleleri Başkaptanlığı (*Supremus Capitaneatus Partium Civitatum Montanarum*): Drégely, Ság, Gyarmat, Szécsény, Hollókő, Szanda, Nógrád (1552) ve Füleke'in (1554) kaybedilmelerinden sonra 1564 yılında oluşturuldu. Bu kaptanlık Léva, Korpona, Bozók, Zólyom, Kékkő, Divény, Libetbánya maden kasabalarını koruyordu. 1563 yılından itibaren Cisdanubian Bölge Başkaptanlığı'nı yürüten István Dersffy, 1564'te Maden Kasabalarını Koruyan Sınır Kaleleri

¹⁰¹ (İÖ.HKR, Akten, Kr. 3: Croatica, 1586-II-15)

Başkaptanlığı'na atanarak iki görevi bir arada yürütmüştür. Bundan sonra göreve gelen başkaptanlar hem bölge hemde kale başkaptanı olmuştur. Bundan dolayı, Cisdanubian Sınır Bölgesi ile Maden Kasabalarını Koruyan Sınır Bölgesi (*Confinia Antemontana* veya *Confinia Ante Montanas Civitates/ Bergstädterische Grenze*) birleştirilmiştir. Fakat daha önce -1559 yılında Cisdanubian Bölgesi'nin diğer topraklarında Yukarı Macaristan Bölge Başkaptanlığı oluşturulmuştu.

- 2- Tisa Ötesindeki Bölgelerin Başkaptanlığı (*Supremus Capitaneatus Partium Transtibiscanarum*): Transilvanya Bölgesinde kaybedilen Szolnok ve Temeşvar, Gyula ve Várad ile yer değiştirmiştir. Böylece 1470'lerin ortalarında yaratılan Aşağı Bölgeler Başkaptanlığı'nın (*Capitaneatus Partium Regni Hungariae Inferiorum*) kalıntıları üzerine yeni savunma sisteminin bir parçası olarak yeniden organize edilmiştir.
- 3- Yukarı Macaristan Bölgelerin Başkaptanlığı (*Supremus Capitaneatus Partium Regni Hungariae Superiorum*): Eğri'nin kuşatılması (1552) ve Füleğ'in kaybedilmesi (1554) sonucu 1554 yılında oluşturulmaya başlanmıştır. Kassa (Košice) merkezli kurulmuştur. 1559 yılında Gömör'ün doğusundaki bölgeler Cisdanubian Bölge Başkaptanlığı'nın otoritesinden alınarak bu başkaptanlığın komutasına verilmiştir. (Pálffy, 2000, s.30-31, 38-39; Pálffy, 2009, s.99; Szakály,1994, s.86)

Bu kurulan başkaptanlıklar ile Balaton Gölü'nün kuzeyindeki Pozsony ve Gyula arasındaki sınır bölgesi güvence altına alınmış oldu.

Komárom, ekonomik ve askeri olarak stratejik bir mevkide yer alıyordu. Bundan dolayı Matthias Corvinus (1443-1490) döneminden itibaren Orta Çağ Macaristan Krallığı, kalenin surları altında Tuna filosunun büyük bir bölümünü konuşlandırmaya başlamıştır. Öneminden dolayı I. Ferdinand, Budin'in Türkler tarafından tam olarak hâkimiyet altına alınıp, beylerbeylik haline getirilmesinden sonra Komárom Kalesi'nin güçlendirme çalışmalarını başlatmıştır. Pietro Ferabosco'nun eski kalenin planlarına uygun olarak hazırladığı *trace italienne* sitili ile yeniden inşa çalışması sonucunda, Türklere karşı ciddi bir istihkâm haline geldi. Büyük askeri yol üzerinde yer alan ve Viyana'nın savunmasında kritik bir öneme sahip olan kale, garnizon ve silah yönünden

kuvvetlendirildikten sonra nehri savunması için 1552 yılında başkaptanlık haline (*Obrist zu Komorn, Supremus Capitaneus Comaromiensis*) getirildi. Böylece Tuna filosunun komuta merkezi olan bu kale, tek başına müstakil bir başkaptanlık statüsüne sahip oldu. Komárom Kalesi'nde Alman piyade birliği konuşlandırılmıştır. Ayrıca Macar hafif süvarileri (Hussar) ve kayıkçıları (naszádos) da bulunuyordu. Komárom başkaptanı olarak János Paksy (1552-1562) atanmıştır, bu başkaptan doğrudan Viyana Saray Cenk Divanı'na bağlıydı. (Pálffy, 2000, s.48-49; Pálffy, 2012, s.45)

Osmanlılar 1556 yılında Una üzerindeki Kostanica (Kostajnica) ele geçirmiş ve Krain'a birkaç akın düzenlemişlerdir. 11 Haziran-19 Temmuz 1556 tarihleri arasında Kaptan Marko Stančić Horvat'ın ¹⁰² kaptanlığındaki Sigetvar'a başarısız bir kuşatma gerçekleştirmişlerdir. (Smičiklas, 1879, C.II, s.50-51) Osmanlıların Drava Nehri boyunca yavaş yavaş ilerlemesi, Hırvat-Yukarı Slavon Başkaptan'ı Ungnad'ın yerine 1556 yılında İvan (Hans) Lenković¹⁰³ atanmasıyla sonuçlanmıştır. (Rothenberg, 1960, s.35) Aynı zamanda Viyana'yı korumak üzere Almanya'nın geçiti olan Győr ve güneydoğusundaki küçük kalelerin sorumluluğu verilerek Győr Sınır Kale Başkaptanlığı (*Raaberische Grenze/Grenzgebiet*) oluşturulmuştur. İlk Başkaptan olarak

¹⁰² Kaptan Marko Stančić Horvat 1561 Ağustosunda ölünce yerine Eylül ayında Nikola Šubić Zrinski (IV. Nikola Zrinski) getirilmiştir. Bk. (Šarinić, 2016, s.224)

¹⁰³ İvan Lenković, 16. yüzyılın başında Krka ve Kupa arasındaki toprakları satın almıştır. 1522 yılından itibaren I. Ferdinand'a hizmet etmiş, 1529 Viyana savunmasında dikkat çekmiştir. 1530'dan itibaren Askeri Sınır Bölgesi'nde görev almıştır. Bu bağlamda Bihać'in savunmasını 1530 yılında organize etti. Petar Kružić'in ölümünden sonra 1537-1545 ve 1549-1552 yılları arasında Senj Kaptanı olarak görev yapmıştır. 1546-1550 yılları arasında Žumberak Başkaptanlığı görevini de yürütmüştür. Bunların yanında Senj Kaptanı ve Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin komiserliği görevini yürütmüştür. 1547 yılında Hırvat-Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi'nden sorumlu Macaristan Başkomutanın yardımcısı olarak atandı. 1550 yılında Senj ve Bihać kaptanlıklarının kalelerini ilişkin bir rapor hazırlayarak tahkimat çalışmalarının yapılmasının şart olduğunu belirtmiştir. Askeri yapılar üzerine iyi bir stratejist olduğunu 1550 yılında başladığı Nehaj Kalesi inşaatı ile kanıtlamıştır. Bu kalenin inşaat çalışmaları 1558 yılında tamamlanmıştır. Aynı zamanda Krain'ın savunması için Podbrežje kasabasını kurdu. 1553 yılında Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgeleri için bir savunma planı hazırlamıştır. 1556 yılında Hırvat- Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi'nin en üst düzey komutasına atanmıştır. Bu sürede Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki büyük ve stratejik açıdan önemli tahkim unsurlarının savunmasını güçlendirirken, küçükleri terk ederek yıktırmaya dayanan bir savunma stratejisi izlemiştir. Bu düşünceleri muhalefete sebep olunca 1558-1560 Hırvat Sabor'unda görevinden alınmasına sebep olmuştur. Kaptan Marko Stančić Horvat'ın kaptanlığındaki Sigetvar'ın 11 Haziran-19 Temmuz 1556 tarihleri arasında Osmanlılar tarafından kuşatılmasından sonra Lenković, İvan (Hans) Ungnad'ın yerine tekrar başkaptanlığa getirildi. 1567 yılına kadar bu görevini devam etmiştir. Osmanlılara karşı 19 Ağustos 1557 tarihinde Svete Helene, 1560 Žirovice ve 1558 yılında Bušević'i Türklerden alması gibi başarıları elde etti. Bk.: (Matković, 2013)

Adam Gall zu Loosdorf (*Obrist/Oberst zu Raab*) 1556 tarihinde atanmıştır. Bu görevi 1560 yılına kadar sürdürmüştür. (Pálffy, 2000, s.37-38)

V. Karl, 25 Eylül 1555 tarihinde Augsburg Barışı ile siyasi ve dini muhaliflerine önemli tavizler verdi. Daha sonra tek oğlu II. Phillip ile kardeşi I. Ferdinand arasında topraklarını bölerek tahttan ayrıldı (16 Ocak 1556). Bu paylaşıma göre İspanya Krallığı ve Aşağı Ülkeler II. Felipe'ye kaldı. I. Ferdinand imparatorluğa vekâlet etti ve kısa süre sonra imparator seçildi. Böylece Kutsal Roma İmparatorluğu'nun tacı İspanya'dan kalıcı olarak ayrılmasının yanında Habsburg Monarşisi, İspanyol ve Alman kollarına bölünmüştür. (Roman, 2013, s.442) Monarşi ülkenin durumundan dolayı Osmanlılarla savaşı bitirmeyi karar verdi. Osmanlılar ise İran ile 1552 yılında giriştikleri savaşı, 1554 Amasya Antlaşması ile bitirmişti. Bundan dolayı Türklerin Macaristan'a sefer yapmalarını engellemek ve Edirne Antlaşması'nı uzatmak amacıyla 1555'te I. Ferdinand, zeki bir Belçikalı olan Oghier Ghiselin de Busbecq'i Osmanlı yönetimiyle müzakere etmesi için vekil tayin etti. Fakat Busbecq'in ilk girişimi sadece altı aylık bir mütareke sağlamasına rağmen daha sonraki girişimler sonucunda hemen bir barış antlaşması yapmayı başaramamıştır. Yedi yıllık faaliyetten sonra 1562 yılında sekiz yıllığına bir barış yapmayı başarmıştır. Bu antlaşma, 1547 yılında tertip edildiği gibi sınırları ve siyasi ilişkileri koruyarak düzenlendi ve I. Ferdinand Osmanlı yönetimine yıllık haraç ödemeye devam etti -hatta zorunda kaldı. (Busbecq, 2016, s.80, 241)

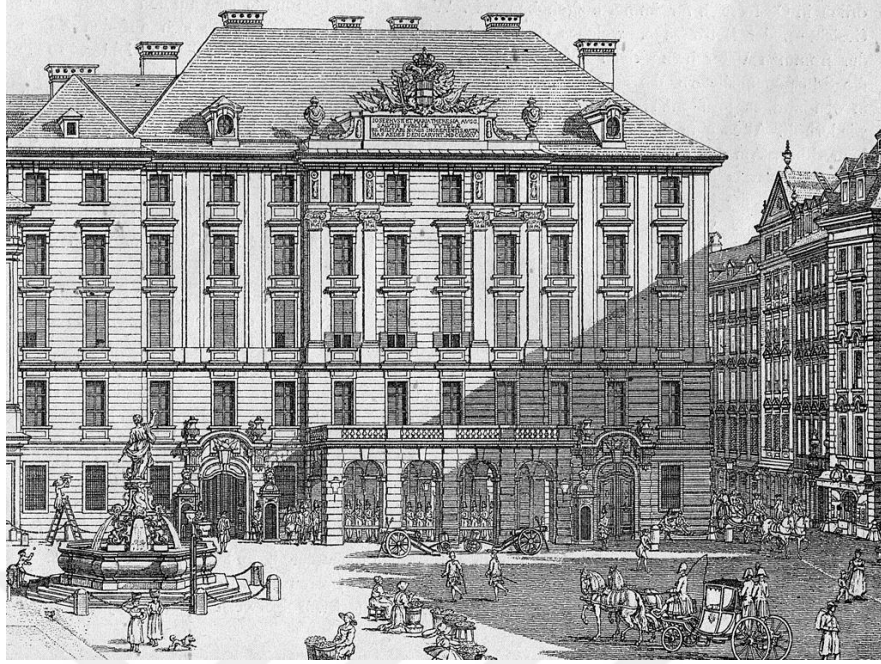
16. yüzyılın ortalarına gelinceye kadar Askeri Sınır Bölgesi'nde Hırvat (1538), Yukarı Slavon (1540), Cisdanubian ve Transdanubian (1542) başkaptanlıkları, daha sonra son iki başkaptanlığın kalıntılarından Komarom Başkaptanlığı (1552), Györ (1556) gibi birçok başkaptanlık oluşturulmuştu. Bu askeri-idari bölgelerin merkezi komuta olmadan kontrol altına alınması mümkün değildi. Ayrıca Habsburgların Osmanlı'ya karşı Macaristan'daki savaşlarını yöneten I. Ferdinand'ın başkomutanın yetkilerinin bazı idareciler tarafından (Ban, Locumtenens, Palatinus ve iki Başkaptan) paylaşılmasından dolayı, Askeri Sınır Bölgesi'nin kontrolünde aksamalar gerçekleşmiştir. Askeri Sınır Bölgesi'nin sağlıklı işlevi için Ortaçağ'dan kalma idari sisteminin yenilenip, tek merkezden yönetilmesi şarttı. Bundan dolayı I. Ferdinand ile Macar-Avusturya eyaletlerinin temsilcileri, 1555-1557 yılları arasında tutarlı bir sınır savunmasının oluşturulması için birçok kez biraraya gelerek konuyu müzakere ettiler. Bu müzakereler

sonucunda 8 Mayıs 1556 tarihinde Viyana Saray Cenk Divanı'nın (*Wiener Hofkriegsrat, Consilium Bellicum*) kurulma talimatı verilmiştir. Cenk Divanı, I. Ferdinand'ın uygun kişileri atamasından sonra, 17 Kasım 1556 tarihinde oluşumu tamamlanmıştır. (Regele, 1949, s.15) İlk başkanı, 1560 yılına kadar görev yapacak olan Ritter Ehrenreich von Königsberg olmuştur. (Veröffentlichungen, 1907, s.276-280; Regele, 1949, s.73) Bu kurum, Habsburg topraklarındaki -Avusturya, Bohemya ve Macaristan-Hırvatistan'daki- askeri işlerin tek elden yürütülmesine yönelik ilk idari organdı. Böylece farklı idari birimlerden oluşan Askeri Sınır Bölgesi merkezi bir kontrol altına alınırken bu büyük askeri organizasyon birleşik-tek bir bütün şeklinde düzenlenmiştir. Askeri birliklerin toplanması, silahlanması, bölgelere sevkıyatı, tophane ve sınır kalelerinin bakımı konularında tam yetkili bir kurumdur. Günlük toplanan bu kurul sayesinde sınır bölgesindeki merkezi askeri yönetim ve merkezi askeri komuta problemleri çözülürken askeri yönetim üzerinde tam bir merkezi kontrol sağlanmış oldu. Viyana Saray Cenk Divanı, askeri sınırın kontrolünde ana sorumluluğu üstlendiği için bölgenin kontrolünü başkaptanlıklara atadığı albay rütbesindeki subay ile sağlıyordu. Saray Cenk Divanı iki sekreter (*Sekretär*), bir kayıtçı (*Registrator*), bir ırsalci (*Expeditor*), birkaç yazıcı (*Konzipist*) ve kâtip (*Schreiber*), hudema (*Diener*) ve bir tercümandan (*Dolmetscher*) oluşmaktadır. (Schulze, 1973, s.73-93, 100-135; Ágoston, 2013(a), s.121-122)

Tablo VI: Viyana Saray Cenk Divanı'nın Başkanları¹⁰⁴

Başkan İsmi	Görev Süresi
Ritter Ehrenreich von Königsberg	1556–1560
Gebhard Freiherr von Welzer	1560–1566
Georg Teufel Freiherr von Guntersdorf	1566–1578
Wilhelm Freiherr von Hofkirchen	1578–1583
David Ungnad Freiherr von Weißenwolf	1584–1599
Melchior Freiherr von Redern	1599–1600
Karl Ludwig zu Sulz	1600–1610
Hans Freiherr von Mollard	1610–1619
Ritter Johann Kaspar von Stadion	1619–1624
Rambold Graf Collalto	1624–1630
Hans Christoph Freiherr von Löbl	1630–1632
Heinrich Schlik zu Bassano und Weißkirchen	1632–1649
Wenzel Eusebius von Lobkowitz	1649–1665
Annibale (Hannibal) Fürst Gonzaga	1665–1668

¹⁰⁴ (Regele, 1949, s.73-74)

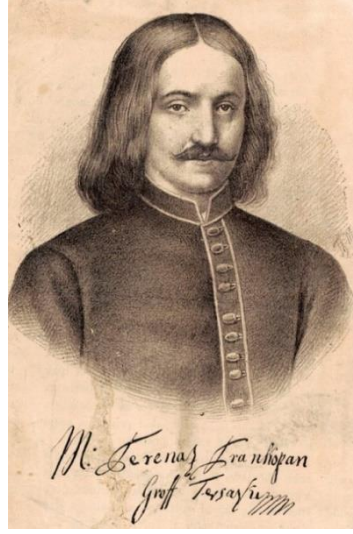

Şekil III: Viyana Saray Cenk Divanı Binası (1776-1848)¹⁰⁵

Habsburg Monarşisi ve İç Avusturya eyaletleri, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki soylulara yardım sağlamasına rağmen, zengin ve fakir soylular Osmanlı akınlarından dolayı kendilerine ait kaleleri terk etmeye -16. yüzyılın ikinci yarısından sonra da devam etmişlerdir. Bu bağlamda 1560'lardan sonra Una ve Kupa nehirleri arasında bulunan bazı kaleler yıkılırken bazıları Osmanlıların eline geçmiştir. Hırvatistan'ın en zengin soylularından olan Stejphan Frankopan Ozaljski, Kupa Nehri'nin güneyinde bulunan arazileri Türk tehdidinden dolayı savunmaktan tamamen vazgeçmiştir. (HR-HDA-426, *UBVKG*, ktj. 1, 1560, Lopašić, 1885, s.222-224) Monarşi aynı zamanda, 1559 yılında Nikola Zrinski'den Osmanlı akınlarından dolayı ıssızlaşan Una Nehri civarındaki araziler üzerindeki kalelerini (Una-Kupa nehirleri arasındaki) savunmasını istemesine rağmen, Zrinski kaleleri bırakarak daha önceden bölgedeki halkının göç ettiği Macaristan topraklarına gitmiştir. (Klaić, 1911, C.III/1, s.224-225)

¹⁰⁵ (Regele, 1949, s.93)

Bu terk edilen kalelerden sonra 16. yüzyılın ortalarında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin birlikleri, bazı kalelerde (Modruš, Ključ, Jesenica ve Ogulin) konuşlandırılırken bazı kalelerde (Plaški, Vitunj ve Tounj) istihdam edilmemeleri dolayısıyla bu bölgeler tamamen savunmasızdı. Soyluların korumakla yükümlü oldukları yerleri terk etmeleri sonucunda sınır bölgesinde boşaltılan kale sayısı artmış, Monarşi ve Askeri Sınır Bölgesi idaresi bütün bu terkedilmiş kalelere bakamaz hâle gelmiştir. Çünkü Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin yetersiz olan askeri birliklerini daha etkili şekilde kullanmak ve onlara gerekli malzemeleri daha kolay temin edebilmek için bu birliklerin belli başlı stratejik öneme sahip güçlü kalelere yerleştirilmesi şarttı. İvan Lenković 1563 yılında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin daha verimli hâle getirilmesi için yazmış olduğu raporda bu durumu belirtmiştir. Lenković, sınır bölgesindeki tahkimatlara yerleştirmek için asker sayısının yetersiz olduğunu; savunma hattında değersiz birçok noktaya asker yerleştirmenin Osmanlı akınlarına karşı yeterli savunma sağlayamadığını; bu yüzden stratejik önemi olmayan istihkâmlardaki birliklerin boşaltılıp bu birliklerin birkaç kilit noktada yoğunlaştırılması gerektiğini belirtmiştir. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki savunma sistemini daha etkili hâle getirmek için savunmasız kalan bu kalelerin Osmanlıların eline geçmemesi için yıkılması konusunda öneriler ortaya atılmıştır. Çünkü bu terkedilmiş kaleler ilerleyen dönemlerde Osmanlı akınları sonucunda kolayca ele geçirilebilir ve Osmanlıların daha sonraki akınları için birer üs haline gelebilirdi –ki aslında öyle olmuştur. (MSHSM-SHK, C. III, m.XVI/s.426-432) Fakat bu planın gerçekleşmesi kolay değildi. Çünkü bu ıssız kalelerin yıkımına ancak sahipleri izin verebilirdi. Bundan dolayı Monarşi, 3-10 Mart 1560 tarihinde Zagreb'te düzenlenen mecliste Hırvatistan ve Slavonya soylularından ıssız ve terk edilmiş kalelerin yıkılması konusunda karar vermelerini istemiştir. (Klaić, 1911, C.III/1, s.226-227) Fakat Nikola Zrinski'nin Tome Nadaždija'ya (Nádásdy) gönderdiği bir mektupta yazdığı gibi Hırvat ve Slavon asilleri bu kalelerin bazılarını tadilattan geçirip savunmaya daha uygun hâle getirmeye karar verdikleri için Monarşinin teklifi kabul etmemişlerdir. Asiller bu kararı alırken Monarşi'den maddi destek istemişler, fakat Monarşinin bunu sağlaması, hazinesinin zayıf durumundan dolayı pek mümkün olmamıştır. (Klaić, 1911, C.III/1, s.233-234)

Şekil IV: Franjo Frankopan Slunjski (1536-1572)¹⁰⁶

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin bir parçası olan Deniz Sınır Bölgesi'nde 16. yüzyılın ikinci yarısında bazı önemli tahkimat çalışmaları yapılmıştır. 15. yüzyılın başlarından itibaren kralın idaresi altında bulunan ve Frankopan ailesine bağlı olan Senj arazisinde bulunan kalelerin tahkimatını Senj Kaptanı İvan Lenković (?-1569), 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yapmaya başlamıştır. Bu çalışmalar bağlamında Senj şehrinin surları yenilenmiş ve birkaç tane güçlü kule inşa edilmiştir. Yapılan bu güçlendirme çalışmalarına rağmen şehrin savunulması, etrafındaki güçlü tepelerden dolayı çok zayıftı. Çünkü bu tepeler, Osmanlı topçu birliklerinin yerleşmesi için çok uygundu. (MSHSM-SHK, C.III, m.VIII/s.399-401) Bunu engellemek için Senj Kaptan'ı İvan Lenković, Senj etrafında bulunan bu tepelerin birinde 1550 yılında Nehaj (Korkma) Kalesi'nin inşaatını başlattı. Bu kale inşaatının çalışmaları 1558 yılında tamamlandı. (Klaić, 1911, C.III/1, s.181)Yeni yapılan bu kale sayesinde, bir yandan bu kaleye yerleştirilen topçu birliği Senj şehrinin kuşatmasını engellerken bir yandan Senj şehrine giden bütün yolların güvenliğini sağlamıştır. Nehaj Kalesi esasen, Osmanlıların daha önce Uskokların yaşadığı Klis'i 1537 yılında ele geçirmelerinden sonra, Osmanlı akınlarına karşı Uskokların üssü olarak inşa edilmiştir. Nehaj Kalesi inşa edilmeden

¹⁰⁶ HR-HDA, *Portreti u Grafičkoj Zbirci*, Ivn. Br. 1837. Portreti u Grafičkoj Zbirci bundan sonra metin içinde "PGZ" şeklinde geçecektir.

önce Senj üç kez kuşatılmıştı ancak hiçbiri başarılı olamadı; Nehaj Kalesi inşa edildikten sonra kendisine veya Senj'e tekrar saldırı düzenlenmedi. Kalenin yapımında mali desteği İç Avusturya eyaletinden olan Krain asilleri sağlamıştır. (Klaić, 1911, C.III/1, s.181, 189)

Savunma ihtiyacından dolayı Senj şehrinin çevresinin de düzene sokulması için, şehir surlarının dışında bulunan tesis ve binalar, Osmanlıların eline geçme ihtimalinden dolayı daha önce yıkılmıştır. Bu yıkılan tesislerden biri Fransiskan Tarikatına ait bir manastırdı. Bu kalenin inşası için gerekli çalışmaları İvan Lenković, Senj kaptanıyken yapmıştır. Daha sonra Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin başkaptanı olduğunda bu düşüncelerini uygulamıştır. Dolayısıyla İvan Lenković Vuk Frankopan Slunjski, Stejephán Ursin Blagajski, Nikola Frankopan Tržacki ile karşı karşıya gelmiştir. Bu üç asilzade Lenković'in manastırı yıkma düşüncesine Hristiyanlığa karşı aykırı bir hareket olarak görüyorlardı ve bundan dolayı 1540 Eylül ayında I. Ferdinand'a şikâyet etmişlerdir. İtirazın gerçek sebebi ise bu asilzadelerin Senj şehri üzerindeki haklarından vazgeçmemeleri ve yeni sınır yönetimi altında kendi çıkarlarının zedelenmesiydi. (MSHSM-MHRCDS/HS, C.III, m13/s.11-13) Bunların şikâyetlerine cevaben kral da 24 Ekim 1540 tarihinde Senj Kaptanı'nın, kendisinin verdiği emri yerine getirdiğini bildirmiştir. Senj civarındaki savunma çalışmaları, kalelerin inşasından sonra da devam etmiştir. 16. yüzyılın ikinci yarısında şehrin civarındaki ormanların içinde bulunan yollar açıldı ve saldırı esnasında gelen tehlikenin görülebilmesi için ormanların belli kısımları ortadan kaldırıldı. Bu çalışmaları yevmiye ile çalışan işçilerle birlikte suçlu ve ceza almış Senjli Uskoklar yapmıştır. (MSHSM-MHRCDS/HS, C.III, m.26/s.25-26)

Şekil V: Senj ve Nehaj Kaleleri (1680-1711)¹⁰⁷

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nde tahimat çalışmaları devam ederken sınır bölgesinde karşılıklı askeri harekâtlar devam etmekteydi. Osmanlılar, Habsburglara karşı sınır bölgesinde, savaş zamanında Orta Çağ Hırvatistan-Macaristan Krallığı'nın topraklarını fethederken barış zamanında küçük akınlara dayalı vur-kaçlar yaparak çetecilik faaliyetlerini yoğunlaştırıyordu. Avrupalılar birbirini tamamlayıcı nitelikteki bu askeri harekâtlardan dolayı Türkleri, Hristiyanları cezalandırmak için Asurlular ve Babiller gibi Tanrı tarafından gönderilen bir bela, Tanrı'nın sopası ve öfkesi olarak görmüşlerdir. (Braudel, 2017, C.II, s.458) Monarşi, Tanrı'nın bu öfkesini bertaraf etmek için hudut güvenliği konusunda çeşitli adımlar atmak zorunda kalmıştır. Bu bağlamda sınır savunması yeniden yapılandırılmaya başlanmıştır.

Habsburglar, haklarındaki istihbarat bilgilerinin aksine¹⁰⁸ 1559 yılında sınır bölgesini yeniden organize ederek bir bütünlük sağlamaya çalışmıştır. Bunun için 1559 yılında

¹⁰⁷ HR-HDA, HMGZ, Senj. Senj Krajem 17. Stoljeća, 1680-1711.

sözde Yeni Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (*Neue Kroatische Grenze*) isminde yeni bir askeri-idari bölge örgütlendi. Bu örgütlenmeye göre yeni bölge, Sisak'tan başlayıp Una Nehri'nin kuzeybatı kıyılarının üzerinden Bihać'a kadar uzanıyordu. Bu yeni Hırvat Askeri Sınır Bölgesi 1556 yılında kaybedilen Kostajnica'nın karşısında düzenlenmiş bir sınır savunma sistemi idi. Bu yeni sınır savunma birimi, Hırvat-Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi'nin Başkaptanı (*Obrist der Kroatischen und Windischen Grenze*) olan İvan Lenković ve onun yardımcıları olan Hırvat (*Obristleutnant der Kroatischen Grenze*) ve Yukarı Slavon (*Obristleutnant der Windischen Grenze*) sınır kalelerinin komutanlarından oluşan bir komuta kadrosu ile yönetilmiştir. Böylece Adriyatik ile Drava arasındaki bölge birleşimi tamamlanmış ve uzun süre tek komuta altında idare edilmiştir. (Pálffy, 2000, s.43-44)

Habsburglar, Kostajnica'nın karşısında oluşturduğu yeni savunma sistemi içinde yer alan Goriçe Kalesi'ni -ki bu kale, Osmanlıların elindeki Novi Grad ve Kostajnica kalelerinin karşısındadır- tamir etmişlerdir. Bunun için kalede üç binden fazla piyade ve süvari toplanmıştır. Ayrıca Mohaç Beyi'nin haberi üzerine Avusturya Arşidükünün Viyana'dan çıkıp Alman dağlarına geldiği, on bin kişilik bir birlik ile Kostajnica üzerine saldırmak için Drava Nehri'nin başında beklediği bildirilmiştir. Bunun üzerine Osmanlı yönetimi, Bosna Sancak Bey'i Malkoç Bey'den “*gafllet üzre olmayup dâ'imâ mukayyed olunması*”nı istemiştir. (MD., 3/753, 1513) Ayrıca Habsburgların Hırvat topraklarındaki sınırlarını güçlendirme çabalarına karşılık olarak Bosna'yı beylerbeylik haline getirmek için alt yapı çalışmalarına hız vermiştir. Bu bağlamda, 1560 yılında Gračac ve Udbina kalelerine çok yakın olan Lika ve Krbava bölgelerinde harap olmuş yetmiş kaleyi miri olarak isteyen kişilere vererek nüfus bakımından buraları şenlendirmek istemiştir. Bu

¹⁰⁸ Habsburg Monarşi'nin içindeki Türk casuslarının topladığı bilgilere göre İspanya Kralı'nın öldüğü, Avusturya Arşidükü'nün İspanya Krallığı'na geçerek oğlunu da Avusturya Arşidükü'ü yapmak istediğini fakat Bratislava Kaptanı Salm ve Neuburg Kontu Eck (Korof Nikola oğlu Korofek) Avusturya Arşidüklüğü'nün kendisine verilmesi ve yardım edilmesi durumunda İstolni Belgrad'ı Habsburg sınırlarına katacağına dair vaadde bulunmasından dolayı aralarında ayrılıklar oluştuğunu, bundan dolayı da Habsburg sınır bölgesindeki kalelerin düzeni bozulduğunu bildirmişlerdir. Lakin İspanya Krallığı'nda üç yıldan beri bulunan II. Felipe'nin 1598 yılında ölmesi ve 1559 yılında Habsburgların sınır bölgelerini yeniden organize etmesiyle bu haber asılsız çıkmıştır. Osmanlı istihbarat bilgisi için bk.: (MD., 3/516)

kalelerin çevresindeki yerler çiftlik olarak çifti olana verilmiş, Eflak taifesine verilmemiştir. (MD., 3/988)

2.2. PROAKTİF FAALİYETLER: SİGETVAR SEFERİ'NİN SINIR SAVUNMASI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (1559-1566)

Habsburglar 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Macar bölgelerinden Osmanlı topraklarına akınlarını yoğunlaştırmaya başlamışlardır. Özellikle Eğri üzerinden gelen Monarşi birlikleri, sınır bölgesinde hırsızlık ve çapulculuk faaliyetleri yapıyorlardı. Bu bağlamda, Osmanlı sınır köylerinden bir beşliyi¹⁰⁹ esir alarak ve davarlarını zapt ederek geri çekilmişlerdir. (MD., 3/90) Osmanlılar ise bir yandan Habsburgların aldıkları esir ve davarların bırakılması ve düşmanın bu hareketlerinin önlemesi için Solnok Sancakbeyi Mahmud Bey'e emir verirken¹¹⁰ bir yandan da I. Ferdinand'a ahitnameye göre hareket edilmesi hususunda 12 Temmuz 1559 (6 Şevvâl 966) tarihinde uyarıda bulunmuştur. (MD., 3/103)

Osmanlıların 1558 yılından sonra Füleğ'in kuzeyine doğru topraklarını genişletme politikası, Habsburgların sınır savunma hususunda bir hamle yapmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu bağlamda 1559 yılında Yukarı Macaristan Sınır Bölge Başkaptanlığı (*Feldobrist / Generalobrist in Oberungarn, Supremus Capitaneus Partium Regni Hungariae Superiorum*) oluşturuldu. Bu başkaptana, kendi bölgesinin sahra askerlerinin komutasının yanında eyalet ve imparatorluk askerlerinin komutası da verilmiştir. Bunun sebebi hızlı karar alıp bölgeyi Zápolya ailesine karşı etkili etkili şekilde savunmasını sağlamaktı. Dolayısıyla başkaptan (*Landeshauptmann*) bölgesinin sınır kalelerinden ve Gömör-Kishont, Heves, Borsod, Szepes, Sáros, Torna, Abaúj, Zemplén,

¹⁰⁹ Osmanlı sınır kalelerinde -15. yüzyılın sonu ve 16. yüzyılın başından itibaren- kapıkulu askerleri asli unsuru oluşturmuştur. Kalelerde ihtiyaç hâsıl olduğunda paralı askerlik sistemi devreye girmiştir. Bu paralı asker sisteminde gönüllüler ilk tercih edilenlerdi. Lakin gönüllü birlikleri yeterli gelmediği zaman serhad bölgesindeki her beş hane bir asker vermek zorundaydı. Bundan dolayı bu askerlere beşlü/beşli denilmiştir. Bu beşli birlikleri süvari olup, sınır bölgesindeki siper ve hendekler ile çevrilmiş istihkâmları savunurlardı. İhtiyaç hâsıl olduğunda akına giderlerdi. Sağ ve sol diye ayrılan beşliler, zorunlu milis oldukları için ihtiyaçları halk tarafından karşılanırdı. Bk.: (Uyar, Erickson, 2014, s.110)

¹¹⁰ (MD., 3/148)

Ung, Szabolcs, Szatmár, Bereg ve Ugocsa idari birimlerinden sorumlu olacaktı. (Pálffy, 2000, s.47)

Habsburglar, Eğri Kalesi, Göngös (Gyöngyös) ve Jászberény (Canfeda/Yazirin) varoşlarından geçip Hatvan Livası üzerinden Osmanlı topraklarına giriyorlardı. Monarşi birliklerinin bu küçük akınları, Osmanlı havâss-ı hümayûnunda hasara sebep oluyordu. Ayrıca Peşte ile Solnok arasındaki yollardan Müslümanları esir alıp aynı yoldan geri çekiliyorlardı. (MD., 3/1145) Monarşi birlikleri Eğri merkezli faaliyetlerini devam etmiştir. Bu bağlamda Eğri Kalesi'nin kırk tüfekli askeri, Solnok Kalesi'nin askerlerini pusu kurmuştur. Bu pusu, Osmanlı birlikleri tarafından bertaraf edilmiştir. Bunun üzerine Habsburgların on yedi badaloşka ve otuz üç darbzen ile savaş hazırlıklarına başlaması Osmanlıların sınır bölgesindeki birliklerinin sürekli çatışmaya hazır bir halde bulunmasına sebep oluyordu. (MD., 3/1210) Eğri üzerinden gelen düşman birliklerini engellemek için Osmanlılar stratejik bakımdan önemli bir uç kalesi olan Hatvan'ın - Hatvan Monarşinin elinde bulunan Eğri'nin karşısında- muhafazasını güçlendirmişlerdir. Bu bağlamda Osmanlı merkezi yönetimi -Hatvan Kalesi *hıfz u hırâset ehemmi-i mühimmâtdan* olduğunu düşünmesinden dolayı- daha önce bu kaleden Novigrad Kalesi'ne aktarılmasına karar verilen kırk nefer süvarinin gönderme işlemini 18 Mayıs 1560 (22 Şa'bân 967) tarihinde iptal etmiştir. (MD., 3/1149)

Osmanlı-Habsburg askeri sınır bölgesinde barış dönemlerinde dahi çatışmalar kesilmiyordu. Belli miktarda asker ile yapılan küçük akınlar devam ediyordu. Bu durum ise Askeri Sınır Bölgesi'nin sürekli bir çatışma alanı olmasına sebep oluyordu. Bu bağlamda Monarşi'nin sınır birlikleri 25 Mart 1559 gecesi Ösek'e bağlı Erdut Kasabası'na saldırmışlardır. Kasabaya iki yüz kişilik bir grupla gelerek başta parkanını ¹¹¹ yakmışlar ve daha sonra iki yüz haneden sadece sekizini sağlam

¹¹¹ Palanka olarak da bilinen istihkâmlardır. Osmanlı'nın batı sınırındaki yol ve nehir kıyıları gibi stratejik noktalarda kurulmuşlardır. Eskiçağlardan beri savunma sistemlerinde kullanılan bir yapıdır. Çevresi derin hendeklerle kazılmış ve su ile dolu olan, altmış santimetre aralıklarla toprağa çakılmış ahşap direklerin arasına sıkıştırılmış toprakla doldurularak ve ahşap bağlantı ile payandayla güçlendirilmiş, girişte kapı köprüsü, gözetleme kulesi olan dikdörtgen yapılardır. Palankaların kalaslarının bir kaçının ateşe verilmesiyle yangının hızlı yayılıyor olmasından dolayı yakılarak kolayca ele geçiriliyorlardı. (Kopcan, 1993, s.526; Stein, 2007, s.45-46; Wheatcroft, 2012, s.166; Murphey, 2007, s.135)

bırakmışlardır. Otuz kişi evlerinin içinde hayvanları ile birlikte yakılırken üç kişi katledilmiş, beş kişi köle olarak götürülmüştür. (MD., 3/124) Habsburgların bu akınları üzerine Osmanlılar, sınır bölgesindeki yolların güvenliğini sağlamaya çalışmıştır. Segedin ile Budin arasındaki yolların boş ve ıssız olmasından buraların emniyetinin sağlanması için Harka (*Harkakötöny*) mevkiinde konargöçerlerden elli nefer yerleştirilmiştir. Tuna Nehri üzerinde Varadin (Petrovaradin), İlok ve Erdut iskelelerinden geçip Budin'e giden yolcular, Segedin'e bağlı Sonbor (Sombor) Kalesi'ne gelip oradan da Budin'e gidiyorlardı. Fakat Harka tarafından geçen yollar kapalıydı. Ayrıca Sonbor nahiyesinde bulunan Tuna Nehri'ne yakın köyleri Sigetvar Kalesi'ndeki birlikler yağma yapmaktan geri durmuyorlardı. Bu bölgelerin ve yolcuların emniyetinin sağlanması için Osmanlılar Sonbor nahiyesine gelip yerleşen ve kimsenin dirliğine kayıtlı olmayan konargöçerlerden daha önce gelmesi emrolunan elli nefer askerin yerine elli tüfekli nefer yazdırmış, buna ilaveten otuz tüfekli nefer daha ilave ederek sayılarını seksene çıkarmıştır. (MD., 3/111) Ayrıca Segedin Kalesi'nin mahzeni -otuz bin akçeye- ve Peşte Kalesi tamir edilmiştir. (MD., 3/ 848, 1157)

Habsburglar, Tuna Nehri ve Balaton Gölü arasındaki Transdanubian Başkaptanlığı üzerinden Osmanlı sınır bölgesinde bir takım çetecilik faaliyetleri de yapmışlardır. Bu faaliyetleri bağlamında yolları keserek insanları esir etmişlerdir. Ayrıca havvâss-ı hümâyûn dirliklerindeki reayadan haraç toplayıp, beş-altı hanelik bir köyden pastırmalık adı altında zorla yedişer-sekizer baş sığır almışlardır. (MD., 3/665) Sınır bölgesinde yaşanan olaylardan dolayı Budin Beylerbeyi, Viyana idaresine antlaşmaya aykırı hareket edilmemesi hususunda uyarıda bulunmuştur. Bunun sonucunda Viyana idaresi de yapılan tüm sınır ihlallerinden haberi olmadığı için kendi sınır bölgesi yöneticilerine sözde ikaz etmişlerdir. (MD., 3/516) Osmanlılar kendi sınır bölgesi idarecilerine de ahitnameye aykırı hareket etmemeleri fakat gaflet içinde de olmamaları konusunda uyarıda bulunmuştur. (MD., 3/344)

Habsburg yerel birlikleri Sigetvar üzerinden sık sık Osmanlı topraklarına tecavüzlerde bulunmuşlardır. Bu bağlamda Sigetvar Kaptanı'nın yaptığı yerel faaliyetler Mohaç Sancağı'nın güvenliğini tehlikeye sokuyordu. Kaptan, gerçekleştirdiği küçük akınlar ile Mohaç Sancağı'ndan gelip geçenleri ve sipahileri esir alarak çetecilik faaliyetleri yapıyordu. Osmanlı sınır birlikleri bu faaliyetleri engellemeye çalışmış ve Sigetvar

Kaptanı'nı ahde uygun davranması konusunda uyarmıştır. Bunun yanında Mohaç Sancağı'na bağlı Senmartin (Szentmárton) nahiyesinde çetecilik faaliyetleri yapan yirmi beş Sigetvarlıyı yakalamışlardır. Yakaladıklarından on beş kişiyi bırakıp, on kişiyi esir etmişlerdir. Bunun üzerine padişah, Budin Beylerbeyi'ne 22 Kasım 1559 (21 Safer 967) tarihinde sınır bölgesinde düşmanın yaptığı bu tecavüzlere karşılık vermesini emretmiştir. (MD., 3/509) Sigetvar Kaptanı gerekli uyarılardan sonra Müslüman esirleri bırakmasına rağmen Osmanlılar, Babócsa (Bobofça) ve Horkda kalelerinden bir miktar Habsburg birliğini Mohaç varoşunda dağıtmıştır. Bu akınlar sırasında Habsburglar, Osmanlı sınır bölgesindeki Hristiyanların bazılarından yardım almıştır. Bunun üzerine Osmanlı yönetimi 18 Nisan 1560 (22 Receb 967) tarihinde Mohaç Beyi'ne bu olaylar sırasında düşmana yardım ve yataklık yapanların araştırılması ve tımarlarının ellerinden alınmasını emretmiştir. (MD., 3/960)

Sigetvar birliklerinin tecavüzleri sadece Mohaç'ta gerçekleşmemiştir. Mohaç üzerinden Sonbor'a (Sombor) da saldırmışlardır. Sigetvar birliklerinden yüz yirmi beş kişilik bir grup, dört komutan öncülüğünde Sonbor bölgesindeki köyleri yağmalamıştır. Daha sonra Sonbor voyvodası, Beşli ağası Hızır ve birtakım müsellemden oluşan Osmanlı kuvvetleri, Sigetvar kuvvetlerinin üç komutanı ile seksen beş askerini öldürmüş, dokuzunu da esir alarak etkisiz hâle getirmişlerdir. Sonbor nahiyesinde bulunan Tuna Nehri'ne yakın köyleri Sigetvar Kalesi birliklerinin yağmalamasından dolayı Osmanlılar, Segedin Sancakbey'i Derviş'e sancağın korunmasında basiretsiz davranmaması konusunda uyarı yapmıştır. (MD., 3/118) Ayrıca Osmanlılar Sigetvar'dan yapılan bu tür tecavüzleri engellemek için bölgede bir parkan inşa etmeye karar vermiştir. Bu bölgede bir parkan yapılması teklifini Toygun Bey Budin Beylerbeyliği döneminde yapmıştır. Ülkenin *hıfz u hırâseti* ve *emân-ı vilâyet* için bu parkan inşa edilmiş ve içine iki yüz tüfekçi müstahfız gediklerinin tevcihi yapılarak yerleştirilmiştir. (MD., 3/342)

Osmanlılar, Sigetvar ve Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi üzerinden gelecek saldırılara karşı Požega Sancağı'nı güçlendirme çalışmalarını arttırmıştır. Habsburglar ile önemli bir serhat bölgesi olan Požega Sancağı için ilk önce İzvornik (Zvornik) sancağından yeteri miktarda sipahiyi bölgeye aktarmışlardır. (MD., 3/1546) Daha sonra bölgeye Monarşi donanmasının yaptığı zararları önlemek için Una ile Sava nehirlerinin

birleştigi bölgede bulunan Jasenovac (Yasenofça) Kalesi'nin güçlendirilmesi çalışmalarını hızlandırmışlardır. Bu kalenin içine Bosna Sancağındaki kalelerden elli üç hisar-eri aktarılmış, kalenin tamiri için yakın yerlerden yeteri miktarda cerâhor getirtilmiştir. Ayrıca mezkûr kaleyi Gradiška (Gradiška) Kalesi yardım ederek destekleyecektir. Čazma Kalesi'ne yeterli miktarda top takviyesi yapılmıştır. (MD., 3/1579,1580) Osmanlılar, Hasburgların Sigetvar kuvvetlerinin 1556-1557'den beri Požega Livası'na yapmış oldukları saldırıları, Drava Nehri kenarında Maslovino'da bir palanka inşa ederek durdurmaya çalışmıştır. 1560 yılında yapılan bu palankaya Požega Livasındaki diğer kalelerden asker ve silah tedarik ederek bölgenin güvenliğini sağlayabilmişlerdir. (MD., 3/699)

Osmanlılar bunların yanında sınır bölgesindeki Eflakların taşkınlıklarıyla uğraşmak zorunda kalmıştır. 1560 yılının Eylül ayında Klis Sancağında bulunan beş yüz-altı yüz kişilik Eflak taifesinin voyvodası, mahiyetindeki kişilerle mahkeme basıp bölgeden daha önce hırsızlıktan tutuklanan kişileri kurtarıp yüz kişiyi yaralamış, Müslümanların mallarını yağma edip dükkânlardan beş-altı akçe almışlardır. (MD., 3/1540)

Monarşi'nin sınır savunmasında önemli bir istihkâm noktası olan Sigetvar, Almás Çayı yanında güneybatı Macaristan için ankraj bir müstahkem mevkidir. Hırvatistan sınırına yakın olan kale, bataklıklar içinde yer almaktadır. “Ada Kale” anlamına gelen Sigetvar, sınır savunmasındaki önemini Osmanlıların 1541-1546 yılları arasındaki akınları - özellikle 1543 yılındaki Estergon seferi- sonucunda arttırarak, Tuna'nın batısındaki ve Balaton Gölü'nün güneyindeki en önemli Habsburg mevkii hâline gelmiştir. (David, 2009, s.157) Böylece Sigetvar ve etrafındaki küçük kaleler, Maden Kasabalarını ve Yukarı Macaristan'ı koruyan bir istihkâm noktası haline geldi. Bu stratejik konumundan dolayı Osmanlı akınlarının sıklaşmasına paralel olarak 1546 yılında krallık tarafından devralınmış ve Transdanubian Başkaptanlığı'na bağlanmıştır. Daha sonra Balaton Gölü'nün güneyindeki kaleler doğrudan Sigetvar Kaptanı'nın hâkimiyeti altına verilmiştir. Kaptan Marko Stančić Horvat 1561 Ağustosunda ölünce yerine Eylül ayında, aynı zamanda Transdanubian Başkaptanı olan Nikola Šubić Zrinski (Nikola IV.

Zrinski/1508-1566) getirilmiştir.¹¹² Zrinski bu kalenin yanında, Balaton Gölü'nün güneyindeki küçük kalelerin de sorumluluğu da devralmıştır. (Pálffy, 2000, s.30, 37)

¹¹² Nikola Šubić Zrinski/IV. Nikola Zrinski/Miklós Zrínyi olarak da bilinir. 1508 yılında Hırvatistandaki Burg Zrin'de Kont III. Nikola Zrinski'nin oğlu olarak dünyaya geldi. Annesi Hırvat Ban'ı I. Karlović'in kızkardeşi Jelena Karlović idi. Osmanlı savaşları sırasında ön plana çıkmaya başladı. 1529 Viyana Kuşatması sırasında I. Süleyman'a karşı savaştı. 27 Ekim 1539 tarihinde İvan (Johann) Katzianer'i öldürdü. Dört yüz askeri ile 26 Eylül-5Ekim 1542 tarihleri arasında Peşt'in kuşatılmasındaki yenilgiden sonra imparatorluk güçlerini kurtarmakta etkili oldu ve bunun için Hırvatistan Ban'lığına (1542-1556) getirildi. Ayrıca Macaristan'da I. Ferdinand kendisine önemli miktarda arazi verdi. 1543 yılında Katarina Frankopan ile evlendi ve bu evliliğin bir sonucu olarak 1550'de Frankopanların Ožalj'daki topraklarının sahibi oldu. En büyük toprak sahiplerinden biri olan Zrinski Türkleri Hırvatistan'dan uzak tutmaya kararlıydı. 22 Temmuz 1556 tarihinde Sigetvar adasındaki kalenin kurtarılmasına öncülük etti. 1561-1566 yılları arasında Sigetvar Kaptanlığı ve 1563-1566 yılları arasında Tuna-Drava arasındaki bölgenin başkaptanlığını yaptı. 1564 tarihinde Segesd'te Osmanlı birliklerini mağlup etti. Zrinski, I. Süleyman 1566 yılında Avusturya'ya karşı savaşmak için sefere çıkıp geniş bir ordu ile Viyana'ya girmek için hareket ettiğinde Temmuz ayında Siklós'daki Türk müfrezelerini saldırarak tahrip etmiştir. Bunun üzerine yeniden Sigetvar Kaptanı olarak atandı. I. Süleyman'ın Sigetvar'a kuzeyden ilerlemesini durdurmuştur. I. Süleyman'ın doksan bin erkek ve üç yüz doksan dokuz topla çıktığı sefer sırasında, Zrinski iki bin üç yüz kişilik birliği ve iki bin kişilik sivilden oluşan küçük garnizonu bir ay boyunca dayanabilmiştir. Yalnız 5 Ağustos-7 Eylül tarihleri arasında iç kalenin dış duvarları zayıflatılınca kaleyi terketmişlerdir. I. Süleyman Zrinski'ye Hırvatistan'da kendisine ait toprakları işgal etmemeyi teklif etti ancak Zrinski bu teklifi redederek teslim olmadı. Mühimmatın tükenmesi ve büyük bir patlamadan sonra Zrinski son bir huruç yapmaya çalıştı fakat 7 Eylül'de kendisiyle birlikte askerleri Osmanlı güçleri tarafından ölü olarak ele geçirildi. Sigetvar Kale'si alınmadan önce doğal nedenlerden dolayı I. Süleyman ölmüş, ordunun paniklememesi için ölümü bilerek gizlenmiştir. Türk ordusu padişahın ölümünden sonra İstanbul'a geri dönmüş ve Viyana rahat bir nefes almıştır. Zrinski'nin 1566 yılındaki can siper savunması Viyana'yı bir kez daha kuşatılmaktan kurtarmıştır. Bk.: ("Zrinski, Nikola IV.", *LZMK/HE.*; Tucker, 2009, C.II, s.881-882)

Şekil VI: Nikola IV. Zrinski/Nikola Šubić Zrinski (1508-1566) ¹¹³

I. Ferdinand, 15 Temmuz 1564 (16 Zilhicce 972) tarihinde, altmış bir yaşında ölmüştür. Ölümünden sonra Osmanlılar, İstanbul'daki Habsburg elçisine I. Ferdinand dönemindeki barışın ve dostluğun sürdürülmesi isteniyorsa II. Maximilian'ın (Maksimilyanoş) bunu bir mektup ile bildirmesini istemiştir. (MD., 6/20, 151) II. Maximilian da barışın daha müspet şartlar altında devam etmesini istediğini Eylül 1564 tarihinde bildirmiştir. (MD., 6/742) Buna karşılık Osmanlılar, haraçguzarları olan Erdel Prensi'nin Blaj Menhar'dan aldığı kaleleri, Bana Kalesi hariç olmak üzere, Habsburglara teslim eden yeni ahitnameyi 1565 yılının Şubat ayında göndermiştir. (MD., 6/785, 796)

Fakat bu barış antlaşması II. Maximilian'ın eline ulaşmadan János Zsigmond Zápolya, Szatmár'ı kuşatmış, Habsbuglar da buna karşılık olarak Erdel'e tâbi Tokaj Kalesi'ni muhasara etmiştir. Bu kuşatma sonrasında Osmanlılar, Avusturya Arşidüküne yeni ahitnameyi götüren elçiyi geri çevirerek, ahitnameyi elçilik heyetinde bulunan daha

¹¹³ (HR-HDA, PGZ, Ivn. Br. 2309, 2924)

düşük rütbeli bir görevliyle göndermiştir. (MD., 6/790, 792) Tokaj Kalesi'nin muhasarası konusunda Temeşvar Beylerbeyi ile Solnok Sancakbeyi Hasan Paşa komutasında Budin gönüllülerinden, beşlisinden ve tüfenkçilerinden destek gönderilmiştir. (MD., 6/797, 798) Bu desteğin yeterli olmayacağı düşünülerek daha sonra Rumeli, Budin ve Temeşvar beylerbeyliklerinin birliklerinin tamamı sevk edilmiştir. (MD., 6/808, 814, 815, 819, 839) Ayrıca Bebek Ferenc'i kral oğluna göndererek, Bebek'e bağlı Macar beylerinin desteği alınmıştır. (MD., 6/1387)

Habsburglar'ın, Blaj Menhar'ın aracılığıyla 1564 yılında Tisa Nehri yakınlarındaki Soloş mevkiinde bir parkan ve bazı yerlerde müstahkem mevkiiler inşa etmek istemesi dolayısıyla İstanbul ile Viyana arasındaki ilişkiler gerginleşmeye başlamıştı. Fakat II. Maximilian, bu kişiyle bir ilgisinin bulunmadığını, Osmanlılar ile dostluğunu sürdürmek istediğini, hatta yıllık haracının Komoran'da olduğunu bildirmişti. (MD., 6/ 146, 147, 148, 149, 151, 152, 158) Bunun üzerine Osmanlı yönetimi bu olaydan dolayı Erdel Prensinden Habsburglara saldırıda bulunmamasını istemiştir. (MD., 6/151, 158, 175, 259, 286, 411, 519)

Osmanlılar, Habsburgların Tokaj Kalesi'ni zapt etmesinden sonra sefer için Rumeli'deki sancakbeylerine hazırlık yapmalarını emretmiştir. (MD., 6/801, 802, 811) Sınır birliklerine serdar tayin edilen Temeşvar Beylerbeyi harekete geçerek Erdel Prensine yardıma gitmiştir. (MD., 6/957, 958) Fakat bu yardım geç kaldığı için Tokaj Kalesi Habsburgların eline geçmiştir. (MD., 6/1009) Bunun yanında Solnok Sancakbeyi Hasan Paşa ile bin beş yüz neferlik birliği yardıma gönderilmiş, fakat bu destek birlik yeterli olmayınca Budin Beylerbeyliği'nin tüm birlikleri sevk edilmiştir. (MD., 6/1010, 1011) Bu sırada Temeşvar Beylerbeyi Habsburglara ait Pankota Kalesi'ni fethetmiştir. (MD., 6/1202)

Erdel Prensi János Zsigmond Zápolya Mayıs 1565 tarihinde Habsburglar ile barış antlaşması yapmıştır. (MD., 9/1126) Buna göre Zápolya, ölünceye kadar Máramaros Bölgesi dışındaki Erdel topraklarında hüküm sürecekti. Osmanlılar bu antlaşma üzerine Monarşi'ye Erdel'in Avusturya Arşidüküyle müstakil olarak sulh yapmaya kâdir olmadığını, sulhun direkt kendileri ile yapılması gerektiğini, eğer yapmazlarsa kendilerine saldırılacağını bildirmiştir. Bunun için Erdel Prensi'ne, Temeşvar ve Budin

beylerbeylerine askerlerini dağıtmadan sınırda hazır beklemeleri emredilmiştir. (MD., 6/1150, 1152, 1154,1156) Ayrıca Osmanlılar, Monarşi'nin Arad yakınlarında yapmak istediği parkanın inşa edilmesini de engellemiştir. (MD., 6/1188) Daha sonra Temeşvar Beylerbeyi Mustafa Paşa'nın serdarlığındaki Osmanlı sınır birlikleri, Lazarus Freiherr von Schwendi'ye karşı savaşıp Sakmar (Satu Mare) Kalesi'ni muhasara etmiştir (Haziran-Temmuz 1565). (MD., 6/1367) Bu kuşatmayı Rumeli askeri, Ohri, Köstendil, Prizrin, Üsküp, İskenderiyye, Niğbolu ve Hersek sancakları askerleri ile Mohaç yakınlarında toplanarak destek vermiştir. Ayrıca Erdel Prensi Frengisten komutasındaki beş yüz tüfenkçi bölgeye getirilmiştir. (MD., 6/1379, 1380,1381, 1385, 1387) Bu sırada II. Maksimilian'ın babası I. Ferdinand dönemindeki barış antlaşmasına riayet edeceğini bildirmesi üzerine Osmanlı yönetimi, Monarşiden kendisine verilen kalelerin dışında kale talep etmeden birliklerini Erdel'den çekmesini istemiştir. (MD., 6/1383)

Sakmar (Szakmár) Kalesi Erdel ve Osmanlı ortak birlikleri tarafından 1565 yılında uzun süre kuşatılmıştır. (MD., 5/26, 27) Bu birlikler, Sakmar Kalesi'nin güçlü askeri mühimmatla savunulduğunu bildiği için kuşatmayı daha fazla silah ve mühimmat ile devam edilebileceğini anlamıştı. Bu bağlamda, kuşatmada kullanılan birlikler için zahire tedarik edilmesi kış mevsimine kadar süreceğinden dolayı bir yandan Monarşinin haberini beklemiştir. (MD., 5/158) Çünkü Osmanlılar bir yandan kaleyi kuşatırken diğer yandan Monarşi'nin Erdel'den aldığı kalelerden vazgeçmesi için bir name-i hümayun göndermiştir. (MD., 5/51, 52, 53, 54, 58, 59, 187) Bu sırada Sakmar Kaptanı da Osmanlılara esir düşmüştür. (MD., 5/669) Bu bağlamda Habsburglar ile geri verilecek kaleler hakkında müzakereler sona erinceye kadar Budin, Temeşvar beylerbeylerine, Solnok Beyi'ne ve Erdel Prensi'ne, birliklerini Erdel ve Temeşvar arasında bulunan Mureş Nehri kenarında hazır bekletmeleri bildirilmiştir. (MD., 5/99, 108) Mureş Nehri kenarında toplanan Osmanlı birliklerinin zahire tedariki havâss-ı hümâyundan sağlanması istenmiştir. (MD., 5/170)

Osmanlı birlikleri Pâncota (Pankota)¹¹⁴ ve Ardud (Erdöd) kalelerini ele geçirmiş ve Mureş Nehri kenarında Monarşi'nin cevabını beklemeye devam etmiştir. (MD., 5/154) Monarşi'nin ahitname-i hümayuna uyacağı haberinin gelmesi üzerine Osmanlılar, Beç üzerine yapacakları hücumdan vazgeçmiştir. Lakin Erdel'den ilk önce Osmanlılar mı yoksa Habsburglar mı askerlerini çekmesi hususunda bir anlaşmazlık yaşanmıştır. Eğer Monarşi askerlerini geri çekmezse Erdel ve Osmanlı birlikleri ortaklaşa düşmana saldıracaktı. Ayrıca Monarşi komutanı Lazarus Freiherr von Schwendi'nin barışa aykırı niyetlerini ortaya koyan mektubu da bu sırada ele geçirilmiştir. (MD., 5/330, 331, 332) Daha sonra Monarşi kendi askerlerini Erdel'den Osmanlı askerinin ric'atı için çekmiştir. Fakat Monarşi birlikleri, Osmanlı askeri Erdel'den çıkar çıkmaz Bana Kalesi'ne saldırmıştır. Habsburgların bu saldırılarının yanında, Kara Boğdan üzerine sefer yapmak için hazırlık yapmalarından dolayı Osmanlı İmparatorluğu, ilkbaharda Monarşi üzerine sefer yapılmasına karar vermiştir. (MD., 5/491, 492, 493, 494, 497) Osmanlılar 1566 yılının ilkbaharında sefer hazırlıklarına başlamıştır. Bunun için Budin ve çevresindeki kalelerdeki 22, 18, 16, 14, 11 vukiyyelik güller atabilen top ve şaykaların tespit edilmesi ve bu topların levazımâtının durumu hakkında tespitler yapılması istenmiştir. (MD., 5/566) Ardından sınır bölgesindeki askeri yapıların tamiri gerçekleştirilmiştir. (MD., 5/586)

II. Maximilian, Erdel Prensi János Zsigmond'un (1540-1571) Blaj Menhar ile mücadelesi sırasında zapt ettiği kalelerin, babası I. Ferdinand zamanından beri Osmanlılar ve Habsburg arasında var olan antlaşmaya aykırı olduğunu belirtmiştir. (MD., 6/779) Osmanlılar, Erdel Prensi János Zsigmond Zápolya'ya Bana (Baia Mare) Kalesi kendisinde kalmak şartıyla aldığı diğer kaleleri Habsburglara geri vermesi hususunda bir name göndermiştir. II. Maximilian'ın diğer isteği olan Bebek Ferenc'in - Ferenc'in oğlu György Bebek 1562 yılından beri İstanbul'da Osmanlı esaretindeydi-serbest bırakılma isteğini yerine getirmemiştir. Çünkü János Zsigmond, Bana (Baia Mare) Kalesi dışında Habsburglardan aldığı kaleleri geri verirse, Bebek de Zsigmond'a

¹¹⁴ Bu kale Arad veya Lipova beylerine bağlanmak yerine havâss-ı hümayuna katılmıştır. Bk.: (MD., 6/1233, 1257)

gönderilecek, Zsigmond bu Bebek Ferenc'i serbest bırakarak, Bebek'in kalelerini Habsburglara verdiği kalelere karşılık almış olacaktı. (MD., 6/738)

Osmanlılar Habsburgların Erdel'deki faaliyetleri hakkında Erdel Prensi ve Budin Beylerbeyi'nden farklı haberler almışlardır. Budin Beylerbeyi Monarşi'nin ahidnameye uygun hareket ederek birliklerini Kaşa'ya (Kosice) geri çektiğini bildirirken Erdel Prensi Monarşi'nin Erdel'e geri gelip daha önce ele geçirdiği üç kaleden birini aldığı ve ikisini de kuşattıklarını bildirmiştir. (MD., 5/649) Bu haberlerden sonra 1566 yılının başında Habsburglar, Georg Hossutati'yi elçi olarak göndermiş ve Pâncota (Pankota), Munkacs (Mukaçeve), Hust (Khust), Sathmar ve Krupa kalelerinin geri verilmesini istemiştir. Bunu kabul etmeyen I. Süleyman, Tokaj'ı geri isteyip yıllık haracın derhal ödenmesini talep etmiştir. (Zinkeisen, 2011, C.II, s.649) Sonuç alamayınca elçiye zindana atarak Habsburglara karşı savaş hazırlıkları başlattı. (MD., 5/650) Osmanlı yönetimi, Temeşvar Beylerbeyi'nin Pankota Kalesi civarındaki üç kalenin kuşatma isteğini, kış şartlarında askerin yıpratılmaması ve ilkbaharda sefere çıkılacağından dolayı uygun görmemiştir. (MD., 5/954)

Erdel'de Osmanlı-Habsburg mücadelesi devam ederken, Osmanlılar düşmanın dikkatini başka yerlere de çekerek gücünü bölmek istemişlerdir. Bu bağlamda Bosna Beylerbeyi Mustafa Paşa'ya ve Zaçesne, Klis, Požega sancakbeylerine sınırın muhafazası için kendi sancakları içinde bulunan kalelerde gerekli olan asker ve mühimmatı sağlamaları, Monarşi ile yeni antlaşma yürürlüğe girinceye kadar eski antlaşmaya riayet etmeyip Bosna serhaddinde düşman saldırısı olursa karşılık vermelerini istenmiştir. (MD., 6/823, 941, 967) Osmanlılar bir yandan Sava Nehri ile Adriyatik Denizi arasındaki bölgeyi güvence altına alırken bir yandan Habsburgların Erdel topraklarındaki oyalanmasını fırsat bilerek Hırvat ve Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgelerine akınlar gerçekleştirerek hâkimiyet sahasını genişletmeye çalışmıştır. Dolayısıyla Osmanlı birlikleri Karinya bölgesine akınlara başlamıştır. Nikola IV. Zrinski'ye ait Krupa'yı ve daha sonra Novi'yi ele geçirmişlerdir. (MD., 6/1237, 1378) Novi (Nova) ve Krupa kaleleri ele geçirildikten sonra Hersek Sancağı'na bağlanmıştır. Hersek Sancakbeyi Yunus Paşa Nova Kalesi'ni tamir ettirmiştir. Bu kalenin tamir ihtiyaçları için kazma, kürek gibi malzemeler ve ustalar Dubrovnik'ten gönderilmiştir. Ayrıca kalenin tamiri için Hersek sancağı ve kadılarına yeteri kadar adam gönderilmesi emredilmiştir. (MD., 6/1144, 1146) Bunun

yanında Kostajnica Kalesi tamir edilerek, kale dizdarlığına Travnik Kalesi kethüdası Yakub Bey tayin edilmiştir. (MD., 6/1046)

Krupa Kalesi'nin fethinden sonra Zirinski, Bosna Beylerbeyine “*O kale bize tâbi değil, ne yaparsanız yapın.*” şeklinde bir mektup yazmıştır. (MD., 5/270) Osmanlılar, Zirinski oğlunun Krupa Kalesi hakkında söylediklerine karşın Klis Sancakbeyi'nden düşmana karşı tedbirli olmasını, düşmanın o taraftaki niyetlerini araştırmasını, ahitnameye aykırı iş yapmamasını, o taraftan bir saldırı olursa karşılık vermesini istemiştir. Ayrıca Klis Sancak Beyliği'ne solkol Alaybeyi Hüsrev Paşa tayin edilmiştir. (MD., 5/536)

Habsburgların Krupa ve Kostajnica (Kostaniçe) kalelerine geri almak için Lublan (Ljubljana) Kalesi'nde hazırlık yapmasından dolayı Osmanlılar da Klis, Zaçesne, Požega ve Avlonya sancakbeyleri ile sağ garib yiğitleri bölüğü ağasını düşman saldırısına karşı Bosna Beylerbeyi'nin yanına yardıma göndermiştir. (MD., 5/87) Bosna Beylerbeyinden Monarşi topraklarına casuslar göndererek, düşmanın niyeti ve hareketleri hakkında bilgiler öğrenip, mühimmat eksikliğini Belgrad'tan tamamlaması emredilmiştir. (MD., 5/100) Bütün bunlar olurken, Hırvat birlikleri Pakrac Kalesi'ne saldırmışlardır. (MD., 5/465)

Habsburg Monarşi'nin sınır birlikleri, 1543 yılından sonra Sigetvar Kalesi'nden sık sık Osmanlı hâkimiyetindeki bölgelere akınlar düzenlemişler ve buralardaki çetecilik faaliyetlerini yoğunlaştırmışlardı. Kalenin hem stratejik konumu hem de tehdit yuvası haline gelmesi, Budin Beylerbeyi Toygun Paşa komutasındaki sınır birliklerinin 1555 ve 1556 tarihlerinde iki kez Sigetvar'ı kuşatmasına sebep olmuştur. Yalnız Osmanlı birlikleri bu kuşatmalarda sonuç alamamıştır. Bu başarısızlıkların üzerine I. Süleyman, Macar topraklarına bir sefer hazırlığı başlatacağını Şubat 1566 (Recep 973) tarihinde bildirmiştir. (David, 2009, s.157) Osmanlı yönetimi, Habsburglar üzerine yapacakları bu sefere “*inayet-i hak ile sunud-ı muvahhidin ile varup bir vechile haklarından*” gelmek için çıktıklarını söylüyorlardı. (MD., 5/1476) Selânikî Mustafa Efendi, Habsburgların 1565 yılında otuz beş bin kuruşluk haracı getirmediikleri ve Göle,

Temeşvar ve Sigetvar'ı tamir ettirdiklerinden dolayı sefere çıkıldığını belirtmiştir.¹¹⁵ Tüm hazırlıklar yapıldıktan sonra ordu-yi hümayun 1 Mayıs 1566 (11 Şevval 973) tarihinde İstanbul'dan hareket etmiştir. (Selânikî Mustafa Efendi, 1999, C.I, s.11)

Budin Beylerbeyi Arslan Paşa komutasındaki Osmanlı birlikleri ilk önce bir hafta Palota'yı kuşattı. Bu kalenin yardımına giden Eck von Salm komutasında dört bin kişilik Habsburg birliği Palota'nın muhasarası kalktığı için Tata ve Vespem kalelerine yönelerek, buraları ele geçirmişti. Habsburg birliklerinin çoğunluğu ise Estergon'a saldırmak için Komorn Kaptanlığı'nda toplandı. (Selânikî Mustafa Efendi, 1999, C.I, s.25-26; Jorga, 2009, C.III, s.61) Bu sırada Pertev Paşa komutasındaki Osmanlı birlikleri Temeşvar Sınır Bölgesi'nde bir göl içinde ahde aykırı inşa edilen ve beş bin nefer tarafından korunan Göle Kalesi'ni kuşattı. (Selânikî Mustafa Efendi, 1999, C.I, s.12-13) Osmanlılar, Göle kuşatmasını kolaylaştırmak için Budin'den beş yüz yeniçeri,¹¹⁶ Segedin, Hatvan birlikleri ve yüz gönüllüyü Solnok'a tâbi Koroşmarta Palankası'nın muhasarasına tayin etti. (MD., 5/1410, 1411, 1412, 1427) Göle Kalesi'ni top ile döverek alamayacaklarını, Yanova ve Lagoş kalelerini top ile döverek alabileceklerini düşünüyorlardı. (MD., 5/1731) İki aylık bir kuşatmadan sonra Osmanlı kuvvetleri Göle Kalesi'ni ele geçirmişler, ardından Yanova ve Vilagosvar'ı (Lagoş) fethetmişlerdir. (MD., 5/1215) Solnok Sancakbeyi Hasan ise Tokaj Kalesi'ni başarısız bir kuşatma gerçekleştirmiştir. (Jorga, 2009, C.III, s.61)

Osmanlıların Erdel'deki bu fetihleri üzerine Habsburg Monarşisi, Askeri Sınır Bölgesi'ni yeniden düzenlemek zorunda kalmıştır. 1552 yılında Solnok'un ardından 1566 yılında Göle'nin (Gyula) düşmesinden sonra Tisa Nehri'nin doğusundaki bölgeler

¹¹⁵ Gökbilgin, Sigetvar seferinin sebeplerini; Monarşi'nin iki sene üst üste vergisini vermemesi (60.000 duka), Erdel'in Osmanlı-Habsburg barışına aykırı olarak Szatmár Bölgesi'ne saldırarak birçok kaleyi ele geçirmesi, Monarşi'nin Szatmár Bölgesi'ni geri almak için Tokaj Kalesi'ni ele geçirmesi, sadrazamlığa Sokullu Mehmed Paşa'nın gelmesi, Osmanlıların Hırvat sınırında Krupa ve Novi kalelerini alması, Sigetvar birliklerinin Osmanlı topraklarına sık sık tecaüzlerde bulunması olarak belirtmiştir. Bk.: (Gökbilgin, 1966, s.1-14)

¹¹⁶ Budin'in kendi muhafazı için yeniçeri sayısının yetersiz olacağından Budin'den dört yüz yeniçeri, Tata fârislerinden otuz, Peşte fârisleri ağalıklarının her birinden kırkar nefer görevlendirilmiştir. Budin muhafazası için kalan doksan altı yeniçeriye ek olarak hisar erenlerinden ve silah kullanabilenlerden iki yüz yeniçeri yazılarak görevlendirilmiştir. Bk.: (MD., 5/1643)

Osmanlı hücumlarına açık hale gelmiştir. Son gelişmeler, bu bölgelere tehlikenin sadece Osmanlılardan gelmediğini, Erdel Prenslığı'nın de tehlikeli olduğunu göstermişti. Dolayısıyla, Tokaj ve Szatmár geri alındıktan sonra Yukarı Macaristan Sınır Bölge Başkaptanlığı'nın Erdel Prenslığı'ne bitişik sınırında yeniden bir düzenleme yapılmıştır. 1566 tarihinde oluşturulan Transtisa Sınır Bölgesi veya Szatmár Sınır Kale Başkaptanlığı (*Obrist zu Sakmar samt Zugehörigen Ortflecken Jenseits der Theiß, Supremus Capitaneus Zatmariensis et Partium Transtibiscanarum*) Kálló, Kisvárd, Ecsed ve Szatmár sınır kaleleri ile Tisa'nın doğusundaki Szabolcs, Szatmár, Ugocsa ve Bereg idari bölgelerden sorumlu oldu. Bu başkaptanlık doğrudan Osmanlı akınlarına karşı kurulmamış, Osmanlı vassalı ve bir Hristiyan prenslik olan Erdel'den gelecek saldırıları karşı örgütlenmiştir. Bu başkaptanlığın yeni müdafaa düzeni içindeki öneminden dolayı 16. yüzyıldaki komutanlarının çoğu Alman soylu ailelerinden atanmıştır. Ayrıca Tisa Nehri ötesinde Nagykálló, Kisvárd, Ecsed gibi küçük kalelerden oluşan bir koruma alanı ile örtülmüştür. (Pálffy, 2000, s.48; Pálffy, 2012, s.45; Pálffy, 2017, s.32)

Osmanlılar, Sigetvar Seferi sırasında bir yandan Hırvat topraklarına akınlar yapılması için Bosna Beylerbeyi Mustafa'ya, Turhanlu'ya bağlı sol kol akıncı beyleri, Klis, Pakriç ve Požega beyleri ile birlikte Hırvat topraklarına akınlar düzenlemesi emretmiştir. Bu akınlar daha çok Hırvat bölgelerindeki Habsburg birliklerinin toplanma bölgelerine yapılacaktı. (MD., 5/1549, 1550, 1551) Lakin II. Maximilan'ın Yanık Kalesi yakınlarında tabur kurma fikrine karşılık askerlerin Hırvat bölgelerinin içlerine akınlar yaparak yıpratılmasının uygun olmamasından dolayı¹¹⁷ bu birlikler orduya katılacak, Klis ve Bosna taraflarının Habsburglara karşı muhafazasını Klis Sancakbeyliği yapacaktı. (MD., 5/1723) Fakat Habsburgların İstolni Belgrad üzerine hareket etmesinden dolayı Bosna Beylerbeyi'nin kendi bölgesinin güvenliğini sağladıktan sonra orduya dâhil olması bildirildi. (MD., 5/1768) Bosna'nın güvenliği için yüz elli sipahi bırakıldı¹¹⁸ ve bunlara gerektiğinde Pakric Sancakbeyi destek verecekti. (MD., 5/1793,

¹¹⁷ (MD., 5/1715)

¹¹⁸ (MD., 5/1927, 1928)

1974) Böylece Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinden gelecek saldırılara karşı da önlem alınmış oldu.

I. Süleyman'ın başındaki Osmanlı ordusunun ilk niyeti, Eğri Kalesi'ni almaktı. Fakat yoldayken Nikolas Zrinski'nin Sikloş'ta Osmanlı birliklerine karşı önemli bir başarı elde etmesi ve Süleyman'ın eski çaşnigirbaşısı olan Tırhala Sancakbeyi Mehmed Paşa'yı öldürmesi üzerine ordunun yönü Zrinski'ye yani Sigetvar'a çevrildi.¹¹⁹ Ordunun sefer yönü olarak Sigetvar'ı seçmesinde başka etkenler de vardı. (Selânikî Mustafa Efendi, 1999, C.I, s.22-23) Örneğin Habsburgların elinde bulunan Sigetvar ve Bobofça kalelerinin etraflarında bulunan köyler hem Monarşi'ye hem de Osmanlılara vergi veriyordu. Lakin Sigetvar ve Bobofça kalelerinin hasmane tutumu sebebiyle bölgede timarları olan Osmanlı reayası tımarlarına gidemiyordu. Bundan dolayı Osmanlı ekonomisi olumsuz etkileniyordu. Bu olumsuzluk ise iki kalenin Osmanlı hâkimiyetine girmesi ile ortadan kalkabilirdi. (MD., 5/665) Bu bağlamda Osmanlı birliklerinin, Sigetvar'dan sonra ilk iş olarak Bobofça'yı alması tesadüfî değildi. (Selânikî Mustafa Efendi, 1999, C.I, s.38-39)

Osmanlı birlikleri, 1566 yılının Ağustos ayının başında oldukça iyi bir savunma noktası hâline getirilen Sigetvar Kalesi'nin¹²⁰ önüne geldiler. Kale, bir aylık kuşatmadan sonra Osmanlılara boyun eğdi.¹²¹ Osmanlıların Sigetvar'ı ele geçirmeleri, Habsburgların Transdanubian Başkaptanlığı'nın işlevini yitirmesine sebep olmuştur. Kalenin kaybı Balaton Gölü'nün güneyindeki kalelerin ve bunun sonucunda Viyana'nın tehlikeye düşmesine yol açmıştır. Ayrıca kalenin coğrafi konumundan dolayı Steiermark'ın doğu sınırı ve Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi her zamankinden daha fazla tehdit altına

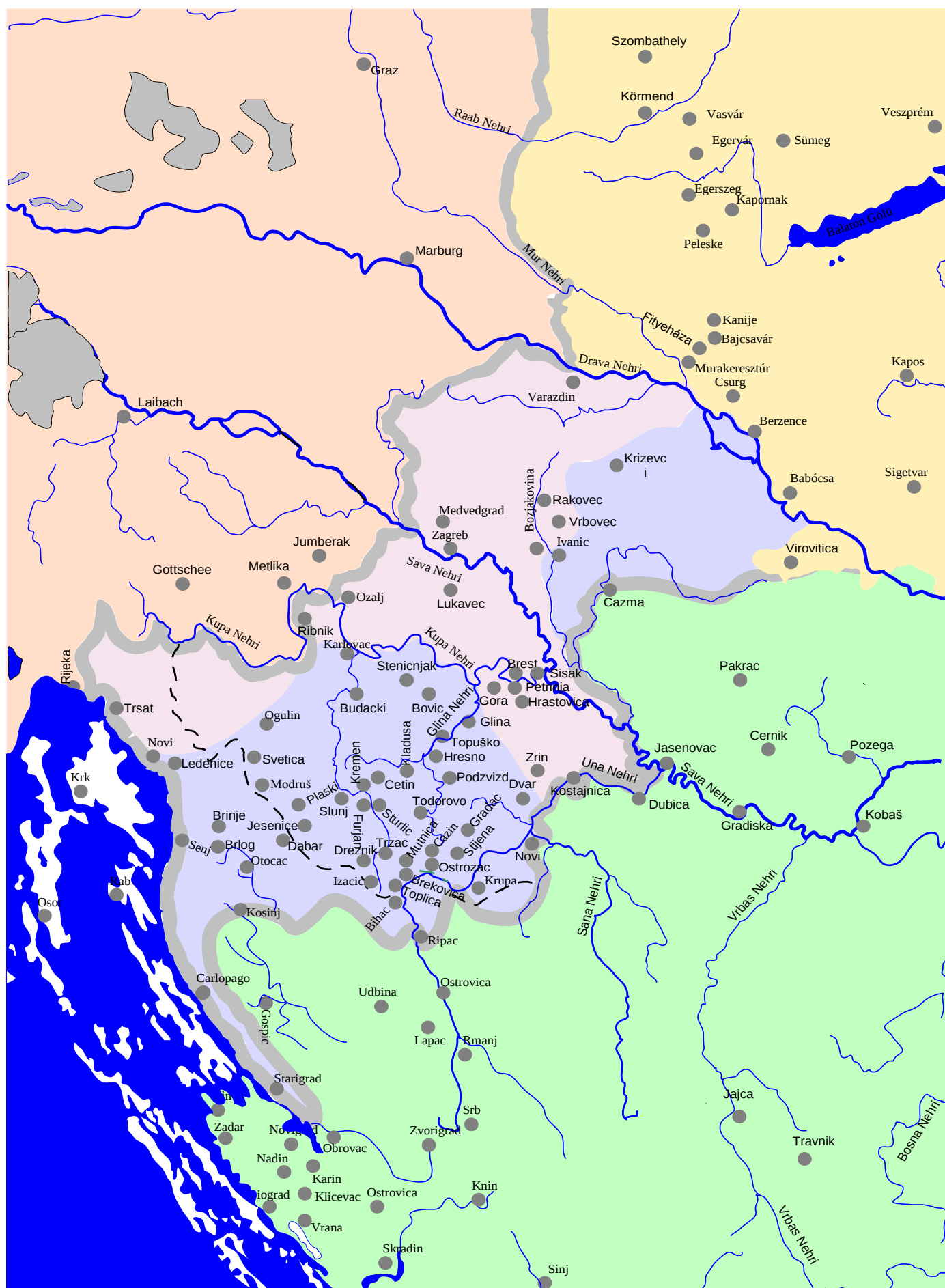
¹¹⁹ Feridun Ahmed Bey, I. Süleyman'ın ordusuyla ilk önce Sigetvar'a yöneldiğini, daha sonra Ösek'te köprü kurulmasını beklemek için yeterli zaman olmadığı için Eğri'ye doğru ilerlediğini belirtmiştir. Bu bağlamda, Eğri'nin alınması için Pertev Paşa yüzünü Göle Kalesi'ne çevirmiştir. Yalnız Budin Beylerbeyi Arslan Paşa'nın başarısız Polata kuşatmasından sonra Osmanlı birlikleri tekrardan Sigetvar'a doğru dönmüşlerdir. Bk.: (Feridun Ahmed Bey, 2012, s.102-105)

¹²⁰ Selânikî Mustafa Efendi, Sigetvar Kalesi'ni görenlerin “*Ey bâr-i Hudâ buna insân niçe zafer bula*” diyerek hayran kaldıklarını bildirmiştir. Ayrıca casusların kalenin ele geçirilmesinin ne kadar zor olduğunu “*Ziruncuk (Zrinski) bu kal'ayı eyle yapmadı ki Türk bunu ala-bile*” şeklinde ifade ettiklerini belirtmiştir. Bk.: (Selânikî Mustafa Efendi, 1999, C.I, s.28)

¹²¹ Sigetvar seferinin tafsilatlı anlatımı için bk.: (Feridun Ahmed Bey, 2012; Selânikî Mustafa Efendi, 1999, s.15-24, 24-44)

girmiştir. Gyula'dan sonra Sigetvar'ın kaybedilmesiyle, Osmanlıların Balaton Gölü'nün güneyindeki kalelerin art kısımlarından vergi toplamasına engel olacak güçlü bir nokta kalmamıştır. Böylece Habsburgların Macaristan topraklarındaki hâkimiyeti Poszony ve Komarom arasına çekilerek, küçülmüştür. (Pálffy, 2000, s.39-40) Bu sefer sırasında Somogy ve Békés (Bekeş) kontluklarıyla Nagykunság Bölgesi'nin de içinde bulunduğu geniş arazi Osmanlı yönetimine girmiştir. Bu kadar geniş bir toprağın Kraliyet Macaristanı'nın hâkimiyetinden çıkması aynı zamanda gelirlerinin azalmasına ve Askeri Sınır Bölgesi'nin idamesi için Monarşi'nin merkezi hazinesinin yükünün artmasına sebep olmuştur. (Ágoston, 2013(d), s.252-253; Ágoston, 2013(c), s.217) Bu bağlamda Viyana Saray Cenk Divanı, 1566 yılında Transdanubia'nın güneyinde Kaniye ve Çevresindeki Sınır Kaleleri Başkaptanlığını (*Obrist in Kanischa und Zugehöriger Grenzfestungen*) Mur ve Drava nehirleri ile Balaton Gölü arasında örgütlemiştir. Kaniye ve çevresindeki sınır kaleleri başkaptanlığına Ferenc Tahy 1566 yılında atanmıştır. Tahy daha önce, Transdanubian Bölge Başkaptanlığı (1553-1554 yılları arasında) görevini yürütmüştür. (Pálffy, 2000, s.45) Ayrıca Sigetvar ile birlikte Gyula'nın da düşmesi Aşağı Macaristan Bölge Başkaptanlığı'nın düşüşünü işaret etmektedir. (Pálffy, 2000, s.39)

Harita IV: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (1550-1566)

3. BÖLÜM: SINIR BÖLGESİNİN STABİLİZASYONU ve TUMTURAKLI EGEMENLİĞİ (1568-1608)

3.1. ASKERİ SINIR BÖLGESİ'NİN İDARİ/ASKERİ BÖLÜMLENMESİ

Sigetvar Kalesi'nin alınmasından önce ölen I. Süleyman'ın yerine oğlu II. Selim tahta geçmiştir. Osmanlı ordusu bu ölümden ve kışın yaklaşmasından dolayı Belgrad'a doğru hareket etti. (Emecen, 2009, s.416) Ordunun geri dönüş yolunda Sathmar ve Marmaros bölgesinde, özellikle Georg Bebek'in Habsburg tarafına geçmesi ile Zápolya ve II. Maximilan arasında önemli çatışmalar yaşandı. Lazarus Freiherr von Schwendi, Munkacs'i (Mukaçeve) geri alırken Hust'a (Khust) başarısız bir kuşatma gerçekleştirdi. Schwendi, yardımcı Türk birliklerinin gelmesinden dolayı Kosice'ye çekildi. Bu çekilme sırasında Erdel Prensi, Nagy-Banya ve Kövar'ı ele geçirdi. (Jorga, 2009, C.III, s.64-65) Eğri Piskoposu Anton Verantius, Steiermarklı Christoph Teussenbach ve Hollandalı Albert von Wyss, II. Maximilian'ın elçileri olarak 13 Temmuz 1567 (6 Muharrem 975) tarihinde İstanbul'a geldiler.(Feridun Ahmed Bey, 2012, s.265-266, 270-278) Pişkeş olarak 44.932 kuruşu, 13 Eylül 1567 (9 Rebiyülevvel 975) tarihinde teslim etmelerinden sonra görüşmeler başladı. (MD., 7/2725) II. Maximilian, Babocsa (Babuca) ile Berencs'in yıkılmasını ve Erdellilerin ele geçirdiği bazı yerleri geri istemesine karşılık II. Selim ise Polata, Tata, Vespem ve Eğri'yi topraklarına katmayı hedefliyordu. Karşılıklı bu isteklerden dolayı görüşmeler uzadı ve Habsburg elçileri yedi kez padişahın huzuruna çıkmak zorunda kaldılar. (Feridun Ahmed Bey, 2012, s.278-283, 283-284, 287-292, 292-294, 356-359, 359, 372-373, 379-383; Zinkeisen, 2011, C. II, s.656)

Habsburg elçilerinin büyük uğraşları sonucunda, II. Maksimilian'ın yıllık “30.000 *altın harâc irsâl eylemek*” şartıyla, barışı sekiz yıllık uzatma isteği kabul edildi. Bu ahidnâme-i hümayun Atebe-i ulyâ müteferrikalarından İbrahim ile gönderilmiştir. (MD., 7/2729) Antlaşma, 17 Şubat 1568 tarihinde sekiz yıllığına yapıldı. Avusturya Arşidükünün Erdel topraklarına tecavüz etmemesi, sınır bölgesindeki Bana, Erdöd ve Çehvar adlı kaleleri tamir ettirmeksizin olduğu gibi bırakması istenmiştir. Erdel

tarafından sınır bölgesinde kale ve palanka yapılmayacağı konusunda söz verilmiştir. Bundan dolayı Bebekoğlu tarafından yaptırılan palankaların yıktırılması ve yeni kale, palanka gibi askeri yapıların yapılmaması istenmiştir. (MD., 7/2731) Osmanlı yönetimi bundan dolayı serhadde olan sancakbeylerine ahitnameye aykırı herhangi bir hareket yapmaktan sakınmalarını ve züamâ, erbâb-ı timar vs. neferâta da bu konuda gereken uyarıları yapmalarını, martolos ile levend taifesini gereği gibi zapt etmelerini, aksi takdirde ahde aykırı vukû bulacak her türlü hareketten sorumlu olacaklarını bildirmiştir. (MD., 7/1080, 1081)

İmparator II. Maximilian, 1568 Edirne Antlaşmasından sonra Osmanlılar ile büyük ölçekli bir mücadeleye girişmediği gibi, Türklere karşı yapılacak ortak Hristiyan oluşumlarının hiçbirine katılmamıştır. Osmanlılar ise, 1568-1575 yılları arasında, Fülele-Somoskő arasındaki Ajnácskő ve çevresine (1571), muhkem bir kale olan Bihaç'a başarısız bir kuşatma (1571) yapmalarının dışında Macaristan ve Hırvatistan topraklarına akınlar gerçekleştirmemiştir. (Hötte, 2014, s.71) Sınır bölgesindeki küçük mücadelelerin dışında iki siyasal güç aralarındaki barışı bozmamak için büyük çaba sarf etmişlerdir. 1574 yılında II. Selim'in ölmüyle tahta çıkan III. Murat mevcut antlaşmayı onaylamış, fakat buna rağmen Osmanlılar Budin, Arad, Temeşvar ve Belgrad'dan seferlere başlamışlardır. Bu seferlerden birinde Osmanlılar, Krupa'nın kuzeyinden ve Una Nehrinin güneyinden karşıya geçip Hırvat topraklarına girmişlerdir. Bu ilerleme sırasında 22 Eylül 1575 tarihinde Radonia Nehri kenarındaki Budački'de, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi başkanı Herbart VIII. Auersperg'in birliklerini dağıtmışlar ve başkaptan bu çatışmada ölmüştür. (Šenoa, 1983) Auersperg'in kafası 9 Aralık 1575 tarihinde bir mızrağa takılıp esirleri ve ganimetlerle birlikte İstanbul'daki Habsburg elçisinin önünde resmigeçitle teşhir edilmiştir. (Gerlach, 2010, C.I, s.255) İmparator II. Maximilian, Osmanlıların 1576 yılındaki bu akınlarına karşılık Töton Şövalyelerini Kaniye bölgesine yerleştirerek Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin güvenliğini sağlamak istemiştir. Fakat Şövalyelerin gönülsüz olması ve II. Maximilian'ın aynı yıl ölmesinden dolayı yapılmak istenen hazırlıklar başarısız olmuştur. (Rothenberg, 1960, s.43)

Osmanlıların Fülele (1554), Sigetvar ile Gyula (1566) gibi önemli istihkâm noktalarını alması, Edirne Antlaşması'ndan sonra Monarşi'nin kendi savunma sisteminde yeni stratejiler üretmesine sebep olmuştur. Bu stratejiler bağlamında 1570'li yıllarının

başında Adriyatik Denizi'nden Erdel'e kadar Hırvatistan-Macaristan birleşik siyasasının topraklarında, ortalama yüz-yüz yimi kaleden oluşan, sınır bölgesi kale başkaptanlıkları oluşturuldu. Adriyatik Denizi'nden Erdel'e doğru bunlar şu şekildeydi:

1. Hırvat Sınır Kaleleri Başkaptanlığı: *Kroatische Grenze* olarak bilinir. Komuta merkezi başlangıçta Bihać'tır. 1579 yılında yeni inşa edilen Karlovac Kalesi olmuştur. Askeri Sınır Bölgesi'nin ilk kurulan askeri-idari bölgesidir. Bu başkaptanlığın bakım ve finansmanını Krain ve Kärnten soyluları sağlıyordu.
2. Yukarı Slavon Sınır Kaleleri Başkaptanlığı: *Slawonische/Windische Grenze* olarak bilinir. Varaždın merkezlidir. 1578 yılından sonra Wendish-Bajcsavár Başkaptanlığı olarak bilinir. Bu başkaptanlığının bakım ve finansmanını Steiermark soyluları sağlıyordu.
3. Kaniye Başkaptanlığı: *Kanischarische Grenze* olarak bilinir. Balaton Gölü'nün güneyindeki veya Balaton Gölü-Drava Nehri arasındaki kalelerin başkaptanlığıdır. Bu görevi 1566 yılına kadar Sigetvar üstlenmiş; Sigetvar'ın kaybindan sonra bu işlevi Kaniye devir almıştır. Kaniye 1600 yılında Osmanlılara geçince ise Körmend merkezli yeni bir sınır savunma birimi oluşturuldu. Kaniye'nin Karşısındaki Başkaptanlık (*Gegenüber von Kanischa Liegende Grenze*) ismiyle yeniden organize edilen bu başkaptanlığın bakım ve finansmanını Steiermark, Macar ve İmparatorluk soyluları sağlıyordu.
4. Györ Başkaptanlığı: *Raaber/Raaberische Grenze* olarak bilinir. Balaton Gölü'nün kuzeyindeki veya Balaton Kalesi ve Tuna Nehri arasındaki kalelerin başkaptanlığı görevini yapmıştır. Viyana'nın korunmasını sağlamıştır. Bu başkaptanlığın bakım ve finansmanını Aşağı Avusturya soyluları ve İmparatorluk sağlıyordu.
5. Maden Kasabalarını Koruyan Başkaptanlık: *Bergstädtische Grenze* olarak bilinir. Tuna'nın kuzeyinde Garam Nehri boyunca uzanan kalelerin başkaptanlığını Léva (Levice) yapmıştır. 1589 yılından sonra bu görevi Uyvar (Érsekújvár) yerine getirmiştir. Bu başkaptanlığın bakım ve finansmanını Bohemya ve Moravyalı soylular sağlıyordu.
6. Košice/Kassa Başkaptanlığı: *Oberungarische Grenze* olarak bilinir. Yukarı Macaristan Başkaptanlığı olarak da bilinir. 1554 yılında Košice komuta merkezi olmuş, bu tarihten sonra Košice/Kassa Başkaptanlığı olarak anılmıştır. Bu

başkaptanlığının bakım ve finansmanını Macar, Silezya ve İmparatorluk soyluları sağlıyordu. (Pálffy, 2012, s.43-44; Pálffy, 2002, s.116)

3.2. İKİ SAVAŞ ARASINDA OSMANLILARIN HIRVAT SINIR SAVUNMASI İÇİN ALDIĞI ASKERİ ÖNLEMLER (1568-1593)

Coğrafya, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nden Osmanlı sınır bölgesine yapılacak akınların ağırlıklı olarak Krupa Kalesi (*Bosanska Krupa*) ve etrafına yapılmasını zorunlu hale getiriyordu. Bu kaleye giden yol üzerinde tehtidkâr herhangi bir askeri karakol ve yapı bulunmaması, kalenin Hırvat sınırının doğal hattını oluşturan Una Nehri'nin aşağı kısmında yer almasından dolayı kale saldırıya açık hale geliyordu. Čazin'den çıkan Habsburg birlikleri kolayca kaleyi kuşatma altına alabilirdi. Krupa Kalesi'nde süvari birliğinin az olması da bu bağlamda önemlidir. Dolayısıyla Osmanlılar, 1567 yılında Kamengrad Kalesi'nden elli nefer beşlüyü Krupa Kalesi'ne aktarmıştır. Böylece kaledeki süvari sayısını arttırarak kalenin muhafazasını güçlendirmiştir. (MD., 7/137)

Osmanlı İmparatorluğu'nun Hırvat hududunun karşısındaki almış olduğu savunma önlemlerine rağmen, Monarşi'nin Hırvat yerel birliklerinden üç bin kişilik bir grup, Bihać Kalesi üzerinden Udbina Kalesi'ne 1570 yılının kış aylarında saldırmıştır. Kaleyi yakmak isteyen Habsburg birlikleri, çevre kalelerin neferlerinin yardımı sayesinde geri püskürtülmüştür. Habsburg birliklerinin sekizi esir edilmiş, diğerleri kaçmıştır. Kış mevsiminden dolayı bunların peşinden gidilmemiştir. (MD., 12/224) Klis serhadine yapılan kış saldırısından sonra ilkbahar ve yaz aylarında beliren saldırı ihtimalinden dolayı Klis Sancağı'nın birlikleri hazır bekletilmiş,¹²² Bosna Sancağı'ndan üç yüz nefer alaybeyi komutasında silahlı bir şekilde Klis Sancağı'na yardıma gönderilmiştir. (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 9/220, 221) Ayrıca İskendiriye, İzvornik, Dukagin ve Üsküp sancakbeyleri de yardım etmiştir. Düşman tarafından bir hamle olmasa bile haklarında bilgi toplanması istenmiştir. Lakin herhangi bir saldırı gerçekleşmemiştir. (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 932/35, 38, 39, 40, 42)

¹²² (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 16/603)

Osmanlılar yapılan bu saldırıdan sonra, 1570’li yılların başında, Klis Sancağının güçlendirilmesi çalışmalarına yoğunlaşmıştır. 1571 yılının Mart ayının sonunda Klis’in muhafazasında İzvornik (Zvornik) Sancakbeyi sipahileriyle üç aylığına görevlendirilmiştir. (MD., 12/ 253) Ertesi yıl Mart ayı sonlarında Klis Sancağı’nın savunulması için Bosna, Semendire, İzvornik beyleri emrindeki sipahiler ve Silistre’deki cebelü tatar taifesi yardımcı kuvvetler olarak gönderilmiştir. Ayrıca Klis beyine, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi’ne “*küffarın fıkır-i fasid ve hayal-i kasidlerinden daima sahih haber alınması*” için casuslar göndermesi emredilmiştir. (MD., 12/1078, 1079) Bölge kalelerinin mühimmat eksikleri tamamlanmaya çalışılmıştır. Bunun için 1571 Nisan ayı sonunda Temeşvar’dan Semendireye gelen barutun iki yüz kantarı Gradiška (Gradiška) Kalesi’ne, yüz elli kantarı ve sekiz yüz adet gülle ise Nova (Novi) Kalesi’ne hızlı bir şekilde gönderilmiştir. (MD., 12/283)

Klis Sancakbeyi Ferhad Paşa, kendi bölgesinde yakaladığı Zadar Kalesi martolosbaşısından Venediklilerin etvâr ve evzâsı hakkında detaylı bilgi almıştır. Buna göre Hırvat Askeri Sınır Bölgesi’ndeki bazı birliklerin Venedik ile ittifak kurmasının an meselesi olduğu ve müttefiklerin Osmanlı topraklarına saldırma ihtimali olduğu bildirmiştir. Bunun üzerine önceki baharda Bosna, Požega, Semendire’den belirli sayıda cebelü sipahi gönderildiği gibi yine Bosna’dan üç yüz, Semendire’den iki yüz ve İzvornik sancağının tüm sipahileri Klis Sancağına yardıma gönderilmiştir. (BOA, A. {DVNSMHH.d...,18/69, 75, 100; MD., 12/1079)

Habsburglar, 1572 yılında Kostajnica (Kostaniçe) Kalesi’nin etrafındaki kalelerin askerlerine hazırlık yaptırmaya başlamıştır. Habsburgların Osmanlı topraklarına saldırma ihtimaline karşın Kostajnica Kalesi’nin ihtiyacı olan yüz elli kantar barut ve üç adet darbzen topu Semendire beyi tarafından Belgrad’dan tedarik edilmiştir. Bu malzemeler Sava Nehri yoluyla Belgrad’dan çıkıp Gradiška (Gradiška) Kalesi’ne ulaşmış, buradan da Bosna Beyi Hasan adam gönderip aldırılmış, Kostajnica Kalesine teslim ettirmiştir. (MD., 12/1192, 1193) Bosna Paşası, livasında bulunan bazı kaleler

için ayrıca iki yüz kantar barutu Belgrad Kalesi'nden tedarik etmiştir. (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 19/597)¹²³

Osmanlı İmparatorluğu sınır bölgesindeki kalelerde konuşlandırdığı birlikler sayesinde hem savunmasını kuvvetlendiriyor hemde Monarşi topraklarına yapacağı akınlar için askeri bir güç sağlamış oluyordu. Bundan dolayı Habsburg Monarşisi, 1577 Haziran ayında sınır birlikleri komutanlarından kendilerinin sorumlu olduğu idari bölgelerinin karşısındaki Osmanlı kalelerinin askeri güçleri hakkında bir rapor istemiştir. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi komutanı Auersperg Baronu İvan Vajkard hızlı bir şekilde hazırladığı ilk raporu “*Hırvat Askeri Sınır Bölgesi önünde duran Türk bölgeleri ve kaleleri*” ismiyle göndermiştir. Bu rapora göre Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin karşısında Osmanlılar, 3.700'lik bir birlik bulundurmaktadır. Bu birliklerin 2.060'ı piyade, 1.590'u süvari, 50'si martolostu. Kostajnica'da süvari sayısı piyade sayısının iki katı olurken, Novigrad ve Bunić'de ise süvari ve piyade sayılarında bir eşitlik söz konusudur. Martalos ise sadece Kostajnica'da görülmektedir. En çok askerin bulunduğu kale Udbina ve Krupa'dır. Bu iki kale aynı zamanda en çok süvarinin bulunduğu kalelerdir. Osmanlılar ile Habsburglar bu sırada birbirlerine karşı hemen hemen eşit sayıda birlikleri sınırlarında konuşlandırmışlardır. (MSHSM-SHK, C.I, m.XXVII/s.44)¹²⁴

¹²³ Serhat kalelerine teslim edilen barutun miktarını yazıyla saptamak için defter tutuluyordu. Bunun yanında teslim edilen kalenin toprak kadısının siciline de işleniyordu. Bundan başka, barut teslim edilirken kalenin dizdarına, kethüdasına, müstahfızlarına iyi korunması ve telef edilmemesi konusunda sık sık uyarılarda bulunuluyordu. Bk.: (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 19/598)

¹²⁴ Bu belgede (MSHSM-SHK, C.I, m.XXVII/s.44) Osmanlı İmparatorluğu'nun Adriyatik Denizi ile Erdel arasındaki sınır bölgesinde konuşlandırdığı askeri gücün bir listesi verilmiştir. Biz sadece Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin karşısında kalelerin listesini nicel ve nitel olarak değerlendirmeye aldık.

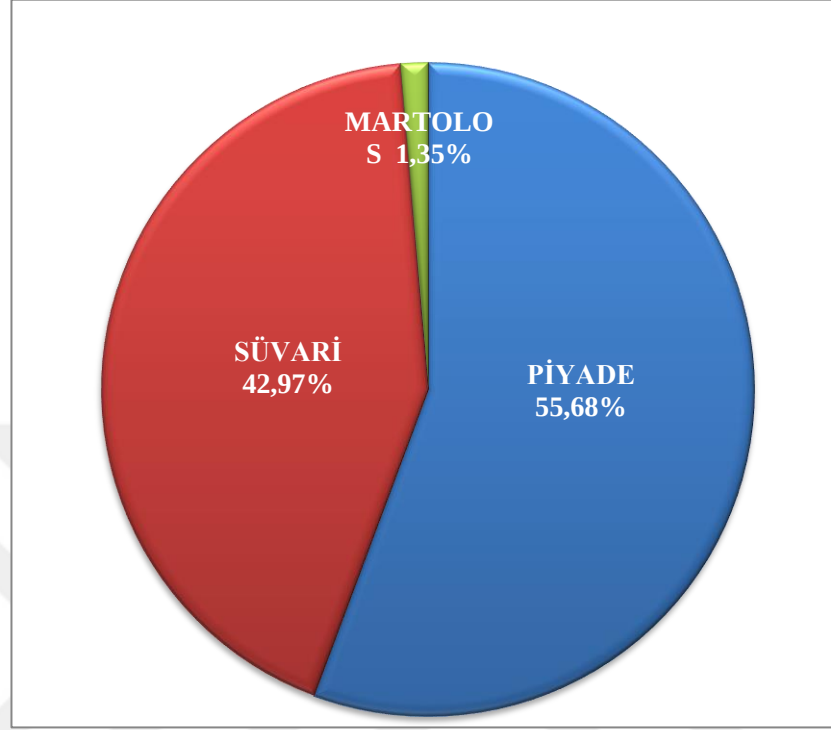
Tablo VII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Karşısında Yer Alan Osmanlı Kalelerindeki Asker Sayısı: I. Rapor (1577)¹²⁵

Kaleler	Süvari (Pfärdt)	Piyade (Fuessknecht)	Martolos	Toplam
Krupa (Krup hat)	300	400	-	700
Bužim (Busin)	50	130	-	180
Cazin (Zasin)	50	130	-	180
Kostajnica (Kastanowitz)	400	200	50	650
Novigrad (Novigradt)	200	200	-	400
Udbina (Uduwin)	300	500	-	800
Bunić (Wuinitich)	100	100	-	200
Boričevac (Warittschiewitsch)	70	100	-	170
Ostrvica (Osterwitz)	60	150	-	210
Vranograč	60	150		210
Toplam	1590	2060	50	3700 ¹²⁶

¹²⁵ (MSHSM-SHK, C.I., m.XXVII/s.44)

¹²⁶ Arşiv belgesinde (MSHSM-SHK, C.I., m.XXVII/s.44) toplam asker sayısı 3.700'dür. Fakat tek tek verilerin toplamı 3.490'dır. Belgenin verilerinde Vranograč Kalesi'nin 60 süvarisi ve 150 piyadesi büyük ihtimalle yazılmamıştır. Bu bilgiye ise aynı konuda hazırlanan ikinci rapor ile karşılaştırıldığında ulaşmak mümkündür. Bk.: (Ştefanec, 2014, s.214-216)

Grafik I: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Karşısında Yer Alan Osmanlı Kalelerindeki Askeri Grupların Yüzdelik Oranı: I. Rapor

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi komutanı Auersperg Baronu İvan Vajkard'ın gönderdiği bu ilk rapor hızlıca oluşturulduğu için detaylı bilgiler barındırmıyordu. Bunun üzerine Vajkard daha detaylı bir rapor hazırlamak için kalelerdeki Türk askeri gücünü daha derin araştırıp, kesin bilgiler içeren kapsamlı bir rapor hazırlamıştır. Bu raporu “*Hırvat Askeri Sınır Bölgesi yakınında bulunan Türk tahkimatı... Denizden Sava Nehrine kadar...*” başlığıyla, 6 Temmuz 1577 tarihinde göndermiştir. Bu rapora göre Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin karşısında Osmanlı, 3.872 kişilik bir birlik bulundurmaktadır. Bu birliklerin 1.465'i piyade, 1.672'si süvari, 340'ı martolos, 395'i azap birliklerinden oluşmaktadır. Bu rapora, birinci raporda bulunmayan Dubica, Jasenovac ve Gradiška kalelerindeki birliklerin sayısı eklenmiştir. Srb, Unac, Bjelaj ve Lužac için buralara diğer yerlerden 500'den fazla, tek bir voyvoda tarafından idare edilen Uskokların yardıma gelebileceği belirtilmiştir. Ayrıca buraların Türk sınırından uzakta olması, bir başka ifadeyle Türk topraklarının derinliklerinde yer alması sebebiyle sınır bölgesinin içinde sayılmadığı bildirilmiştir. Bunun için buralara Türklerin ve Ulahların yerleştiğini, acil

durumlarda diğer bölgelerden yardımcı Türk birliklerinin geldiği de not düşülmüştür. Rapora göre Udbina en çok paralı süvariye sahip olurken, Kostajnica'daki parasız süvari sayısının çok olması, atların bakımı için azapların sayısına etki etmiştir. En çok asker, Kostajnica, Udbina ve Gradiška kalelerinde konuşlandırılırken; en az asker, Ostrvica Kalesi'nde yer almıştır. (Štefanec, 2014, s.212-214)

Tablo VIII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Karşısında Yer Alan Osmanlı Kalelerindeki Asker Sayısı: II. Rapor (1577)¹²⁷

Kaleler	Süvari (Pfärdt)	Piyade (Fuessknecht)	Martolos	Azap	Toplam
Krupa (Krup hat)	60	100+52 ¹²⁸	40	-	252
Bužim (Busin)	50	*80 ¹²⁹	40	40	210 ¹³⁰
Cazin (Zasin)	50	40 ¹³¹	40	40	170
Kostajnica (Kastanowitz)	70+600 ¹³²	80 ¹³³	40	150	940
Novigrad (Novigradt)	65	*80	80	65	290
Udbina (Uduwin)	280	300	-	-	580
Bunić (Wuinitich)	120	*120	30	-	270
Boričevac (Warittschowitsch)	40	150	-	-	190
Ostrvica (Osterwitz)	30	30	30	-	90
Vranograč	57	143	-	-	200 ¹³⁴
Dubica	50	40 ¹³⁵	-	50	140
Jasenovac	-	50 ¹³⁶	40	50	140

¹²⁷ (Štefanec, 2014, s.214-216)

¹²⁸ Kalenin korunması için ek elli iki piyade var.

¹²⁹ Rakamın başındaki (*) işareti yeniçeri olduklarını gösteriyor.

¹³⁰ İhtiyaç hâsıl olursa Kamengrad Kalesi'nden kırk süvari desteğe geliyor.

¹³¹ Bu piyadelerin tamamı kalenin korunması içindir.

¹³² Altı yüzden fazla parasız süvari olduğu belirtilmiştir.

¹³³ Bu piyadelerin tamamı kalenin korunması içindir. Yetmiş-seksen arası olarak belirtilmiş, bundan dolayı en yüksek seksen rakamı kullanıldı.

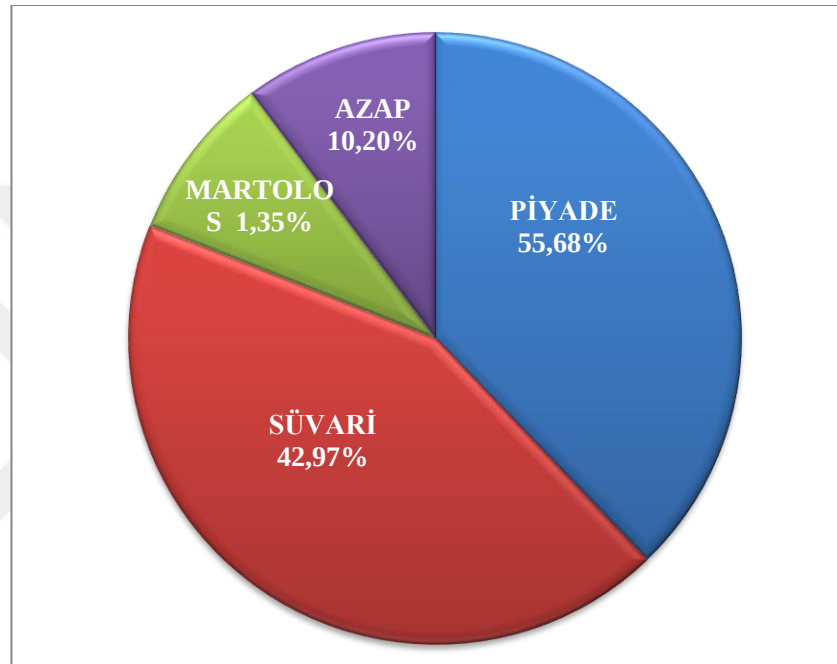
¹³⁴ Süvari ve piyade sayısının toplamı olarak iki yüz rakamı verilmiş; herhangi bir ayırım yapılmadığı için ilk rapordaki süvari-piyade yüzdelik oranı üzerinden hesap yapılarak ayırım yapılmıştır.

¹³⁵ Bu piyadelerin tamamı kalenin korunması içindir.

¹³⁶ Bu piyadelerin tamamı kalenin korunması içindir.

Gradiška	200	200	-	-	400 ¹³⁷
Toplam	1672	1465	340	395	3872

Grafik II: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Karşısında Yer Alan Osmanlı Kalelerindeki Askeri Grupların Yüzdelik Oranları: II. Rapor (1577)

Habsburglar, 1578 yılında sulha muhalif olarak Sedd-i İslam Kalesi'ni zapt etmişlerdir. Bunun üzerine Osmanlılar Monarşi'den bu kaleyi geri istemiştir. (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 34/367) Bosna Beyi'nden de antlaşmaya uygun olarak Avusturya tarafına akın yapması, bölgesindeki “zuama ve erbab-ı tımarı ve sayir neferatı” zapt etmesi istenmiştir. (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 34/536) Aynı yıl Hırvatlar, Klis Sancağı'na bağlı Breznik Kalesi'ne on iki bin asker ve dokuz top ile saldırmışlar fakat başarı sağlayamamışlardır. Sonuçta kendi topraklarına doğru iki konak geri çekilmek

¹³⁷ Süvari ve piyade toplam dört yüz rakamı verilmiş; herhangi bir ayırım yapılmadığı ve ilk raporda burası hakkında bir bilgi bulunmadığı için süvari-piyade sayısının ayırımında eşit davranılmıştır.

zorunda kalmışlardır. Osmanlılar tekrar saldırma ihtimaline karşı Klis serhaddine Hersek ve Bosna serhat birliklerinden yardım göndermiş ve Todorovo ve çevresi ele geçirmiştir. (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 34/633, 634, 635, 641)

Osmanlılar, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin karşısında kalan Bosna bölgesinde askeri düzenlemeler yanında idari ve mali düzenlemeler de yapmıştır. Osmanlılar Bosna bölgesini 1580 yılına kadar Rumeli Beylerbeyliği'ne tabi bir sancak şeklinde idare ederken, 1580 yılından sonra beylerbeylik statüsünde yönetmiştir. Bu bağlamda Bosna, Hersek, Klis, Požega, Orhoviçe, Kırka, İzvornik sancakları Bosna Beylerbeyliği'ni meydana getirmiştir. (Emecen, 1992, s.296) 1583 yılında Kırka Livası'nın gelirleri Klis Sancağı'ndan ayırıp, Kırka livasına ait icmal ve mufassal defterleri tanzim edilmiştir. Daha önce Kırka Livası Klis Sancağı'nın defteri üzerine kayıtlıydı. Kırka Livası her sene Klis Sancağı üzerinden senelik altmış bin akçe gelir getirmekteydi. (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 49/261) Bunun yanında Klis Livası'nda bulunan züema ve erbab-ı timar ve diğer reayaların ürünlerini Habsburg kalelerine satmasından dolayı livada kıtlığa sebep oluyorlardı. Osmanlılar bu kişilerin terekelerini bundan sonra sınırın diğer tarafında satmamaları için sert önlemler almışlardır. (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 49/295)

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nden altı-yedi bin civarındaki süvari ve piyadeden oluşan Habsburg birlikleri, 1584 yılının Eylül ayının ilk günlerinde (992 yılının Şaban'ın evahirinde) Bosna'daki Liska (Leska/Limolas) sahrasına gelip Ritve Kalesi'ni ihrak ve reayanın emvalini garet etmişlerdir. (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 55/35) Daha sonra beş bin süvari ve iki bin yedi yüz tüfenk-endaz piyade ile Karlovac Kalesi yakınında hazır olup Bosna serhaddindeki Novi (Nova) kalesine taarruz etmeyi planlamışlardır. Düşmanın taarruza geçme ihtimaline karşı Osmanlılar, Bosna Eyaleti birliklerinden düşmanın "*istizanı üzerine müdafaa hususunda dakika fevt*" olunmamasını istemiştir. Habsburg birlikleri ilerleme sırasında Osmanlı birliklerine rast gelmişler, vuku bulan müsademedede hayli telefata vermekle beraber birliklerini bozmayıp Bosna ve Pakrač sancakları sınırına gelip tekrar taarruza geçmeyi düşünmüşlerdir. Bunun üzerine bölgeye gelen Pakrač, İzvornik, Alacahisar, Semendire, Sirem, Üsküp ve Avlonya sancak birliklerinin yardımıyla bi'l-ittihad memleketin muhafazası sağlanmıştır. Bu gelişmeler ışığında Osmanlılar, Todorovo'nun yukarı kesimlerine akınlarını

yoğunlaştırmış ve Topusko-Slunj arasındaki bölgenin Budački'ye doğru olan kısmını ele geçirmiştir. (BOA, A.{*DVNSMHM.d...*, 55/78, 79) Osmanlılar bu akınların yanı sıra 1584 yılında Krupa ve Yenipazar'ı sancak haline getirerek, Bosna Beylerbeyliği'ne bağlamışlardır. (Emecen, 1992, s.296) 1584-1590 arasında Osmanlı-Hırvat sınırı stabile şekilde kalmıştır.

Osmanlıların Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi tarafındaki uç noktaları Požega ve Pakrač sancaklarıdır. Bundan dolayı Habsburglar Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi'nden Požega ve Pakrač sancaklarına sık sık yağma ve talan akınları gerçekleştirmişlerdir. Osmanlılar bu akınlardan korunmak ve kendilerinin yapacakları akınlar için sağlam bir üs oluşturmak amacıyla bu sancaklarda güçlendirme çalışmaları yapmışlardır. Bu bağlamda, Požega Sancağı'nın Drava Nehri kıyısında bulunan bazı parkanlar, nehrin taşıdığı zamanlarda harab bir hale gelmesinden dolayı, nehrin diğer tarafına veya uygun bir yere alınması uygun görülmüştür. 1568 yılında Brod Kazasında yer alan Babócsa Parkanı da, Drava Nehri'nin öte yanından beri tarafına alınmıştır. (MD., 7/313) Parkanın inşası Požega, Sekçuy, Kopan, Peçuy, Mohaç sancakbeylerinin yardımı ve Budin beylerbeyinin parasal desteği ile tamamlanmıştır. (MD., 7/1082, 1083, 1098,1287) Drava Nehri'nin taşmasından zarar gören diğer bir parkan ise Barcs'dır. Bu parkan, 1579 yılında Drava Nehri kenarından alınıp zarar görmeyeceği bir yere inşa edilmesi kararlaştırılmıştır. (BOA, A.{*DVNSMHM.d...*, 40/656) Bu iki faaliyetle Osmanlılar, Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi'nin Drava Nehri kıyı girişi kontrol altına almak istemiştir.

Požega Sancağı'nda bulunan Berzence ve Sonya Kaleleri ile Moslavina Parkanı'nı serhat bölgesinin kayalık ve sarp bir bölgelerinde inşa edilmişti. Bu tahkimatlardaki görevlilerin bir kısmı -küçük düşman birliklerinin geçmesini engelledikleri halde- 1568 yılında Sigetvar ve Barcs kalelerine nakledilmiştir. Serhat bölgesinin bu kısmının güvenliği için, boşalan kadroların yerine iç kısımlarda bulunan kalelerden yeteri kadar görevli gönderilmiştir. (MD., 7/923) Buna rağmen 1572 yılında Habsburglar, Moslavina Parkanı'nı muhasara etmişlerdir. Fakat Osmanlı yerel birlikleri tarafından geri püskürtülmüşlerdir. (MD., 12/1057) Fakat daha sonra Moslavina parkanı yıktırılmıştır. Gelip geçenlerin güvenliğini sağladığından Drava Nehri kenarında önemli bir konumu olan bu önemli istihkâmın değeri anlaşılınca 1589 yılında yeniden inşa edilmiştir.

Parkan yeniden yaptırıldıktan sonra gerekli olan neferler, Požega Sancağı'nın her kalesinden beşer nefer aktarılarak sağlanmıştır. (BOA, A. {DVNSMHH.d..., 66/160)

Osmanlı yönetimi, Požega Sancağı'nın tahkimat işleri için gerekli desteği sağlamıştır. Bu amaçla Sancak sınırları içindeki Obrodosça Kalesi'nin tamiri için 1572 yılında 20.000 akçe vermiştir. Ayrıca Vize, Beç, İslanik, Makloş gibi birçok parkan ise sancağın reayası tarafından imece usulüyle tamir edilmiştir. (MD., 18/81) Osmanlı yönetimi, Požega Sancağı'nın erbab-ı tımarı kendi bölgelerinde yer almasını sağlamak için serbest bir şekilde gezmelerini engellemek istemiştir. Çünkü erbab-ı tımar, kendi timarlarında bulunmayıp serbest bir şekilde gezerlerse düşman hücumlarına tam anlamıyla karşılık verilemezdi. Bu bağlamda Eğri'nin zuama ve erbab-ı tımar sahiplerinden yerlerine gelmeyenlerin timarları alınmıştır. (BOA, A. {DVNSMHH.d..., 39/347, 430)

Osmanlılar, Zaçesne Sancağı'nda da tahkimat çalışmaları yapmıştır. Sancaktaki kalelerin top ihtiyacı için 1568 yılında Belgrad Kalesi'nden iki miyâne ve üç kıta şâhî darbzen ile yeteri kadar yuvalak getirtilmiştir. Kalelerdeki hisar-eri, azeb ve beşli taifesinden yerlerinde durmayıp başka yerlere gidenlerin gedikleri alınarak kalede bekleyecek olanlara verilmiştir. Böylece ani Habsburg akınlarına karşı bölgenin muhafazası sağlanmaya çalışılmıştır. (MD., 7/1675, 1697)

Habsburglar 1572 yılında Sava Nehri yoluyla Zaçesne Sancağı topraklarına girmişler ve Garešnica Parkanı'nı muhasara etmişlerdir. Parkan, muhasara sırasında içindeki barutun tutuşması sonucu havaya uçmuştur. Parkan konumu itibarıyla önemli bir istihkâmı; Sisak ve Hrastovica kaleleri üzerinden Habsburg saldırılarını bu parkan önlüyordu. Lakin şimdi havaya uçması ile buralardan sürekli Habsburg saldırılarına maruz kalılabildi. Bunun için hızlı bir şekilde Garešnica parkanı tamir edilmiş ve içine savunulması için yeterli asker konulmuştur. (BOA, A. {DVNSMHH.d..., 19/272; 21/95)

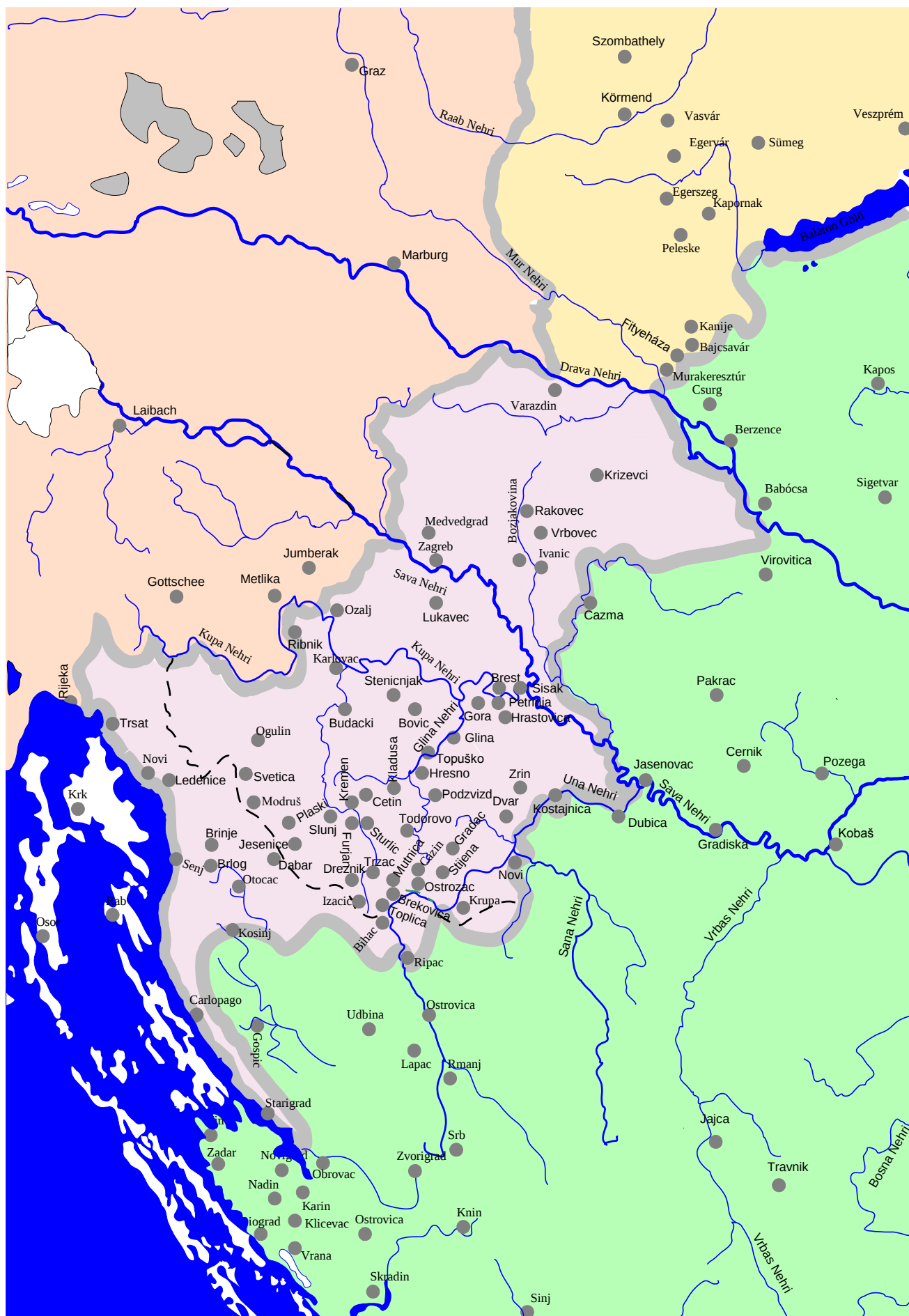
Požega ve Zaçesne serhaddine yakın olan Zrinskioğlu, 1586 yılında Koprivnica Kale'si yakınlarında asker toplayıp, Osmanlı topraklarına saldırmayı düşünmüştür. Bunun üzerine zaim Hüseyin'in yedi yüz kuruşluk tutsağının rehberliğiyle gizli bir yoldan Požega ve Sigetvar beyleri Zrinskioğlu'nun üzerine gitmiştir. Fakat yağmurdan dolayı çamur ve bataklık olan yoldan geçilemediğinden, bu teşebbüs başarısız olmuştur. Lakin

Zrinskioğlu, Osmanlı birliklerinin geleceğini haber alınca askerleriyle birlikte geri çekilmiştir. (BOA, A.{DVNSMHM.d..., 61/87)

Habsburg birlikleri, Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinden gelerek Zaçesne Sancağı'na zarar vermeye devam etmişlerdir. 1590 yılında Zaçesne Sancakbeyi Hasan livasının “*serhad olup daima küffar-ı hak-sar tarafından ale'l-gafle karyeleri basılıp garet ü hasaretden halî*” kalmadığını belirtmiştir. Osmanlılar, Habsburgların bu bölgede verdiği zararları engellemek için Kostajnica Kalesi'ni tamir etmiş, içine yeterli miktarda nefer koymuşlardır. (BOA, A.{DVNSMHM.d..., 66/436)

Harita V: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (1566-1593)

3.3. FRANKOPAN TOPRAKLARI: ASKERİ YÖNETİM İLE SOYLULARIN ÇIKAR ÇATIŞMASI

Uzun Türk Savaşı öncesi -1570'lerin sonlarında- Habsburg Saray Kamarası (*Hofkammer*), Hırvatistan'ın sivil bölgelerinde sahipsiz ve kanuni mirasçısı olmayan bazı arazileri kendi topraklarına ilave etmiştir. Monarşi'ye ait hâle gelen bu topraklar, özellikle Ogulin Kaptanlığı için çok önemli olduğundan dolayı daha sonra Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne devredilmiştir. Monarşi'nin el koyduğu bu sahipsiz araziler, Frankopan ailesine aitti. Stjepan Frankopan Ozaljske, 1577 yılında ölmeden önce toprakları üzerinde bazı mücadeleler olmuştur. Stjepan'ın çocuğu yoktu; kız kardeşi Katarina, Nikola Šubić Zrinski ile evliydi. (Laszowski, 1902, s.179) Ayrıca Zrinski ailesi 16. yüzyılda asillere ait olup, Osmanlı akınlarından dolayı terk edilmiş Mutnica, Navni Novigrad, Krupa, Medvegrad, Rakovac ve Lukavec gibi ıssız topraklara kanuni olmayan yollardan el koyarak kendi hâkimiyetleri altındaki bölgeyi genişletti. Daha sonra Zrinski ailesi, Frankopan ailesine ait ıssız toprakların geri kalanlarını da satın almak istediler. Bu konuda 1 Şubat 1544 tarihinde Nicola Zrinski, Stjepan Frankopan ile bir antlaşma yapmıştır. Bu antlaşma ile Frankopan ve Zrinski ailelerinin kolu topraklarını birleştirmiştir. (Laszowski, 1902, s.177-178) Nicola Zrinski bu sözleşmeye güvenmediği ve hofkammer ile toprak sorunu yaşamamak ve kendisini güvence altına almak için 1550'de Stjepan Frankopan'ı en nüfuslu ve en önemli arazileri olan Zagreb sivil idaresi bölgesindeki Ozalj ve Dubovac ile Vinedol idare bölgesindeki Grobnik, Bakar ve Hreljin'i kendisine devretmesi için ikna etti. Nicola, Stjepan Frankopan ile başka sözleşmeler de yaptı. Bu sözleşmelere ve vasiyetine göre topraklarının geri kalan kısmını da yeğenlerine bıraktı. Bu sözleşmelerin hükümlerine istinaden Zrinski ailesi 16. yüzyılın ortasında Frankopan ailesine ait olan Ozalj, Ribnik, Dubovac ve Vinedol arazilerini kendi topraklarına kattı. Stjepan'ın 1577 tarihinde ölümünden sonra Modruška, Skadar ve Severin arazilerini miras olarak yeğenlerine bırakmıştır. (Klaić, 1916, s.112-117)

Frankopan ailesinin diğer bir kolunun temsilcisi olan Franjo Frankopan Slunjski, 1572 yılında ölmüş ve toprakları ıssız hale gelmiştir. Franjo'nun sağlığında -tıpkı Stjepan gibi- topraklarının bir kısmı Osmanlı talanından dolayı ıssız hale gelmiştir. Kendisine ait olan Slunj, Cetin, Krstinja, Velika Kladuša ve Ledenice kalelerinin savunmasını

sağlayamadığı için bu kalelerin çoğunu terk etmişti. Hâkimiyeti altındaki diğer kaleleri ise Askeri Sınır Bölgesi'nin birlikleri tarafından korunuyordu. Bu toprakların çoğu, Franjo öldükten sonra dahi Osmanlı talanından dolayı ıssız kaldığı için hiç kimse tarafından sahiplenilmemiştir. Kral bu topraklardaki kalelerin yarısında Askeri Sınır Bölgesi'nin birlikleri olduğu için bu arazileri kendi arazilerine katmıştır -ki bunlardan Kladuša ve Cetin ilerleyen dönemlerde Türklerin eline geçmiştir. Bu geniş araziler 16. yüzyılın sonlarında Askeri Sınır Bölgesi'nin sınırlarının içine dâhil edilecektir. Fakat bu araziler 17. yüzyılda ıssız toprak olarak kalmaya devam edecektir. (Laszowski, 1923, s.272-274; Lopašić, 1895, s.67-68)

Stjepan Frankopan Ozaljske'nin 1577 yılında ölümünden sonra¹³⁸ Habsburg-Avusturya Saray kamarası Nicola Zrinski'nin usulsüz olarak aldığı toprakları geri almak için kendisine dava açmıştır. Bu doğrultuda İmparator II. Rudolf, 20 Ağustos 1577 tarihinde kanuni mirasçısı olmayan asil arazilerin Macaristan Krallığı'na devredilmesi konusunda bir kararname çıkarmıştır. (Zrinyi Miklós, 1899, C.II, m.CXCIII/s.558-561) Ayrıca davayı krallık kazanmış ve Zrinskilerin, Stjepan Frankopan hayattayken devraldıkları arazilerden sadece ¼'ü Zrinski yeğenlerinin ellerinde kalmak şartıyla diğer arazilere el koymuştur. Daha sonra Zrinski yeğenlerinin ellerinde kalacak olan Frankopan topraklarına Tržac Knezi Gašpar Frankopan talip olmuştur. (Zrinyi Miklós, 1889, C.II, m.CXCV/s.563)¹³⁹ Gašpar Frankopan Zrinski yeğenleriyle 22 Mayıs 1580 tarihinde yapmış olduğu antlaşma ile Novi Vinedol, Dobra üzerindeki Novigrad ve Severin'i almış, böylece Zrinski yeğenlerine bırakılan Frankopan topraklarının ¼'ünün çoğu Zrinski ailesinin elinde kalmıştır. (Zrinyi Miklós, 1889, C.II, m.CXCVI/s.563-564) Habsburg-Avusturya kamarası Stjepan Frankopan'ın miras davasından vazgeçmediği için bu toprakların çoğu 20 Ağustos 1577 tarihindeki kararname ile kralın malı yapılmıştır. (Zrinyi Miklós, 1889, C.II, m.CXCIII/s.558-561)

¹³⁸ (Laszowski, 1929, s.8)

¹³⁹ Stjepan Frankopan'ın uzaktan akrabası olan Gašpar Frankopan knez olduğu halde durumu kötü olduğu için maaş karşılığında Turanj Kaptanı olarak da görev yapıyordu.

Juraj Lenković (Bosiljevo asili) Gomirje, Vrbosko ve Moravice'de yaşayan Ulahları Kupa nehri üzerinde olan Severin ve Brod arasındaki sınıra¹⁴⁰ yerleştirdi. Ulah ahalisi bölgeye gelmeden önce Juraj Zrinski -1/4 kısmının miras olarak bırakıldığı yeğenlerden biri-, Gomirje civarına Krain'dan bir takım ahaliyi çeşitli ayrıcalıklar tanıyarak yerleştirmeye başlamıştır. Bu bölgede yaşayan Ulahlar bu harekete karşı çıkmışlardır. Doğrusu Gomirje arazisinin sahipliği konusunda Juraj Zrinski ile Juraj Frankopan arasında bir anlaşmazlık yaşandığından, bu bölgeye yerleşen Ulahları her iki Juraj da kendine bağlı hâle getirmek istiyordu. (MSHSM-SHK, C.I, m.CCV/s.293) Avusturya Arşidükü II. Ferdinand, bu göçmenlere Gomirje bölgesine göç etmeleri halinde Žumberak Uskoklarına tanınan hakların aynısını kendilerine tanıyacağı sözünü vermişti.¹⁴¹ Ayrıca Gomirje, Vrbosko ve Moravice'den altmış tane Vlach, maaşlı asker hizmetine alınmıştır. Fakat göçmen Ulahların kime bağımlı olacağı konusundaki mücadeleyi Frankopan ve Zrinski Jurajlar bırakmamışlar ve II. Ferdinand'a politik baskı uygulamışlardır. Bu baskı karşısında Arşidük, 1604 yılında göç eden bir Ulah ahalisi grubunu 80.000 florin ve Gomirje'deki askerlerin bakımını üstlenmesi karşılığında Juraj Zrinski'ye bağlamayı teklif etmiştir.¹⁴² Fakat Juraj Zrinski bu şartları karşılayamadığından II. Ferdinand, 25 Ağustos 1605 tarihinde General Vid Kisel'e, Zrinski'nin Ostrožac'dan getirdiği Vlach ahalisinin yerleşebilmesi için Potgorje ve Delnicah'da gerekli arazileri sağlamasını emretmiştir.¹⁴³

3.4. ASKERİ SINIR BÖLGESİ'NİN FİNANSMANI: PARALI ASKER SAYISI VE MAAŞLARI

Habsburg Monarşisi'ne, Osmanlı tehlikesi karşısında Adriyatik'ten Drava'ya ilk askeri hattın kurulması için kalıcı bir kaynak şarttı. Bu kaynağı, İç Avusturya bölgeleri 1522 yılından beri kısmi olarak sağlıyordu. Bu yardımlar ile bir yandan birleşik bir savunma

¹⁴⁰ Bu bölge Frankopan ailesinin ıssız arazisi olan Modruška'nın sınırları içinde yer alıyordu. Modruška 16. yüzyılın ilk yarısında ıssızlaşmıştır.

¹⁴¹ İÖ.HKR, Akten, Kr. 8: Croatica, 1602-IX-1.

¹⁴² İÖ.HKR, Akten, Kr. 8: Croatica, 1604-XII-8.

¹⁴³ İÖ.HKR, Akten, Kr. 9: Croatica, 1605-VIII-62.

sistemin temelleri de atılmaya başlanırken, diğer yandan Ljubljana, Ptuj ve Graz'daki ana cephanelikler ile Slavonya ve Hırvatistan'daki çok sayıdaki tahıl ambarı merkezi bir yapıya kavuşturulmaya çalışılmıştır. İç Avusturya eyaletlerinin yapmış oldukları yardımlar bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda zamanla artmıştır. 1537 yılında Steiermark 48.800, Kärnten 32.533, Krain 16.266 florin yardımda bulunurken (Dimitz, 2013, C.II, s.104); 1542 yılında Steiermark 72.000, Kärnten 36.000, Krain 22.000 florin yardım yapmıştır. I. Ferdinand'ın 1553 yılında İç Avusturya dükalıklarından yardımlarını arttırmalarını istemesi üzerine, dükalıklar 1556 yılında katkı payını 280.000'e çıkarmıştır. Bu yardımları Steiermark Dükalığı, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi için yaparken, Kärnten ve Krain dükalıkları ise Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi için yapıyorlardı. Bu yardımın 50.000'i Krain, 60.000'i Kärnten, 170.000'i Steiermark karşılayacaktır. (Štih ve diğerleri, 2008, s.140-141) Bu ödenekler sınır savunması için gerekli olan asker sayısının fiili artışına kıyasla reel olarak arttırılmıştır. Bu bağlamda 1578 Bruck Meclisinden sonra Arşidük II. Karl, Askeri Sınır Bölgesi'nin yıllık ihtiyacının 548.205 florin olduğunu belirtmiştir. Bu meblağın yarısını Steiermark karşılayacak diğer yarısını Kärnten, Krain ve Gorizia karşılayacaktır. Delegasyonlar toplamda 549.195 florin yardım edecek, bunun 94.222'sini Krain, 100.000'ini Kärnten, 200.000'ini Steiermark verecektir. Bunların arasında en fazla yardımı Steiermark Dükalığı yapmıştır. Bu yardımların çoğunluğu ise bölge askerlerinin maaşları için kullanılmıştır. (Huber, 1892, C.IV, s.369; Dimitz, 2013, C.III, s.45)

Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın topraklarının büyük çoğunluğunun 1521-1546 yılları arasında Osmanlılar tarafından ele geçirilmesi sonucunda, krallık gelirlerinde büyük oranda azalma olmuştur. Buna paralel olarak, Askeri Sınır Bölgesi'nin giderleri 1545-1593 yılları arasında şu şekilde artış göstermiştir¹⁴⁴:

1545 yılı için 383.640 florin,

1546 yılı için 358.776 florin,

1548 yılı için 600.682 florin,

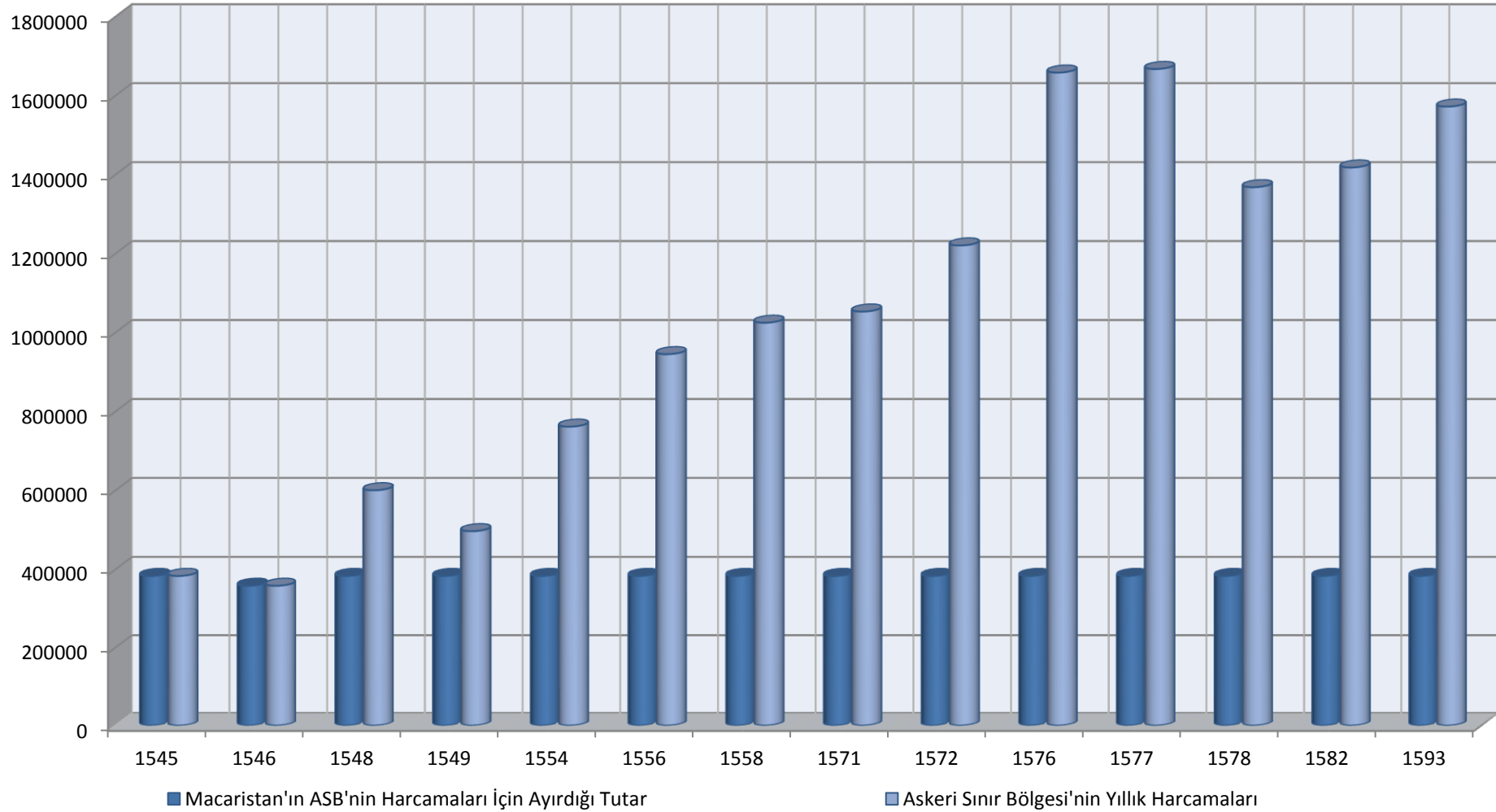
¹⁴⁴ Bu rakamlar Pálffy'den alınmıştır. Lakin 1577 yılına ait rakam Huber'in verisidir. Bk.: (Pálffy, 2009, s.91; Huber, 1892, C.IV, s.368)

1549 yılı için 496.938 florin,
 1554 yılı için 761.766 florin,
 1556 yılı için 945.475 florin,
 1558 yılında 1.025.040 florin,
 1571 yılı için 1.053.382 florin,
 1576 yılı için 1.658.736,5 florin,
 1577 yılı için 1.667.789 florin,
 1578 yılı için 1.368.348 florin,
 1582 yılı için 1.418.292 florin,
 1593 yılı için 1.726.622 florin.¹⁴⁵

Krallık, toprak kayıpları sonucunda gelirlerinin azalması sonucunda sınır savunmasının artan giderlerini karşılayamaz hâle gelmiştir. Bu bağlamda Krallık, 1546 yılında Askeri Sınır Bölgesi'nde görev yapan askerlerin maaşlarının tamamını karşılarken 1548 yılında %64'ünü, 1549 yılında %78'ini, 1554 yılında %50'sini, 1556 yılında %40,5'ini, 1558 yılında %37,5'ini, 1572 yılında %31,5'ini, 1576 yılında %23'ünü, 1577 yılında %26,5'ini, 1578 yılında %28'ini, 1582 yılında %27'ini, 1593 yılında %22,5'ini karşılayabilmiştir. Bu tutarların geri kalan kısımlarını Monarşi ve bölgeleri -İç Avusturya, Aşağı Avusturya, Bohemya ve Moravya- sağlamıştır. Böylece Habsburg topraklarının tamamı -İç Avusturya Bölgeleri en fazla olmak üzere- sınır bölgesine sahip çıkmışlardır. (Pálffy, 2009, s.91) 1571 yılında Askeri Sınır Bölgesi'nin yıllık harcamasının 252.600 florini Arşidük II. Karl ve İç Avusturya eyaletleri karşılamıştır. (Huber, 1892, C.IV, s.368)

¹⁴⁵ 1593 yılı için Pálffy makalesinde 1.572.533, kitabında 1.726.622 rakamlarını vermiştir. Bk.: (Pálffy, 2000, s.42; Pálffy, 2009, s.91)

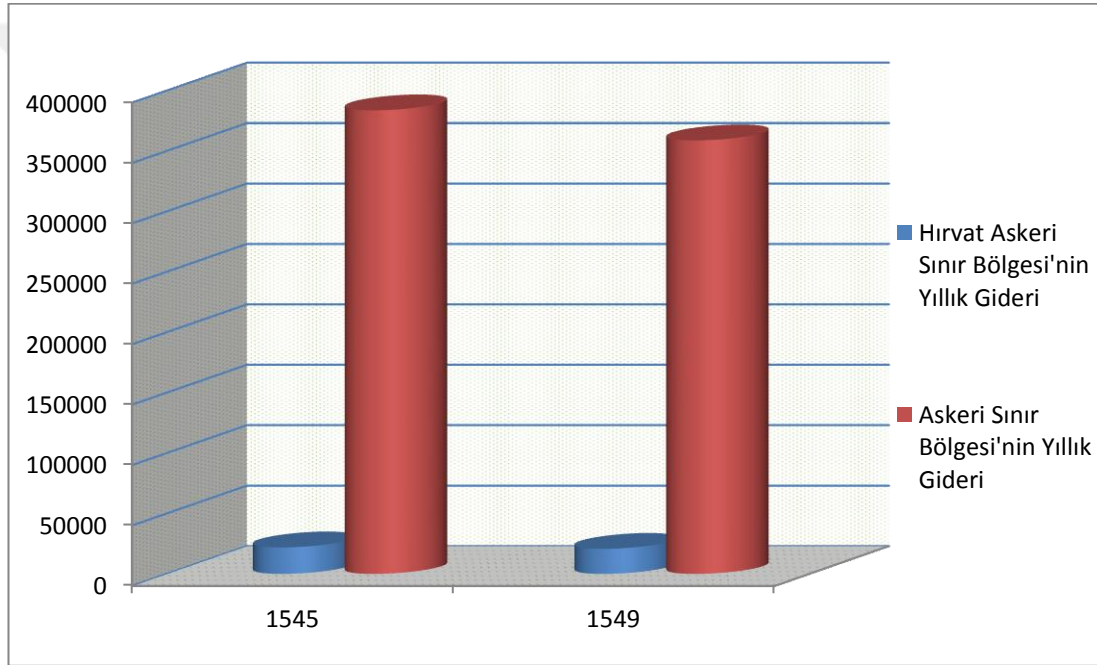
Grafik III: Askeri Sınır Bölgesi'nin Yıllara Göre Harcamaları ve Macaristan'ın Katkısı¹⁴⁶

¹⁴⁶ Pálffy, 2000, s.42. 1935 yılında Gyula Szekfü'nün hesaplamalarına dayanarak yapmış olduğu grafik dikkate alınmıştır. Bunun 1571 yılının değerleri Huber'in verileridir. 1545 ve 1546 yıllarında Askeri Sınır Bölgesi'nin giderlerinin tamamı karşılandığı için diğer yıllarda bu iki yıldan en yüksek olan -1545 yılının 383.640 florinlik- değer, diğer yıllarda sabit olarak kullanılmıştır.

1545 yılında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki 460 askerin aylık maaşları 1.828 florin, yıllık olarak ise 21.936 florindir. 1549 yılında 423 askerin 1729 florin maaşları yıllık olarak 20.748 florindir. Bu verilere göre Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin harcamaları - sadece asker maaşları bağlamında- 1545 yılında Askeri Sınır Bölgesi'nin giderlerinin % 5,717'sini, 1549 yılında % 4,175'ini oluşturmuştur. (MSHSM-SHK, C. III, m.III/s.390-391)

Grafik IV: Askeri Sınır Bölgesi'nin Harcamalarında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin¹⁴⁷ Payı¹⁴⁸

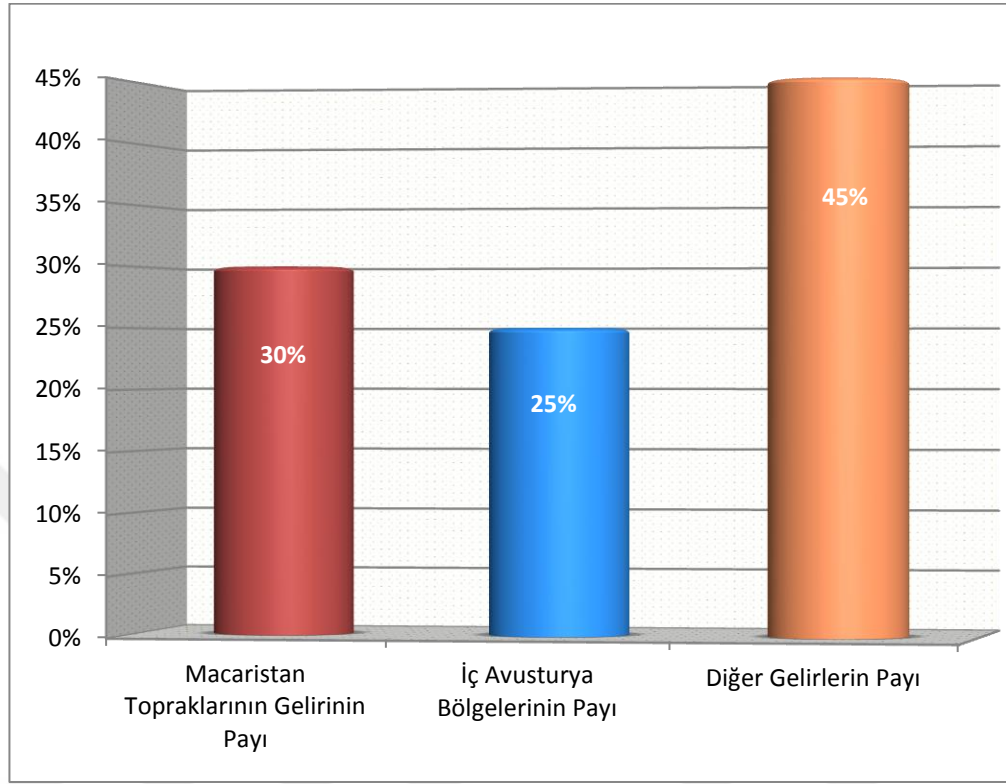
Özellikle 16. yüzyılın ortalarına kadar yaşanan toprak kayıpları, Monarşi ve içbölgelerinin yardımı gerekli kılmıştır. Osmanlılara karşı oluşturulan bu sınır savunmasına Doğu ve Orta Avrupa'daki hemen hemen her bölge kendi imkânları dâhilinde katılmıştır. Sonuçta Askeri Sınır Bölgesi, tüm Hristiyanlık topraklarını koruyan bir sur görevi görmüştür. Hayatının son sekiz yılında (1556-1564) Kutsal

¹⁴⁷ Burada sadece Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin asker sayıları verilmiştir. Kısası, Bihać ve Senj kaptanlıklarındaki asker sayıları dikkate alınmıştır.

¹⁴⁸ (MSHSM-SHK, C.III, m.III/s.390-391)

Roma Germen İmparatoru olan I. Ferdinand, 1564 yılındaki ölümünden sonra toprakları üç oğlu arasında paylaşılmıştır. II. Maximilan, imparator olarak Yukarı ve Aşağı Avusturya Arşidükü ve Bohemya, Macaristan ve Hırvatistan Kralı olurken; diğer oğlu II. Ferdinand, Maximilan'ın Yukarı Avusturya'nın bölgelerini -Tirol ve Dış Avusturya-sonradan kazanırken; diğer küçük oğlu II. Karl, İç Avusturya bölgesini devraldı. 1620'ye kadar Yukarı ve Aşağı Avusturya Viyana'dan, İç Avusturya olarak bilinen Steiermark, Kärnten ve Krain dükalıkları ile Istria, Gorizia ve Trieste Prensikleri Graz'dan, 1665'e kadar Tirol ve Dış Avusturya Innsbruck'tan idare edilecektir. Bu paylaşım sonucunda Askeri Sınır Bölgesi konusunda Maximilan ile II. Karl'ın çıkarları birbiriyle çatışmıştır. Bundan dolayı kısa süre sonra Maximilan ile II. Karl'ın temsilcilerinin Askeri Sınır Bölgesi'nin bakımı konusunda yapmış oldukları müzakerelerden sonra İç Avusturya bölgeleri, Askeri Sınır Bölgesi'nin giderleri konusunda daha fazla yükümlülüğü yerine getirmeyi kabul etmişlerdir. (MacHardy, 2003, s.26)

Grafik V: Askeri Sınır Bölgesi'nin Harcamalarına Yapılan Yardımlarının Yüzdelik Oranları (1571)¹⁴⁹

Askeri Sınır Bölgesi'nin savunulmasını maaşlı askerler ve Ulah gruplarından oluşan serbest köylü askerler sağlıyordu. Buna göre Askeri Sınır Bölgesi'nin maaşlı asker sayısı 1556-1582 yılları arasında 13.982 ile 22.693 arası değişmiştir. Yüzdelik olarak Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgeleri Askeri Sınır Bölgesi'nin asker sayısının %22'si-%32'sini oluşturmaktadır. 1556 yılının verilerinden Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin toplam 3150 askerinin 806'sı Hırvat bölümüne aittir. Buna göre Hırvat bölümü Hırvat- Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin %25,587'lik kısmını oluşturmuştur. (Bk.: Tablo VIII)

¹⁴⁹ Arşidük Karl ve İç Avusturya bölgeleri Hırvat Askeri Sınır Bölgesi için yıllık 252.600 florin yardım etmeyi kabul etmişlerdir. Bk.: (Rothenberg, 1960, s.42) Senelik olarak Macaristan gelirlerinden 350.000-385.000 florin Askeri Sınır Bölgesi'ne aktarılmıştır. 1571 yılı için Macaristan Krallığı'nın toplam geliri ise 683.666 florin iken Askeri Sınır Bölgesi'nin tamamı için yapılan harcamalar ise 1.053.382 florindir. Bk.: (Huber, 1892, C.IV, s.367) Bu veriler dikkate alınarak yüzdelik orantıları oluşturulmuştur.

Tablo IX: Askeri Sınır Bölgesi'nin, Hırvat ve Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgelerinin Paralı Asker Sayısı (1556-1593)¹⁵⁰

Yıl	Hırvat ve Slavon Askeri Sınır Bölgeleri	Askeri Sınır Bölgesi	Yüzde (%) ¹⁵¹
1556	3.150	13.982	%22,528
1572	5.999	19.861	%30,204
1576	5.323	22.513	%23,644
1577 ¹⁵²	5.808	22.295	%26,050
1582	4.745	21.148	%22,437
1593	7.247	22.693	%31,934

Tablo X: Hırvat-Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi'nin Asker Sayısı (1556)¹⁵³

Bölge İsmi	Paralı Asker Sayısı	Yüzde % ¹⁵⁴
Hırvat Askeri Sınır Bölgesi	806	%25,587
Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi	1844	%58,540
Ban'ın Yönetimindeki	500	%15,873
Toplam	3150	%100

Askeri Sınır Bölgesi'nde 1556 yılında 8.978'i piyade, 8.004'ü süvari olmak üzere toplamda 16.982 paralı asker görev yapmaktadır. Bunların 565'i piyade, 241'i süvari

¹⁵⁰ (Huber, 1892, C.IV, s.368; Pálffy, 2009, s.99)

¹⁵¹ Hırvat ve Yukarı Slavon Askeri Sınır bölgelerindeki paralı askerlerin Askeri Sınır Bölgesi'nin paralı asker sayısı içindeki yüzdeliği.

¹⁵² Ágoston (2013(b)) eserinde 1577 yılı için Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinde toplam asker sayısını 5.651, Askeri Sınır Bölgesi'nde asker sayısını 22.513 olarak göstermiştir. Fakat başka bir eserinde (2013(c)) Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin 1577 tarihli garnizon birliklerinin sayılarının bilinmediğini belirtmiştir. Bk.: (Ágoston, 2013(b), s.186; 2013(c), s.213)

¹⁵³ (Pálffy, 2000, s.27)

¹⁵⁴ Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerindeki toplam paralı asker sayısı içindeki yüzdeliği.

olmak üzere toplamda 806'sı Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nde görevlendirilmiştir. Böylece Askeri Sınır Bölgesi'nin %4,746'luk askeri, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nde görevlendirilmiştir. Bunu genel olarak Hırvat ve Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi üzerinden değerlendirecek olursak -toplamda 3.150 asker- Askeri Sınır Bölgesi'nin %18,549'luk kısmını oluşturmaktadır. Bu oran -yani Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin Askeri Sınır Bölgesi üzerindeki yüzdelik oranı- 1572 yılı için %30,204, 1576 yılı için %23,644, 1577 yılı için %26,050, 1582 yılı için %22,437, 1593 yılı için %31,934 olarak değişmiştir. 1556 yılında Askeri Sınır Bölgesi'nin senelik 945.475,39 florinlik masrafının 77.206 florinlik kısmı Hırvat Askeri Sınırı'na ayrılmıştır. Buna göre Askeri Sınır Bölgesi'nin yıllık harcamasının %8,165'nı Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin harcamaları oluşturmaktadır. (Huber, 1892, C.IV, s.368; Pálffy, 2000, s.27)

Tablo IX'daki veriler aynı zamanda bize ortalama bir askerin senelik maliyetini vermektedir. Buna göre bu maliyet 1556 yılında 67,620 florin, 1572 yılında 61,465 florin, 1576 yılında 73,679 florin, 1577 yılında 74,805 florin, 1582 yılında 67,065 florin, 1593 yılında 76,086 florin oranlarında değişmektedir. Bu rakamlar genel olarak süvari ve piyade ayrımı yapılmadan alınan ortalamalardır.

Tablo XI: Askeri Sınır Bölgesi'nin Paralı Asker Sayısı ve Senelik Maaşları (1556-1593)¹⁵⁵

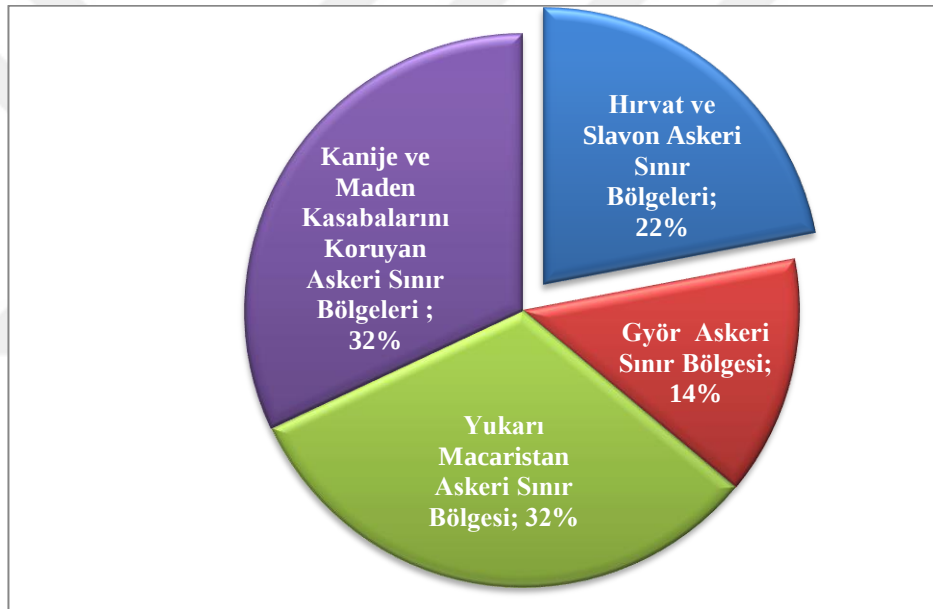
Yıl	Askeri Sınır Bölgesi'nin Toplam Asker Sayısı	Askeri Sınır Bölgesi'nin Toplam Gideri	Bir Askerin Senelik Bakım Ücreti
1556	13.982	945.475 florin	67,620 florin
1572	19.861	1.220.761 florin	61,465 florin
1576	22.513	1.658.736 florin	73,679 florin
1577	22.295	1.667.789 florin	74,805 florin
1582	21.148	1.418.292 florin	67,065 florin

¹⁵⁵ (Huber, 1892, C.IV, s.368; Pálffy, 2009, s.91, 99) Pálffy 1577 yılı için verdiği rakam yerine Huber'in verdiği rakam kullanılmıştır.

1593	22.693	1.726.622 florin	76,086 florin
------	--------	------------------	---------------

1572 yılında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin 672 süvari, 2754 piyade olmak üzere 3426 askerin aylık ücreti 14.667,53 florindir. Bölgenin diğer harcamaları¹⁵⁶ ile bu gider aylık olarak 16.655,03 florin olmaktadır. Bu giderin yıllık olarak tutarı ise 199.860,36 florindir. (Lopašić, 1887, s.34-36)¹⁵⁷

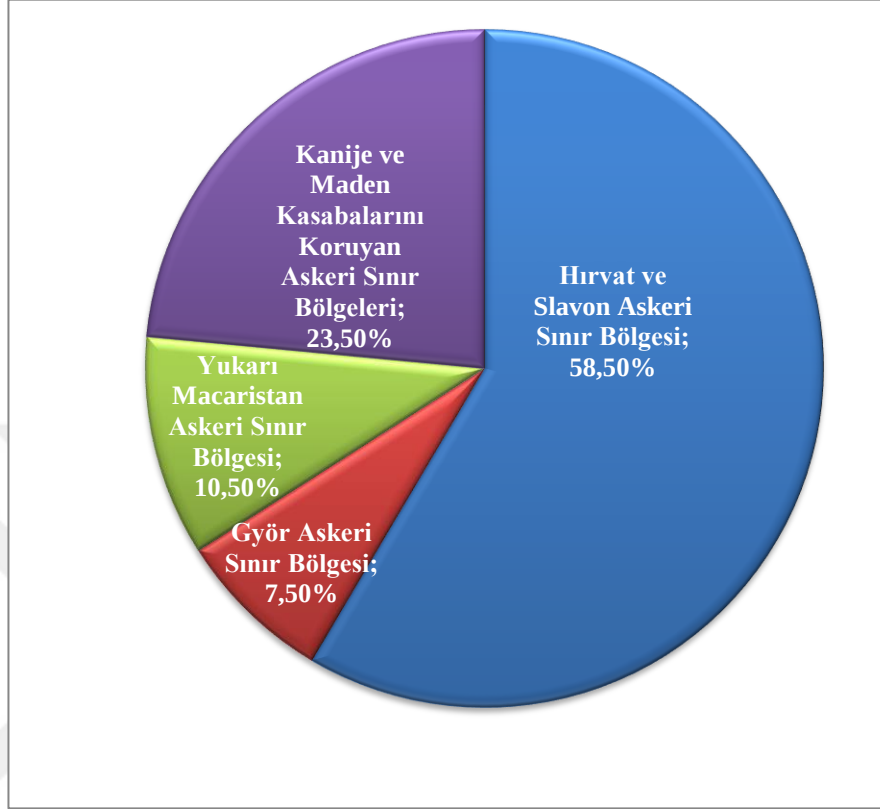
Grafik VI: Askeri Sınır Bölgesi'neki Paralı Askerler Maaşlarının Başkaptanlıklara Göre Dağılımları (1576)

¹⁵⁶ Albay, Cenk Divanı, Mustermeister ve Stockmeister, *Kundschafter*ların aylıkları ve ekstra maliyetler olarak aylık 1.987,5 florin hesaplanmıştır.

¹⁵⁷ Belgede askerlerin maaşları senelik olarak hesaplanırken 176.010,36 florin olması gerekirken hata yapılmış 176.014,39 yazılmıştır. Aynı hata diğerler kısmı eklendikten sonra senelik tüm haracama miktarı içinde yapılmıştır -199.860,36 florin olması gerekirken hata yapılarak 199.868,39 florin çıkarılmıştır.

Grafik VII: Askeri Sınır Bölgesi'neki Kale Sayısının Başkaptanlıklara Göre Dağılımları
(1576)

Monarşi'nin savunma sistemindeki önemli stratejilerinden biri olan Hırvat Askeri Sınır Bölgesi, 1573 yılında Senj, Bihać, Hrastovica ve Ogulin kaptanlıklarından meydana geliyordu. Her kaptanlık bir merkez kale ve ona bağlı küçük kalelerden oluşuyordu. Bunlar;

- 1- Senj Kaptanlığı: Senj, Otočac, Brinje, Brlog, Ledenice, Trsat ve Rijeka kalelerinden;
- 2- Hrastovica Kaptanlığı: Hrastovica, Blinja, Vinodol, Bojna, Gora, Ajtić, Mašin, Gradec ve Greda kalelerinden;

- 3- Bihać Kaptanlığı: Bihać, Ripaç, Sokol, İzačić, Brokovica, Toplička Kula, Ostrožac, Tržac, Drežnik, Stijena, Cazin, Krstinja, Donja Kladuša ve Gornja Kladuša, Bužim, Podzvizd, Peć, Hresno, Cetin, Šturlić ve Blagaj kalelerinden;
- 4- Ogulin Kaptanlığı: Ogulin, Modruš, Dabar, Jesenica, Plaški, Sveti Juraj, Tounj, Slunj-fortezza, Slunj, Kremen ve Kastel kalelerinden oluşmaktaydı.¹⁵⁸

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki bu kalelerde toplam 1.299 Hırvat piyadesi (*Haramia*), 100 Alman piyadesi (*Teutsche Knecht*), 58 süvari (*Arcubusire*) olmak üzere toplamda 1.457 paralı asker bulunmaktaydı. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin kalelerindeki garnizonların dışında ormanlarda ve tepelere dağılmış 510 Hırvat piyadesi, 6 tane atlı postacı -4'ü Črnomelj'de, 2'si Žumberak'da- , Ljubljana'da 8 Hırvat piyadesi, Tuna Başkomutan'ın yanında 38 süvari, İç Avusturya Saray Cenk Divanı'nda 75 süvari, Zrin, Gvozdansko, Vranograč, Gradec, Una Nehri Üzerindeki Novigrad ve Mutnica'da 276 Hırvat piyadesi, Kontluklarda, Weichsslberg, Tadiolović ve Grezi'de 354 süvari kuvvetleri yer alıyordu.¹⁵⁹ Bu askerlerin kaptanlıklara göre dağılımına bakacak olursak %27'si Bihać'ta, %10'u Hrastovica'da, %6'sı Ogulin'de, %15'i Senj'de bulunmaktaydı. Bu kaptanlıklardan süvari biriminin bulunduğu tek kaptanlık Bihać Kaptanlığıydı. Ayrıca Alman piyadeleri iki kaptanlığın merkez kalesinde -Hrastovica ve Bihać- konuşlandırılmıştır.¹⁶⁰

¹⁵⁸ İÖ.HKR, Akten, Kr. 1: Croatica, 1573-XI-1.

¹⁵⁹ 1573 yılında görülen bu Hırvat-Slavyon asillerinin hizmetindeki paralı süvariler daha sonraki yıllarda görülmemiştir. Fakat Zrinski ve Frankopan gibi soylu aileleri sınır bölgesinde askeri birliklerini 1671 yılına korumuşlardır. Petar Zrinski'ye 1647 yılında Žumberak Uskok kaptanlığı, her üç ayda bir 6 müfreze asker toplayıp imparatorluğun ordusuna dâhil etmesi şartı ile verilmiştir. 1646 yılında Nikola Zrinski Otuz Yıl Savaşları sırasında imparatorluğun ordusuna 300 askeri ile katılmıştır. Bk.: (Lazanin, Štefanec, 2000, s.97)

¹⁶⁰ İÖ.HKR, Akten, Kr. 1: Croatica, 1573-XI-1; Lazanin, Štefanec, *a.g.m.*, s.107-108.

Tablo XII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Askerlerin Kaptanlıklara Göre Dağılımı (1573) ¹⁶¹

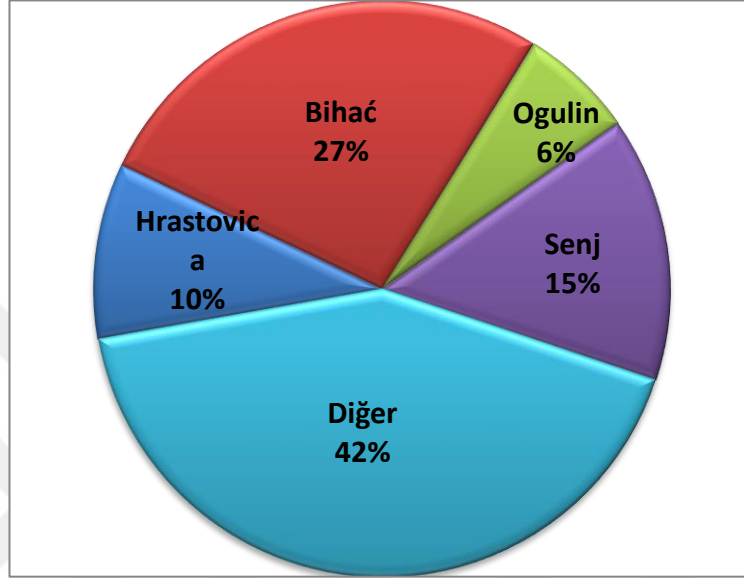
Kaptanlık	Hırvat Piyadesi	Alman Piyadesi	Süvari	Atlı Postacı	Toplam
Hrastovica	229	20	-	-	249
Bihać	534	80	58	-	672
Ogulin	162	-	-	-	162
Senj	374	-	-	-	374
Toplam	1299	100	58	-	1457
Diğer	794	-	467	6	1267
Genel Toplam	2093	100	525	6	2724

1576 yılında Askeri Sınır Bölgesi'ndeki yüz yirmi üç sınır kalesi, 22.500 paralı asker birliğe sahiptir. Bu askerlerin toplam maaşları ise 1.658.736,6 florindir. Bu meblağın ortalama %22'sini Hırvat- Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi'nin yetmiş iki kalesindeki askerlerin maaşları oluşturuyordu. Osmanlıların hedef yönü Macaristan ve Viyana olduğu için Hırvatistan ve Slavonya toprakları Osmanlılar için ikinci derecede öneme sahip sefer bölgeleriydi. Ayrıca Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerindeki kaleler, Askeri Sınır Bölgesinin tamamındaki kalelerin sayısının %58,5'ini oluşturmaktadır. Bölgede kale sayısına oranla asker sayısının az olması, bu toprakların Türklerin bölgeyi birinci derecede sefer bölgesi olarak kullanmadıklarını bize göstermektedir. Bu bağlamda az önce tasvire çalışılan paylaşım çerçevesinde Viyana yönetimi Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin yönetimini Arşidük II. Karl'a devrini kabul etmiştir. Fakat Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki elli iki sınır kalesindeki askeri birlikler, Osmanlı akınları karşısında yetersizdi. 1593-1606 Osmanlı-

¹⁶¹ İÖ.HKR, Akten, Kr. 1: Croatica, 1573-XI-1'deki verilerde Hırvat piyadesinin sayısında toplama hatası yapılmıştır. Rakam 2.093 olması gerekirken 1.893 çıkarılmıştır. Bunu Sanja Lazanin ve Nataša Štefanec yazdıkları makalede aynen almışlardır-1.893 rakamını kullanmışlardır.

Habsburg Savaşı'nın başına kadar kırk üç kalenin kaybedilmesi bu durumun en güzel göstergesiydi. (Pálffy, 2000, s.49)

Grafik VIII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi Paralı Asker Sayısının Yüzdelik Dağılımı
(1573)

1578 yılındaki Bruck Meclisi ile İç Avusturya eyaletlerinin, Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin savunma finansmanını sağlamasına rağmen, bu sınır bölgelerine yapılan Türk akınlarını durdurabilecek kadar paralı askeri savunma hizmetinde bulunduramıyorlardı. 1593-1606 Osmanlı-Habsburg Savaşı sırasında Osmanlılar Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Bihać ve Hrastovica kaptanlıklarının ana kalelerini fethedecekler; Ogulin Kaptanlığı'nın bazı kalelerini yakıp yıkmışlardır. Osmanlıların bu faaliyetleri, savaş sonunda Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin sınır savunma sistemini değiştirmesine sebep olacaktır. Ayrıca Osmanlı akınlarından dolayı Hırvatistan ve Yukarı Slavonya bölgelerinin nüfusu azalmıştır. Bölgenin nüfusunun azalması ise Uzun Türk Savaşı sonrası bölgedeki güvenlik seviyesinin artırılması ile

durdurulabilecektir. Böylece Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin savunma sistemi istikrara kavuşturulabilecektir.¹⁶²

Habsburg Monarşisi, Osmanlı sınır savunmasının kuvvetli olmasını Türk hududundaki nüfusunun kalabalık olmasından kaynaklandığını biliyordu. Monarşi, kendi savunma sisteminin güçlendirilmesi ve ıssız bölgelerin şenlendirilmesi için özgür köylüleri ücret ödmeden askeri hizmet yükümlülüğü altına sokarak, bölgenin asker sayısını hazineye yük olmadan arttırmak istemiştir. Özgür köylülere askeri hizmet karşılığında araziler verilecek ve bu arazilerde çiftçilik yapacaklardı. Böylece önceden Žumberak Bölgesi tecrübesine dayanılarak paralı askerlerin yanında serbest köylü statüsü verilmiş Ulahların da savunma sistemine katılımı sağlanmıştır. Bu yerleştirilen askeri koloniler serbest köylü statüsünde para almadan monarşinin sınır savunmasını sağlıyorlar ve böylece Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgesinin askerlerine dönüşüyorlardı. Monarşinin sınır bölge idaresi, Grek-Ortodoks inanca sahip olan bu mültecilerin savunma sistemindeki değerinden dolayı sayılarını arttırmak için 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı sınır bölgelerine akınlar gerçekleştirmiştir. Bu akınları gerçekleştirmelerinin sebebi Osmanlı bölgesindeki halkların kendi taraflarına geçmelerini sağlamaktır. İlk saldırı, İvan Lenković ve Petar Erdődy komutasındaki beş bin kişilik birlik ile 1562 yılında Osmanlı'nın Slavonya toprakları olan Voćin, Slatina ve Mikleuš bölgeleri civarlarına yapılmış ve binlerce Ulah ahalisinin evi yakılmıştır. Fakat Osmanlıların kısa sürede bölgenin yardımına gelmiş ve bölgeyi yeniden bayındır hale getirmişlerdir. Bundan sonra Habsburg sınır birlikleri Lika-Krbava ve Una Nehri civarındaki bölgelere başarısız saldırılar düzenlemişlerdir. (Klaić, 1911, C.III/1, s.235-236) Habsburglar bir yandan bu akınları gerçekleştirirken diğer yandan Osmanlı tarafından gelen göçmenleri yerleştirmek için sınır bölgesi komutanlarına emir verdi. Osmanlıların sınır bölgelerinde askerlik yapan ve sınır bölgesinin şartlarını çok iyi bilen bu göçmenler, feodal yükümlülüklere bağlı olmak istemiyorlardı. Çünkü askerlik konusunda kendi önemlerinin farkındaydılar. Bu durum ise Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgesinin idaresini, kültürünü, etnik ve askeri yapısını değiştirmiştir. Çünkü

¹⁶² İÖ.HKR, Akten, Kr. 3: Croatica, 1584-IV-2.

göçmenler Roma-Katolik Kilisesi ile uzun bir mücadeleye girişecekler -özellikle Zagreb’de ve diğer bölgelerdeki Katolik kilisesinin baskısına maruz kalacaklar- ve kilise onlara yeni bir Hırvat-Katolik kimliği dayatacaktır.¹⁶³

3.5. HAUPTGRENZBERATSCHLAGUNG: VİYANA ASKERİ KONFERANSI (1577)

II. Maxmilian’ın 12 Ekim 1576 tarihinde ölümünden sonra elektörler¹⁶⁴ tarafından kral seçilen oğlu II. Rudolf (1552-1612), 1 Kasım tarihinde taç giydi.¹⁶⁵ Tahta geçtikten kısa bir süre sonra -aynı yıl içinde (1576)- büyükbabasının 1544 yılında yaptığı gibi

¹⁶³ İÖ.HKR, Akten, Kr. 4: Croatica, 1590-XII-9.

¹⁶⁴ 1356 yılında imparator IV. Charles tarafından Roma İmparatorluğu seçimiyle ilgili bir düzenleme yapıldı. *Altın Ferman* (Golden Bull) olarak isimlendirilen bu tüzük ile imparatorluk siyasi meselelerinden Papalık girişimini ortadan kaldırmak ve imparatorluk prenslerinin ve elektörlerinin önemini takdir etmek istenmiştir. Alman hükümdarlık seçimi, yedi kişiden oluşan seçmen heyetinin elinde tutularak adayın çoğunluk tarafından seçilmesi sağlanmak istenmiştir. Böylece anlaşmazlık yaşanmadan biri imparator seçilebilecekti. İmparator seçilen kişi derhal kraliyet haklarını kullanmasıyla Papalık pasifise edilmiştir. Bu elektör heyetinin yedi kişilik üyeleri şunlardır: 1-Trier Başbiskoposu, 2-Cologne Başbiskoposu, 3-Bohemya Kralı, 4-Ren Palatinesi, 5-Saksonya-Wittenberg Dükü, 6-Brandenburg Büyük Kontu, 7-Mainz Başbiskoposudur. Ayrıca Habsburg Hanedanlığı 1273’ten sonra Kutsal Roma İmparatorluğu’nun bir parçası olarak Avusturya’yı yönetmiştir. Bk.: (Holborn, 1982, s.27-28; Scales, 2012, s. 84-106)

¹⁶⁵ II. Rudolf (1552-1612) zeki ve yetenekli biriydi. İspanyolca, Almanca, Fransızca, Latince, İtalyanca konuşup yazabiliyordu. Sanatçı bir ruha sahip olmasının yanında matematik ve simya ile ilgileniyordu. Gençliğini kardeşi Ernest ile birlikte annesi İspanyalı Maria’nın (1526-1603) Katolik eğitimini almalarını istemesi ve Avusturya’daki Protetastanlıktan etkilenmemeleri için İspanya’ya gitmişlerdir. İspanya’dan döndükten sonra ruh hali bozulmuş ve öfkesini kontrol edemeyen birine dönüşmüştür. Ayrıca tahta geçtiği yıllarda Kutsal Roma Germen İmparatorluğu ve Avusturya, Protestan ve Katolik hizipler arasında bölünmüş, Türk saldırıları artmaya başlamış, Viyana’da büyük bir deprem olmuş ve veba salgını yaşanmıştır. Bunlardan dolayı 1577 yılında duygusal çöküntü yaşamış ve 1580 yılına kadar melankolik hastası olmuştur. 1583 yılında Viyana’nın kalabalık ve baskısında dolayı ikametgâh yerini Bohemya’daki Prag’a almak istedi. Astronomi ve sihire merak sardı. 1590’lı yıllarda melankolik ruh haline geri döndü. Endişeli davranıyor, ailesinden birinin onu öldürmeyi planladığını düşünüyordu. Bir ara mutfaktan yemek yemeyi de kesmiştir. İmparatorluk işlerini aksattı, yabancı elçilerle görüşmeyi reddetti, hançeriyle vekillerinden birini tehdit etti. Kardeşi Ernest 1595 yılında ölünce sevmediği kardeşi Matthias tahtın varisi olmuştur. Matthias üzerine baskı kurmuştur. Annesinin kendisinden habersiz İspanya’da (32 yaşında) eski kardinal Albert ile evlendiğini duyunca iyice çıldırmıştır. Yıllar geçtikçe Rudolfun ruh hali kötüye gidince devlet işlerinden çekilmiş ve yerine başvekili Wolf(gang) Rumpf’e bırakmıştır. Yalnız, 1599 yılında Rumpf’yi de gözden çıkarmıştır. Vebadan dolayı Temmuz 1599 tarihinde Pragdan ayrıldı, ama Haziran 1600’de Prag’a tekrar geri döndü. Kısa süre sonra hallisinasyonları başlayınca zehirlendiğini ya da büyülendiğini iddia etti. Birkaç intihar teşebbüsünde bulundu. Eylül 1600’den sonra herhangi bir karar almaya reddettiği için devlet işlerini felçe uğrattı. Halkın karşısına çıkmadı, yemeklerini hergün aynı saatte odasında tek başına yedi. 1611 yılında Matthias Hofburg’da Rudolfun yetersizliğinden dolayı Macaristan, Moravya ve Bohemya üzerindeki yönetimini devraldı, II. Rudolf’a sadece İmparatorluk hakkı bırakıldı. Prag’da Hradin kalesinde aslan ve kartal gibi yırtıcı hayvanlarla yaşamını sürdürdü. 19 Ocak 1612 tarihinde öldü. II. Rudolf hakkında daha geniş bir bilgi için bk.: (Schwarzenfeld, 1979; Evans,1973)

Habsburg arazilerini idari olarak kardeşler arasında böldü. II. Maximilian, Arşidük Ernest'e (1553-1595) Yukarı ve Aşağı Avusturya'nın yönetimini bırakırken Askeri Sınır Bölgesi'nin yönetimini, İç Avusturya Arşidüğü II. Karl'a devredilmesi hususunda hazırlıklar yapmaya başlamıştır. Bu toprak paylaşımında Hırvatistan ve İç Avusturya'nın idaresinin farklı kişilerin hâkimiyeti altına verilmesinin sonucunda Askeri Sınır Bölgesi'nin fiili denetiminin bölgeye yakınlığından dolayı İç Avusturya bölgelerine verilmesi uygundu. (Smičiklas, 1879, C.II, s.70-71) Aslında İç Avusturya bölgeleri kendi mevrus topraklarının etkili savunmasını için kendi bölgelerinin ötesinde, sınır boylarında gerçekleştirmenin gereğini Belgrad'ın kaybından (1521) beri fark etmişlerdi. Bunun için 1522 yılından itibaren Hırvatistan'daki Macaristan Krallığı'nın ordusunu ve kalelerini desteklemeye başlamıştı. 1522'de üç kalenin yönetimi ele alınırken bu sayı 1530'da yedi, 1537'de on iki, 1542'de yirmi iki, 1563'te elli beş ve 1578'te seksen sekize yükselmiştir. (Štih ve diğerleri, 2008, s.138-140)

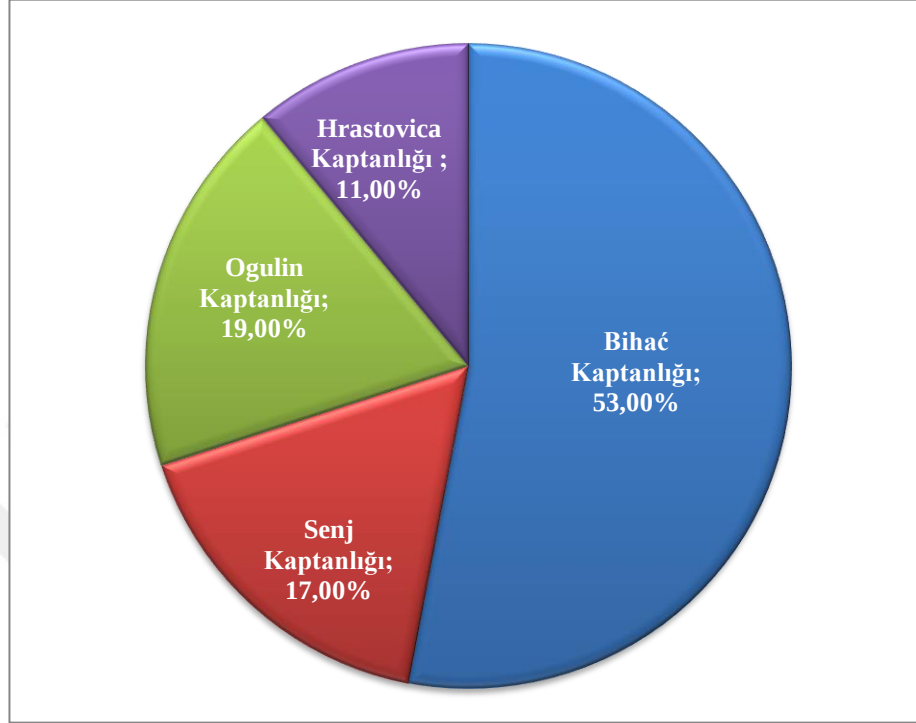
Hırvatlar ve Macarlar kendi topraklarındaki savunma düzeninin güçlendirilmesi ve yeniden tesisi için 1540'lardan beri Viyana, Graz ve Pojon'daki harp konferanslarında büyük çaba harcamışlardır. Bu konferanslardan önce askeri yetkililer Askeri Sınır Bölgesi'ni gezip, savunma için gerekli olan tedbirleri gözlemliyorlardı. (Pálffy, 2017, s.27) Bu harp konferanslardan biri 14 Ağustos-24 Eylül 1577 tarihinde, Arşidük Ernst başkanlığında Viyana'da gerçekleştirildi. Askeri Sınır Bölgesi'nin tamamının durumunu gözden geçirmek ve Türklere karşı daha etkili bir sınır savunması oluşturabilmek amacıyla toplanan bu harp konferansı (*Hauptgrenzberatschlagung*), yeni müdafaa tasarısının nihai biçiminin oluşmasını kolaylaştırmıştır. Bu bağlamda sınır bölgesinin mevcut durumu ışığında ne tür değişikliklerle ve nasıl etkili hâle getirilebileceği konusunda görüş ve öneriler ortaya atılmıştır. (Pálffy, 2012, s.50; Pálffy, 2002, s.118-119) Toplantıya imparatorluk temsilcileri, Arşidük II. Karl ile Avusturya eyaletlerinin vekilleri katılırken Macaristan ve Hırvatistan'dan hiçbir temsilci katılmamıştır. Bu konferans tutanakları -sekiz yüz sayfadan oluşuyor lakin günümüze on sayfası ulaşmıştır- Askeri Sınır Bölgesi üzerindeki askeri reformları ve eksikleri canlı olarak belgelemektedir. Savunma politikasının temellerini ve sınır savunmasıyla ilgili önemli sorunları ele alan belgede Türklerin sınır bölgesindeki ani akınlarına karşı sınır savunmasının nasıl güçlendirilmesi gerektiği ve sınır savunmasının nasıl etkin bir şekilde kullanılacağı belirtilmek istenmiştir. Bu doğrultuda başkaptanlıkların yeniden

yapılandırılması istenmiştir. Başkaptanlıkların merkez kaleleri İtalyan tarzında modern kale kentleri haline getirilecek, hatta gerekirse yeniden inşa edilecektir -Karlovac ve Uyvar gibi-. Ayrıca Türklere karşı Monarşi'nin başlıca avantajının ateşli el silahları olduğu da vurgulanmıştır. (Schulze, 1973, s.65-69) Tüm bu savunma stratejilerinin yanında ısınma, barut üretimi ve gemi yapımında kullanılan odunların bulunduğu Osmanlı kalelerinin etrafındaki ormanların yakılması da istenmiş; lakin bu görüş kabul görmemiştir. (Ágoston, 2012(a), s.124-125)

Bu konferans sırasında II. Karl, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Senj, Ogulin, Bihać, Hrastovica kaptanlıkları bünyesinde elli iki kalenin bulunduğunu bildirmiştir. Elli iki kalenin üçü (%6) Hrastovica'da, yirmi sekizi (%54) Bihać'da, on ikisi (%23) Ogulin'de, dokuzu (%17) Senj'de bulunmaktaydı. Bu toplam elli iki kalenin en güçlü istihkâmları aynı zamanda kaptanlıkların merkez kalesi olan Senj, Bihać, Ogulin ve Hrastovica idi. Fakat bu istihkâmların çoğu modern olmayıp, büyük saldırılara karşı koyabilecek durumda değildi. Bu istihkâmlarda bulunan silahlar ve diğer teçhizat zayıf ve eksikti. Bu kalelerdeki paralı asker sayısı 3692'dir. Bunun 405'i (%11) Hrastovica'da, 1942'si (%53) Bihać'ta, 703'ü (%19) Ogulin'de 640'ı (%17) Senj'de konuşlandırılmıştır. Bunların aylık maaşları 20.014 florin iken yıllık maaş tutarları 240.168 florindir. Bölge için gerekli olan bu miktarın içinde teçhizat ve istihkam bakımlarına harcanacak miktar dâhil değildi.¹⁶⁶ (Bk.: Tablo XI)

¹⁶⁶ İÖ.HKR, Akten, Kr. 1: Croatica, 1577-VIII-1; *MSHSM-SHK*, C.I, m.XXV/s.36-38. Bu belgede toplamada bir hata yapılmıştır. Buna göre Süvari (*Husarische Pherdt*) 708, Hırvat Piyadesi (*Haramia*) 2.475, Arkebüzücü (*Arcubusire*) 250, Alman Piyadesi (*Teutsche Khnecht*) 265 olarak toplanmıştır. Yapılan hesaplamalarda ise Süvari (*Husarische Pherdt*) 658, Hırvat Piyadesi (*Haramia*) 2.519, Arkebüzücü (*Arcubusire*) 250, Alman Piyadesi (*Teutsche Khnecht*) 265'dir.

Grafik IX: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Askerlerin Kaptanlıklara Göre Yüzdelik Dağılımı (1577)

Tablo XIII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Asker Sayısının Kaptanlıklara Göre Dağılımı (1577)¹⁶⁷

Hrastovica Kaptanlığı				
Kaleler	Hırvat Piyadesi (Haramia)	Alman Piyadesi (Teutsche Khnecht)	Süvari (Husarische Pherdt)	Arkebüzcü (Arcubisir)
Hrastovica (Hrastouicz)	100+50	20+20	100	50
Vinodol	15	-	-	
Blinja (Blina)	32+18	-	-	
Toplam	215	40	100	50
Bihać Kaptanlığı				
Kaleler	Hırvat Piyadesi (Haramia)	Alman Piyadesi (Teutsche Khnecht)	Süvari (Husarische Pherdt)	Arkebüzcü (Arcubisir)
Bihać (Wihitsch)	126	100+50	58+50	100
Sokol (Sokkol/Sokhol)	12+18	25	-	
Ripač (Repitsch)	62	-	-	
Brekovica (Wrekhouiz)	15+35	-	50	
Ostrožac (Ostroschacz)	40+60	-	50	
Toplička Kula (Topliczer Thurn)	6	-	-	
Izačić (Isatschitch)	20+30	-	-	
Blagaj (Blageisskhi)	40	-	-	
Kristinja (Hristin)	10	-	-	
Hresno	50	-	50	
Vrnograč (Vranogratch)	40+50	-	50	
Donja Kladuša ¹⁶⁸	10	-	-	
Cetin (Zetin)	10+40	-	-	
Perna	50	-	-	
Gornja Kladuša ¹⁶⁹	10+40	-	50	
Peći (Petsch)	16	-	-	
Sveti Juraj (S. Georgen)	10	-	-	
Šturlić (Sturlitsch)	8+42	-	-	

¹⁶⁷ iÖ.HKR, Akten, Kr. 1: Croatica, 1577-VIII-1; *MSHSM-SHK*, C. I, m.XXV/s.36-38.¹⁶⁸ Ober-Cladusch, Velkekladuscha, Velika Kladuša.¹⁶⁹ Unnter/Klein Cladusch, Malekladusche, Mala Kladuša.

Gvozdansko (Guossdanskhi)	60+40	-	-	
Pedalj (Pödl)	100	-	-	
Zrin (Serin)	120	-	-	
Srednji Gradac (Mitter Gradacz)	12	-	-	
Mutnica/Mutnucz	15	-	-	
Gora (Gorj)	10+40	-	-	
Ajtić (Eytitsch)	14	-	-	
Mašin ¹⁷⁰	8	-	-	
Greda	20	-	-	
Bojna (Woyna)	20	-	-	
Toplam	1309	175	358	100
Ogulin Kaptanlığı				
Kaleler	Hırvat Piyadesi (Haramia)	Alman Piyadesi (Teutsche Khnecht)	Süvari (Husarische Pherdt)	Arkebüzcü (Arcubisir)
Ogulin	20+30	-	-	
Modruš (Modrusch)	12	-	-	
Plaški (Blasskhy)	12	-	-	
Svetica (Sueticza)	10	-	-	
Sveti Juraj (S. Georgen)	10	-	-	
Tounj (Thounsckhapötsch)	27	-	-	
Ključ (Klutsch)	12	-	-	
Jesenica (Jessenicz)	35+65	-	-	
Drežnik (Dressnikh)	20	-	-	
Tržac (Tscherschäcz)	20+30	-	50	
Slunj (Slun)	20+130	-	100	100
Hojić	-	-	-	
Toplam	453	-	150	100
Senj Kaptanlığı				
Kaleler	Hırvat Piyadesi (Ussgoggen)	Alman Piyadesi (Teutsche Khnecht)	Süvari (Husarische Pherdt)	Arkebüzcü (Arcubisir)
Senj (Zenng)	200	40	-	-
Brinje (Pründl)	40+20	-	50	-
Brlog (Werlog)	6+14	-	-	-

¹⁷⁰ Dugischimon Castel olarak da bilinmektedir. Glina yakınlarında bir sınır kasabasıdır.

Prozor ve Bag ¹⁷¹	60	-	-	-
Otočac (Ottotschacz)	60+20	-	-	-
Dabar (Tabar)	35+65	-	-	-
Rijeka	10	-	-	-
Trsat	-	-	-	-
Ledenice (Ledeniz)	10+10	-	-	-
Toplam	550	40	50	-
Diğerleri				
Açıklama	Hırvat Piyadesi (Haramia)	Alman Piyadesi (Teutsche Khnecht)	Süvari (Husarische Pherdt)	Arkebüzcü (Arcubisir)
Ljubljana (Laibach)	64	-	-	-
S.Veit	-	10	-	-
Toplam	64	10	-	-
Genel Toplam	2591	265	658	250

¹⁷¹ Prozor ve Wag.

1577 yılında Viyana'daki askeri konferans devam ederken Osmanlıların 1575-1576 yılında başlattıkları ve Krupa'nın kuzeyinden ve Una Nehri'nin güneyinden karşıya geçerek Hırvatistan ve Slavonya içlerine düzenledikleri akınları sürmekteydi. Bu akınlar sırasında Bihać ve Hrastovica kaptanlılarının topraklarında bulunan bir dizi kalenin bazıları ele geçirilmiş, bazıları da yıkılmıştır. Bu bağlamda askeri konferans sırasında sınır bölgesinde bazı değişiklikler yapılmaya başlanmıştır. II. Rudolf, bu akınlara rağmen karşı bir saldırı gerçekleştirmemiştir. Osmanlıların bu akınlar sonucunda ele geçirdikleri yerlerin, konferansta Askeri Sınır Bölgesi ile ilgili alınan kararlar üzerinde büyük etkisi olmuştur. (Mažuran, 1998, s.143-148) İmparator ve Kral II. Rudolf, 12 Eylül 1577 tarihinde resmi olarak Hırvat ve Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi'nin komutasını tamamen Arşidük II. Karl'a devretmiştir. Adriyatik Denizi ile Drava Nehri arasındaki sınır bölgesinin başkomutanı olan II. Karl'a bölgedeki askeri konularda çok geniş yetkiler verilmiştir. Fakat savaş ve barış ile bölgenin başkaptanlığına atanacak albayı, imparatorluk belirleyecekti. II. Karl, bölgenin düşük düzeyli subay atamalarının tamamını yapabilecek ve Hırvat Ban'ı onun astı olacaktı. Hırvat soylular, bölgenin Avusturyalı askeri yöneticiler tarafından yönetilmesinin kendi üzerlerindeki Avusturya baskısını arttıracığını düşünmüşler ve bu sebeple yapılan bu değişikliği kendi ülkelerinin iç işlerine karışılmadan tamamen askeri nitelikte olması şartıyla kabul ettiler. (MSHSM-SHK, C.I, m.XVIII/s.48-51)

1579 yılına gelindiğinde Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki birliklerin asker sayıları genel olarak %32 azalmıştır. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki askerlerden arkebüzçülerde (%20) ve Alman paralı askerlerde (%22,5) artış olurken Husssar (%36) ve Grenzer (%43) birliklerinde azalma söz konusudur. (MSHSM-SHK, C.I, m.XLIII/s.80) Ayrıca Brucker Libell'den sonra sınır kuvvetlerine Protestan din görevlisi istihdam ettirilmeye başlandı. Hırvat sınırındaki bu din görevlilerin aylık maaşı on altı florin olarak belirlendi (Bk.: Tablo XII). (MSHSM-SHK, C.I, m.XLIII/s.76)

Tablo XIV: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Asker Sayısı (1579)¹⁷²

Birim	Asker Sayısı
Süvari (Hussar/Hussarn)	450
Konjanika Strielaca	300
Alman Piyadesi (Teutsche Knecht)	325
Hırvat Piyadesi (Haramia/Grenzer ve Uskoklar)	1410
Toplam	2485

3.6. HIRVAT ASKERİ SINIR BÖLGESİ'NİN ARKASINDA BÖLÜNMEZ BİR BEDEN: 1578 BRUC NA MUR

Arşidük II. Karl, Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin idaresini devraldıktan sonra bizzat bu askeri bölgelerde yaptığı teftiş ve araştırmadan sonra, 1 Ocak 1578 tarihinde, İç Avusturya eyaletlerinin temsilcilerini Steiermark'daki Mur Nehri üzerindeki Bruck'da toplamıştır. II. Karl, askeri sınır bölgelerinin finansman desteği için İç Avusturya eyaletlerine Lutherizm konusunda tavizler verilmesinin gerektiğinin farkındaydı. İç Avusturya eyaletleri ise yapmış oldukları yardımlarla oluşturulacak birliklerin kendilerine karşı kullanılmasından çekiniyordu. İki ay süren bu meclisin gündemi, Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin yeniden yapılandırılması ve finansmanıydı. Toplantının görünürdeki gerçekleşme sebebi ise II. Karl'ın 1571 yılında Luterhan asillerine vermiş olduğu tavizlerini müzakere etmektir. Knezler asillere karşı daha güçlü bir konuma gelmek için dini özgürlüklerini korumak istemişlerdir. Asillerin bu mecliste almış olduğu kararların toplu olarak kaleme döküldüğü belgeye Brucker Libell (Bruški Libel) ismi verilmiştir. Bu belge ile Steiermark, Kärnten ve Krain'ı bölünmez bir bütün hâline getirilerek İç Avusturya'nın askeri ve siyasi güvenliğini sağlaması hedeflenmiştir. (Kruhek, 1995, s.287, 288; Regele, 1949, s.32)

¹⁷² 1 Mart 1579'dan 1589 Şubat sonunda kadar Hırvat Askeri Sınır Bölgesi birliklerinin sayısını gösterir. Bk.: (MSHSM-SHK, C.I, m.XLIII/s.80)

Bruckel Libell'e göre Hırvat Askeri Sınır Bölgesi dört ana kaptanlık halinde organize edilmiştir: Senj, Bihać, Ogulin ve Hrastovica.¹⁷³ Senj Kaptanlığı'na bağlı olan kaleler; Adriyatik kıyısında yer alan Ledenica ve Karlobag ile Adriyatik Denizi-Kapela Dağları arasında Brinje, Otočac, Prozor, Dabar ve Jesenica kaleleridir. Osmanlı sınırındaki en önemli kaptanlık olan Bihać'ın görev sahası, yaklaşık olarak Una liman bölgesinden kuzeydeki Orta Korana'nın içlerine kadar uzanıyordu. Bu kaptanlığa bağlı kaleler ise Ripaç, Sokol, Drežnik, Tržac, Cetin, Brekovica, Ostrožac, Kremen, Blagaj, Hojsić ve Slunj idi. Kuzeybatıda Ogulin Kaptanlığı vardı. Bu kaptanlığa bağlı olan kaleler ise Modruš, Plaški, Tounj ve Ključ'dur. Son kaptanlık Sava'nın alt kolları Una ve Kupa nehirlerinin alt kısmı arasındaki bölgeden sorumlu olan Hrastovica Kaptanlığıydı. Bu kaptanlığa Blinja, Vinodol, Bojna, Gora, Ajtić, Greda, Gradac, Zrin ve Gvozdansko¹⁷⁴ kaleleri bağlıydı. Bölgedeki kalelerin birçoğu kaybedildiği için bundan sonra hangi kalenin yıkılıp yıkılmayacağı konusu tartışılmıyordu. Hırvat Sınır Bölgesi yaklaşık olarak Adriyatik'in batısı, Una'nın güneyi, Kupa'nın kuzeyi, Sava'nın doğusunu kuşatmıştı. Bölgenin komutası ve koordinasyonu albay rütbesindeki başkaptan tarafından gerçekleştirilecekti. Bu başkaptanın ikametgâhı Bruck'daki Sjeniçak'tı. Fakat bir yıl sonra yapılan değişikliklerle Karlovac yeni ikametgâh olarak kabul edilmiştir. (Kaser, 1997, s.120-121)

Başkaptanın aylık maaşı 567 florindir. Senj Kaptanlığının 360 askeri için aylık 1.877 florin; Ogulin'deki 287 asker ve Bihać Kaptanlığındaki 689 asker için toplam 3520

¹⁷³ Bruck Meclisine göre Hırvat Sınır Bölgesi Senj, Bihać, Slunj, Sjeniçal ve Hrastovica kaptanlıkları üzerinden organize edilmek istenmiştir. Ogulin kaptanlıktan çıkarılmış, Slunj ve Sjeniçak isimli iki yeni kaptanlık oluşturulması düşünülmüştür. Senj kaptanlığı mevcut durumunda bırakılırken, Otočac'da ise bir kaptanın komutayı devralması gerekiyordu. Slunj Kaptanlığı daha önce Bihać Kaptanlığı'na ait kaleler Slunj, Cetin ve Plaški kalelerinden oluşacaktı. Yüz kişilik Žumberak Uskoku'u bu bölgenin savunmasında görev alacaktı. Sjeniçak Kaptanı'nın emrine Hrastovica Kaptanlığı'na ait birçok kale verilecekti. Böylece Hrastovica Kaptanlığı'nın yetki alanı daraltılmış oldu. Bk.: (Kaser, 1997, s.121)

¹⁷⁴ Gvozdansko Dvora'nın yaklaşık yirmi km kuzeybatısında Sisak-Moslavina Bölgesinde bir köydür. Žirovac Nehri'nin sol kıyısında yer alan köy XV. yüzyılın ikinci yarısında Zrinski'nin toprakları üzerinde kurulmuştur. Gümüş madenine sahip olan bu yerleşim yeri aynı zamanda tarım ve sığır yetiştiriciliği uğraşıyordu. Kalesi 3 Ekim 1577- 13 Ocak 1578 tarihleri arasında Sokullu Ferhat Paşa komutasındaki Osmanlı birlikleri tarafından kuşatılarak alınmıştır. Daha öncede Osmanlılar tarafından 1561, 1566, 1574 ve 1576 yılları arasında kuşatılmıştır. Bu kale 1578-1635 yılları arasında Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır. Habsburg hakimiyetine geçen kale 1654 ile 18. yüzyılın sonuna kadar Askeri Sınır Bölgesi yönetiminde olmuştur. Bk.: ("Gvozdansko", LZMK/HE.)

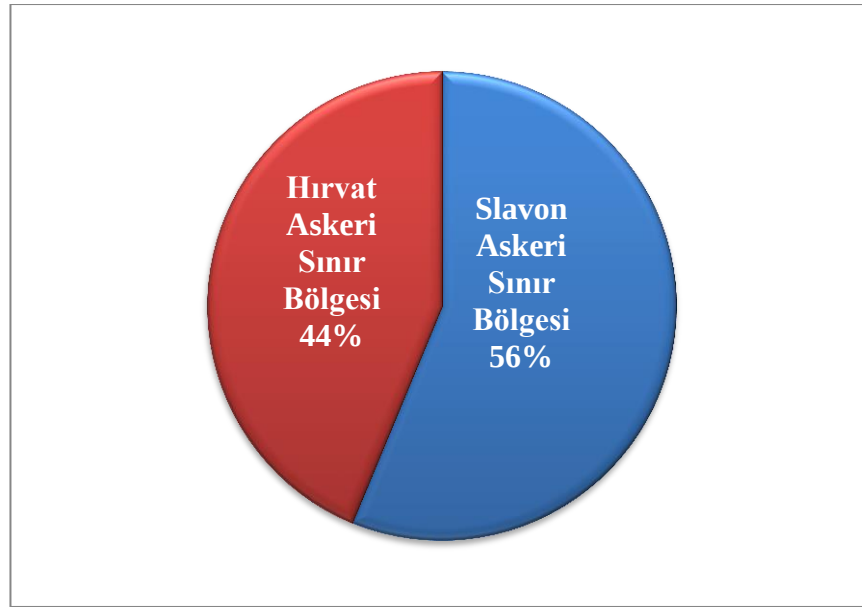
florin; Slunj Kaptanlığı için ise aylık 1.240 florin asker maaşı için harcama öngörülmüştür. Osmanlıların eline geçmeyen bu kalelerin tamamında garnizonlar bulunsa da, Slunj stratejik olarak diğerlerine göre çok daha önemliydi. Zira birbirlerini destekleyecek şekilde kurulmuş olan kale sisteminde merkezi bir konumda olan Slunj'un düşmesiyle Dabar, Otočac, Brinje, Jesenica'nın da kaybedilmesi muhtemeldi. Bu sebeple Slunj'un güçlendirilmesinin ve 150 süvari ile takviye edilmesinin uygun olacağı düşünülmüştür. Glina'nın Osmanlı birliklerinin sürekli kullandıkları intikal yolu üzerinde bulunması nedeniyle bu bölgedeki Hresna'da da 100 atlının bulunması şarttı. Fakat ilerleyen dönemlerde, özellikle Uzun Türk Savaşı döneminde (1591-1606) Sisak Savaşı'nda Osmanlılar, Bihać ve Hrastovica kaptanlıklarının geri kalan kalelerini fazla sorun yaşamadan fethetmeyi ve Ogulin ve Slunj civarındaki bazı kaleleri de yıkmayı başaracaktır. (MSHSM-SHK, C.I, m.XLIII/s.76-79)

1522 yılından itibaren Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin oluşturulmasına ve bakımına aktif olarak katılan İç Avusturya eyaletleri, bu iki bölgenin tüm sorumluluğunu Bruck Meclisi (1578) sonrasında üzerlerine almak zorunda kalmışlardır. Nitekim 1568 yılına kadar Osmanlı akınları -sadece Cisdanubia bölgesindeki Zólyom Kontluğu ile Yukarı Macaristan'da bazı bölgeler hariç- tüm Askeri Sınır Bölgesi üzerinde müessir olmuştur. (Pálffy, 2000, s.46) Askeri Sınır Bölgesi'nin hinterlandından yoksun kalması ve gelirlerin düşmesiyle sonuçlanan bu durum sınır savunmasının giderlerinin karşılanmasını zorlaştırmıştır. Dolayısıyla Bruck Meclisi'nin toplanmasının en önemli amacı, bu iki sınır bölgesinin finansmanı konusuydu. Bruck Libell'e göre İç Avusturya asilleri dini özgürlükleri karşılığında senelik olarak sınır savunmasına 548.205 florin destek sağlamayı kabul etmişlerdir. Bu yardımda Steiermark'ın mali katkısı 308.365 florin olurken, Kärnten 145.617, Krain 94.222 florin verecektir.¹⁷⁵ Kärnten, Krain dükalıklarından gelen yardım Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne nakledilirken, Steiermark Dükalığı'ndan gelen yardım Yukarı Slavon Askeri Sınır

¹⁷⁵ 1578 tarihli Bruck na Mur meclisinde İç Avusturya eyaletlerinin yardım miktarları ilk önce Steiermark 274.102, Kärnten 139.096, Krain 90.003, Gorica 24.546 florin olarak tespit edilmişti. Daha sonra Gorica Kontluğunun katılımı olmayınca Steiermark 308.365, Kärnten 145.616, Krain 94.222 şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Bk.: (Kaser, 1997, s.81)

Bölgesi'ne aktarılmaktaydı. Böylece Hırvat Askeri Sınır Bölgesinin giderleri için Kärnten ve Krain'ın toplam yardımının (239.839,5 florin) %40'nı Krain %60'nı Kärnten sağlamaktaydı. Bu yardımları Arşidük II. Karl, sadece Askeri Sınır Bölgesi'nin iki idari yapısı için kullanmıştır. Arşidük, yardımın önce beş yıllığı peşin olarak verilmesini istemiş; fakat asiller bu isteğe askeri sınır bölgelerine ait giderlerin her yıl değişebileceğini, özellikle bazı yıllarda azalacağını gerekçe göstererek karşı çıkmışlardır. Ayrıca Papalık ve İmparatorluk gibi diğer kaynaklardan gelen yardımlar da eyaletlerin senelik yardım yükünü azaltabilirdi. Bu sebeple giderler yıllık olarak hesaplanacak ve eyaletler ona göre ödeme yapacaktı. Bu yardımlara karşılık İç Avusturya eyaletleri, Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin albay rütbesindeki başkaptanlarının (*General-Obrist*) dışındaki subayları atayabilme hakkı kazanmışlardı. Kısaca yeni koşullar eyaletlerin eski ayrıcalıklarını eksiltmemiş, fakat buna mukabil Kärnten, Krain hiçbir zaman kendi yükümlülüklerini yerine getirmemiştir. (Kaser, 1997, s.78-81)

Grafik X: İç Avusturya Eyaletlerinin Yardımlarının Hırvat ve Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgeleri Üzerindeki Yüzdelik Dağılımı (1578)

Bruc'da Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin idari yapısının ve savunmasının güçlendirilmesi için alınan kararların da birçoğu uygulanamamıştır. Yeni kaptanlıkların

kurulması düşünülmüş fakat Osmanlı saldırıları bunu engellemiştir. Sadece Otočac Kaptanlığı kurulabilmiştir. Bu kaptanlık kuruluncaya kadar Otočac Kalesi, Senj Kaptanlığı'na bağlı önemli bir istihkâm noktasıydı. Genel savunma sisteminin bölünmemesi ve Senj Kaptanlığı'nın çıkarları için yeni kaptanlık yapısal bakımından Senj Kaptanlığı'na bağlı kalmıştır. Fakat bu çözüm zamanla Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Hırvat ve Deniz (Primorska) isimleri altında ikiye bölünmesine yol açmıştır. Kurulması düşünülen diğer iki kaptanlık Slunj ve Sjeničak ise oluşturulamamıştır. Slunj, Bihać Kaptanlığına bağlı kalırken Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin merkezi karargâhı olması düşünülen Sjeničak'ın yerini 1579 yılında yapılan Karlovac almıştır. Üzerinde tartışılan diğer bir konu ise, her kalenin savunulması için gerekli olan asker sayısının planlaması olmuştur. Bu da gelirlerin dağılımında kalelerin hisselerine düşen payların beklenilenden az olmasından dolayı başarısız olmuştur. Çünkü kalelerin beklenenden düşük paya sahip olması, asker sayısının düşük olmasına sebep oluyordu. (Holjevac, 2009, s.61-67)

Bruck'da Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin idari yapısı ve güçlendirilmesi konularında alınan kararların uygulanamamasına rağmen, bu meclis Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin gelişiminde büyük izler bırakmıştır. Bölgenin giderleri için az olmasına rağmen devamlı bir gelir kaynağı oluşturmanın başlangıç noktasını teşkil etmiştir. Eyaletlerden sağlanan bu gelirler, askerlerin maaşlarının düzenli olarak ödenmesini ve kaleler için gerekli malzemelerin temin edilmesini sağlamıştır. Böylece bölgeye yerleşen mülteci Grek-Ortodokslardan bir kısmı, maaşlı olarak askeri hizmete alınmıştır. Sonuç olarak bu meclisin sonuç hükümleri olan Brucker Libell ile daimî savunma kurumu haline gelen, zamanla farklı yapısal değişimlere uğrayan ve 19. yüzyılın sonuna kadar varlığını sürdürecektir olan Askeri Sınır Bölgesi'nin temeli atılmıştır.

Arşidük II. Karl'ın Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin sorumluluğunu üstlenmesi, İç Avusturya eyaletleri ile birlikte iki sınır bölgesinin askeri idarelerinin yeniden düzenlenmesini gerekli kılmıştır. Bunun için Arşidük II. Karl, Bruck'taki toplantı sırasında Ocak 1578 tarihinde Graz'da İç Avusturya Saray Cenk Divanı'nı (*Innerösterreichische Hofkriegsrat*) kurmuştur. Bu kurumun ihdası ile bir yandan Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin personel, istihkâm ve finansal durumu denetlenirken, diğer yandan İç Avusturya bölgelerinin askeri işleri tek merkezden

yönetilmeye başlanmıştır. Ayrıca İç Avusturya asilleri yaptıkları yardımlara karşılık sınır bölgelerinin askeri konularını da kontrol altına almışlardır. (Regele, 1949, s.32-33) İç Avusturya Saray Cenk Divanı, bir başkan ve altı üyeden olmak üzere toplamda yedi kişiden oluşuyordu. Üyeleri eyaletler tarafından önerildiği için üç üye Steiermark tarafından, dört üyenin ikisi Kärnten'den ikisi Krain'dan atanıyordu. Yardımcılarından her birinde bir sekreter, birçok memur ile Almanca ve Latince bilen yazıcılar bulunuyordu. Başkanın yıllık maaşı bin iki yüz florin iken üyelerinin maaşı yıllık altı yüz florin idi. (MSHSM-SHK, C.I, m.L/s.86-87) Bu maaşların yarısını eyaletler karşılıyordu. Bu kurumun yönetimi, üyelerinden ve bu üyelere ödenen maaşların kaynağından anlaşılacağı üzere aslen Arşidük II. Karl tarafından değil, eyaletler tarafından gerçekleştiriliyordu. İç Avusturya Saray Cenk Divanı'nın yetkileri, ilk başta sadece Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin subay tayinleri ve kalelerindeki garnizonlara gerekli malzemenin temininden ibaret iken zamanla yetki alanı genişlemiştir. Özellikle 17. yüzyılda Cenk Divanı'nın çok önemli bir idari ve yargı kurumuna dönüşmesi bize bunu göstermektedir. Öyle ki alay mahkemelerinin hükümlerini ancak bu kurum bozabiliyordu. (Klaić, 1911, C.III/1, s.330; Schulze, 1973, s.78-83)

Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin belirli derecede özerkliğinin sağlanması için kurulan İç Avusturya Saray Cenk Divanı, 1556 yılında Viyana'da kurulan Saray Cenk Divanı'ndan tamamen farklıdır. Ayrıca bu iki kurum birbirinden idari olarak bağımsızdır. Graz'daki Saray Cenk Divanı, İç Avusturya bölgeleri ile Arşidük II. Karl arasında uzlaştırıcı bir kurum rolünü oynarken; Viyana'daki Saray Cenk Divanı, doğrudan imparatorluğun askeri idaresini sağlayan, merkezi bir kurumdur. Bu iki kurumun birbirinden bağımsız hareket etmesi sınır albayı ile İç Avusturya Saray Cenk Divanı arasındaki anlaşmazlıkların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu durum ilerleyen zaman diliminde Graz ile Viyana arasında keskin bir rekabetin doğmasına sebep olacaktır. Bu ikililik, Karlofça Antlaşması sonrası yeni askeri sınır bölgelerinin oluşmasına paralel olarak İç Avusturya Saray Cenk Divanı'nın Viyana Saray Cenk Divanı'na 1705 yılında bağlanmasına kadar sürmüştür. (Rothenberg, 1960, s.48-49)

Bruck Meclisi'nde Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin kalelerinin tahkim edilmesi konusu görüşülmüştür. Bölge kalelerinin tahkim masrafları için İç Avusturya asillerinin vermiş

olduğu maddi yardımın bir kısmı ayrılmıştır. Arşidük, kalelerin tahkimi için ayrılan yardım miktarı ile eski kaleleri yenilemek yerine yeni kaleler inşa etmeye karar vermiştir. II. Karl bu kararı vermeden önce, Hırvat Sınır Kaleleri Başkaptanlığı yapan (1553-1556) İvan (Hans) Ungnad yazdığı bir raporda bunu vurgulamıştır. Rapora göre, sınır bölgesine tahsis edilen yetersiz maddi desteğin feodal arazilerde bulunan kalelerin tahkim edilmesine harcanmasının boş bir çaba olduğunu; bu kalelerin birbirinden kopuk şekilde ulaşılmaz yerlerde inşa edildiğini, bu kalelerdeki birliklerin kendilerini bile savunmada yetersiz kaldıklarından dolayı bulundukları yerlerdeki halkı da korumakta başarısız olduklarını bildirmişti. Ayrıca bu tahkimat çalışmaları yerine yeni kalelerin inşa edilmesini teklif etmişti. Aslında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin idari ve lojistik merkezi de belirlenmek isteniyordu. (MSHSM-SHK, C. III, m.XV/s.420-426)

Arşidük II. Karl'ın kararı doğrultusunda Steimark ve Krain'dan silahlı birliklerin himayesinde, Kupa ve Korana nehirlerinin birleştikleri noktada yeni ve modern bir kalenin yapımına başlanmıştır. Kalenin yapımına 1578 yılında başlanmış ve birkaç sene sürmüştür. İnşaatın ne zaman bittiği konusunda ise net bir bilgi yoktur. Kale, Arşidük II. Karl'ın isminden dolayı Karlovac (Karlstadt) olarak isimlendirilmiştir. Karlovac Kalesi ve kasabası inşaat sırasında bile Hırvat ve Deniz askeri sınır bölgelerinin karargâh kıtaatı haline gelmiştir.¹⁷⁶ Auersperg ailesinden Ivan Vajkard (Johann Weichard) (?-1580) ilk başkaptan olarak atanmıştır.¹⁷⁷ İmparator II. Rudolf, 24 Nisan 1581'de kasabaya özel bir imtiyaz vererek, bu bölgeyi herkes için yerleşime açmış ve Karlovac'a inşa edilen evlerin özel mülkiyet olacağına dair söz vermiştir. 26 Temmuz 1639 tarihinde Kral III. Ferdinand, bu ayrıcalıklarının tasdik edecek ayrıca yeni pazar/fuar tarihleri belirleyecektir. (Kruhek, 1978, s.31-32)

¹⁷⁶ İÖ.HKR, Akten, Kr. 1: Croatica, 1577-VI-14, 1578-IX-3.

¹⁷⁷ Hırvatça olarak Ivan Vajkard Auersperg olarak da bilinir. Hırvat Askeri Sınır Bölgesindeki askerlik hizmeti 1570 yılında başladı. 1575 yılından itibaren Hırvat Askeri Sınır Bölgesi Başkaptanı olarak görev yapmaya başladı. 1578 yılında Bihaç civarındaki muharebede Ferhad Paşa'ya karşı başarısız olduğu için görevden alınmıştır. Fakat 1579'da tekrar göreve getirilmiştir. 1579 yılında Karlovac Kalesi'nin inşaatı bitince, burayı daimi bir karagah haline getirdi. 1580 yılında hastalığından dolayı görevinden ayrıldı ve kısa süre sonra -aynı yıl içinde- öldü. Bk.: (Šenoa, 1983; "Auersperg, Johann Weichard", LZMK/HE.)

Kupa ve Korana nehirlerinin birleştiği yerde bulunan Karlovac Kalesi'nin çevresinin bataklık olmasından dolayı sık sık hummadan zarar görmesi ve suyunun yetersiz ve kirli olması, konum seçiminin kötü olduğunu göstermiştir. Aslında burdan önce Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin merkezi olarak Kupa Nehri ile Peterova Gora'nın arasında bulunan Steničnjak Kalesi düşünülmüştür.¹⁷⁸ Bu kale, 16. yüzyılın ikinci yarısında Hırvat ve Deniz askeri sınır bölgelerinin savunmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Hırvat asilleri, Hırvatistan'ın kalıntılarını Osmanlı istilalarından korumak için sık sık burada toplantılar düzenlemişlerdir. Bu bölgeyi Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin lojistik ve savunma merkezine dönüştürmek için 1554 yılında Arşidük II. Karl'nın namına General Herbert Aueršperg, arazinin sahipleri olan Nadaždi (Nádasdy) ailesine bu araziye satmaları için otuz bin florin teklif etmiştir. Nadaždi ailesi, buna mukabil kendilerine Macaristan'dan yer verilmesi karşılığı sadece kullanma hakkını vermek istemiştir. Araziyi tamamen satmadıkları için ve askeri idari Sjeniçak Kalesi'nden daha güçlü ve modern bir kaleye ihtiyaç duyduğu için Dubovac arazisini satın almışlardır. Satın alınan Dubovac arazisinin belli bir kısmında Bruck Meclisinden (1578) sonra Karlovac Kalesi yapılırken, diğer kısmı ise Karlovac Generalliği için sonraki yıllarda önemli bir ek gelir kaynağı olacaktır.¹⁷⁹

¹⁷⁸ Steničnjak bugünkü Karlovac yakınlarındaki Kupa, Sava ve Una nehirleri arasındaki en büyük Orta Çağ kentlerinden biridir. Karlovac ve Sisak'ın önünde inşa edilmiştir. Tarihi olarak kent Babonić, Frankopan, Celjski, Nádasdy, Auersperg, Drašković ailelerinin mülkü olmuştur. Tarihi kaynaklarda Steničnjak olarak geçmektedir. Topusko ile Karlovac'ın arasındadır. 1578 yılında Steničnjak'ın Osmanlılara karşı ana savunmanın merkezi olması kararlaştırılmıştır. Lakin kentin sahibi Nádasdy ailesi ile Monarşi'nin anlaşamamasından dolayı Karlovac Kalesi yapılmıştır. Karlovac Kalesi'nin yapılmasından sonra önemini kaybeden Steničnjak 16. yüzyıldaki Osmanlı istilaları karşısında ağır hasar görmüştür. 1580 yılında kasaba ateşe verilmiştir. Steničnjak Kalesi bugün yıkılmış durumdadır. Bk.: ("Steničnjak", *LZMK/HE.*)

¹⁷⁹ İÖ.HKR, Akten, Kr. 1: Croatica, 1578-IX-3; Lopašić, 1879, s.16-17.

Şekil VII: Karlovac Kalesi'nin Planı¹⁸⁰

Karlovac Kalesi'nin mevkiini ise 1578-1579 yılları arasında Hırvat Kaleleri başkaptanlığı yapmış olan İvan Fernberger teklif etmiştir. Yapılan bu teklif Askeri Sınır Bölgesi yetkilileri ve İç Avusturya Saray Cenk Divanı'nın inşaat komisyonu tarafından tetkik edilerek kabul edilmiştir. Hırvat asilleri ise Kupa Nehri civarındaki Osmanlı saldırılarının engellemesi için, kalenin Karlovac yerine Hrastovica Kaptanlığı'nın

¹⁸⁰ HR-HDA-426, UBVKG, Ktj. 7, 1713.

sınırları içindeki Topusko ya da Petrova Gora'da inşa edilmesini istemişlerdir. Fakat sonuçta yeni kale, Giuseppe Vintana'nın tasarımına uygun bir biçimde Dubovac yakınlarındaki Kupa ve Mrežnica nehirlerinin birleştiği noktada 1579 yılında inşa edilmeye başlanmıştır. Çünkü Karlovac mevki, Osmanlı akınlarının İç Avusturya'ya - özellikle Krain- düzenlediği saldırıları engelleyecek stratejik bir konumdaydı. Karlovac Kalesi bu stratejik konumundan dolayı ilk önce Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin merkezi karargâhı olmuş, ileriki dönemlerde ise Osmanlı topraklarının içine yapılacak olan akınlar için bir üs haline gelmiştir.¹⁸¹

Karlovac Kalesi'nin planı hazır bir projeydi. Kalenin yapımında Franz Poppendorf, Joseph Vintana ve Martin Gambon isimli askeri mimarlar önemli rol oynamışlardır. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin merkezi haline gelen bu kale, yıldız tabya şeklinde, güçlü toprak setlere sahip, surlarının etrafında derin hendekleri olan modern bir istihkâmı. Yapıldığı sırada bölgenin en modern askeri tesisi olan kalenin mimarisi toplu olarak bir topçu birliğinin ateş etmesine uygundu. Bu bakımdan savunmasının çok güçlü olduğuna hükmedilebilir. Kale inşa edilirken büyük bir askeri birlik tarafından korunmasından dolayı, Osmanlı birlikleri inşaata engel olamamıştır. Ayrıca kalenin bulunduğu mevkiye çıkan yol üzerinde çok önemli bir yer olan Korona Nehri üzerindeki köprüyü korumak amacıyla 1579 yılında Turanj Kulesi yapılmıştır. Karlovac Kalesi'nin yapımı tamamlandıktan sonra içine 400 Hussar, 300 atlı Arkebüzücü ve 100 Križanić okçusundan oluşan garnizon yerleştirilmiştir. Bu kalenin inşasından sonra Hırvat asillerin Osmanlı saldırıları konusundaki endişeleri haklı çıkmış ve Kupa Nehri'nin altındaki bölgelerde Türk akınları yoğunlaşmıştır. Bu akınlar Karlovac ile Sisak arasındaki bölgenin ne kadar savunmasız olduğunu ortaya koymuştur.¹⁸²

¹⁸¹ İÖ.HKR, Akten, Kr. 1: Croatica, 1579-XI-7; Kruhek, 1978, s.13-14, 31-32.

¹⁸² İÖ.HKR, Akten, Kr. 1: Croatica, 1579-XI-7; Kruhek, 1995, s.290-302.

Şekil VIII: Karlovac Kalesi, 1686-1689.¹⁸³

3.7. UZUN TÜRK SAVAŞI (1593-1606) VE ASKERİ SINIR BÖLGESİ

Osmanlılar, Bosna'nın fethinden sonra Una Nehri bölgesindeki akınlarına ağırlık vermiştir. Bu durumun en önemli sebebi Osmanlıların, Una havzası ile Bosna bölgesinde fethettikleri yerleri birleştirmek istemeleri ve Avusturya topraklarına yapılacak akınlar için çıkış hattı olarak Una havzasında fethettikleri bölgeleri belirlemeleridir. (MSHSM-MHRCDS/HS, C.II, m.333/s.329-330) Bunu gerçekleştirmelerinin önündeki en büyük engel ise Hırvat asillerinin -özellikle

¹⁸³ HR-HDA, HMGZ, Karlovac. Utvrda, 1686-1689.

Zrinskilere ait- arazilerdi. (MSHSM-MHRCDS/HS, C.II, m.482/s.475) Osmanlılar, Una havzasındaki kale ağını Dubica'yı (1538) fethederek sarsmış¹⁸⁴, Kostajnica'nın (1556) fethi ile yıkmıştır. (Klaić, 1911, C.III/1, s.208-210; Smičiklas, 1879, C.II, s. 50-52) Bu bölgedeki hâkimiyetlerini güçlendiren Osmanlılar, 1558 yılında Una, Glina ve Korana nehirlerinin arasındaki bölgeyi kontrolleri altına almak için Topusko, Otok, Lišnica, Perni, Kladša, Vrnograč ve Vojini kalelerinin yanında Steničnjak'taki feodal mülklerine bağlı birçok yeri talan etmişlerdir. Bunun üzerine Hırvatlar Una ve Kupa nehirleri arasındaki Bednik, Svinica, Gradac, Pedalj, Jamnica, Gore ve Gradusa kalelerini Osmanlının eline geçmemesi için yakıp yıkmışlardır. (Klaić, 1911, C.III/1, s.219-223) Osmanlılar daha sonra Krupa'yı (1565) ve Ostrožac, Podzvzd, Sturlić, Sračinec, Zriny-Gvozdansko, Drežnik, Cetin kalelerini (1577) fethetmiştir. (Klaić, 1911, C.III/1, s. 251-256; Smičiklas, 1879, C.II, s.55-56, 70-73) Böylece Osmanlılar, Una Nehri bölgesindeki hâkimiyetlerini iyice perçinleyerek bölgenin fethini tamamlamışlardır. Bundan böyle yeni hedef Kupa Nehri bölgesinin hâkimiyet altına alınmasıydı ve böylece sınırlarını Una Nehrinden Kupa Nehrine taşıyabileceklerdi. Fakat Uzun Türk Savaşı, Osmanlıların Kupa Nehri bölgesindeki güçlenmesini engelleyecek ve Hırvatistan ile Slavonya bölgelerinin rahat bir nefes almasını sağlayacaktır.

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin gelecekteki gelişiminin temel çerçevesini, 16. yüzyılın son çeyreğinde meydana gelen örgütsel ve siyasi değişiklikler sağlamıştır. Bu sınır bölgesinin yeniden örgütlenmesinin altında birçok sorun yatıyordu. Komuta konusunda Graz ile Viyana arasındaki belirsiz ilişki, İç Avusturya eyaletleri ile Arşidük II. Karl arasındaki güven sorunu, Hırvat soyluların bölge üzerinde kendi hâkimiyetlerinin azalmasından ve kendi topraklarında Avusturya hâkimiyetinin artmasından dolayı gösterdikleri tepkiler bölgede görülen belli başlı problemlerdi. Habsburg Monarşisi'nin genelinde yaşanan bir problem olarak görülen Protestanlık, İç Avusturya ve Macaristan'da güçlü olmasından dolayı Arşidük II. Karl, dengeli bir siyaset izlemek zorunda kalmıştır. II. Karl, İç Avusturyalıların sınır bölgesi için desteklerini almak adına onlara Protestanlık konusunda 1578 Bruck Meclisinde bazı ayrıcalıklar vermiştir.

¹⁸⁴ (MSHSM-MHRCDS/HS, C.II, m.403/s.400-402; Smičiklas, 1879, C.II, s.37-40)

İç Avusturya soylularının ayrıcalıkları 1602 yılında muhafaza etmelerine izin verilmesine rağmen, karşı reform¹⁸⁵ zamanla İç Avusturya'da başarılı olmuş ve bu başarı II. Ferdinand'ın 1628 yılında Protestanların ayrıcalıkları ellerinden almasına sebep olmuştur. (Brady, 2009, s.297-298; Bireley, 2014, s.1-2)

Uzun Türk Savaşı öncesi ortaya çıkan dini ayrılıklar İç Avusturya eyaletleri'nin Askeri Sınır Bölgesine olan yükümlülüklerini yerine getirmelerinde kesintilerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Söz konusu eyaletler, 1576-1582 yılları arasında Sınır Bölgesi üzerindeki yükümlüklerini yerine getirirlerken, 1582'den sonra sorumluluklarını kısmi olarak ve 1587'den sonra hiç yerine getirememişlerdir. Hatta bu tarihte Kanije'nin giderleri için hiçbir ödeme yapmayacaklarını bildirmişlerdir. Dolayısıyla savaş öncesi Askeri Sınır Bölgesi'nin durumu asker, teçhizat, erzak bakımından her geçen gün daha kötüye giden bir hâl içindeydi. (Rothenberg, 1960, s.53-54)

Edirne Antlaşmasından (1568) sonra Osmanlı-Habsburg güçleri arasında 1591 yılına kadar büyük muharebeler meydana gelmemiştir. Bundan dolayı iki siyasal gücün 1568-1593 tarihleri arasındaki mücadelesi sınır bölgesindeki mevzi çatışmaları şeklinde devam etmiştir. Büyük birliklerin karşılıklı meydan savaşı yerine mücadele, bazı sınır kalelerinin ele geçirilmesi ve elden çıkması, sınır bölgesindeki köyler üzerinde hâkimiyet kurup vergilendirmeyi genişletme, belli sayıdaki birlikler ile yapılan küçük akınlar şeklinde sürmekteydi. Tüm bunların yanında sınır bölgesindeki her iki siyasal gücün birlikleri, kendi aralarında barış yokmuş gibi hazır beklemişlerdir. Osmanlılar yapılan hazırlıkların boşuna olmadığını, 1575-1576 yıllarında Krupa'nın kuzeyinden ve Una Nehrinin güneyinden Habsburg topraklarına akınlar düzenleyerek göstermişlerdir. Bu akınlar sonucu sınırlarını Una Nehri'nden Kupa Nehri'ne doğru yavaş yavaş kaydırmaya başlayan Osmanlılar, 1578 yılında Todorovo'yu ele geçirmiş ve Topusko ve Glina civarındaki Glina Nehri kıyılarına akınlarda bulunmuşlardır. (Mažuran, 1998, s.143-148) Böylece Osmanlılar 1584 yılına kadar sınırlarını Glina Nehri'ne

¹⁸⁵ Avusturya'nın mevrus topraklarında reformasyon ve karşı reformasyon hakkında bk.: (Loserth, 1898; Pörtner, 2001; Winkelbauer, 2004, s.9-147.)

dayandırmışlardır. 1584 yılında ise Todorovo civarındaki bölgenin fethini tamamlamışlardır. 6 Ekim 1584 tarihinde Motschilla Vadisinde Habsburg birlikleri - Jobst Josef von Thurn tarafından- Krain'dan baskından dönen Bosna Paşası Ferhat Beğ komutasındaki yaklaşık dokuz bin kişilik Türk birliğine saldırarak ağır bir darbe vurmuştur. İki binden fazla Türk'ü öldürmüşlerdir. (Dimitz, 2013, C.III, s.48) 1586 ve 1588 yıllarında yine Habsburg güçleri kalabalık bir Türk kuvvetini pusuya düşürüp, ağır zayıat verdirmişlerdir. (Zinkeisen, 2011, C.III, s.416, 417) Yaşananlara rağmen 1584-1590 yılları arası Osmanlı-Hırvat sınırında herhangi bir değişiklik gözlemlenmemiştir.

Osmanlıların doğuda İran ile savaşmasını fırsat bilen Habsburglar Osmanlılara ödemeleri gereken yıllık haraçlarını ödememiştir (Mart 1590). (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 66/504) 1589 yılının sonlarında Avusturya Arşidükü, haracı zamanında ödemediği ve esirlerin salıverilmesi konularında uyarılmıştır. Fakat bu ihtarla rağmen Habsburg tarafından herhangi bir girişimde bulunulmamıştır. Bu sırada Osmanlılar, İran şahının oğlu Mirza'nın İstanbul'a gelerek, İran Şahı'nın dahi "*itaat ü inkıyad*" etmesini ve donanma-yı hümayunun Cezayir'den İstanbul'a dönmesini Budin Beylerbeyliği sınırı içindeki kalelerden top atışı yaparak şenlikler içinde kutlamıştır. Bu top atışları ve şenlikler bir anlamda Habsburglara mesaj niteliği taşımaktadır. (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 66/354, 519)

Habsburg sınır savunma sisteminin zayıflığı bir yana Osmanlılar, kendi sınır savunmasının güçlendirilmesi için çalışmalar yapmıştır. Bu bağlamda, Budin Kalesi'nin topçu bölük ağası ile neferlerinin her birine yedişer akçe nafaka verilmiştir. Osmanlı merkezi yönetimi, Budin Beylerbeyi Ferhad Paşa'ya "*topçu neferlerinin her birine yevmiyye mâ-tekaddümden berü yedişer akçe nafaka virilügelmiş*" diyerek hemen topçuların ücretlerini ödetmiştir. Ayrıca Budin'e top dökmek için ustalar gönderilmiştir. Fakat Budin'de bazı şayka topları serpmeye taşlardan gayri bir şey atmayacak biçimde işe yaramaz bir hâldeydi. İşe yaramaz şaykalar bozularak yeni toplar yapılmıştır. Böylece Budin'de top dökümü hızlandırılmış ve topçuların ücretlerini ödenmiştir. (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 66/412, 88)

Bütün bunların yanında, Sınır Bölgesi'ndeki köprülerin tamiri de gerçekleştirilmiştir. Kanuni Sultan Süleyman tarafından Varadin yakınlarındaki azmak üzerinde yaptırılan

köprü tamir edilmediğinden harap bir hâl almıştı. Köprüden insan geçemediği için yakınındaki iskelelere ulaşımdan yeteri kadar verim alınamıyordu. Ayrıca asker de bu köprüden geçemiyor ve etrafından dolaşırken düşman üzerine gidilmesi yedi-sekiz gün gecikiyordu. Bunun için köprü, imece usulüyle tamir ettirilmiştir. Bu çalışmaların yanında Şimontorna Sancağı'nda olan Dobruga Kalesi'nin yakınlarında bulunan ağaçtan köprü de harap bir şekildeydi. Mohaç ve Seksar sancaklarının askerleri, Kopan ve Şimontorna serhatlerine geçecekleri zaman bu köprünün kötü durumda olmasından dolayı çok eziyet çekiyorlardı. Bundan dolayı köprüyü Peçuy, Şimontorna ve Kopan sancakları imece yoluyla tamir etmişlerdir. (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 66/75, 87)

Bu önlemlerin yanı sıra Osmanlı sınır bölgesinde bazı huzursuzluklar da yaşanmaktaydı. Örneğin Budin serhat askeri altı aylık mevaciblerini alamadıkları için 1590 Eylül ayının sonlarında ayaklanmıştı. Beylerbeyi Ferhad Paşa'yı öldürmüşler, defterdar Bali Efendi canını zor kurtarmıştı. Mevaciblerini zorla alan askerlerin durumunu ve isyanı araştırmak üzere Osmanlı yönetimi hâssa odabaşı müteferikalardan Mustafa Ağa ve Dergah-ı Ali çavuşlarından Aydınzade Mehmed Çavuş'u bölgeye göndermiştir. Yapılan tahkikat sonucu isyan eden otuz beş nefer ağalarıyla birlikte öldürülmüş, isyana karışan diğer neferlerin elinden timarları alınıp, yararlılık gösterenlere verilmiştir. (Selânikî Mustafa Efendi, 1999, C.I, s.225-226, 233)

Sınır bölgesindeki yaşanan bu olaylar ve önlemlere rağmen Osmanlılar, 1591 yılında Adriyatik-Sava-Drava arasındaki geniş bölgeden akınlara başlamıştır. Bu bağlamda Osmanlı birliklerinden bir kol Bihać'a saldırarak Ripaç ve Golubić'i ele geçirmiş, bir kol Sisak'ı kuşatırken Topolavac'ı almış, bir kol Zagreb'e doğru ilerlerken Božjakovina'yı ele geçirmiş, bir kol Kanije'ye başarısız saldırı düzenlemiştir. (Mazuran, t.y., s.141-142) Bosna Beylerbeyi Hasan Paşa komutasındaki beş bin kişilik diğer bir Osmanlı birliği ise Križevci-Koprivnica arasını talan etmiş,¹⁸⁶ Sigetvar Sancakbeyi ise Szalad Bölgesindeki Küçük Komorn'u ele geçirmiştir. (Mazuran, t.y., s.141-142)

¹⁸⁶ Bu bölge Uskokların hâkimiyetindedir. Osmanlı yönetimi Bosna Beylerbeyi Telli Hasan Paşa'ya bu akını yapmaması hususunda uyarıda bulunmuştur. Çünkü bu sefer için yaptığı hazırlıklardan dolayı Monarşi tarafından gelecek haracın avk ve tehirine sebep olduğunu düşünüyordu. Bk.: (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 69/509)

Osmanlılar bu akınların Habsburglar ile barışı bozmayacağı ve onların vergilerini göndermeleri için bir uyarı olarak göreceklarını düşündüklerinden sınır bölgesinin yöneticilerini “*sulh u salaha mugayir*” bir harekette bulunmamaları konusunda uyarmışlardır. (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 68/124, 126, 127) 1592 yılında Bohemya asıllı saray danışmanı Friedrich von Kreckwitz başkanlığında soylu aile üyelerinden elli kişilik bir heyet, Habsburg haracını getirmiş ve Bosna Beylerbeyi Hasan Paşa’yı şikâyet ederek “*Hasan Paşa ’yı bu serhadden ya kaldırın yahud sulh bertaraf olur*” demişlerdir. (Na’îmâ Mustafa Efendi, 2014, s.52) Her iki taraf da sınır bölgelerinin yöneticilerini barış şartlarına aykırı hareket edilmemesi hususunda uyarmıştır. (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 69/356, 357) Buna rağmen Osmanlı sınır birlikleri Kupa Nehri’nin güneyindeki Sisak’ın güneybatısında kalan bölgeyi ele geçirmiştir. Bu bölgede kaptanlık merkezi olan Hrastovica, Bihać ile birlikte Gora ve birkaç küçük kale alınmıştır. Temmuz ayında Sisak kuşatılmış ise de alınamamıştır. Kanije’yi almak için yapılan bir girişim daha başarısız olmuştur. (Zinkeisen, 2011, C.III, s.418; Smičiklas, 1879, C.II, s.76-80)

Habsburglar bu akınlar sonucunda Hırvat Askeri Sınır Bölgesi’nin en önemli iki kaptanlığı Hrastovica ve Bihać’ı kaybetmiştir. Monarşi, Karlovac ile Glina-Korana-Mrežnica vadilerindeki güney kale zincirini Bihać Kaptanlığı’nın yerine bir savunma birimi olarak organize edebilirdi. (Pálffy, 2000, s.54-55) Bu arada Türkler, Petrinjica ile Kupa nehirlerinin birleştiği bölgede Petrinja isminde güçlü bir kale inşa etmişlerdir.¹⁸⁷ Bu kalenin inşası Hrastovica Kaptanlığı’nın savunmasını bölmüş ve ele geçirilmesini kolaylaştırmıştır. Yapılan bu Osmanlı fetihleri sonucunda Türklerin sınırları Kupa Nehrine kadar dayanmıştır. Avusturya (Steiermark) ve Hırvat birlikleri Temmuz 1592 tarihinde Bihać’ın kurtarılması için başarısız bir saldırı gerçekleştirdi ve çok ağır bir yenilgiye uğradılar. (hAnnracháin, 2015, s.143) Osmanlılar bu başarılarının yanında, Bosna sınır birliklerinden Monarşi güçlerinin Kupa Nehri’ni geçmesini

¹⁸⁷ Petrinja *palisade* şeklinde bir istihkâmdır. Osmanlılar güçlendirerek palanka statüsüne kavuşturmuşlar ve bundan dolayı 1592’den itibaren yeni palanka olarak (Yeni Hisar) olarak anılmıştır. Osmanlılar Petrinja’yı inşa ettikten sonra bölgeyi sancak haline getirmişlerdir. Sancakbeyliği ise Ferhad Paşa’nın Delibaşısı Rüstem Paşa’ya verilmiştir. Bk.: (Steinman, 1942, s.103-106; Na’îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.52)

engellemek için gerekli olan her şeyi yapmalarını istemiştir. (BOA, A.{DVNSMHM.d..., 69/482) Bu emre istinaden Hasan Paşa, Petrinja'da köprü kurarak Hırvat Askeri Sınır Bölgesi topraklarına geçerek iki bin kişi öldürüp, iki yüz kişi esir ve birçok mühimmatı ele geçirmiş¹⁸⁸ ve bu faaliyetinden dolayı bir kılıç ve bir hilat gönderilerek mükâfatlandırılmıştır. (BOA, A.{DVNSMHM.d..., 69/45)

Osmanlılar, 1592 yılında sınır bölgesinde gerekli önlemlerini almışlardır. Sultan III. Murat, Kral II. Rudolf'a 11 Eylül 1592 tarihinde sınır bölgesindeki paşalara hiçbir saldırı düzenlememeleri konusunda emir verdiğini bildirmiştir.¹⁸⁹ Diğer taraftan Prizren Sancağı'nın sipahileri Bosna serhaddini güçlendirmek için yardıma gönderilmiş,¹⁹⁰ Budin vilayetindeki kale neferleri yoklanmış,¹⁹¹ Estergon Livasının tımarlı sipahilerinin yerlerinde bulunması sağlanmıştır. (BOA, A.{DVNSMHM.d..., 69/272) Ayrıca Habsburgların Budin'e üç dört günlük uzaklıktaki Mohaç ve Seksar sancaklarına kadar gelerek Belgrad tarafına giden yollara ve Tuna üzerindeki gemilere tecavüz etmeleri; İstolni Belgrad, Sigetvar, Kopan ve Şamantorna bölgeleri kuvvetlendirilerek engellenmiştir. (BOA, A.{DVNSMHM.d..., 69/315) Bunların yanında Budin Beylerbeyi Mehmed Paşa, Arşidük Ernst'e 30 Eylül 1592 tarihinde sınırdaki Osmanlı birliklerinin hiçbir saldırı düzenlemediği hâlde Hristiyan tarafının rahat durmadığını, dolayısıyla kırk bin kişiden oluşan birliğini Bosna ve Bihaç'dan şehirlerine saldırması için göndereceğini bildirmiştir. Bunun yanında Bihaç'ı geri vermeyeceklerini çünkü fethedildikten sonra orada cami inşa edildiğini bildirmiştir.¹⁹²

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin önemli istihkâmlarından birisi ve Kupa ve Sava nehirleri arasındaki bölgenin kilidi olan Sisak'ı, Bosna Beylerbeyi 15 Haziran 1593 tarihinde kuşatmaya başladı. Osmanlılar, Zagreb ve Steiermark'a kadar uzanan Sava nehir yolunun son kalesi olan Sisak'ı düşürürlerse ilk önce Zagreb'in sonra da Steiermark'ın yolu kendilerine açılacaktı. Fakat yardıma gelen Avusturya-Hırvat

¹⁸⁸ (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.8-9)

¹⁸⁹ İÖ.HKR, Akten, Kr. 4: Croatica, 1592-X-19.

¹⁹⁰ (BOA, A.{DVNSMHM.d..., 69/111)

¹⁹¹ (BOA, A.{DVNSMHM.d..., 69/263)

¹⁹² İÖ.HKR, Akten, Kr. 4: Croatica, 1592-X-119 .

birliğinin¹⁹³ 22 Haziran 1593 tarihinde Osmanlıları Sisak önünde yenilgiye uğratması ile kale kuşatmadan geçici olarak kurtulmuştur.¹⁹⁴ Bu muharebede Hasan Paşa başta olmak üzere Hersek Sancakbeyi Sultanzade Mehmed Bey, üç sancakbeyi ve sekiz bine yakın asker nehir geçişi esnasında boğulmuştur. Osmanlılar bu büyük sınır çatışmasını “*casus belli*” (savaş sebebi) olarak görmüş ve Macaristan topraklarına sefer hazırlığına başlamıştır. (Na‘îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.60-63; Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.17-20; Selânikî Mustafa Efendi, 1999, C.I, s.285-286, 288, 290, 320-322; Topçular Kâtibi ‘Abdülkâdir (Kadrî) Efendi, 2003, C.I, s.6-12; Smičiklas, 1879, C.II, s.81-82)

Osmanlılar, daha önce anlatılan ve tarihe Hasan Paşa olarak geçen çatışmanın ardından İstanbul’da bulunan elçi Friedrich von Kreckwitz ve maiyetini derhal tutukladılar. Habsburglar bunun üzerine şarapdar Lobkowitz Baronu Poppel’in götürmekte olduğu haracı Komorn’dan geri çevirdi ve birliklerini Yanıkkale’de toplamaya başladı. (Zinkeisen, 2011, C.III, s.421) Sefere çıkan Osmanlı ordusunun başında Sadrazam Koca Sinan Paşa vardı. Osmanlı birlikleri hızlı bir ilerleme sonucunda, Viyana’yı koruyan Györ Başkaptanlığı’ndaki Veszprém, Palota ve Papa kalelerini ele geçirdiler. (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.25-26; Topçular Kâtibi ‘Abdülkâdir (Kadrî) Efendi, 2003, C.I, s.23-25) Komárom ve Tata üzerinden gelen Habsburg birlikleri ise Osmanlıların elinde olan Gesztes ve Mor kalelerine saldırdı. Rumeli Beylerbeyi, 24 Ağustos 1593 tarihinde Sisak’ı ele geçirmiş olmasına rağmen¹⁹⁵ bu hâkimiyet uzun süreli olmadı ve 1594 sonbaharında Sisak yeniden Habsburgların eline geçti. Ardından Habsburg birlikleri Pákozd’da 3 Kasım 1593 tarihinde Budin merkezli Osmanlı birliklerini (İstolni Belgrad Muharebesi) yendi. (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.28-29; Selânikî Mustafa Efendi, 1999, C.I, s.339-340) Bu muhabereden sonra Juraj V. Zrinski komutasındaki Hırvat birlikleri, Osmanlı topraklarının en kuzeydeki Szeged ve civarındaki Csurgó, Berzence, Babócsa kasabalarını tekrar ele geçirdi. Habsburglar diğer taraftan maden kasabalarını koruyan

¹⁹³ Thomas Erdödy, Andreas von Auersperg, Ruprecht von Eggenberg, Sigmund Paradeiser ve Melchior von Rödern komutasında beş bin kişilik bir ordudur. Bk.: (Zinkeisen, 2011, C. III, s.420)

¹⁹⁴ Osmanlı arşiv belgelerinde bu muharebe, “*Hasan Paşa Savaşı*” olarak isimlendirilmiştir. Bk.: (BOA, A.{DVNSMHH.d..., 72/121, 536, 636) Bundan başka savaş süresi, Osmanlı’nın Habsburg ile olan serhad bölgesinde “*bozgun senesi*” olarak değerlendirilmiştir. Bk.: (Na‘îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.60)

¹⁹⁵ (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.20; Selânikî Mustafa Efendi, 1999, C.I, s.331)

ve Yukarı Macaristan başkaptanlıklarının sınırlarında bulunan Fülek, Keksö, Hollokoe (Hollokö), Somoskoe (Somoskö), Derany, Bucak, Scezszen (Stettin), Dregely, Hajataky (Hajatskö), Novigrad (Nógrád) kalelerini aldılar. (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.29-37; Na‘îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.64-67; Zinkeisen, 2011, C.III, s.425)¹⁹⁶

Habsburglar, 1594 yılındaki sefer hazırlıklarına gerekli takviyeleri yaparak Estergon’a 25 Nisan-3 Haziran 1594 (4 Şaban-14 Ramazan 1002) tarihleri arasında ortalama kırk günlük başarısız bir kuşatma gerçekleştirdiler. (Na‘îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.68-70) Estergon düşmedi fakat Nógrád¹⁹⁷ Habsburglar tarafından alındı. (Na‘îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.67) Kristof von Teuffenback komutasındaki bir diğer Habsburg birliği, Vezir Arslan Paşa’nın yönetiminde Hatvan’dan geri püskürtüldü.¹⁹⁸ Habsburglar, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi’nde Juraj V. Zrinski önderliğinde Hrastovica, Gora, Petrinja ve Siska’yı geri aldılar. Fakat bu tahkimatların içine gerekli asker koyulamadığı için Siska dışındakileri Osmanlılar tekrar ele geçirdi. (Pálffy, 2003, s.29) Türk birlikleri, 1594 yılında Viyana’yı savunan Győr¹⁹⁹ Başkaptanlığı üzerine akınlarını yoğunlaştırmışlardır.²⁰⁰ Koca Sinan Paşa’nın aynı yıl Tata, Györ ve Pápa’yı alması bunun en önemli göstergesidir. Osmanlıların Viyana içlerine ilerlemesini Komorn

¹⁹⁶ Sisak Muharebesi’nin (1593) kısa bir değerlendirmesi için bk.: (Loebl, 1915, s.767-787)

¹⁹⁷ Osmanlılar’ın bu savaşta (Uzun Türk Savaşı, 1593-1606) Nógrád’ı ve Vác’ı kaybetmeleri ile Budin şehri kuzeyden savunmsız hale gelmiştir. Bu durumu Hatvan’ı yeniden inşa ederek, içine asker yerleştirmekle telafi etmek istemişlerdir. 1620 yılında Vác’ı, 1664’te de Nógrád’ı geri alarak kuzeyden Budin’in güvenliğini tam olarak sağlamışlardır. Bk.: (Hegyl, 2000, s.170-171)

¹⁹⁸ (Na‘îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.67-68) Vezir Hasan Paşa, Hatvan Kalesi’ni kuşatan Habsburg birliklerini geri püskürtmesindeki başarısından dolayı padişah kendisine bir elbise ve kılıç hediye etmiştir. Bk.: (BOA, A.{DVNSMHM.d...}, 72/786)

¹⁹⁹ Osmanlılar burayı Gölvar veya Yanıkkale isimlerini vermiştir. Yanıkkale olarak isimlendirilmesinin sebebi I. Viyana kuşatmasına giderken Osmanlılara tabiliği kabul eden kale, I. Süleyman dönerken uzaktan geç mânasına gelecek tarzda alarga topu atışına başvurmasından dolayı varoşunu yakmıştır. O zamanlarda küçük bir palankaymış. Raab Nehri’nin Tuna’ya döküldüğü yerde bulunmaktadır. Bk.: (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.44)

²⁰⁰ 1594 yılında Habsburg Monarşisi Diet’den, İspanya Bölgesinden ve Papalıktan finansal destek almışlardır. Lakin askeri destek sağlanması Fransa ile olan savaş ve Venedik’in 1573 yılında Osmanlılar ile yaptıkları barışı bozmak istememelerinden dolayı sağlanamamıştır. 1594 yılında Radasbona’da toplanan imparatorluk dietinde Alman elektörler beş yıllığına Türkler için askeri ve parasal yardım yapma sözü vermişlerdir. Bu yardıma göre 13.900 süvari ve 51.500 piyadeden oluşan bir ordu oluşturulabilecekti. Yardım konusunda 1594-1614 tarihleri arasında yayımlanmış yirmi belge için bk.: (Müller, 1900, s.282-304)

Kalesi'nin başarılı savunması engellemiştir. (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.74-75)²⁰¹ Habsburgların Viyana'yı koruyan başkaptanlığın merkezi olan Györ'ü kaybetmesi, genel anlamda Askeri Sınır Bölgesi'nin idari yapısı için tam bir felaket demektir. Çünkü burası elden çıktıktan sonra coğrafi olarak Viyana'yı koruyabilecek bir başkaptanlık oluşturmak mümkün değildi.²⁰² Dolayısıyla 1595 ve 1597 yıllarında Habsburg ordusu Györ'ü kuşatmış ancak 1598 yılında geri alabilmiştir. (Na'imâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.96, 133-135)

Monarşi'nin Osmanlıların inşa ettiği Petrinja Kalesi'ni ele geçirmesi sınır savunması açısından önemli bir adımdır. Petrinja, Sisak şehrinin on üç km. güneydoğusunda, Pokuplje Bölgesi'nde bir kasabadır. Banovina'nın (Banija) en büyük ve en önemli ekonomik merkezidir. Petrinja, 1240'lı yıllarda serbest bir kraliyet kenti olmasına rağmen 14. yüzyılın ortasından itibaren bu özel statüsünü kaybetmiştir. 1278 yılına kadar Gisingovci'lere, 1278'den sonra Blagaj Knez ailesi Babonić'lere ait olmuştur. 1448'den sonra Frankopanların eline geçmiştir. 1479 tarihinde Martin Frankopan ve Dorotea Blagajska, Zagreb Piskoposluğuna bulundukları bağış karşılığında Piskoposluk kalesini inşa etti. Kasaba, 15. yüzyılın sonunda pazar haline gelmiş ve Osmanlı tehdidinden dolayı 16. yüzyılın ortalarında kalesi güçlendirilmiş ve genişletilmiştir. Osmanlılar, kaleyi 1531 yılında ele geçirmiş lakin kale kısa sürede İvan Zrinski tarafından geri alınmıştır. Osmanlıların Petrinja'yı fethetmesi durumunda Kupa'ya yapılacak saldırıların başlangıç noktası teşkil edebileceği düşüncesiyle, Hırvat Sabor'u 1543 yılında kaleyi yıkmıştır. Osmanlı fethinden sonra Hasan Paşa, 1592 yılında Kupa'nın sağında yeni kaleyi inşa ettirmiştir. Bu yeni kale, 10 Ağustos 1594 tarihinde Hırvatların idaresi altına girmiştir. Zamanla Ban'ın İdaresindeki Sınır Bölgesi'nin

²⁰¹ Kâtib Çelebi, Hasan Bey-Zâde Ahmed Paşa'nın ve Topçular Kâtibi 'Abdülkâdir (Kadrî) Efendi'nin Komaran Kaptanın kaleyi teslim etmek istediği fakat Sadrazam Sinan Paşa'nın bunu kabul etmeyip kaleyi dövmeye devam etme emri verdiği ve bunun üzerine yeniçerilerin metrisleri bırakıp kaçtığı şeklindeki anlatımlarının yalan olduğunu bildirmiştir. Bk.: (Na'imâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s. 75)

²⁰² Osmanlılar Györ'ün coğrafi olarak önemini bildiği için hemen burayı dört sancaktan oluşan bir beylerbeylik haline getirmiştir. İlk beylerbeyi makamına Osman Paşa'ya tevcih etmişlerdir. Kaleye bin süvari, iki bin piyade konulmuştur. Osman Paşa 10 Ağustos 1595 (4 Zilhicce 1003) tarihinde Depedelende Nemeçeliler ile girdiği çatışmada ölünce yerine beylerbeyi olarak Mahmud Paşa getirildi. Mahmud Paşa'da Györ'ün Habsburgların eline geçtiği kuşatmada ölecektir. Bk.: (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.77, 78, 80; Topçular Kâtibi 'Abdülkâdir (Kadrî) Efendi, 2003, C.I, s.46, 89)

(*Banska Krajina*) bir parçası haline gelecek olan Petrinja Kaptanlığı, 1595 yılında oluşturulmuştur. ("Petrinja", *LZMK/HE*; Moačanin, 1992, s.158)

Habsburglar, 1594 yılında Petrinja'yı ele geçirdikten sonra burada Ban'ın İdaresindeki Sınır Bölgesi'nin (*Banska Krajina* yâda *Pokupska Vojna Krajina*) temellerini atmaya başlamışlardır. Pokupska, Kupa Nehri civarı anlamına gelmektedir. Hırvatlar, Karlovac ile İvanić arasındaki toprakları Petrinja ya da Pokupska bölgesi olarak isimlendirmiştir. Habsburglar, Petrinja Kaptanlığı'nı oluşturarak, kaybedilen Bihać Kaptanlığı'nın Kupa Nehri boyunca uzanan Sisak'ın doğu toprakları üzerindeki görevini devralabilecek bir savunma sistemi oluşturmuştur. Petrinja'nın finansmanını Steiermark'ın devralmasına rağmen buraya yerleştirilecek garnizonun masraflarının ödenmesi konusunda sorunlar yaşanmıştır.²⁰³ Ancak bu sorun Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi albayı Kont Herberstein, birkaç bin Ulah mülteciyi bu bölgeye yerleştirmesiyle çözüme kavuşmuştur.²⁰⁴

²⁰³ Petrinja Kalesi, 1597 yılında tahkim edilmiştir. 1615-1728 yılları arasında Petrinja Kaptanlığı, Erdödy ailesinin üyelerine kalıtsal olarak geçti. Hırvat Ban'ı, Petrinja garnizonun finansmanını sağlayamadığı için bu kaptanlığı 1618 yılında Askeri Sınır Bölgesi'ne devretti. 1746 yılındaki Hildburghausen reformuna kadar Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi sınırları içinde yer almıştır. Petrinja, 1746'dan sonra 17. yüzyılın başından itibaren yavaş yavaş Kupa hattında oluşacak olan Banska Krajina'ya (Banische Grenze, Confinia Banalia) dönüşecektir. Hırvatça Pokupska Askeri Sınır Bölgesi olarak da bilinen Banovina'ya, Türkçe olarak Ban'ın İdaresindeki Sınır Bölgesi de diyebiliriz. Sisak'ın güneybatısındaki Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin bir parçasını oluşturan Banska toprakları, Sava ile Unai Kupa ile Glina arasındaki Posavina'nın kenarında uzanır. Karlovac'tan İvanić'e uzanan Banska Krajina, zamanla bazı Hırvat kalelerinin kontrolünü sağlamasıyla hem sınır kaleleri hem de bölge başkaptanlığı haline gelmiştir. Burası İç Avusturya Saray Cenk Divanı'na değil Viyana Saray Cenk Divanı'na bağlıydı. Bu bağlamda İç Avusturya eyaletlerinin desteğinden mahrumdur. Pokupska Askeri Sınır Bölgesi'nde 1699 yılında yapılan Karlofça Antlaşması'ndan sonra Kupa ile Una nehirleri arasındaki serbest bölgede Kostajniča, Glina, Zrin ve Jasenovac kaptanlıkları kurulmuştur. Böylece Kupa, Una ve Sava arasında Osmanlılardan alınan bölgeler, Banska Krajina'nın Kupa'dan Una'ya kadar uzamasına sebep olmuştur. 1704 yılında Viyana Saray Cenk Divanı, Ban'ı bu bölgenin genel komutanı olarak tayin etmiştir. İşte bu atamadan sonra Askeri Sınır Bölgesi'nin bu kısmına Banska Krajina denilmiştir. 1746 Hildburghausen Reformu'ndan sonra Banska Krajina iki alaya bölünmüştür. Bunlar Glina ve Petrinja alaylarıdır. Banska Krajina 1783-1786 yılları arasında Varaždin Generalliği ile, daha sonra da -1786-1790 yılları arasında- Varaždin ve Karlovac generallikleriyle birleştirilmiştir. 1823 yılından sonra ise Varaždin, Karlovac ve Banska komutanlıkları tek bir çatı altında toplanmıştır. Bk.: HR-HDA-429, *Banska Generalkomanda*. Ayrıca Banska Generalliğinin planları ve analiz envanteri için bk.: HR-HDA-429/AI; Banska Generalliğinin envanter özetleri için bk.: HR-HDA-429/SI-1.

²⁰⁴ İÖ.HKR, Akten, Kr. 5: Croatica, 1596-VII-52; MSHSM-SHK, C.I, m.CLVII/s.215-216. Bu belgeye göre, General Sigismund Herberstein, Kralın namına Başdiyakoz Radoslav ile Una Nehri civarındaki Ulah ahalisinin tüm voyvodalarından isyan çıkarmalarını ve daha sonra kendi topraklarına geçmelerini istemiştir. Bunlara Askeri Sınır Bölgesi'nin ıssız bölgelerinden topraklar verilmiştir.

Osmanlı-Habsburg mücadelesi askeri sahada devam ederken 17 Ocak 1595 (6 Cemaziyülevvel 1003) tarihinde Sultan III. Murat ölmüş, yerine en büyük oğlu III. Mehmed geçmiştir. (Kütükoğlu, 2006, s.175) III. Murat'ın vefatından bir hafta sonra 24 Ocak 1595 tarihinde ise Avusturya Arşidükü II. Ferdinand ölmüştür. II. Ferdinand'ın ölmesi ile Dış Avusturya ve Tirol'un idaresi, İç Avusturya yöneticisine geri dönmüştür. (Meynert, 1846, C.V, s.224)

Osmanlı-Habsburg mücadelesi 1595 yılında Adriyatik Denizi'nden Karadeniz'e kadar geniş bir cephede gerçekleşmiştir. Habsburglar, 1595 yılında kuzeyde Estergon ve Visegrád'ı, güneyde Zrinski Babocsa ve çevresini ele geçirmiştir. (Na'îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.100; Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.86-91; Selânikî Mustafa Efendi, 1999, C.II, s.517-518; Zinkeisen, 2011, C.III, s.429) Habsburglar tüm bu bölgeleri almasına rağmen Tuna'ya doğru bir ilerleme kat edememiştir.²⁰⁵ Osmanlıların bu başarısızlıklarından sonra III. Mehmed bilfiil ordunun başında sefere çıkarak²⁰⁶ Mâtra ve Bükk dağlarının arasında, Tisa Nehri'nin kollarındaki Eger Nehri vadisindeki Eğri Kalesi'ne yöneldi. Zengin maden yataklarına sahip bir bölgede bulunan kale, Habsburglar açısından Yukarı Macaristan Başkaptanlığı'nın kilit noktasıydı. (Na'îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.103-105; Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.95-96) Her ne kadar Habsburglar, Osmanlıların dikkatini başka bir tarafa çekmek için Dalmaçya'daki Türk kuvvetlerine saldırsalar da bu faaliyetleri başarısız olmuştur. Sonuçta Osmanlılar, üç haftalık bir kuşatmadan sonra 12 Ekim 1596 tarihinde Eğri Kalesi'ni ele geçirdiler. (Na'îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.107-109; Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.107-112; Selânikî Mustafa Efendi, 1999, C.II, s.635-636)²⁰⁷ Osmanlıların böylesine önemli bir

²⁰⁵ Habsburg Monarşisi 1596 yazında Klis Kalesi'ni ele geçirmiştir. Kale Split'ten Sinj'e uzanan yolu kontrol etmektedir. Bosna Beylerbeyi Vezir Hafız Ahmet Paşanın kethüdası tarafından geri alınmıştır. Muhasara sırasında Osmanlılar üzerine gelen yaklaşık yedi bin kişilik Habsburg birliğinin iki bini öldürmüş, 300'ünü esir etmiştir. Bk.: (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.94)

²⁰⁶ (Na'îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.101-102; Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.94-95)

²⁰⁷ Feridun Ahmed Bey Eğri Kalesi için Sigetvar seferi sırasında “*Meğer eğri olan kâfırlarün eğriliğün bilmiş, Şeh-i gazî anunçün kal'a-i Eğri'ye doğrulmuş*” şiirini kaleme almıştır. Bk.: (Feridun Ahmed Bey, 2012, s.104) Eğri 1242 yılında Moğol istilasına uğramış, 1552 yılında Osmanlılar kuşatmıştır. Kale 1596 yılında Osmanlıların eline geçmiş ve 1687 yılına kadar Türklerin egemenliğinde kalmıştır. Eğri fethedildikten sonra hemen beylerbeylik haline getirildi. İlk beylerbeyi Sûfi Sinan Paşa olmuştur. Sonlok, Filek, Hatvan sancakları bağlanmıştır. Kale'nin korunması için bin nefer kuloğlu/gönüllü, bin nefer yeniçeri yazılarak üç bin nefer yeniçeri ile turnacıbaşı, iki yüz topçu, bin nefer cebeci, elli nefer top

stratejik konumdaki kaleyi fethetmesinden sonra Habsburg güçlerinin kaleyi geri almak için harekete geçmiştir. İki ordu Haçova'da (Mezőkeresztes) karşı karşıya geldi (24-26 Ekim 1596). Zorlansalar da bu muharebeyi Osmanlılar kazanmasını bildi ve Eğri'yi güvence altına almış oldular. (Na'îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.109-120; Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.115-125) Habsburglar, kaybettikleri Eğri yerine Szendrő, Putnok, Szádvar, Ónod, Tokaj, Krasznahorka kalelerinden oluşan bir savunma sistemi oluşturmuşlardır. (Pálffy, 2000, s.56) Osmanlılar, Arad ve Canad (Csanád)'ı geri aldı²⁰⁸, ayrıca Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Budački'yi ele geçirdiler.²⁰⁹ 1597 yılında Habsburglar ise Papa, Tata ve Vaç'ı ele geçirip, Hırvatistan'da Slatina bölgesini talan etmişlerdir. Osmanlılar aynı yıl Tata'yı geri alırken²¹⁰, güneyde Canad, Arad ve Nagytak'ı hâkimiyetleri altına aldılar. 1598 yılında ise Habsburglar, Viyana ve Aşağı Avusturya'nın (*Niederösterreich*) savunmasının başlangıç noktası olan Győr Başkaptanlığı'nın merkezi başta olmak üzere (Győr)²¹¹, Budin'in batısı ve Balaton Gölünün kuzeyindeki Tata, Pápa, Szentmárton, Gesztes, Veszprém, Palota, Csesznek, Vázsony ve Tihany gibi önemli istihkâmları tekrar geri aldılar. Budin'i ikinci kez kuşattılar. (Na'îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.148-149; Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.152-154)

Osmanlılar, Steiermark Bölgesi'nin savunulması için Sigetvar'ın kaybedilmesinden sonra oluşturulan Kaniye Başkaptanlığı'nın merkezi olan Kaniye'yi kırk üç günlük bir kuşatma sonucunda 22 Ekim 1600 tarihinde ele geçirmiştir. (Na'îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.170-171; Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.190-191) Kale, Balaton Gölü'nün

arabacı tayin edildi. Eğri'nin ilk cizye haneleri tahriri 1630 yılında yapılmıştır. 1630'a kadar yapılmamasını sebebi reayası darül harp ile bitişik bir bölgede yaşamasından dolayıdır. Zitvatoruk Barış Antlaşması'ndan sonra Eğri Vilayetine geri gelen reaya ile birlikte bölge şenlenmiş, züema ve erbab-ı tımarın köyleri bayındır bir hal almıştır. Havass-ı hümayunun köyleri haraplıktan kurtulduğu için Eğri Beylerbeyine eyaletindeki “cizye-güzar reayayı hakk u adl üzre dikkat ü ihtimam ile marifet-i şerle tahrir” etmiştir. Tahrir defterinin bir sureti daha sonra İstanbul'a gönderilmiştir. Bk.: (MD., 85/22; Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.115, 127; Topçular Kâtibi 'Abdülkâdir (Kadrî) Efendi, 2003, C.I, s.153; David, 1994, s.489-491)

²⁰⁸ (Zinkeisen, 2011, C.III, s.432)

²⁰⁹ Donji Budački Karlovac'ın on sekiz km. güneyindedir. Korana Nehri'nin sağ kıyısında Karlovac-Barilović-Vojnić yolu üzerinde stratejik bir mevkidir. 1686 yılına kadar Osmanlıların elinde kalmıştır. Bk.: (Nadilo, 2003, s.48)

²¹⁰ (Na'îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.127-128)

²¹¹ (Na'îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.131-133; Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.139-141)

güneydoğusunda ve Raab ile Mureş ırmaklarının arasında önemli bir istihkâmı.²¹² Bu stratejik mevkiinin Osmanlıların eline düşmesi Graz'a gidecek yolun Türklere açılması anlamına geliyordu. Bundan dolayı Habsburglar, 9 Eylül 1601 yılında bu merkezi kaleyi geri almak için başarısız olacakları yetmiş üç günlük bir kuşatma gerçekleştirmişlerdir. Türkler 1600 yılında Kanije Kalesi'ni almaya giderlerken Habsburgların 1593 yılında geri aldığı Szeged, Berzence, Babócsa gibi çeşitli kasabaları da geri aldılar. (Na'îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.181-182, 183-185, 190-191, 198-201)²¹³ Habsburglar, Kanije'nin kaybına karşılık Kanije'nin karşısında Körmend ve Sárvár merkezli yeni bir askeri idari birim oluşturdular. Kanije'ye Bakan Askeri Sınır Bölgesi (*Gegen Kanischawärts ligende Grenze, Confinia Canisae Opposita*) olarak isimlendirdikleri bu bölge Balaton Gölü'nün batısında, Rába ve Zala nehirleri boyunca; Körmend, Egerszeg, Pölöske, Kapornak, Egervár, Kemend, Lövö, Magyarosd, Tótfalu, Kiskomárom, Zalavár, Szentgrót, Szentgyörgy ve Bér kalelerinden oluşmuştur. (Pállfy, 2000, s.56)

Osmanlıların Kanije kuşatmasına tepki olarak Habsburglar, güneye inerek Sisak, Petrinja, Hrastovica ve Gora gibi Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin önemli mevkillerini Osmanlılardan geri almışlardır. Ayrıca 1601 yılında İstolni Belgrad da Habsburg kontrolüne girmiş ancak bir yıl sonra tekrar Osmanlıların eline geçmiştir. Balaton Gölü'nün kuzeyindeki Osmanlı-Habsburg sınırı, savaşın başlamadan önceki hâline geri dönmüştür. (Na'îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.210-211; Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.200, 237-238) Habsburglar, 1602'de Peşte'yi ele geçirmiş, 1602 ve 1603 yıllarında Budin'e başarısız kuşatmalar yapmıştır. (Na'îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.212-215,

²¹² Kanije Kalesi Meğimurje (Mekomorya) ve Balaton Gölü bölgelerinin kilididir. Habsburgların Askeri Sınır Bölgesi'nin en önemli sedd-i sedidiydi. I. Süleyman yaşamış olsaydı, Sîgetvar'dan sonra bu kaleni üzerine sefere çıkacağı biliniyordu. Kale başkaptanlık merkezi olduğu için sağlam yapılı ve dört tarafı nehirlerle çevrilidir. Düz bir bölgede olmasına karşılık etrafı dağlı ve ormanlıktır. Etrafındaki köylerin bayındır olması geliri iyiydi. Kalenin bulunduğu coğrafi konumdan dolayı Osmanlılar hemen burayı beylerbeylik haline getirdiler. İlk beylerbeyi Tiryaki Hasan Paşa atanmıştır. Kalenin muhafazası için 20 kadar çorbacı bir sekbanbaşının komutasında bırakılırken, üç bin nefer sipahi kuloğlu terakki ile asker yazılmıştır. Bk.: (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.186, 192, 198; Topçular Kâtibi 'Abdülkâdir (Kadrî) Efendi, 2003, C.I, s.278, 283, 297)

²¹³ Osmanlılar Bobofca'yı (Babócsa) almasında etkili olan sebep Kanije Kalesi'ni karşısındaki sınır bölgesinin güvenliğini sağlamaktır. Kanije'ye yönelmeden önce Esterгон muhasara edilmek istenmiş, lakin Esterгон'un üzerine gidildiğinde Kanije'deki Habsburg askerleri tehlike yaratabilirdi. Bunu önlemek için Bobofca'yı (Babócsa) Kalesi alınıp içine nöbetçi konulması gerekiyordu. Böylece Budin yolunun güvenliğini sağlanabilecekti. Bk.: (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.185)

233; Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.240)²¹⁴ Sadrazam Sokullu Lala Mehmed Paşa; Peşte, Hatvan ve Vác'ı (1604) almış ve arkasından 1605 tarihinde ise Erdel'in yeni prensi István Bocskai'nin desteği ile Estergon'u geri kazanmıştır. (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.323-324)²¹⁵ Estergon'un fethinden sonra yirmi bin civarındaki bir Osmanlı kuvveti, Körmend-Szombathely taraflarını ele geçirmiş, Vişegrad²¹⁶ ve Depedelen kalelerini fethetmiştir. (Na'imâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.293-295, 303; Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.340-341, 350) Daha sonra Veszprém ve Palota Osmanlılar tarafından tekrar geri alınmıştır. (Arens, 2001, s.19, 103-105)

²¹⁴ 21 Aralık 1603 tarihinde III. Mehmed öldü ve yerine oğlu I. Ahmet geçti. Bk.: (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.290-292)

²¹⁵ Estergon Habsbrugların eline geçtiği için güvenliği kalmamıştır. Budin'in iç il olması için Estergon, Györ ve Komoran'ın alınması şarttır. Budin serhad ise Estergon kilididir ki bunun en iyi kanıtlayan Estergon'un kaybı ile Budin'in 1595'ten sonra iki defa kuşatılmasıdır ve Peşte'nin iki buçuk yıl kuşatma altında kalmasıdır. Estergon Osmanlıların elinde olsaydı Györ'ün tekrar Habsbrugların eline geçmesi mümkün değildi. Bk.: (Topçular Kâtibi 'Abdülkâdir (Kadrî) Efendi, 2003, C.I, s.435)

²¹⁶ (Na'imâ Mustafa Efendi, 2014, C.I, s.281-282) Budapeşte'nin kırk üç km kuzeyinde yer alan Vişegrad Kalesi'ni Bosna Beylerbeyi Hadım Hüsrev Paşa alıyor. Tuna'nın sağında yer alan bu kale Estergon ve Vaç arasındaki donanma gemileri, zahire ve mühimmatın gelişinin güvenliğini sağlayan önemli bir istihkâmdır. Bk.: (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.340)

Harita VI: Osmanlı-Habsburg Savaşı (1593)²¹⁷

²¹⁷ Uzun Türk Savaşı sırasında Cornelis De Jode'nun Hırvatistan'daki çatışmaları gösteren haritasıdır. Zagreb (Agram), Sisak (Sisegg), Gradiska ve Karlovac (Carlstat) şehirlerini gösteriyor. Sava Nehri'nin güneyindeki Osmanlı birliklerinin Gradiška ve Bihaç (haritada Wyhitz) yönünde ilerlemesini gösteriyor. Ayrıca Osmanlı birlikleri Karlovac'ı çevrelemiştir. Osmanlıların eline geçen yerlerin üzerinde hilal işareti bulunmaktadır. Hrastovica'nın üzerinde de hilal'in bulunması burasının düştükten sonra (15 Nisan 1592) karşısında, nehrin diğer tarafında yer alan Brest'in üzerinde hilal olmaması- ki burası Temmuz 1593'de Türklerin eline geçiyor- haritanın 1593 Mayıs-Haziran aylarında çizildiğini gösteriyor. Karlovac şehri ise Osmanlılar tarafından başarısız şekilde kuşatılmıştır. Harita, Cornelis De Jode'nun Speculum Orbis Terrae'sında 1578 yılında yayımlanmıştır. Bk.: Barry Lawrence Ruderman, Antique Maps Inc., Antique Map / Europe/ Balkans/ Croatia: Croatiae, & Circumiacentiu Regionu Versus Turcam nova Delineatio.

Harita VII: Türklerin Hâkimiyetindeki Hırvat Bölgeler ve Bitişigindeki Monarşi Bölgeleri (1593)²¹⁸

Savaşın sonlarına doğru Erdel Prensi İstván Bocskai, Erdel ve Macaristan kralı olmak ve Rákos arazisini Erdel'e katmak istiyordu. Daha önce Erdel'i Macaristan Krallığı'na yeniden dâhil etmek için Erdel Prensi Zsigmond Báthory ile İmparator II. Rudolf arasında 1595 yılında Prag Antlaşması yapılmıştı. Buna göre Erdel Prensi savaşa ve barışa Eflak ve Boğdan voydoları ile birlikte karar verecek; Zsigmond Báthory ve onun erkek mirasçıları János Zsigmond ve István Báthory zamanlarında sahip oldukları sınırlar dâhilinde Erdel ve Partes Annexae'nin²¹⁹ kalıtsal yöneticisi olacaklardı. Eğer bir

²¹⁸ Barry Lawrence Ruderman, Antique Maps Inc., Antique Maps/ Europe/ Balkans/ Croatia: *Hirvatistan cum Finitimis Locis Uersus Turcarum Ditionem, 1593.*

²¹⁹ Partes adnexae yâda Partium Regni Hungariae Macaristan Krallığı'nın kuzey ve doğu kısımlarını kapsamaktadır. 1541 yılında bu bölge Erdel Pranslığına bağlanmıştır. Başlangıçta toprakları (1570) Bihar, Zaránd, Kraszna, Máramaros, Orta Szolnok bölgelerinden oluşmaktaydı. Fakat Osmanlıların toprak

erkek mirasçı olmazsa Erdel, Habsburg topraklarına katılacaktı. Ayrıca bir Habsburg prensesi Báthory ile evlenecekti. Uzun Türk Savaşı sırasında yapılan bu antlaşma ile Báthory'nin Osmanlılara karşı Habsburgların yanında yer alması, Boğdan ve Eflak'a da örnek teşkil etmiştir. Bu bağlamda antlaşma, Monarşi ve Erdel arasındaki ilişkiyi gerçek siyasi şartlar ile çağdaş iktidar ilişkilerine göre düzenlemiştir. 1602 yılında Prens Zsigmond Báthory, II. Rudolf lehine tahtan çekilince 1602-1604 yılları arasında Erdel, Habsburg egemenliğinde Orta Çağ Macaristan Krallığı'nın batı yarısı ile birleşmiş oldu. (Oborni, 2013, s.78-79)

Erdel'i 1602-1604 yılları arasında General Giorgio Basta bir askeri vali olarak yönetmiştir. (Oborni, 2013, s.79) Habsburgların ordu gücü ile Erdel'i yönetmek istemeleri ve halka kötü davranmaları yüzünden oluşan rahatsızlık, halkın din değiştirmeye zorlanmasıyla daha da büyüyerek bir isyanın başlamasına zemin hazırlamıştır. Sultan I. Ahmet, 1604 yılının Kasım ayının ilk yarısında İstván Bocskai'yi, Erdel vilayetini Habsburgların elinden kurtarması ve Macar vilayetlerinin birçoğunu ele geçirmesinden dolayı Erdel hakimi ve Macarların kralı olarak atamıştır. (OGTMİ, s.171-172) 1606 yılına kadar devam edecek bu isyanda István Bocskai'nin başarılı mücadelesi sonucu -Osmanlıların desteği ile başarılı olmuştur- prenslik Osmanlı vassalı, ayrı bir siyasi varlık olarak ayakta kalmıştır. Bu isyan sonucu Habsburg güçleri Macaristan'dan çıkarılmıştır. Ayrıca bu isyan Osmanlılara karşı Askeri Sınır Bölgesi'nin yeniden düzenlemesini engellemiştir. (Oborni, 2013, s.79-80) 23 Haziran 1606 tarihinde İstván Bocskai ve Arşidük Matthias, Viyana Antlaşması'nı imzalayarak Erdel Prenslığı'nın bağımsızlığını iade etmişlerdir. Ugocsa ve Bereg idari bölgeleri, Szatmár Kalesi ve çevresi, Tokaj Kalesi geçici olarak Erdel Prenslığı'ne ilave edilmiştir. Antlaşma ayrıca Bocskay'ı Erdel Prensi olarak tanımakta ve Erdellilerin gelecekte kendi bağımsız prenslerini seçme hakkını garantilemekteydi. Böylece Habsburgların Erdel'i

kendi topraklarına ekleme girişimleri başarısız olmuş ve bu amaçlarını gerçekleştirmek için uzun süre siyasi ve askeri bir manevra yapmayacaklardır. (Setton, 1991, s.21)²²⁰

Monarşi tüm bu siyasi gelişmelerin ışığında Osmanlılarla Zsitva (Žitava) ve Tuna nehirlerinin birleştiği bölgede, teknelerde 24 Ekim-11 Kasım 1606 tarihleri arasında üçlü müzakereler yapılmıştır. Müzakereleri Habsburg İmparatorluğu adına komiserler, Cenk Divanı danışmanı ve Komárom Kaptanı Hans von Molart (Molart János), Cenk Divanı danışmanı ve İmparator ve Kral ordularının başkomutanı Michael Adolf von Althann (Adolph Althan), Kralın başhizmetkârı, imparator ve kral müşaviri György Thurzó, İmparator ve Kral danışmanı Miklós Istvánffy, Cenk Divanı danışmanı Siegfried von Kollonitsch (Sigfrid Kolonist) , Tuna ötesi bölgesinin başkaptanı Franz Batthyány ve büyük toprak sahibi Macar Kristóf Erdődy temsil etmişti. Osmanlı İmparatorluğunu Budin Beylerbeyi Kadızade Ali Paşa ile Budin başkadısı Habil Efendi, paşanın kethüdası Kadınım Ahmed Efendi ve Nasruddinzade Mustafa Efendi temsil etmiştir. (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.365) Erdel adına ise Trenčín Valisi I. Štefan Illeshazy, Paul Nyary, Michael Czobor ve Georg Hoffmann katılmıştır. (Zinkeisen, 2011, C.III, s.441) Müzakereler sonucunda Zsitvatorok (Zsitva Ağzı) Antlaşması yapıldı. 11 Kasım 1606 yılında, yirmi yıllığına yapılan on yedi maddelik bu antlaşma, Osmanlılar ile Habsburglar arasındaki uzun savaşı sona erdirdi. (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.365-368; Corps Universel, 1728, C.V/II, m.XLVIII/s.78-80)²²¹

Zitvatoruk antlaşması ile Osmanlılar; Eğri, Estergon ve Kaniye kalelerini kazanırken 1541'den beri hâkimiyetleri altında olan Vác bölgesini Habsburg'a verdiler. Nógrád bölgesinde alınan kaleler Osmanlılara geri verilmeyecekti. Bu bakımdan iki imparatorluk arasındaki sınır, 1533 yılında yapılan ateşkesin öngördüğü şartlara göre düzenlenmişti. Bu antlaşmanın ikinci maddesine göre padişahın gönderdiği namede kral yerine “*kayzer*” (Roma İmparatoru) tabiri kullanılması istenmiştir. (Köhbach, 2002,

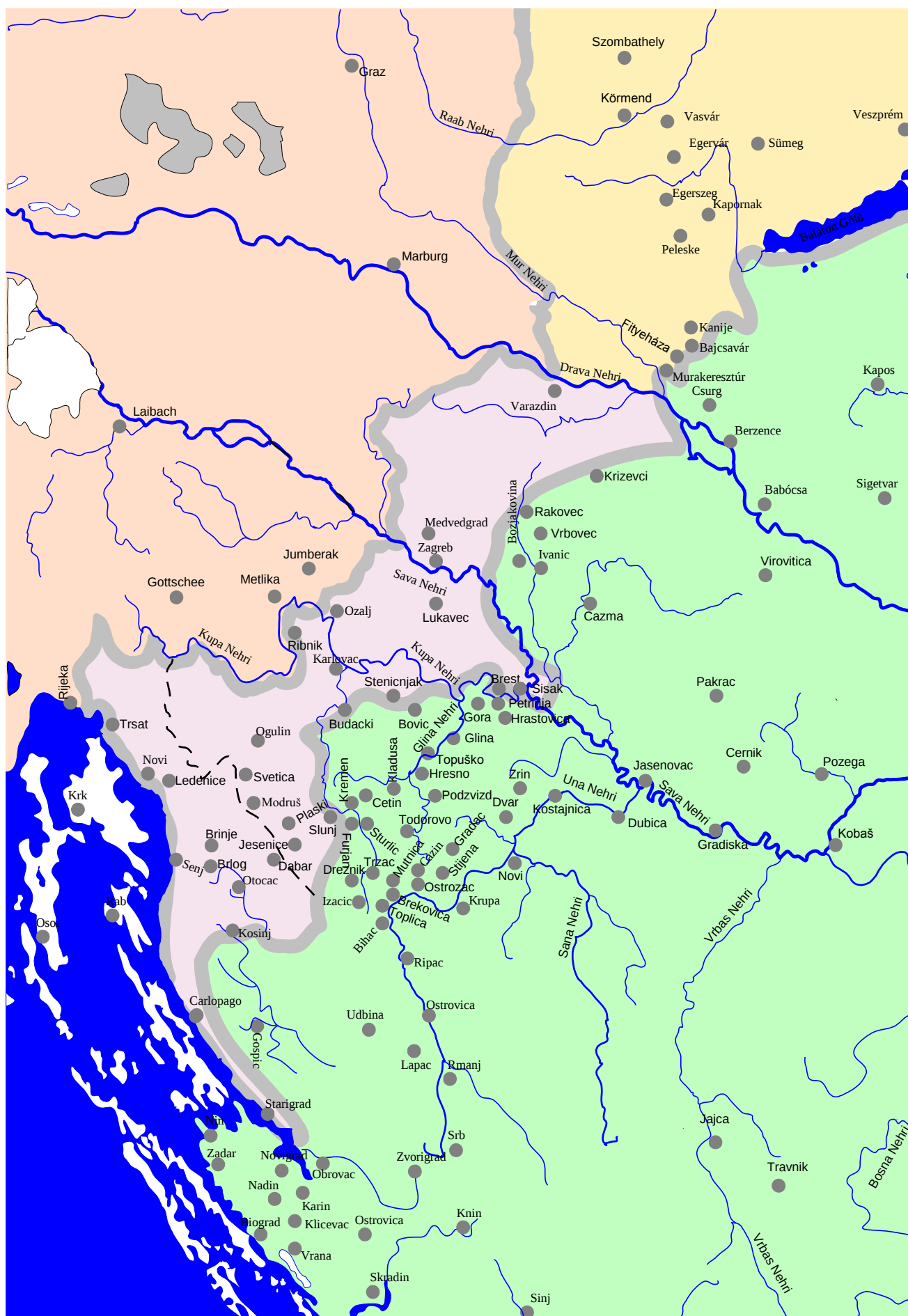
²²⁰ Ayrıca isyan için bk.: (Molnár, 1983) Orta Avrupa'da 1560-1660 arasında en güçlü Kalvinist kilisesi olan bölgeler Macaristan ve Erdel idi. Bu kilisenin Macaristan ve Erdel'deki Protestanlık üzerine etkileri ve Bockai isyanının dini alt yapısı üzerine Macar kaynaklarına dayalı olarak hazırlanan şu yetkin esere bk.: (Murdock, 2000)

²²¹ Zitvatoruk Antlaşması'nın geniş bir değerlendirmesi için bk.: (Bayerle, 1980, s.5-53)

s.161) Dokuzuncu maddeye göre her iki taraf ellerindeki kaleleri tamir edecek fakat ne kale ne de palanka yapmayacaklardır. On ikinci maddesine göre antlaşma, 11 Kasım 1606 (1 Receb 1015) tarihinden itibaren yirmi yıl geçerli olacaktır. Türk Sultanı, Roma İmparatoru ve Macarların Kralı bu süre zarfında ölürlerse sulh bozulmayacak, verilen sözler babadan oğula aktarılacaktır. On üçüncü maddeye göre Habsburglar, Vaç (Vác) Palankasını fazla büyük olmamak şartıyla şimdiki hâliyle inşa edecektir. Bu antlaşma ile Osmanlılar, Habsburg topraklarında daha fazla nüfuz elde etmişler, lakin Habsburglar da Osmanlılar ile ilişkileri açısından bazı avantajlar kazanmıştır. Bunun yanı sıra söz konusu antlaşma Habsburg sınır bölgesine yaklaşık yarım asır sürecek bir huzuru getirmişti. (BOA, *A.DVN.DVE.d...*, 57/1, s.5-7)

Harita VIII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (1593-1606)

4. BÖLÜM: SINIR MEKÂNINDA DENETİM VE TEPKİ (1608-1664)

4.1. ASKERİ ve SOSYAL BAĞLAMDA HIRVAT ASKERİ SINIR BÖLGESİ'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ (1606-1648)

Uzun Türk Savaşı döneminde Bihać Kaptanlığı ve Kanije Başkaptanlığı'nın merkezi kalelerinin yanında Estergon ve Eğri'nin Osmanlılar'ın eline geçmesiyle Monarşi, sınır savunmasına yeniden nizam vermek zorunda kalmıştır. Zitvatoruk Antlaşması sonrası Osmanlı tehdidinin Hırvatistan toprakları üzerinde azalması ve barış dönemine girilmesi, bu girişim için uygun bir ortam yaratmıştır. Askeri Sınır Bölgesi'nin en batısında yer alan ve Uzun Türk Savaşı sırasında en önemli kaptanlığını - Bihać'ı- kaybeden Hırvat Askeri Sınır Bölgesi yeniden yapılandırılmıştır. Bu bağlamda şu kaptanlıklar meydana getirilmiştir: Slunj (Sluin), Križanić-Turanj (Thurn), Barilović (Barillovich), Tounj (Thouin) ve Otočac (Ottochaz). Bu kaptanlıkların oluşumundan sonra Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin sınırları Sava Nehri'nden başlayarak Sisak, Hrastovica, Gora ve Petrinja'yı içine alarak Glina Nehri'ne doğru uzanır; Glina Nehri üzerinden Kulpa'nın altındaki Stenicejak'ı içine alarak -Bovic, Budački Osmanlı sınırları içinde kalmak şartıyla- Kupa'nın alt koluna uzanır; bu kolu Slunj'un altından geçerek -Tržac, Cazin'in Osmanlı sınırları içinde kalması şartıyla- buradan güneye doğru bir kıvrım çizerek Plitvice Gölleri civarından dağların geçit verdiği yerleri takip ederek Kosinj'in batısında bir yay çizer. Sınır buradan Karlobag'ın arkasından Dalmaçya kıyılarını takip ederek Starigrad'ın altındaki Zrmanja Nehri'nin Adriyatik ağzına kadar devam ederdi. Genel hatları itibarıyla 1593 yılında Hırvatistan'ın Osmanlı sınırları içerisinde kalan sınır hattı Una ve Sava Nehirleri üzerinden Kupa Nehri'nin aşağı kıyısına, yani daha kuzeye çekilmiştir. (Kaser, 1997, s.47)

Habsburg Monarşisi, 17. yüzyılın başından itibaren başta Hırvat Askeri Sınır Bölgesi olmak üzere sınır savunmasının diğer bölgeleri ile yeterince ilgilenmemiştir. Başta Türk tehdidinin Zitvatoruk Antlaşması ile kesilmesi, daha sonra da Monarşi'yi Otuz Yıl Savaşları'na sürükleyecek olayların yaratacağı karmaşa bu durumun ortaya çıkmasında etkili olan sebeplerdi. Bu bağlamda bir yandan 1606-1615 tarihleri arasında Zitvatoruk Antlaşması'nın Osmanlılar tarafından değiştirilmesini engellemek için uğraşırken diğer yandan antlaşmanın hemen sonrasında -4 Ocak 1607 (5 Ramazan 1015) tarihinde -

Stefan Bocskai'nin ölmesi sonucu Erdel'de başlayan taht kavgaları ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Habsburglar bölgeyi, topraklarını savunan bir ön siper ve tampon bölge olduğuna dair eski düşünceleri yerine Protestan soylularla mücadelede ve Hırvat soylularının isteklerine karşı kullanacakları bir araç olarak görmeye başlayacaklardır. Dolayısıyla Habsburglar bu bölgenin Viyana'nın merkezileşme çalışmalarına yardımcı olduğunu düşünüyordu. Bunların yanı sıra İç Avusturya eyaletlerinin, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne gerekli finansman desteği sağlamamasından dolayı bölgenin paralı askerlerinin maaşları ödenemiyor, erzak tedariki yapılamıyor, askeri yapıların modernizasyonu gerçekleşemiyordu. Kısaca, sınır savunma sistemi tamamen çürümeye terk edilmiştir. (MSHSM-HSS, C.IV, m.231/s.498-503)Macar ve Hırvat soyluları Zitvatoruk sonrası, Otuz Yıl Savaşları öncesinde Osmanlı-Habsburg ilişkilerinin ve Askeri Sınır Bölgesi'nin durumunu II. Rudolf'a 1 Şubat 1608 tarihinde yazdıkları raporda tahlil etmişlerdir:

“Türklerin gücü anlatıldığı gibi gerçekten zayıflamış olsa da bu şartlar altında, onlarla yapılan barış ihlal edildiği takdirde bu, öncelikle bizim ve daha sonra komşu ülkelerin felaketi olacaktır. Majestelerinin gücünü ve saygınlığını azaltmak istemekten çok uzağız; ancak ertelenmesi mümkün olmayan durumların çaresizliği bizleri bu adımı özgürlüğümüzün, eşlerimizin ve çocuklarımızın kurtuluşu ve komşu eyaletlerin ve devletlerin iyiliği uğruna atmaya zorladı. Bu yüzden majestelerinden bu mütevazı isteğimizi geri çevirmemesini rica ediyoruz. Zira güvenilmemesi gereken bazı kişiler, bu faaliyetlerimizi olumsuz göstermeye çalışsalar da tek niyetimiz sıkıntı içindeki bu ülkeye ve komşu eyaletlere uzun zamandır özlemini çektikleri barışı sağlamaktır. ...Majestelerinin tüm Macaristan sınırları harabe halinde olsa da asker, donanım, nakil ve başka gerekli şeyler eksik, öte yandan, aynı şekilde askerlere ödeme yapılmamış...” (Zinkeisen, 2011, C.III, s.484-485)

Habsburglar, Zitvatoruk aracılığıyla Osmanlı yönetimi ile ilişkilerini istikrarlı bir hâle getirmişken, Erdel ile olan koşullar değişmeden kalmıştır. István Bocskay'nin Zitvatoruk Antlaşması yapıldıktan birkaç hafta sonra ölmesi, Erdel'in siyasi olarak karışıklıklar içine düşmesine sebep olmuştur. (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.370-371) 12 Şubat 1607 tarihli Erdel Meclisi (Banská Bystrica) ölen István Bocskay yerine Zsigmond Rákóczi'yi prens seçmiştir. Bu seçimi Osmanlılar ve Habsburgların tanınmasından kısa bir süre sonra Rákóczi, Mart 1608 tarihinde hükümdarlık payelerini Gabriel Bathori'ye (Deli Kral) devretmiştir. (Jorga, 2009, C.III, s.289) Bathori'nin Erdel'i zorbaca yönetmesi ise prensliği kaybetmesine ve yeniden siyasi karışıklıkların

meydana gelmesine sebep oldu. (Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.470) Osmanlılar ilk önce Peter Göczy’i desteklediler; fakat daha sonra yeteneksiz Göczy’nin yerine Bethlen Gabor’u destekleyerek 24 Ekim 1613 tarihinde prens seçtirttiler. (Jorga, 2009, C.III, s.291) Monarşi, Osmanlıların hem Göczy’e hem de Gabor’a silahlı destek verdiklerinden dolayı Zitvatoruk Antlaşması’nın altıncı maddesine aykırı hareket ettiğini düşünüyorlardı. Bu siyasi olaylar Habsburg-Osmanlı ilişkilerinin gerginleşmesine sebep olmuştur.²²² Habsburgların 1612 yılında Erdel’deki Huszt, Kövár, Nagybánya ve Tasnád kalelerini ele geçirmeleri bu gerginliği iyice tırmandırmıştır. Bu olayların arasında Kutsal Roma İmparatoru II. Rudolf, 10 Ocak 1612 tarihinde ölmüş yerine Arşidük Mathias geçmiştir. (Zinkeisen, 2011, C.III, s. 493, 491)

Uzun Türk Savaşı’ndan sonra -Otuz Yıl Savaşlarından önce de- Macar ve Hırvat asilleri Türkler ile barış içinde kalmak istemişlerdir. Bu soyluların barıştan yana olmalarının sebebi, sınırların savunulması için gerekli tedbirleri almak istemelerindendi. Otuz Yıl Savaşları sırasında Monarşi, büyük güçler ile askeri rekabete girdikleri için Askeri Sınır Bölgesi’ne daha az destek vermiştir. Macar ve Hırvat soyluları, Pressburg toplantıları sonucunda 26 Ağustos 1614 tarihinde yapmış oldukları açıklamada sınır bölgesinin ne kadar kötü durumda olduğunu şu cümlelerle belirtmişlerdir:

“Her şeyden önce sınırların ihtiyaçlarını belirlemek zorundayız. Sınırlarda yeterince birlikler var, bundan kimsenin şüphesi olmasın; ancak sınır boylarında görevlendirilen askerler, daha fazla heves ve görev aşkı göstermelerini sağlayacak ve onları daha fazla cesaretlendirerek mevcut sıkıntılardan kurtaracak paralarını alamadıkları için öyle aç, öyle sefil, parasız, fakirleşmiş ve her şeyden yoksunlar ki ancak büyük çabalarla görevlerinde tutulabiliyorlar; zira komutanları da artık onları cesaretlendirecek sözler bulamıyorlar ve gelecek için daha fazla umut veremiyorlar. Bu sınır boylarındaki kalelere gelince, onlar da kısmen oldukça sefil durumdadırlar.” (Zinkeisen, 2011, C.III, s.500)

²²² Bethlen Gabor ile I. Süleyman döneminde verilen ahidname gereğince 1 Temmuz 1614 (23 Cemazeyilevvel 1023) tarihinde Osmanlı’ya bağlılığını bildiren bir antlaşma yapılmıştır. Bk.: (Na’îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.II, s.419)

1615 yılındaki Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin karargâhı olan Karlovac Kalesi hakkındaki rapor, bu sözleri doğrulamaktaydı. Bu rapora göre Karlovac Kalesi bakımsız bir hâl içindeydi. Sonradan yapılan ve dönemine göre modern bir kale olan bu kalenin duvarlarının ufalandığı ve tabyalarının göçük içinde kaldığı, garnizonun silahlarının yerde paslı şekilde durduğu, cephaneliğin çatısının sızdırdığı ve depolanmış barutun çoğunun mahvolduğu belirtilmiştir. (Rothenberg, 1960, s.63)

Habsburg Monarşisi, Protestanlara dini hoşgörüyü sağlayan Augsburg Antlaşması'nı ihlal etmesi sonucu Otuz Yıl Savaşları'na sürüklenmiştir. Otuz Yıl Savaşları'nın başında -1619 yılında- Kutsal Roma İmparatorluğu'na II. Karl oğlu II. Ferdinand'ı geçirmiştir. Bu seçim sırasında Fransa Kralı XIII. Louis de aday olmuş lakin yedi elektör ağırlıklı olarak II. Ferdinand'ı seçmiştir. Bu duruma muhalefet eden Fransa, İsveç ile ittifak etmiştir. Bu ittifak kısa süre içinde İsveç'in Habsburg toprakları olan Pomerania Bölgesi'ne gelip bölgedeki Luteranilerin de desteğini alarak askeri bir mücadeleye girmelerine sebep olmuştur. (Kâtib Çelebi, 2016, C.II, s.708-709) Habsburg Monarşisi, II. Ferdinand'ın²²³ *Katolik merkeziyetçi* politikasına (Un Roi, Une Foi, Une Loi/Tek Kral, Tek Din, Tek Hukuk) uygun hareket ederek Otuz Yıl Savaşları'nı devam ettirmiştir. Avusturya bölgeleri ise devlet otoritesini Papa'nın nüfuzundan korumak için ağırlıklı olarak Protestanlığı tercih ettiklerinden dolayı savaş sırasında II. Ferdinand'ın karşısında yer almıştır. Ayrıca II. Ferdinand'ın oğlu III. Ferdinand'ı imparator seçtirmek için Fransız yanlısı olan Trier Elektörünü öldürmesi, Fransa ve İsveç ittifakını daha da güçlendirmiştir. Bu sırada İsveç daha da güneye inerek Prag'ı ele geçirmiştir. Otuz Yıl Savaşları'nın sonlarına doğru İsveçliler ve Fransızların oluşturduğu kışkacın içinde kalan Habsburg Monarşisi oldukça kötü duruma düşmüştür. Bu mücadele Habsburgların Pomerania bölgesini İsveç'e, Alsace bölgesini Fransa'ya verdiği 1648 yılına kadar devam etmiştir. (Kâtib Çelebi, 2016, C.II, s.848-849) Esasında Monarşi, bu savaşa girerek tüm topraklarını Katolik bir yönetim altında birleştirmek amacıyla giriştiği son ciddi siyasi-askeri çabayı göstermiş oldu. Mücadele her ne kadar

²²³ II. Ferdinand, 1618-1625 yılları arasında Hırvatsitan-Macarsitan Kralı, 1619-1637 yılları arasında Kutsal Roma İmparatorluğu görevlerini yürütmüştür.

Protestanlar ve Katolikler arasında bir çatışma olarak başlamışsa da Habsburgların gücünü azaltmak için yapılan bir mücadele olarak sona ermiştir.

Osmanlı İmparatorluğu ise 1603-1639 yılları arasında Safevi Devleti ile yoğun bir mücadelenin içinde olması ve Celali isyanları dolayısıyla zaman zaman zorda kalması gibi sebeplerden Orta Avrupa'daki bu savaşları fırsata çevirememiştir. Sınır bölgelerindeki küçük akınlar ile yetinmiştir. Bu küçük akınlara rağmen Hırvat Askeri Sınır Bölgesi göreceli de olsa güvenli bir dönem geçirmiştir. Çünkü her iki imparatorluk da şartlar gereği büyük bir savaşı göze alamıyordu. Otuz Yıl Savaşları'nın (1618-1648) devam ettiği sürede Habsburglar, Osmanlıların sınır bölgesinde yapmış oldukları küçük akınlara ses çıkartmıyordu. Bu bağlamda II. Ferdinand, 1621-1622 tarihleri arasında Osmanlıların İvanić, Križavac, Koprivnica bölgelerinde yapmış oldukları saldırılara ve zararlara karşılık vermeyip, Osmanlı yönetimi ile çok ince bir çizgide barış siyaseti izlemiştir. (MSHSM-SHK, C.II, m.CLXXII/s.106) Bu sebeplerle Zitvatoruk Antlaşması 1625 ve 1627 yıllarında yenilenebilmiştir.

Monarşi Osmanlı ile barış siyasetini 1663'e kadar devam ettirmiştir. Bundan dolayı Osmanlıların 1641 yılında Karlobag civarındaki Podgerje'yi kısmen fethettiği zaman bile, III. Ferdinand barışı bozmamaktan yana tavır almış ve sınır birliklerine Deniz Askeri Sınır Bölgesi'ni savunmalarını ama aynı zamanda Osmanlı birliklerini savaşa kışkırtmadan bunu yapmalarını emretmiştir.²²⁴ Senj'e giden yolun kilit noktasında bulunan Karlobag, limanı ve kalesi ile önemli bir mevkiydi.²²⁵ Karlobag Osmanlılar için de önemli bir merkezdi. Nitekim Osmanlı ülkesi ile Venedik arasındaki ticaret

²²⁴ İÖ.HKR, Akten, Kr. 13: Croatica, 1641-II-10.

²²⁵ Karlobag Senj'in altmış beş km. güneydoğusunda, Velebit Kanalı kıyısında küçük bir kasaba ve limandır. Pag Adasının karşısında Adriyatik yolu üzerinde yer alan bu liman Orta Lika'dan Adriyatik'e giden yol üzerinde önemli bir mevkidir. Bu mevki Orta Lika'ya Gospic-Plitvice Gölleri bağlantısı ile bağlanır. 1480 yılında Kral Matija Korvin devraldı ve Senj Kaptanlığına dahil edildi. Günümüzde Hırvatistan sınırları içinde ve Adriyatik kıyısında yer alan Karlobag, Lika'nın Osmanlılar tarafından fethedilmesi sırasında -1525 tarihinde- yakılmış ve sadece kalesi kalmıştır. 1579 yılında Arşidük II. Karl tarafından yeniden inşaat edilmiştir. 1580'den bu yana Karlobag olarak anılmıştır. 1582 yılında Venedikliler Karlobag Kalesini devralıp, yıkmışlardır. Senj Kaptanı Gaşpar Raab Arşidük II. Karl'a, 14 Şubat 1578 tarihinde, kalenin yıkılmasının doğru bir karar olmadığını, eğer kale yıkılırsa Senj Osmanlı istilalarına açık bir hale geleceğini bildirmiştir. Kale 1672 yılında restore edildi ve 1693 yılına kadar Askeri Sınır Bölgesinin idaresinde kaldı. Bk.: ("Karlobag", *LZMK/HE*; MSHSM-SHK, C.I, m.XXXIII/s.55-56)

Karlobag limanı üzerinden yapılıyordu. Eğer Karlobag Habsburglar tarafından geri alınırsa hem Deniz Askeri Sınırı'nın güvenliği sağlanacak, hem de Osmanlı-Venedik ticareti engellenecekti. Habsburglar bu sebeplerle, Osmanlıların 1645 tarihinde başlattıkları Girit Savaşı'ndan da yararlanarak Karlobag'ı almışlardır. Bundan sonra İç Avusturya Saray Cenk Divanı, 10 Eylül 1646 tarihinde III. Ferdinand'tan Karlobag'da yeni bir kale inşa edilmesi için izin istemiştir.²²⁶ Fakat III. Ferdinand, 25 Eylül 1646 tarihli cevabında, Osmanlılar ile başkaca bir sorun yaşanmaması için yeni kale yerine eski kalenin yenilenmesini emretmiştir. (MSHSM-SHK, C. II, m.CLXX/s.275)

Hırvatistan bölgesindeki -yani Adriyatik ve Sava arasındaki bölge- Osmanlı-Habsburg sınırı 1606-1664 yılları arasında durağan bir hal izlemiştir. Bu bağlamda sınırın Habsburg tarafında Sisak, Hrastovica, Gora, Petrinja Stenicnjak, Karlovac, Ogulin, Slunj, Jesenica, Dabar, Otocac, Brlog, Brinje Modruš, Brinje, Ledenice, Senj yer alırken; Osmanlı tarafında Bihać'dan itibaren İzačić, Tržac, Drežnik, Cetin, Mala Kladuška, Smrčковиć, Blagaj, Hresno, Petrova Gora, Budački, Smrčковиć, Blinje, Glina, Bovic yer alıyordu. Bu sınırın uzun süre sabit kalması bir anlamda Zitvatoruk Antlaşması'nın iki siyasal gücün mücadelesindeki en başarılı antlaşma olduğunu kanıtlamıştır.

4.1.1. Zitvatoruk Antlaşması'nı Tamamlayan Antlaşmalar

Habsburg Monarşisi ve Osmanlı İmparatorluğu'nun arasındaki mücadele barış döneminde de sürdüğü için Zitvatoruk Antlaşması tam manasıyla uygulanamamıştır. İki taraf aralarındaki anlaşmazlıkların çözümü için siyaset mantığının ötesinde şartlar ileri sürerek karşı tarafın bu istekleri yerine getirmesini istemediğini diplomatik bir şekilde beyan etmiş oluyordu. Müzakereler yapılıyor lakin müzakerelerin sonuçlarını uygulamaya gelince taraflar birbirlerini suçluyorlardı. Dolayısıyla sorunları sürüncemede bırakan taraflar zamanı geldiğinde çözilemeyen problemleri birbirlerinin aleyhinde kullanabiliyorlardı. Kaldı ki bu dönemde Monarşi dikkatini zaman zaman

²²⁶ HR-HDA-426, UBVKG, Ktj. 1, 1647; MSHSM-SHK, C.II, m.CLXVIII/s.272-274.

Batı Avrupa'ya ve Protestanlık meselesine verirken, Osmanlılar ise Venedik, İran ve Lehistan'daki hâkimiyet alanlarını genişletmekle meşguldü. Dış siyasetin yanında iç siyaset ile de fazlaca meşgul olan iki siyasal güç için müzakerelerin yapılması en uygun durumdu. İki tarafın birbirine karşı yapmış oldukları yakınmaların en önemli konusu sınır bölgelerine yapılan tecavüzlerdi. Bir tarafın şikâyetini karşı tarafın şikâyeti takip ettiği için her iki tarafın sınır ihlali konusundaki sitemleri sonuçsuz kalıyordu. Bu sonuçsuzluktan her iki taraf da faydalanıyordu.

Sınırın her iki tarafına karşılıklı yapılan akınlar tabur kurulmadıktan ve top çekilmedikten sonra savaş sebebi sayılmıyordu. Serhat kalelerindeki neferler karşı serhatlere çeteler ılgar ederlerdi. Çete faaliyetlerini sadece sınır kalelerindeki ücretli askerler yapmıyordu, hatta bu askerlerden çok sınır bölgesine bazı ayrıcalıklar verilerek yerleştirilmiş Ulahlar/Eflaklar yapıyordu. Çeteler sınır bölgesinde yapmış oldukları küçük yağma akınları ile esir alırlar ve bu esirleri satarlardı. Nitekim köle ticareti erken modern dönemde önemli bir gelir kaynağıydı. Çünkü her iki taraf da sınır bölgelerindeki garnizonlarının maaşlarını düzenli şekilde ödeyemiyorlardı. Ödemelerin düzeni bölge üzerinden yapılacak seferlere bağlıydı; bu bağlamda her seferden önce ve sefer sırasında düzgün ödeme yapılıyordu. Sınır garnizonları sınırın diğer tarafına yaptıkları akınlarla geçimlerini sağladıkları için bu akınlar engellenmediği sürece bağlı oldukları siyasal güce isyan etmiyorlardı. Bundan dolayı her iki taraf da bu küçük akınlara göz yumuyordu. Bu bağlamda hiçbir barış sınırdaki bu küçük akınları bitiremiyordu. Doğrusu bu küçük yağma ve talan akınlarında ortalama dört bin kişiyi geçilmediği ve topçu birliği kullanılmadığı sürece barış ihlal edilmiş sayılmıyordu. (Topçular Kâtibi 'Abdülkâdir (Kadrî) Efendi, 2003, C.I, s.7; Kiszling, 1956, s.28; Huber, 1921, C.VI, s.261)

İki Avrupa gücünün birbirlerine karşı hâkimiyet mücadelesinin bir sonucu olarak uyguladıkları bu sınır politikası, Zitvatoruk Antlaşması'nın yetersiz kalan noktalarını düzeltmesi için yapılacak olan antlaşmaları doğurmuştur. Bu antlaşmalar; 14 Temmuz 1615 Viyana, 27 Şubat 1618 Komorn, 26 Mayıs 1625 Gyarmath, 13 Eylül 1627 Szöny ve 19 Mart 1642 Szöny'dir. Bu antlaşmalardan ilkinin gerçekleşmesinde Macar ve Hırvat soylularının Türklerle savaşmayı istememeleri etkili olmuştur. Bundan dolayı Monarşi, 27 Mayıs 1615 tarihinde Osmanlılar ile barış görüşmelerine başlamıştır. Bu

müzakereler sonucunda Zitvatoruk Antlaşması'nda henüz çözüme kavuşturulamamış hususlar on iki maddelik Viyana Antlaşması ile çözüme kavuşturulmak istenmiştir. 28 Haziran 1615 (1 Cumadelahire 1024) tarihinden itibaren yirmi yıllığına geçerli olacak antlaşma (mad.1)²²⁷ sınırlarla ilgili önemli maddeler içeriyordu. İstolni Belgrad, Eğri, Kanije, Peşte, Budin, Solnuk ve Hatvan kalelerine tâbi köylerin hangi tarafa vergi vereceği, iki tarafın tayin edeceği vekiller tarafından belirlenecekti. Estergon'a tâbi yüz eli sekiz köyden altmış Osmanlılara vergi verecek, geri kalan doksan sekiz köyün kime vergi vereceğini iki tarafın tayin edeceği vekiller belirleyecekti (mad.3). Zitvatoruk sonrası barışa aykırı olarak yapılan palankalar dört ay içinde tespit edilecek ve derhal yıkılacaktı (mad.5). Buradaki dört aylık süre, bir yıl sonra on iki aya çıkarılmıştır. Bu metnin Türkçe, Almanca ve Macarca nüshaları da kaleme alınmıştır. (BOA, *A.DVN.DVE.d...*, 57/1, s.7-10; Na'imâ Mustafa Efendi, 2014, C.II, s.422-423, 428-429; Kâtib Çelebi, 2016, C.I, s.479-481, 499)

Monarşi, Türk akınlarının yoğunlaşmasına paralel olarak Askeri Sınır Bölgesi'nin güçlendirilmesi hususunda gerekli çabayı göstermemiştir. Özellikle Alman eyaletlerine giden yolda önemli bir kilit noktası olan Kanije'den gelecek saldırıları önlemek için Kanije'nin karşısında bazı istihkâmların kurulması şarttı. Bu arada Türklerin bazı sınır köylerini ele geçirmesi üzerine, ilerleyen zamanlarda bu gibi saldırıları engellemek için 27 Şubat 1618 tarihinde Komorn'da ek bir antlaşma imzalandı. Fakat bu antlaşmayla da iki taraf arasında düzenli bir mülkiyet hakkı tesis edilememiştir. (Zinkeisen, 2011, C.III, s.508) Bunun üzerine 26 Mayıs 1625 tarihinde Papa ile Györ kaleleri arasındaki Gyarmath sınır kasabasında bir antlaşma daha yapıldı. Antlaşma metni yedi maddeden oluşuyordu. Vaç'ın kime ait olacağı ve sınır bölgesindeki mülkiyet konularında kesin çözümü, her iki tarafın da temsil edileceği komisyonlar tarafından Aziz Martinus Bayramı'na kadar alınacak kararlar belirleyecekti. Barış zamanında alınan esirlerin takasını özel komisyon tespit edecekti. Fakat bu antlaşma Erdel meselesinden dolayı uygulanamadı. (Zinkeisen, 2011, C.IV, s.282-284) Bunun üzerine yeniden başlayan

²²⁷ II. Rudolf tarafından 12 Ekim 1606 (1 Cumadelahire 1015) tarihinde onayladığı Zitvatoruk Antlaşmasının maddeleri geçerli olacaktır. (mad.2) Bk.: (BOA, *A.DVN.DVE.d...*, 57/1, s.8)

müzakereler 13 Eylül 1627 tarihinde Tuna Nehri'nin altındaki Komárom'un yanında olan Szöny'de on bir maddelik bir antlaşmanın imzalanmasıyla son buldu.²²⁸ Yine Bu antlaşmada Vaç konusunun çözümü sonraya bırakılırken, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi ve Bosna Beylerbeyliği'nde sonradan yapılan palankaların tespiti ve yıkımı için özel komiserler tayin edilecekti.²²⁹ Bu komiserler görevlerine 1627 Ocak ayında başlayacaklardı. Estergon ve diğer sınır bölgelerinde haraca tâbi olup ahitnameye aykırı olarak ele geçirilen köylerin durumunu iki taraf birlikte belirleyecekti. Özellikle Vaç ve ahitnameye aykırı olarak sınır bölgesinde ele geçirilen köyler meselesi dolayısıyla Zitvatoruk Antlaşması tam olarak uygulanamamıştır. Bunun yanında Erdel meselesi de bu antlaşmanın uygulanmasında en büyük engellerdendi.²³⁰ Zitvatoruk Barış Antlaşması'nın tekrar uzatılması için 19 Mart 1642 yılında Szöny'de dokuz maddelik bir antlaşma daha imzalandı. Bu antlaşma ile aynı zamanda zarar görmüş Zitvatoruk Barışı yeniden tanzim edilmek istenmiştir. Antlaşma metnine daha önce yapılan antlaşmalardaki maddelerden farklı bir şey konmamıştır. Tek yenilik 1627 Szöny'deki Zitvatoruk'un yirmi beş yıl olarak belirlenmiş olan uzatılma süresi yirmi yıla indirilmiştir. Böylece 1642 yılındaki Szöny'de yapılan antlaşmanın ardından Zitavatorok Antlaşması yirmi yıl daha yürürlükte kalabilecekti.²³¹

²²⁸ 1626-1627 (H.1036) yılında altmış bin Habsburg birliği Osmanlı sancakları olan Hatvan, Solnuk, Segedin, Peşte'de kışlamışlar ve ilkbaharda Estergona yakın bir yer konmuşlardır. Osmanlı yerleşim yerlerini talan ederek çok sayıda esir almışlardır. Murteza Paşa Budin birlikleri ve Bethlen Gabor'un birlikleri ile bu yedi-sekiz yıldır sınır bölgesinde bu güçte görülmeyen Habsburg birliğini yenilgiye uğratmışlar ve barışa zorlamışlardır. Üç aylık ateşkes ilan edilmiş, bu süre zarfında barış yapılması kararlaştırılmıştır. Bethlen Gabor yaptığı bu yardım karşılığında ölümünden sonra oğlu olmadığı zaman Erdel'i zevcesi Brandenburglu Catherine'ye bırakılmasını istemiştir. Bu istek üzerine Osmanlılar 25 Mart 1627 (H. 8 Receb 1036) tarihinde ahidname yazıp göndermiştir. Bk.: (Kâtib Çelebi, 2016, C.II, s.659-660)

²²⁹ Osmanlılar antlaşmanın üçüncü maddesine göre yetkili olarak Eğri Beylerbeyi Mehmed Paşa'yı atamışlardır. Bk.: (BOA, *A.DVN.DVE.d...*, 57/1, s.12)

²³⁰ 1627 Szöny Antlaşmasıyla ilgili olarak bk.: (BOA, *A.DVN.DVE.d...*, 57/1, s.10-14; Na'îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.II, s.628-630; Kâtib Çelebi, 2016, C.II, s.668-671)

²³¹ 1642 Szöny Antlaşmasıyla ilgili olarak bk.: (BOA, *A.DVN.DVE.d...*, 57/1, s.14-15, Na'îmâ Mustafa Efendi, 2014, C.IV, s.992-993; Zinkeisen, 2011, C.IV, s.283-284, 311-312, 377)

4.1.2. Ulah Yerleşimleri Işığında Ogulin Kaptanlığı'nın Oluşumu

Uzun Türk Savaşı'ı (1593-1606) sırasında ve sonrasında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne Osmanlı sınırından çok fazla Grek-Ortodoks göçmen grubu gelmiş²³² ve bunlar ağırlıklı olarak Gomirje, Ogulin, Petrinja arazilerine yerleşmişlerdir.²³³ En yoğun göç dalgası 1595-1600 yılları arasında yaşandı ve bu göçler sırasında Ulahlar, Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi'nin Generali Herberstein ile görüşmeler yaptılar. Ulahlar bu göçlerin büyük çoğunluğunu dünyevi ve dini liderlerinin önderliğinde gerçekleştirmişlerdir. Örneğin 1595 yılında Požega Piskoposu Vasilije, sınır bölgesindeki askeri yetkililer ile görüşerek Habsburg sınırına büyük bir Ulah grubuyla gelmiştir.²³⁴ 17. yüzyılın başlarında Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Križevci'nin tamamı yoğun bir yerleşim bölgesi hâline gelmiştir.²³⁵ Fakat bu göç yoğunluğu Zitvatoruk Antlaşması'ndan sonra azalmıştır. Hırvat bölgesine göçler ise 17. yüzyılın başlarında başladı. 1600 yılında ilk büyük Ulah göçü Frankopan ve Zrinski ailelerine ait olan Gomirje, Moravice ve Vrbovsko bölgelerine yapıldı. Göç eden Ulah ahalisi krallığa ait topraklar yerine feodal topraklara yerleşmişlerdir. Bu durum büyük sorunların çıkmasına ve çatışmalara sebep oluyordu. Bu yerleşimleri Monarşi destekliyordu. 1577'den itibaren Osmanlıların Lika'daki önemli istihkâm bölgelerini Ulahlar ile doldurmaları Habsburgların göçmenlere destek vermesinin ardındaki sebeplerden birisi

²³² Sadrazam Koca Sinan Paşa, Banat İsyanı'ndan dolayı 27 Nisan 1594 tarihinde Belgrad'ta Aziz I. Sava'nın emanetlerini yaktırmıştır. Trifković, bu olayın Sırları Osmanlıların batı sınırında yerleşimci olarak kullanılmasının ve sultanın ordusunda yardımcı birlikler olarak görev yapmalarının sonunu getirdiğini belirtmiştir. Bk.: (Trifković, 2010, s.24)

²³³ Bu yerleşimlerin artması sonucu Grek-Ortodoks Kilise'si Hırvat ve Slavon bölgelerinde örgütlenmeye başlamıştır. Senj ve Ogulin arasındaki Gomirje manastırı 1602 yılında, Kostajnica ve Petrinja arasında kalan Komogovina Manastırı 1603 yılında, İvanić yakınlarındaki Marča Manastırı 1609 yılında, Križevci ve Koprivnica arasındaki Lepavina Manastırı 1636 yılında örgütlenmeye başlamışlardır. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki kilise birliğinin tarihi hakkında eski Macar Kraliyet Kançilyaryası'nın arşiv belgeleri ışığında tarihi bir çalışma için bk.: (Schwicker, 1874)

²³⁴ General Herberstein, Arşidük II. Ferdinand'a 22 Temmuz 1598 tarihinde Ulahların reisleri ile yaptığı anlaşmanın başarılı geçtiğini bildirdiği rapor için bk.: İÖ.HKR, Akten, Kr. 4: Croatica, 1590-XII-9.

²³⁵ Arşidük Matija'nın Križevac idari bölgesinde Vlah ahalisinin yerleştiği araziler ve bu söz konusu arazilerin gerçek sahiplerine geri verilmesini Arşidük Ferdinand'a tavsiye eden raporu hakkında bk.: (MSHSM-SHK, C.I, m.CCXXIX/s.323-324)

olması kuvvetle muhtemeldi. Zira Habsburglar bir bakıma Osmanlıları örnek almışlardı.²³⁶

Gomirje, günümüzde yerleşim yeri olarak Vrbovsko'nun yedi kilometre güneyinde, Gorski Kotar'da bir köydür. Gomirje, Osmanlı akınları sonucunda -15. ve 16. yüzyıllarda- halkı göç etmiş ve ıssız bir bölge haline gelmiştir. Bihać Bölgesi'ndeki Korenica'dan 16. yüzyılın sonlarında büyük bir göç dalgasına maruz kalmış ve St. Jovan Preteč Manastırı kurulmuştur. Bu yerleşmelere, bölge toprak soyluları karşı çıkmışlardır.²³⁷ Nitekim koloniler Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne özgür köylü askerler olarak yerleşirlerse feodal yükümlülükten kurtulacaklardı. Monarşi ise bölgeye gelen bu askeri kolonileri yerleştirmek için teşviklerde bulunmuştur. Çünkü Monarşi, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin idari birimleri olan kaptanlıkları oluşturmaya çalışıyordu. Ancak bu kaptanlıkların tamamının kuruluşu ancak 17.yüzyılın sonlarına doğru tamamlanacaktır. Gomirje Bölgesi ise Ogulin Kaptanlığı'nın hâkimiyet sahasının içindeydi. Kaptanlıkların oluşturulma politikası çerçevesinde Monarşi bu yerleşimcileri teşvik etmek için bazılarını paralı asker statüsüne dâhil etmiştir. Bu bağlamda 1600 yılında Gomirje'deki altmış Ulahı paralı askerliğe almıştır. Bunun yanında 28 Ağustos 1605 tarihinde Arşidük II. Ferdinand, İç Avusturya Saray Cenk Divanı'na Gomirje'deki Ulahlara iki yüz florin destek sağlanması konusunda talimat vermiştir. Bu gelir, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi varidatlarından sağlanacaktı.²³⁸

Gomirje Bölgesi'ne gelen Ulahlar, bölgedeki ıssız ve sahipsiz arazilere yerleşmişlerdir. Bu bölge Frankopan ailesine ait olduğu için Ulahların arazi hakları konusu uzun bir süre çözüme kavuşmamıştır. Ulahlar bölgeye geldiklerinde asillere bağlı köylü olmayı reddetmişlerdir. Bunun yerine serbest köylü asker olmak istemişlerdir. Daha önceki bölümlerde zikredildiği gibi, 16. yüzyılda bölgedeki soylulara Osmanlı akınlarından kaçmamaları ve kendi bölgelerini savunmaları konularında sık sık ikazda bulunulmasına

²³⁶ 26 Mart 1601 tarihinde Knez Juraj Zrinski Arşidük II. Ferdinand'dan İvan Drašković'in ve General Juraj Lenković'in Gomirje'ye yerleştirdikleri Ulah ahalisini kendisine bağımlı kılmasını istemesi hakkında bk.: İÖ.HKR, Akten, Kr. 8: Croatica, 1601-VIII-57.

²³⁷ Gomirje 1632-1881 tarihleri arasında Askeri Sınır Bölgesi idaresinde bulunmuş, 1881'den sonra Sivil Hırvatistan Cumhuriyeti sınırlarına dâhil edilmiştir. Bk.: ("Gomirje", *LZMK/HE.*)

²³⁸ İÖ.HKR, Akten, Kr. 9: Croatica, 1605-VIII-62.

rağmen, soylular topraklarını bırakarak Macaristan ve Avusturya içlerine kaçmışlardı. Monarşi böylesi durumlarda soyluların topraklarına el koyabiliyordu.²³⁹ Gomirje bölge toprakları için Monarşi ile Zrinski-Frankopan aileleri arasında bir anlaşmazlık çıkmış ve bu durum uzun bir mücadelenin yaşanmasına sebep olmuştur. Bu mücadelenin başlaması Nikola IX. Tržacki Frankopan²⁴⁰ ve Vuk II. Krsto Tržacki Frankopan'ın²⁴¹ Gomirje Bölgesi'nde yaşayan Ulahları kendilerine bağlı köylülere çevirmek istemeleri ve bunun için Modruška ve Skrad bölgelerini de kendi arazilerine dâhil etmek istemelerinden kaynaklanmıştır. Bu problem, 29 Eylül 1609 tarihinde Zagreb sivil idari bölge yöneticilerinin vekilleri olan Luka Črnkovać ve Tomo Severšić'in, knezler Vuk ve Nikola Frankopan'ı Modruš, Oštarij, Tounj ve Skrad'a götürüp arazilerinin tapularını teslim edilerek çözülmek istenmiştir. (MSHSM-SHK, C.I, m.CCLXXXI/s.383-384) Ogulin'e²⁴² geldiklerinde ise oradaki askeri birimler şehre girmelerine izin

²³⁹ Kral ayrıca, asillerin meşru mirasçısı olmaması (*defectus seminis*) ve kendisine sadık olmamaları (*nota infidelitatis*) durumlarında asillerin topraklarını el koyabiliyorlardı. Bk.: (Lanović, 1928, s.98-104)

²⁴⁰ Eski Ogulin kaptanı Knez Gašpar I. Tržacki Frankopan ile Ivan Lenković'in kızı Katarina Lenković'in oğludur. Ljubljana ve İtalya'da tahsilini yaptı, Ferdinand'ın Graz'daki sayarında yaşarken Cizvitler üzerine çalışmalar yaptı. Hayatının sonuna kadar Cizvitlere bağlıdır. III. Petar Erdödy'nin kızı Anom Marijom ile evlenmiş fakat daha sonra ayrılmıştır. 1612-1614 yılları arasında Senj başkaptanlığını yaparak Otočac, Brinje, Brlog ve Ledenica şehirlerinden sorumluydu. 1616 yılında Hırvat Sabor'unun önerisiyle Hırvatistan, Slavonya ve Dalmaçya Ban'lığına aday gösterildi ve 1617-1622 yılları arasında bu görevi yerine getirdi. Bu göreve geldiğinde ayrıca Ban'ın idaresindeki Sınır Bölgesi'nin (Banska Krajina) komutanı da olmuştur. 1625 yılında Gyarmath'da Türklerle yapılan barışın ardından Bosna ile görüşmeler yapmak için Kraliyet komiseri atandı. Bk.: (Strčić, "FRANKAPAN, Nikola IX. Tržacki", *LZMK/HBL*, 1998)

²⁴¹ 1588-1652 yılları arasında yaşamış, Hırvat soylusu ve Frankopan ailesinden gelmiş bir askerdir. Eski Ogulin kaptanı Knez Gašpar I. Tržacki Frankopan ile Ivan Lenković'in kızı Katarina Lenković'in oğludur. Ljubljana ve İtalya'da eğitim gördü. İlk gençlik yıllarından itibaren Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nde görev yaptı. Uskok lideridir. 1612 yılında Modruš'taki Tržan Kale Kaptanı, 1611-1622 yılları arasında Ogulin Kaptanlığı görevini yerine getirmiş, 1622'den sonra Ogulin Kaptanlığı'na küçük oğlu Gašpar II. Tržacki Frankopan'a geçmiştir. Vuk, 1619-1626 yılları arasında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi general yardımcılığı/podgeneral yaptı. 1619-1620 yılları arasında Erdel Prensi Gabor Bethlen'e karşı Hırvatistan dışında savaşmayı reddetti. 1626 yılında Karlovac'a saldıran Türkleri yendi. Aynı yıl 1652 yılına kadar Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin genarelliğine yaptı. 1638 yılında Podgorje ve Adriyatik kıyısı boyunca ilerleyen Türk istilalarını önlemek için 1638 yılında Karlobag'ı yeniden inşa etmek için Kral III. Ferdinand'ı teklifte bulundu. 1645 yılında bu teklifi onaylandı, fakat bunun icrası Senj Kaptanı Baron Ivan Albrecht Herberstein (1635-1658) tarafından önlendi. Bk.: (Petar Strčić, "FRANKAPAN, Vuk II. Krsto Tržacki", *LZMK/HBL*, 1998)

²⁴² Ogulin, Dobre Nehri ve Zagreb-Karlovac-Rijeka yolları üzerinde, deniz seviyesinden 323 metre yükseklikte Kleka Dağı'nın eteklerinde uzanmaktadır. Modruš'un 1493 yılında yıkılmasından sonra Ogulin Kalesi Osmanlı karşıtı savunmasının önemli bir üssü haline gelmiştir. 1570'den sonra Krajina Kaptanlığının merkezi olmuştur. 1577 yılında Stephan Frankopan'ın eline geçmiş, Stephan ölünce kanuni mirasçısı olmadığı için Ogulin ve çevresi Krallığa devredilmiştir. 1580 yılında Gašpar Frankopan Zrinski ailesi ile yaptığı anlaşma sonucunda Ogulin ve çevresi Zrinski ailesine bağlanmıştır. Zrinskiler bu

vermemişlerdir. Böylece Monarşi bu arazileri, onların aile mirası olduğundan iade etmek istemiş lakin Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin komutanları bu karara tepki göstermişlerdir. (MSHSM-HSS, C.V, m.10/s.18-19)

Vuk II. Krsto Frankopan Tržački buna mukabil 1612 yılında Ogulin Kaptanı olarak atandığında bölge ahalisini kendisine bağlı feodal köylü statüsüne dönüştürmeye çalışmıştır. Bunun için ilk önce Ogulin Kalesi'nin içinde kendine bağlı bir grup oluşturmak için 3 Mart 1622 tarihinde kaledeki paralı askerleri feodal yükümlülükten muaf kıldı. (MSHSM-SHK, C.II, m.LXVI/s.100) Bu kararnameyle Ogulin ahalisinin özgürlüklerini 1 Aralık 1623 tarihinde Knez Vuk II. Krsto Frankopan Tržački II. Ferdinand adına vermiştir. Knez, kaledeki askerlere imtiyazlar vererek kendine sadık kılmaya çalışmak istiyordu. Böylece bundan sonra bölgeye gelecek olan Ulah gruplarını kendisine tâbi köylülere çevirmek hususunda karşısında bir muhalefet oluşmasını engelleyebilecekti. Doğrusu Ogulin Kaptanı olmasından sonra bölgeye yeni Ulah ahalilerini yerleştirmeye başlamıştı. Bu durum ise Ogulin'e yerleşen yeni Ulah ahalisi ile Knez arasında 1622 yılından itibaren bir çatışmaya dönüşmesine sebep olmuştur.²⁴³

Ogulin, Modruš, Tounj ve Skrad arazilerinin Vuk II. Krsto Frankopan Tržački ve Nikola IX. Frankopan Tržački'ye verilmesi, Nikola ve Juraj Zrinski'nin tepki göstermesine sebep olmuştur. Nitekim Zirinskiler bu arazilerin kendilerine ait olduğunu, bundan dolayı haklarının ihlal edildiğini düşünüyorlardı. Bu bağlamda Knez Zrinski, Arşidük II. Ferdinand'a 25 Ekim 1609 tarihinde Gomirje'de yaşayan Ulah ahalisinin Hırvat Askeri Sınır Bölgesi için tehlikeli ve fazla sadakatsiz olduğunu da şikâyet etmiştir. Bölgedeki soylu aileler, Ulahların kendilerine bağlanması için Monarşi'ye sık

toprakları kendi topraklarına katmadılar, Frankopanlar ise 1609 yılında kadar bu bölgeyi kendi topraklarına katmak için bir faaliyette bulunmadılar. 1622 yılında Vuk II. Krsto Frankopan Ogulin üzerindeki hak iddilarından vazgeçti. Bundan sonra Askeri Sınır Bölgesi sınırları içine dâhil edildi ve 1746 Hildburghausen reformlarından sonra alay merkezi haline geldi. 1809-1813 yılındaki Fransız idaresinden sonra tekrardan Askeri Sınır Bölgesi'ne sınırlarının içine alındı. 1881 yılında Askeri Sınır Bölgesi lağvedildikten sonra Modruš-Rijeka idari bölgesinin merkezi haline geldi. Bk.: ("Ogulin", *LZMK/HE*; Laszowski, 1902, s.177-211)

²⁴³ İÖ.HKR, Akten, Kr. 18: Croatica, 1690-VI-2

sık bu tür şikâyetlerde bulunmuşlardır. Ayrıca bu şikâyet bize Ozalski'li Stejphan Frankopan'ın miras konusunun devam ettiğini göstermektedir²⁴⁴

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nde bir yandan Ulahların mülkiyet sorunu devam ederken diğer yandan Gomiirje Bölgesi'ndeki Ulahlar, paralı askeri hizmete alınmak için sık sık Arşidük II. Ferdinand'a başvuru yapıyorlardı. Çünkü paralı askerlik bölge şartlarına göre önemli bir gelir kaynağı teşkil ediyordu. 18 Ağustos 1609 yılında bölge (Gomiirje) Ulahlarının knezleri Arşidük II. Ferdinand'tan kendileri de dâhil olmak üzere ahalinin belli bir kısmını paralı askeri hizmete almasını istemişlerdir. Ahalinin hayatlarını sürdürmek için en azından belli kısmının paralı askeri hizmete alınmasının şart olduğunu belirttiği knezlerin bu raporuna karşılık Arşidük II. Feridinand, bir gün sonra Ogulin Kaptanı İvan Gall'e yeni yerleşimci Ulahlar ile üç knezi askeri hizmete alması ve kendilerine maaş bağlaması hususlarında talimat vermiştir.²⁴⁵

Gomiirje Bölgesine yeni gelen Ulah gruplarından bir kısmı Moravice'deki bazı arazilere yerleşmesi Vuk II. Krsto Tržački Frankopan ile Ulahların arasındaki mücadeleyi iyice şiddetlendirmiştir. Bunun sonucu olarak mücadele hukuki alana taşınmıştır. Açılan davalarda, İç Avusturya Saray Cenk Divanı arabulucu olmuştur. Cenk Divanı başkanı 3 Ekim 1622 tarihinde Tržački Kontu Vuk II. Krsto Frankopan'dan altı bin florin karşılığında Gomiirje'de yaşıyan Ulahların topraklarını kendilerine devretmesini ve böylece Ulahların özgürlüğünü sağlamasını rica etmiştir. Fakat Vuk II. Krsto Tržački Frankopan, 18 Ekim 1622 tarihli cevabında para karşılığında Gomiirje'deki Ulah ahalisini serbest bırakmayacağını ve bu ahalinin kendi yargısına bağlanmasını istemiştir. Gomiirje'deki Ulah ahalisi ise aynı tarihlerde II. Ferdinand'a Tržac Kontu Vuk II. Krsto Frankopan'a bağlanmak istemediklerini, eski Ulah ahalisinin hakları ve ayrıcalıklarından faydalanmak istediklerini de belirtmişlerdir.²⁴⁶

²⁴⁴ İÖ.HKR, Akten, Kr. 9: Croatica, 1609-X-50.

²⁴⁵ İÖ.HKR, Akten, Kr. 9: Croatica, 1609-VIII-12.

²⁴⁶ İÖ.HKR, Akten, Kr. 11: Croatica, 1622-XII-10.

Şekil IX: Vuk II. Krsto Tržački Frankopan'ın Portresi²⁴⁷

Vuk II. Krsto Tržački Frankopan'ın, 1622 yılında arazisinde zorunlu hizmetten ve vergiden muaf tuttuğu eski ahalinden olan paralı askerleri, 1630'lara doğru vergiye bağlamak istemesi bölgede yeniden büyük huzursuzlukların yaşanmasına sebep olmuştur. Aslında 1630 öncesindeki bölge eski sakinleri ile yeni yerleşimcilerin hakları konusunda da bir takım huzursuzluklar söz konusuydu. Bu huzursuzlukların yatışması için Vuk II. Krsto Frankopan Tržački, Ogulin ahalisine 20 Mayıs 1630 tarihinde özgürlükleri tasdik ederek elli yedi özgür köylü askeri -aileleri dâhil olmak üzere- vergiden muaf kılmıştır.²⁴⁸ (İsim listesi için bk.: Tablo XV) Fakat bu ayrıcalıklar, olayların sona ermesini sağlamadı; çünkü geri kalan Ulah ahalisi de toprağa bağlı köylü statüsünde kalmak istemiyordu. Bunun üzerine Vuk II. Krsto Frankopan Tržački'nin, isyana karşı sert önlemler aldı ve bu ise olayların daha da büyümesine sebep oldu. Bunun sonucunda 27 Eylül 1632 tarihinde İç Avusturya Saray Cenk Divanı, olaylara fiili olarak katılmış ve bölgedeki huzursuzluğu araştırmak ve çözüm üretmek için bir

²⁴⁷ HR-HDA, PGZ, Ivn. Br. 202.

²⁴⁸ İÖ.HKR, Akten, Kr. 13: Croatica, 1640-XII-7.

komisyon göndermiştir. (Lopašić, 1892, m.XXXII/s.243) Komisyon üyeleri komiserler İvan Verneg ile İvan Somogja'nın Bosiljevo'dan, 30 Eylül 1632 tarihinde bildirdiklerine göre komisyon yetkisini tam olarak kullanamamıştır. Çünkü Nikola IX. Tržacki Frankopan, tam teçhizatlı iki yüz askeri ile Ogulin'e gelmiş ve başta komiserler olmak üzere komisyonu zorla geri göndermek istemiştir. (MSHSM-SHK, C.II, m.CII/s.157-161) Fakat tüm bu olumsuzluklara rağmen 15 Nisan 1633 tarihinde Vuk II. Krsto Tržacki Frankopan, eski Ogulin ahalisi ile yeni göçmenlerin durumunu belirlemiştir. Buna göre 20 Mayıs 1630 tarihinde arazisinde çalışmaktan ve vergi vermekten muaf olan elli yedi asker ve ailesine ek olarak on altı asker ve ailesi de aynı statüye kavuşturmuştur.²⁴⁹ (İsim listesi için bk.: Tablo XVI) Böylece yetmiş üç Ulah ailesi, serbest köylü asker statüsüne dönüşmüştür. Vuk II. Krsto Tržacki Frankopan, böylece Ogulin'deki Ulahları kendine bağlı feodal köylülere dönüştürememiş ve sadece on beş aile vergi ödemek ve topraklarında çalışmak zorunda kalmıştır –kısaca bu on beş aileyi serf köylü statüsünde tutabilmiştir.

²⁴⁹ İÖ.HKR, Akten, Kr. 13: Croatica, 1640-XII-7.

Tablo XV: Vuk II. Krsto Tržački Frankopan'ın Ogulin'de Vergiden Muaf Kıldığı
Ulahların İsim Listesi (20 Mayıs 1630)²⁵⁰

Sıra No	İsim	Soyisim
1	İvan	Puxaritsch
2	Mathe	Puxaritsch
3	Miko	Khutschinitsch
4	Gregor	Turkhouitsch
5	Peter	Sallopekh
6	Juray	Schifftschitsch
7	Jurkho	Vrantschitsch
8	Nikho	Khauritsch
9	Caspar	Lukhetitsch
10	Juakh	Blasskhouitsch
11	Ninkho	Blasskhouitsch
12	Grubischa	Wukhollitsch
13	Nikho	Millobratouitsch
14	Gregor	Sabliakh
15	Martin	Stipetitsch
16	Jure	Magditsch
17	Juricza	Kherstinacz
18	Mathe	Gertitsch
19	İue	Gertitsch
20	Bartol	Vokkoitsch
21	Bartol	Zindritsch
22	Thomicza	Zindritsch
23	İue	Zindritsch
24	Juray	Zindritsch
25	Grubischa	Khollitsch
26	Peter	Schuschan
27	Wuin	Gnadouitsch
28	Madaekh	Domitrouitsch
29	Jure	Plibel

²⁵⁰ İÖ.HKR, Akten, Kr. 13: Croatica, 1640-XII-7.

Sıra No	İsim	Soyisim
30	Luekhä	Prebeeg
31	Iuan	Khouitsch
32	Peter	Zindritsch
33	Mathon	Zindritsch
34	Lourikha	Galletitsch
35	Peter	Golletitsch
36	Nouakh	Golletitsch
37	Grubischa	Rutschitsch
38	Nikho	Stosytsch
39	Nikho	Magditsch
40	Ive	Mlynaritsch
41	Iuicza	Blasyeuitsch
42	Mikho	Galletitsch
43	Paual	Soritsch
44	Pere	Dragseditsch
45	Mate	Magditsch
46	Mikhula	Magditsch
47	Lukha	Jeczalitsch
48	Loure	Erb
49	Simon	Lontscharmitsch
50	Juricza	Khostellitsch
51	Luckha	Baban
52	Ivanacz	Berdaritsch
53	Juray	Paulitsch
54	Mikho	Puxaritsch
55	Luca	Zintritsch
56	Martin	Doymitsch
57	Beste	Vutschitsch

Tablo XVI: Vuk II. Krsto Tržački Frankopan'ın Ogulin'de Vergiden Muaf Kıldığı
Ulahların Ek İsim Listesi (15 Nisan 1633)²⁵¹

Sıra No	İsim	Soyisim
1	Michail	Poduoraz
2	Mikhulla	Doymitsch
3	Loure	Kirassitsch
4	Pavall	Petruschitsch
5	Mathe	Gerdischitsch
6	Iuicza	Kheditsch
7	Mihaz	Kheditsch
8	Mikho	Maurakhouitsch
9	Gergur	Maurakhouitsch
10	Ifkho	Stipetitsch
11	Jurkho	Porubitsch
12	Jure	Pradaritsch
13	Jure	Messaritsch
14	Luckha	Messaritsch
15	Iue	Pollackh
16	Jure	Fabianschitsch

²⁵¹ İÖ.HKR, Akten, Kr. 13: Croatica, 1640-XII-7.

Gomirje Bölgesi'ne yerleşmiş Ulahların arazi mülkiyeti konusundaki problemleri uzun süre çözüme kavuşamamıştır. İç Avusturya Saray Cenk Divanı'nın çabaları sonucu 17 Kasım 1632 tarihinde Frankopan ailesi Gomirje, Vrbosko ve Moravice'deki yaşayan Ulah ahalisine, toprakları on bin gulden karşılığında devretmeye razı gelmiştir. Bu meblağın altı bin guldenini İç Avusturya bölgeleri karşılarken dört bin guldeni ise Ulah ahalisi kendisi ödeyecektir. (MSHSM-SHK, C.II, m.CLXXXV/s.294-296) İlk başta Frankopanların bu anlaşmayı kabul etmelerinin nedeni, II. Ferdinand'ın 15 Kasım 1627 tarihinde Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinde yaşayan Ulahları kendi koruması altına aldığını ve tayin ettiği komutanlar ile bu Ulahların askeri sınır bölgelerinde askeri hizmette bulunacağını bildirmesiydi. Dolayısıyla Ulahların hepsine toprak garantisi sağlamıştır. Fakat bu anlaşma daha sonra Frankopanların tutumlarından dolayı hayata geçirilemeyecektir.²⁵²

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi Generali (*General Obristen*) Vuk II. Krsto Frankopan Tržački ile Ogulin Kaptanı (*Hauptmans*) oğlu Gašpar II. Frankopan Tržački 1639 yılında sınırın Osmanlı tarafından göç etmiş on sekiz Ulah ahalisini, Ogulin Kaptanlığı'nın sınırları içinde bulunan Vitunj'a yerleştirerek kendilerine bağlı feodal köylülere dönüştürmüştür. Ogulin'deki eski Ulah ahalisi, Vitunj'daki otlakları kullandıkları için bu yeni Ulah yerleşimine karşı 1640 yılında toplu olarak isyan ettiler. Daha sonra III. Ferdinand'a baba-oğul Frankopanlar'ı şikâyet ettiler. İsyan o kadar büyüdü ki Ogulin ahalisi, kendi din adamlarını bile yaralamıştır. III. Ferdinand isyanı bastırmak için hemen bölgeye bir komisyon göndermiştir. Komisyon, eski Ulah ahalisine, 15 Nisan 1633 tarihinde Vuk II. Krsto Frankopan Tržački'nin Ogulin ahalisine verdiği ayrıcalıkları kabul etmeleri şartı ile bölgedeki yeni Ulahları başka bir yere aktarmayı teklif etmiştir. Fakat eski Ulah grupları bunu kabul etmeyince Vuk II.

²⁵² HR-HDA-426, *UBVKG*, Ktj. 1, 1627.

Krsto Frankopan Tržački bölgedeki paralı askerlerin desteği ile isyanı zorla bastırmıştır. İlerleyen dönemlerde Ulahlar arasındaki bu mücadele ara ara devam edecektir.²⁵³

Nikola IX. Frankopan Tržački'nin, 17 Nisan 1647 tarihinde ve Vuk II. Krsto Frankopan Tržački'nin 13 Mayıs 1652 tarihinde ölmelerinden sonra Gomirje, Vrboško ve Moravice'de oturan Ulah ahalisi ile Frankopan ailesi arasında 13 Temmuz 1657 tarihinde bir antlaşma yapılmıştır. Bu antlaşma ile Knez IV. Juraj Frankopan Tržački²⁵⁴ Gomirje, Vrboško ve Moravice'ya göç eden Ulah ahalisinin dört yıllık askeri maaşları karşılığında yerleştikleri toprakların mülkiyet hakkını kendilerine vermiştir. Böylece Ulahların zamanında paralı askerliğe geçmesi, ilerleyen dönemde yaşadıkları toprakların mülkiyet haklarını almalarında önemli bir yere sahip olmuştur. Gomirje Ulahları da böylece hakları konusunda istediklerini almışlar ve feodal köylülere dönüşmemişlerdir. Bu durumda kazandıkları ayrıcalıklar ile karşı Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin serbest köylü askerleri olmuşlardır. Ayrıca Gomirje, Vrboško ve Moravice Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin idaresi altına girmiştir.²⁵⁵ Fakat Ogulin Ulahları, bu bölgelerin yeni yerleşimci Ulahlara satılmasına karşı çıkmışlar ve yeniden dava açmışlardır. Bu karşılıklı mücadele 1668 yılına kadar devam etmiştir. Çünkü 1668 yılında Ogulin idari bölgesi, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne katılmıştır. Böylece Frankopanların planları suya düşerken, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nde bir kaptanlık birimi oluşturulmuştur. (Lopašić, 1892, m.CI/s.305-306, m.CII/s.306-307)

²⁵³ İÖ.HKR, Akten, Kr. 13: Croatica, 1640-XII-7.

²⁵⁴ Babası ile birlikte gençlik yıllarından beri Türklerle savaşmıştır. 1652 yılından itibaren Hırvat Askeri Sınır Bölgesi Başkaptan yardımcılığı görevini yürütmüştür. Bu bağlamda başkaptan Auersperg Kontu Herbard'ın yardımcılığını yapmıştır. 1659 yılında Žumberak Başkaptanlığı görevini de yürüttü. Bk.: (Petar Strčić, "FRANKAPAN, Juraj IV. Tržački", *LZMK/HBL*, 1998)

²⁵⁵ HR-HDA-426, *UBVKG*, Ktj. 1, 1657.

Şekil X: Juraj IV. Frankopan Tržaćki'nin Portresi²⁵⁶

4.1.3. Uzun Türk Savaşı Sonrası Ulahların Toprak Mülkiyeti Sorunu

Uzun Türk Savaşı'nda -özellikle 1600 yılından itibaren- Osmanlıların ele geçirdiği bölgelerdeki Ulahların Hırvatistan topraklarına doğru büyük göçleri, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin nüfusunda ciddi bir artış sağlamıştır. İssızlaşmış ve harap olmuş Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne sağlanan bu geniş çaptaki koloni yerleşimi sonucunda Monarşi bu mültecileri, sivil yönetimin idaresinin dışında kalıcı nitelikte bir askeri statüye sahip olan özgür köylü askerlere dönüştürmüştür. Hafif yaya askeri tarzındaki koloniler, geniş aile/zadruga şeklinde örgütlenmişlerdi.²⁵⁷ Bu haneler bir araya gelerek seçilmiş bir

²⁵⁶ HR-HDA, PGZ, Ivn. Br. 2310.

²⁵⁷ Zadruga'nın Hırvatça olarak anlamı kooperatif (-ortaklık)'dir / İng. cooperative (-society). Sosyolojik olarak, Eski Slav yerleşimlerinde sık görülen geniş bir aile şeklidir. Güney Slavlar arasındaki -özellikle Grek-Ortodoks Hristiyanları- kırsal bölgelerde temel hane topluluğudur. Birden fazla çekirdek aileden oluşan kolektif aile şekli olan bu ortak ataya sahip birleşik haneler 3-5 çift veya 20-60 kişiden oluşan çiftlik evlerinde yaşıyorlardı. Bu sistemde hane reisi baba ve annenin yanında evli olan erkek çocuklar yaşırdı. Kan bağına ve ataerkil bir aile yapısına dayanan bu sistem ortak mülkiyet fikrine sahip bir ekonomik birimdi. Her köy hanesinin aynı temlede vergilendirilmesi sağlanmak istenmiştir. En yaşlı ataerkil liderliğinde, ortak bir evde yaşanır; bir kız evlendiğinde ise kocasının zadrugasına dâhil oluyordu.

knezin başkanlık yaptığı daha büyük birlikler oluşturuyordu. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki bu serbest köylü askerler yalnızca surları tamir etmiyorlar, her şeyden önce asker olarak ücret almadan sınır muhafızları olarak görev yapıyorlardı. İlk başlarda her zadruga tarafından pratikte donanımlı bir asker gönderiliyordu. Bu bağlamda askeri koloniler, kendi askeri liderlerinin önderliğinde, sınır savunmasını güçlendiriyor ve kilit kalelere yerleştirilen paralı asker sayısını azaltmaya yardımcı oluyorlardı.

Habsburg Monarşisi, Uzun Türk Savaşı (1593-1606) sonrası Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne gelen çok sayıdaki Ulah ahalisinin hakları konusunda bazı adımlar atmak zorunda kalmıştır. Çünkü bölgeye gelen bu askeri kolonileri, bir yandan bölge soyluları kendilerine bağlı serf köylü olarak topraklarına yerleştirmek isterken, diğer yandan Askeri Sınır Bölgesi idaresi serbest köylü asker olarak kendi bölgelerinde ikamet ettirmek istiyordu. Toprak soyluları bunları kendi arazilerine bağlı serf köylülere dönüştürerek angarya hizmetine tâbi tutmak istiyorlardı. Hırvat Askeri Sınır Bölge'si yöneticileri ise savunmayı güçlendirmek için bölgedeki asker sayısını çoğaltmak istiyordu. Ulah ahalisi ise verilen ayrıcalıklardan dolayı Askeri Sınır Bölgesi'nin idaresine girmek istiyorlardı. Böylece birçok vergiden muaf oldukları için serbest köylü statüsünde olacaktı. Soylulara bağlı olurlarsa serf köylü statüsünde olup, birçok angarya görevi yerine getirmek zorunda kalacaktı. Soyluların ve Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin yöneticilerinin arasındaki bu çatışmayı engellemek ve Hırvat, Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin savunulmasına katkı sağlamak için Kral II. Ferdinand

Araziler satılmaz, herşey paylaşıldı. Bu şekilde birkaç topluluk bir köyü oluşturuyordu. Habsburg Monarşisinin ve Osmanlı İmparatorluğu'nun sınır bölgelerine yerleştirdikleri bu ahalinin kültürü özel aile yapıları ile toprak mülkiyetinin birleşmesinden oluşmuştur. Bir anlamda Orta Çağ Sırp Krallığı döneminden gelen geleneksel yapılarını sınır bölgelerine taşımışlar ve yaşatmışlardır. Zadruga sistemi (Alm. Hauskommunion) ile bağlı oldukları siyasal güce düzenli bir asker kaynağı sağlamışlardır. Hiçbir zadruga bağlı olduğu kaptanlıktan –daha sonra alaydan– ayrılması için üst bir onay alması şarttı. Balkanlardaki bu ortak ataya sahip birleşik hane sisteminin farklı Balkan coğrafyalarındaki organizasyonu ve tarihi gelişimi için bk.: (Communal Families 1976) Bu eserdeki Mosely'in iki makalesi zadruga aile sisteminin Balkan coğrafyasındaki çeşitlerinin genel değerlendirmesidir. Bk.: (Mosely, 1976, s.19-30; Mosely, 1976, s.48-69) Davies, Zadruga teriminin 1818 tarihli Sırpça bir sözlükte bulunan, zamanın toplumlarında hiç kullanılmayan, akademiye daha sonradan uydurma olarak sokulan bir terim olarak nitelmiştir. Stefan Dušan'ın (1349-1354) kanunnamesinin 70. maddesinde bile Zadruga isminin geçmediğini, bu sistemin Orta Çağ Sırp Krallığı'nın her yerinde geçerli olmadığını, “her şeyden önce Slav halkların ortak niteliklerini veya –gerçekte bulunmayan- Panslav toplumun tekdüze yapısını vurgulamak için” kullanıldığını belirtmiştir. Bk.: (Davies, 2011, s.418-419)

15 Kasım 1627 tarihinde bir kararname çıkarmıştır. Bu kararname ile Hırvatistan ve Slavonya krallıklarında yaşayan tüm Ulahları Monarşi'nin koruması altına almış, bunun karşılığında onlardan krallık tarafından tayin edilen komutanların komutasında askeri hizmette bulunacaklarına dair söz almıştır. Böylece Askeri Sınır Bölgesi'nin savunulmasında büyük katkısı olan Grek-Ortodoks ahali ödüllendirilmiş, yaşadıkları araziler üzerindeki hakları garanti altına alınmıştır.²⁵⁸

Ulahlara verilen arazilerin kullanım hakları Monarşi'ye aitti. Ulah ahali 1754 yılına kadar bu arazileri satma, miras olarak bırakma, değiş-tokuş yapma, kardeşler arasında paylaşma, evlenirken gelin çeyizi olarak verme ve kiliselere bağışlama gibi istedikleri şekilde tasarruf edebilmişlerdir. Ulahlar bu arazileri istedikleri gibi tasarruf etmeleri konusunda askeri idare bile karşı çıkamıyordu -ki karşı çıksa bile mahkemeler çoğunlukla Ulahlar lehine karar veriyorlardı. 24 Eylül 1668 tarihinde Kral I. Leopold tarafından çıkartılan Ogulin idari bölgesinin imtiyazlarını düzenleyen tüzüğün dördüncü maddesinde bu tasarruf hakları açık bir şekilde belirtilmektedir. Ancak Ulahlar araziler üzerindeki kullanma haklarından askerlik görevlerini yerine getirdikleri sürece faydalanabiliyorlardı. Eğer görevleri yerine getirmezlerse krallık arazileri geri alabiliyordu.²⁵⁹

Uzun Türk Savaşı sonrasında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin arazilerine Ulah ahalinin yoğun olarak yerleştirilerek güçlendirilmesine paralel olarak aynı oranda bölgedeki askeri yapılar üzerinde herhangi bir modernizasyon çalışması yapılmamıştır. Bunun yanında yeni bir kale de inşa edilmemiştir. Bölgenin inşaat ve modernizasyon işleriyle İç Avusturya Saray Cenk Divanı ilgileniyordu. Fakat bölgenin finansmanını Kärnten, Krain eyaletleri sağladığı için, bu bölgelerin onayları olmadan Cenk Divanı hiçbir şey yapamıyordu. Bu bağlamda, İç Avusturya Saray Cenk Divanı'nın sık sık Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki kalelerin (Slunj, Oštarija ve Modruš) ve diğer askeri binaların tadilattan geçirilmesi konusunda ısrarlarına rağmen İç Avusturya bölgeleri gerekli maddi desteği sağlamamışlardır. Bu durum dolayısıyla 17. yüzyıl boyunca sınır

²⁵⁸ HR-HDA-426, *UBVKG*, Ktj. 1, 1627.

²⁵⁹ İÖ.HKR, Akten, Kr. 16: Croatica, 1668-I-7.

bölgesinde kayda değer tek bir kale inşa edilmemiştir. Göç eden Ulah ahalisi yaşadıkları bölgeleri korumak için Plaško ve Brezovac gibi birkaç kule ve birkaç tane ahşap çardak yapmıştır. Bu kuleler, ancak on askerin sığabileceği kadar küçük, çardaklar ise sadece hava kötü olduğunda askerin sığınabileceği şekilde ahşaptı. (MSHSM-SHK, C.II, m.CCXVI/s.344-345)

Kärnten ve Krain idari bölgeleri, 1627 tarihinden sonra -3 Kasım 1628- Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin doğrudan bakımını üstlenmişlerdir. Bu kararı almalarında Askeri Sınır Bölgesi'ne Uzun Türk Savaşı sonrası yoğun bir Ulah yerleşmesi etkili olmuştur. Çünkü bölgedeki asker sayısı ile genel nüfus sayısının artması, İç Avusturya asillerinin menfaatlerine uygun düşüyordu. Bunun yanında İç Avusturya eyaletleri Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ni kazanç kapısı olarak görüyor ve ekonomik olarak sömürüyorlardı. Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerinin finansmanını doğrudan üzerlerine almalarıyla bölgeye sağladıkları malzemelerin kalitesi konusunda denetimden kurtulmuşlardır. Bu bağlamda Krain ve Carintia bölgeleri kalitesiz mallarını sınır bölgesine göndermeye başlanmışlardı. Eyaletlerin bölge üzerindeki görev ve yetkisini bu şekilde kötüye kullanmasından dolayı Hırvat Askeri Sınır Bölgesi bakımsız, harap ve çürümeye yüz tutmuştu. (Specialgeschichte, 1875, C.I, s.82-85)

1627 yılına kadar Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgelerindeki subay atamaları, askere alma ve çıkarma yetkisi gibi konularda İç Avusturya bölgeleri yetkilerini tam olarak kullanamıyorlardı. Bu sınır bölgelerinin II. Karl'a devredilmesinden sonra Hırvat asillerinin istekleri Arşidük'ün bölge üzerinde hâkimiyet sağlama düşüncesiyle çatışmıştır. Bu bağlamda, bölge komutanları her ne kadar Hırvat soyluları kendilerinden atanmasını istemelerine rağmen İç Avusturya soylularından seçiliyordu. Ayrıca bölge üzerinde hâkimiyet sağlamak isteyen II. Karl'ın bölge komutanlarını ataması, İç Avusturya bölgeleri tarafından sınırlandırılıyordu. Çünkü bölgenin finansman desteğini 1578'den itibaren düzenli olarak karşılayan İç Avusturya eyaletlerinin bu isteğini II. Karl kabul etmek zorunda kalmıştır. 1627 yılından sonra Kärnten ve Krain eyaletleri, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin finansmanını doğrudan üzerlerine almalarıyla birlikte askerlik konularında en yetkili hâle geldiler. Albay rütbesindeki başkaptanın altındaki tüm subayları -kaptan, süvari kaptanı gibi- atama hakkını elde ettiler. Aslında İç Avusturya eyaletleri bu hakları kazanmadan önce, 23 Mart 1623 tarihinde Ljubljana'da

toplanan Sabor, bölge üst subaylarını atama hakkının İç Avusturya eyaletlerine ait olduğunu kabul etmiştir.²⁶⁰

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nde 1627 yılından sonra İç Avusturya eyaletlerinin -çünkü 1627'de bölgedeki asker maaşlarının tamamını İç Avusturya eyaletleri ödemeye taahhüt etmiştir- izni olmadan tek bir serbest köylü asker paralı askerliğe alınamaz ya da varolanların statüsünde değişiklik yapılamazdı. Söz konusu eyaletler, üst subay atamalarının yanında düşük rütbeli subayların atanması hakkını da ele geçirmişlerdir. Hırvat soylular ise düzenli bir maaş ve ek gelir sağlamasından dolayı kârlı bir kazanç kapısı olan sınır bölge komutanlıklarının kendilerinden atanması hususundaki isteklerini sürdürmüşlerdir. (MSHSM-SHK, C.I, m.XCIII/s.143-145) II. Karl, Hırvat soylularının bu isteklerini kabul etmemiştir. 1627 yılından sonra bölgedeki komutanlıklar, tamamen İç Avusturya soylularından atanmaya başlanmıştır. Bu uygulamanın ne kadar akıllıca bir strateji olduğu 17. yüzyılın ikinci yarısında meydana gelen Zrinski-Frankopan ve 18. yüzyılın başında meydana gelecek olan Rákóczi isyanlarında fark edilecektir. Çünkü bu isyanlarda Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin komutanları Monarşiye sadık kalmışlar, hatta isyanların bastırılmasında birinci derecede rol oynamışlardır. Vuk Frankopan 1612 yılında Ogulin Kaptanı ve 1626 yılında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi Başkaptan'ı atandığı zaman bile bu kural çiğnenmemiştir. Çünkü Vuk II. Krsto Frankopan Tržački Hırvat olmasının yanında İç Avusturya bölgelerinden Kranjsaka'da aile toprakları bulunmaktaydı. Bir anlamda İç Avusturya toprak soylusuydu.

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin 17. yüzyılın ikinci yarısına doğru genel ahvali kötü bir seyir izliyordu. İç Avusturya eyaletlerinin, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ni adeta bir yük olarak görmeleri sebebiyle asker tedariki yapılmıyor, mevcut askerin maaşları verilmiyor, erzakları temin edilemiyor, temin edilen erzaklar da oldukça kalitesiz mallar arasından seçilerek bölgeye gönderiliyordu. Dolayısıyla bitkin bir durumda olan Sınır Bölgesi birlikleri, maaşlarını alamadıkları için farklı geçim kaynakları arayışlarını giriyor ve bu faaliyetleri sebebiyle emniyetini sağlamakla yükümlü oldukları mevkileri

²⁶⁰ HR-HDA-426, *UBVKG*, Knj. 1, Br. 109, Fol. 487-489.

koruyamıyorlardı. Bunun yanında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin bu kötü durumundan dolayı herhangi bir askeri operasyonda üs olarak kullanılması da imkânsızdı. 20 Eylül 1642 tarihinde Senj Kaptanı Baron İvan Albert Herberstein'in İç Avusturya Saray Cenk Divanı'na yazdığı rapor bunun en güzel göstergesidir. Bu raporda kendine bağlı askeri birimlerin Martinščica'yı fethedecek kadar güçlü olmadığını bildirmiştir. Sonuç olarak sınır bölgesinin durumu Monarşi'nin Osmanlı ile savaş durumuyla paralellik göstermekteydi: savaş olunca sınırın durumu iyileşiyor, barış olunca sınırın durumu kötüleşiyor.²⁶¹

²⁶¹ İÖ.HKR, Akten, Kr. 13: Croatica, 1642-I-5.

Harita IX: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi²⁶²

²⁶² HR-HDA-426, UBVKG, Ktj. 7, 1713.

Hırvat soylular, Türk akınlarının yoğunluğu azalınca askeri sınır bölgesinin ya kendi hâkimiyetleri altına verilmesini ya da ilga edilip, halkının da feodal köylülere dönüştürülmesini istiyorlardı. Hırvatlar böylece bölgenin Sabor'un kontrolü altındaki topraklara dönüştürülmesini talep ediyorlardı. Çünkü Hırvatlar Viyana'nın Hırvat Askeri Sınır Bölgesi üzerindeki hükümranlığını kendilerine karşı uygulanan Germanleştirme politikalarının bir parçası olarak algılıyorlardı. Bundan dolayı Hırvat soyluları 1626 yılının Ağustos ayında isteklerini, II. Ferdinand'ın kendileri ile Ulah ahalisi arasındaki sorunları çözmesi için gönderdiği heyete bildirmişlerdir. Bölge, Hırvatistan sınırları içinde yer almasına karşın kendi denetimlerinde değildi. Hırvat soylular, 1522 Çetin Şartnamesi'nde I. Ferdinand'ı kendilerini Türklere karşı koruması şartı ile kral ilan etmişler, ancak bölge üzerindeki haklarından tamamen feragat etmemişlerdi. Bölgeye gelen Ulah göçmenlerin feodal yükümlüğü olmayan serbest köylü olmaları kendilerine bağlı diğer köylülere örnek teşkil ediyordu. Hırvat soyluları tüm bunların yanında bu Grek-Ortodoks Ulahların Katolikliğe zarar verdiklerini düşünüyorlardı. (MSHSM-SHK, C. II, m.XC/s.138-141; Rothenberg, 1960, s.68-69)

Dolayısıyla Hırvat asillerinden bazıları Ulah ahalisinin kendi topraklarına zarar verdiklerini, bu yerleşimcilerin kendilerine bağlı kılınmasını, askeri sınır bölgesi için tehlikeli ve sadakatsiz olduklarını bildirmişlerdi. Bunun yanında bazı asiller de arazilerine yerleşen Ulah ahalisine, kendilerine bağlı serf köylü olmayacakları için şiddet uygulamış hatta topraklarından kovmuşlardır. Bu bağlamda, Frankopan Tržac ailesi Una Nehri civarındaki topraklardan gelen ve kendi topraklarına yerleşmek isteyen Ulah ahalisine şiddet uyguladığına dair haberi 16 Şubat 1606 tarihinde Hırvat Askeri Sınır Bölgesi başkaptanı Vid Kisel, Arşidük Feridnand'a bildirmişlerdir. (MSHSM-SHK, C.I, m.CCXLIX/s.346-347) Ağustos 1608 tarihinde Nikola VI. Zrinski (1570-1625) ve Juraj V. Zrinski (1599-1626)²⁶³ kardeşler ile Vuk II. Krsto Frankopan Tržacki

²⁶³ Zrinski kardeşler I. Süleyman'ın son seferi Sigetvar'da kalesini kahramanca savunan Nikola Šubić Zrinski'nin torunlarıdır. Babaları Juraj IV. Zrinski ve annesi Sofija Zrinski'dir. Nikola VI. Zrinski Hırvatistan'ın en kuzeyindeki Međimurje Bölgesi'ndeki güçlü bir istihkam olan Čakovec Kalesi'nde yaşadı. 1608 yılından itibaren Transdanubian Başkaptanlığı görevini üstlendi ve Türklerle mücadele etti. Babasının 1603 yılındaki ölümünden sonra, o zamanlar Osmanlı akınlarına sık maruz kalan ve

Ulahların kendi topraklarına verdikleri zarardan dolayı bunların kendilerine bağlanarak başka bir bölgeye nakledilmelerini Arşidük II. Ferdinand'dan istemişlerdir.²⁶⁴ Knez Juraj V. Zrinski 25 Ekim 1609 tarihinde II. Ferdinand'a Gomirje bölgesindeki Ulahların kendisine verdiği zararları bildirmesinin yanında bu kolonilerin Hırvat Askeri Sınır Bölgesi için tehlikeli ve sadakatsiz olduklarını belirtmiştir. (MSHSM-SHK, C.I, m.CCLXXXII/s.385-389)

Şekil XI: Juraj V. Zrinski²⁶⁵

3 Eylül 1608 tarihinde Hırvat soylular, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Hırvat Ban'ının yetkisinde yeniden düzenlenmesini istemişlerdir. Monarşi'nin tüm askeri birlikleri, bölgeden çekilecek ve bölgedeki tüm askeri atamalar kendi iradeleri kapsamında ve

Hırvatistan'ın kuzeybatı sınırları boyunca uzanan geniş toprakları devraldı. Bu toprakları savunan otuz kale ve tahimat vardı. Kontes Anna Nádasdy ile evlenmiş fakat çocuğu olmamıştır. 1625 yılında öldüğünde toprakların idaresi kardeşi Juraj V. Zrinski'ye kaldı. Juraj V. Zrinski ise 15 Kasım 1622-28 Aralık 1626 yılları arasında Hırvat Ban'ı olarak görev yaptı. Türklere karşı savaştı, 1623 yılında Mur Nehri üzerinde ve 1624 yılında Kostajnica ve Jasenovac yakınlarında yendi. Otuz Yıl Savaşı'na II. Ferdinand'ın çağrısı ile bin iki yüz atlı ile katıldı. Nisan 1626 yılında Körmend'te Gabor Bethlen tarafından yenilmiştir. Magdalena née Széchy'den iki çocuğu oldu: Nikola VII. Zrinski ve Petar IV. Zrinski. Bk.: ("Zrinski, Juraj V.", *LZMK/HE.*)

²⁶⁴ İÖ.HKR, Akten, Kr. 9: Croatica, 1606-VIII-19.

²⁶⁵ HR-HDA, PGZ, Ivn. Br. 967.

yine kendileri tarafından yapılacaktı. Hırvat asiller, 1593 Sisak Muharebe'sinden sonra kendi bölgelerini tek başlarına savunabileceklerini düşünmeye başlamışlardı. Askeri olarak bu düşünceye sahip olmalarına rağmen ekonomik olarak İç Avusturya bölgelerinin finansman desteğinin de devam edeceğini varsayıyorlardı. (MSHSM-HSS, C.IV, m.238/s.512-521) Hırvatların bu isteğine karşılık olarak İç Avusturya Saray Cenk Divanı, 5 Aralık 1608 tarihli muhtırasında bu hak iddialarının geçersiz olduğunu bildirerek Hırvat soylularının isteklerini dikkate almamıştır. Bu muhtırada İç Avusturya Saray Cenk Divanı, Hırvat ve Slavon soyluların Osmanlı akınları sonucu sınır bölgesini terk ettiğini, İç Avusturya eyaletlerinin en baştan itibaren bölgenin finansmanını sağladıklarını, bölgeyi Osmanlılar ile mücadele sonucu şekillendirip, kanla kurduklarını belirtmişlerdir. (MSHSM-HSS, C.V, m.4/s.6-8)

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi komutanları da Hırvat soyluların Ulahlar hakkında şikâyetlerini gerçekçi bulmuyorlardı. Bu şikâyetleri, sınır bölgesine gelen ve yerleşen Ulahları kendilerine bağımlı feodal köylülere çevirmeyi sağlamak için yaptıklarını düşünüyorlardı. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi komutanı Vid Kisel, Knez Frankopan Tržac'kinin Ulahlar konusundaki 1 Haziran 1604 tarihli şikâyetini Arşidük Ferdinand'a değerlendirmesini yaparken Hırvat asillerinin Türklere karşı savunma konusunda bir katkılarının olmadığını, Ulahların ise Türklere karşı savunmada bir dış tabya oluşturduklarını, soyluların kıskançlık duygusuyla ve haksız yere şikâyetle bulunduklarını belirtmiştir.²⁶⁶ Hırvat Askeri Sınır Bölgesi generali Sigismund Trautmanstorff, 15 Mart tarihli raporunda Križevac Kaptanlığı'ndaki Ulah ahalisinin, Zagreb Psikoposluğuna ve Hırvat soylu ailelerine bağlanmasının yanlış bir karar olacağını Arşidük II. Ferdinand'a bildirmiş, Ulahlar konusunda yapılan suçlamaların mesnetsiz olduğunu ve Hırvat asillerine bağlanma kararı çıkarsa Ulahların silahlı isyana başvuracaklarını bildirmiştir.²⁶⁷

²⁶⁶ İÖ.HKR, Akten, Kr. 8: Croatica, 1604-VI-49; MSHSM-SHK, C.I, m.CCXXXIII/s.330-331.

²⁶⁷ İÖ.HKR, Akten, Kr. 10: Croatica, 1613-III-8; MSHSM-SHK, C.II, m.XXXVII/s.48.

Hırvat soylularının bölge üzerindeki istekleri kolay kolay sona ermedi ve *Statuta Valachorum*'un ilan edildiği 5 Ekim 1630 tarihine kadar aralıklarla gündeme getirildi.²⁶⁸ Hırvat-Slavon Sabor'u 7 Nisan 1620'de iddialarını tehditkâr bir şekilde tekrar gündeme taşıdı. (MSHSM-HSS, C.V, m.151/s.249-252) İç Avusturya Saray Cenk Divanı, Hırvatistan asillerinin bölgenin Banların kontrolünde tekrar düzenlenmesi isteğini, 14 Mayıs 1620 tarihinde II. Ferdinand'a bildirmişlerdir. Hırvatların iddialarını tekrar gündeme taşımalarının sebebi ise Habsburgların 26 Eylül 1617 tarihinde Venedikliler ile yapılan Madrid Antlaşmasına göre Uskokları Senj'den tahliye etmeye başlamalarıydı. Hırvat Askeri Sınır Bölgesinde Senj'deki Ulahların çıkarılması aslında büyük bir kargaşaya sebep olmuştu. Bunun üzerinde bir de Hırvat asillerinin askeri bir müdahale ile Ulahları topraklarından kovalaması bölgenin Osmanlılar tarafından zaptını kolaylaştırabilirdi. Monarşi bunu göze alamayacağı için soyluların isteklerini kabul edebilirdi. (MSHSM-HSS, C.V, m.153/s.253-258) Hırvat asilleri isteklerini 1628 yılında bir kez daha gündeme getirmişlerdir. II. Ferdinand, aslında Ağustos 1626 tarihinde Hırvat soyluları ile Ulah ahalisi arasındaki anlaşmazlıkları çözmesi için bölgeye bir heyet göndermişti. (MSHSM-SHK, C.II, m.LXXXVIII/s.131-136) 1628'de Hırvat asiller, bu heyetten Ulah ahalisini, Hırvatistan Krallığı'nın yargı denetimine sokmasına talep etmişti. Fakat bu istekleri Monarşi'nin hem iç hem dış politikası dolayısıyla 19. yüzyılın sonuna kadar yerine getirilemeyecektir. (MSHSM-SHK, C.II, m.XCIII/s.143-145)

Hırvat soylularının Hırvat Askeri Sınır Bölgesi üzerindeki istekleri ve bölgeye gelen Ulah ahalisine yaptıkları kötü muamelelere karşılık Monarşi yönetimi hızlı bir girişimde bulunarak Ulah ahalisinin hakları konusunda kapsamlı bir tüzük yayınladı. 5 Ekim 1630 tarihinde II. Ferdinand tarafından yayımlanan bu tüzük, Sava ve Drava arasında yaşayan Ulah ahalisinin haklarını tasdik etmiştir –yani Yukarı Slavon Akseri Sınır Bölgesi'nin Ulahlarını kapsıyordu. Aslında Koprivnica, Križevci ve İvanić kaptanlıkları, bir başka ifadeyle Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi için yayımlanan bu tüzük daha sonra genişletilerek, II. Ferdinand'ın 15 Kasım 1627 tarihinde Hırvatistan ve Slavonya

²⁶⁸ İÖ.HKR, Akten, Kr. 11: Croatica, 1620-I-12.

krallıklarında yaşayan Ulahlara vermiş olduğu ayrıcalıkları tekraren onaylanmasından ibaretti. (Kašić, 1967, s.38-40)

II. Ferdinand'ın yayınladığı bu tüzük, Askeri Sınır Bölgesi'ne yerleşen Ulah ahalisinin ayrıcalıkları, yükümlülükleri ve askeri yönetimlerini yazılı hâle getirmiştir. Ortodoks bir mülteci topluluğu olan Ulahlar kendilerine verilen araziler karşılığında Askeri Sınır Bölgesi'nin savunulmasını sağlamak için askeri yükümlülüklerini yerine getireceklerdi. Bu arazilerde Ulahlar Zadruga organizasyonunda çiftlikler oluşturacaklardır. Bu bağlamda topraklar kişisel olarak tahsis edilmek yerine Zadrugalara göre tahsis edilmiştir. Bu yapılırken, Ulahların sosyal yapısı askeri yapı içinde eritilerek iyi yapılandırılmış bir sınır savunma sistemi tasarlamaya çalışmıştır. Bölge için “*temel bir idari belge*” niteliği taşıyan bu tüzüğe göre her bir köy, halkoyu ile seçtikleri Knezler (*yargıç*) aracılığıyla yargıyı ve Voyvodalar (*kaptanları/yüzbaşı*) aracılığıyla da askeri-idari işlerini yürütebilecekti. Bu knezler bağlı oldukları kaptanlıkların önde gelenleri ile başyargıçlarını ve sekiz vekilini seçecekti. Bu seçtikleri askeri ve yargı temsilcilerini başkaptanlığın komutanı albay tarafından onaylanacaktı. Knezler küçük davalara bakarken, büyük davalar albay komutasındaki başkaptanlık mahkemelerince çözülecekti. Voyvodalar ise -diğer ismiyle kaptanlar- başkaptanlığın komutanı olan Albaya bağlı olacaklardı. Askeri olarak bölgedeki tüm erkekler bağlı oldukları kaptanlıkta kayıt altına alınacak ve on altı ile altmış yaş arasında askeri yükümlülükleri olacaktı. Bunlar sefer sırasında, Monarşi tarafından sağlanan silah ve mühimmatın dışında tüm ihtiyaçlarını kendileri sağlayacak şekilde hazır olacaklardı. Habsburglar askeri olarak hafif piyade tarzında olan Ulah gruplarına Osmanlı tarafına düzenlenen seferler sırasında, savaş bölgesi içinde olursa ilk iki hafta, bölge dışında olursa ilk bir hafta ücret ödemeyecekti. Böylece Monarşi gözetiminde olan Ulahların yönetim mekanizmasına katılımları eskisine göre azalmasına rağmen, verilen haklarla özerklikleri daha da artmıştır. Diğer bir ifade ile Askeri Sınır Bölgesi'nde yerel otoritenin yetki alanı genişletilmiştir. Böylece Habsburg Monarşisi bir yandan Grek-Ortodoks gruplardan kendine bağlı değerli bir müttefik meydana getirirken diğer yandan bunları doğrudan Monarşi hukukuna tâbi kılarak, en etkin şekilde askeri hizmet konusunda onlardan faydalanmıştır. (Specialgeschichte, 1875, C.I, s.85-99; Kršev, 2011, s.136-146)

1630 tarihinde Ulahların vergi ve kiracılık haklarının düzenlenmesi bölgedeki Hırvat soyluları tarafından tepki ile karşılanmıştır. Oysaki Monarşi bu tüzük ile Ulahlara bu bölgeleri tamamen devretmemiştir. Bu bağlamda soylular Askeri Sınır Bölgesi'nin üzerindeki haklarından vazgeçmiş değillerdi. Hırvat soylular daha önceki isteklerini tekrarlayarak, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Sabor ve Ban'ın yargı sistemine tâbi olmasını istediler. Bunun için Hırvat soyluları Ulah ahalisiyle mücadeleye girişmiş, kendilerine tâbi olmasını istemişlerdir. Bu mücadele sonunda kral tarafından bölgedeki olayların araştırmasını yapmak için görevlendirilen komiserler, 6 Eylül 1635 tarihinde soylular ile Ulahların arasındaki mücadeleyi şiddetlendiren en önemli unsurun Statuta Valachorum ile tanınan haklar olduğunu bildirmişlerdir. (MSHSM-SHK, C.II, m.CIX/s.176-181)

Statuta Valachorum'a tepki gösteren Hırvat soyluları, bu tüzükteki maddelerin hangi Ulahları kapsadığı konusunda boşluk olduğunu belirtiyordu. Tüzüğün yeni gelen Ulahları kapsamadığı, fakat yeni gelenlerin de bu tüzüğün ayrıcalıklarından yararlanarak feodal yükümlülükleri yerine getirmediklerini düşünüyorlardı. Bunun için eski ve yeni Ulahların ayrımının yapılması gerektiğini ve yeni Ulahların feodal yükümlülük altında olmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca Habsburg Monarşisinin Otuz Yıl Savaşları'nın devam ettiği süreçte dikkatini doğu sınırlarına çevirememesi Hırvat asillerinin bu isteklerinin Viyana'da dikkate alınmasında etkili olmuştur. Bunun için III. Ferdinand, Hırvat asilleri ile Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin askeri komutanları arasındaki davalara bakması için görevlendirdiği heyetin çalışmalarına devam etmesi için 8 Mart 1639 tarihli talimatında yeni gelen Ulahlar ile tüzük haklarına sahip olan Ulahların birbirinden itina ile ayrılması ve yeni gelen Ulahların Hırvat asillerin yetkisine devredilmesi konularında talimat vermiştir.²⁶⁹

Statuta Valachorum'un yayımlanmasından sonra bölgeye gelen Ulahlar Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nde diğerlerinden ayırt edilmiştir. Bölgede toprakları bulunan Knez Nikola IX. Frankopan Tržački, İç Avusturya Saray Cenk Divanı'na 20 Ocak 1639

²⁶⁹ İÖ.HKR, Akten, Kr. 12: Croatica, 1639-XII-6; MSHSM-SHK, C. II, m.CXXIV/s.202-205.

tarıhli Őikâyetinde, Jablanac, Starigrad ve Hırvat Sınır Bölgesi'ndeki diğér arazilerine Senj BaŐkaptan'ı Baron Albrecht Herberstein'in kendinden izin almadan Ulah ahalisi yerleŐtirdiğini, bu bölge üzerinde kendisinin hak sahibi olduğunu, bunun için yeni yerleŐmiŐ Ulah ahalisinin kendi idaresi altında olması gerektiğini vurgulamıŐtır. Nikola IX. Frankopan Tržački zaman zaman yeni göç etmiŐ Ulahları hâkimiyeti altına almak için Őiddet uygulanmıŐtır.²⁷⁰ Senj BaŐkaptan'ı Baron Ivan Albrecht Herberstein Aralık 1639 tarihinde vermiŐ olduğu cevabında, Nikola IX. Frankopan Tržački'nin Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki bahse konu arazilerde hak sahibi olmadığını ve bu Őikâyetleri doğrultusunda açtığı davaların temelsiz olduğunu bildirmiŐtır. Ayrıca bölgedeki Ulahların kendilerine bağlı köylülere dönüŐtürerek onlara feodal yükümlölüklerle sokmak istediklerini belirtmiŐtır.²⁷¹

Vuk II. Krsto Frankopan Tržački'nin 1626 yılında Hırvat Askeri Sınır Bölgesi albayı olarak atanması bölge üzerindeki Frankopan ailesinin iddialarını sürdürmesine büyük destek sađlamıŐtır. Ogulin'deki Ulahlar ise Haziran 1640 tarihinde III. Ferdinand'a Albay Vuk II. Krsto Frankopan Tržački ile ođlu olan Ogulin Kaptanı Knez GaŐpar II. Frankopan Tržački'nin birlikte Vitunj'daki Ulah ahalisine Őiddet uyguladıklarından dolayı Őikâyet etmiŐlerdir.²⁷² Daha sonra II. GaŐpar'ın, Ogulin'deki Ulahların yerleŐiminin ve hareketlerinin bölgedeki asayiŐi bozduğunu öne sürerek, Ulahların önde gelenlerinden birkaçını tutuklaması, Ulahların isyanına sebep olmuŐtur. Bu isyan sonucunda III. Ferdinand'ın, 10 Aralık 1643 tarihinde Slavonya ve Peredavci'deki Ulahları, Askeri Sınır Bölgesi Ulah ahalisinden ayıran kararnamesi ile eski ve yeni Ulah ahalisi ayrımı net bir Őekilde yapılmıŐtır. Bu kararname yeni Ulahları köylü statüsünde, örfi yargıya bağlı olarak Hırvat ve Slavon soylularının denetimine sokmuŐtur. Fakat Ulahlar için uygulamaya konulan eski ve yeni ayrımının yapılmasına Rákóczi İsyanı bir kez daha darbe indirecektir.²⁷³

²⁷⁰ İÖ.HKR, Akten, Kr. 12: Croatica, 1639-XII-5; *MSHSM-SHK*, C.II, m.CXXXIII/s.200-202.

²⁷¹ İÖ.HKR, Akten, Kr. 12: Croatica, 1639-XII-5; *MSHSM-SHK*, C.II, m.CXXXII/s.213-224.

²⁷² İÖ.HKR, Akten, Kr. 13: Croatica, 1640-XII-7; *MSHSM-SHK*, C.II, m.CXXXIV/s.225-226.

²⁷³ İÖ.HKR, Akten, Kr. 13: Croatica, 1644-XII-6; *MSHSM-SHK*, C.II, m.CLXII/s.261- 263.

Erdel’de I. György Rákóczi, 1640’lı yılların başlarından itibaren Kuzey Macaristan’daki Protestanların Viyana’ya karşı gösterdikleri direncin başat destekçisi olarak ortaya çıkmıştır. Rákóczi’nin Viyana’ya karşı düşmanlığının gerçek sebebi ise II. Ferdinand’ın Bethlen Gabor’a, Yukarı Macaristan sınırları içindeki Erdel serhaddinde bulunan Szatmár, Szabolcs, Ugocsa, Bereg, Zemplén, Borsod, Abaúj isimli yedi kontluk bölgesini kayd-ı hayat şartı ile vermesi²⁷⁴ ve Bethlen öldükten sonra Rákóczi’nin bu bölgelere göz dikmiş olmasıdır. (Na’imâ Mustafa Efendi, 2014, C.IV, s.1013-1014; Kâtib Çelebi, 2016, C.II, s.849-851) I. György Rákóczi bu konuda Osmanlılardan destek alamayınca 1643 yılının ilkbaharında ve yazında Monarşi’nin Macaristan’daki düşmanları, Fransa ve İsveç ile III. Ferdinand’a karşı ittifak yapmak için müzakerelerde bulundu. Buna göre Fransa ve İsveç, iki yüz bin écus vermeyi ve savaş sonuna kadar sürecek şekilde her yıl yüz elli bin écus ödemeyi taahhüt ettiler. 19 Mart 1642’te Avusturya ile antlaşmalarını yenilemelerine rağmen Rákóczi’nin bu girişimine Osmanlı idaresi de onay vermiştir. Lakin Osmanlıların Girit Seferine çıkmasıyla yeterli desteği göremeyeceğini düşünen Rákóczi isyandan vazgeçmiş ve Avusturya ile 16 Aralık 1645 tarihinde Linz Antlaşmasını imzalamıştır. Bu antlaşmaya göre III. Ferdinand, Tokaj dâhil olmak üzere Munkas ve Ecsed kale kentlerinin kalıtsal haklarını kendisine vermiştir. Habsburglar, I. György Rákóczi’nin 1648 yılında ölmesinden sonra kendisine verdikleri yedi kontluk bölgesini -Szatmár ve Szabolcs haricindekileri- yeniden hâkimiyetleri altına aldılar. (Setton, 1991, s.80-81)

Monarşi, Rákóczi isyanın başlaması ve bu isyanda Hırvat Askeri Sınır Bölgesi’nin birliklerinden faydalanmak için Hırvat soylularının Ulahlar konusundaki isteklerini rafa kaldırmıştır. Çünkü Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi Albayı Kont Juraj Ludovik Schwarzenberg, 7 Nisan 1644 tarihinde İç Avusturya Saray Cenk Divanı’na verdiği raporda Ulah ahalisi ve askeri sınır bölgesindeki halkın Hırvat asillerine bağlanmasının

²⁷⁴ Gábor Bethlen, Otuz Yıl Savaşlarında -1619- Bohemya’daki Protestanlara destek amacıyla II. Ferdinand’a karşı giriştiği mücadelede iki kapitanlık merkezi olan Uyvar ve Kassa’yı ele geçirmiştir. Bunun üzerine Macar asiller, 1620 yılında II. Ferdinand’ı tahtan indirip, Gábor Bethlen’i tahta geçirdiler. Bu krallık ihtilafı Bethlen’in St. Stefan tacını 31 Aralık 1621 tarihli Nikolsburg Barışı’nda II. Ferdinand’a devretmesi ile çözüldü. II. Ferdinand bunun karşılığında Yukarı Tisa Nehri çevresindeki bu yedi kontluk bölgesini ve Silezya Dükliğini vermiştir. Bk.: (Ágoston, 2012(b), s.195)

tehlikeli olduğunu, bu tehlikenin boyutlarının Monarşiye karşı ayaklanmaya kadar gidebileceğini bildirmiştir.²⁷⁵ Bunun üzerine III. Ferdinand, 7 Mayıs 1644 tarihinde Hırvat asillerine Rákóczi isyanı dolayısıyla komisyonun 1635 tarihli hükümlerinin yerine getirilmesinin ertelendiğini bildirmiştir.²⁷⁶ Križevac Kaptanı Baron G. J. Galler'in, İç Avusturya Saray Cenk Divanı'na 31 Temmuz 1647 tarihli vermiş olduğu raporda ise Predavac ve Slavonya'ya gönderilmek üzere ayırt edilen Ulah ahalisine yapılan uygulamanın haksız olduğu ve Ulahların böyle bir uygulama sonucunda ya isyan edecekleri ya da Osmanlı topraklarına kaçıp göç edecekleri bildirmiştir.²⁷⁷

4.2. OTUZ YIL SAVAŞLARI SONRASI OSMANLI-HABSBURG İLİŞKİLERİ İŞİĞİNDA HIRVAT ASKERİ SINIR BÖLGESİ

Osmanlılar, 17. yüzyılın ilk yarısında bir yandan İran ile yapılan savaşlarla ve bir yandan Celali İsyanları olarak bilinen bir dizi iç sorunla uğraşmıştır. Bu olaylar II. Osman (1618-1622) ve haleflerinin Otuz Yıl Savaşları'na tam olarak müdahale etmelerini engellemiştir. IV. Mehmed'in (1648) yedi yaşındayken tahta geçmesi de Osmanlı merkezi otoritesinin zayıflamasına sebep olmuş ve iç çatışmaları körüklemiştir. Yeniçeriler ve sipahiler arasındaki çatışmalar ve Yeniçerilerin taht makamında etkili olmaya başlamasının yanında Lehistan Savaşları ve nihayet 1645 yılında Kandiya kuşatması ile beklenmedik bir şekilde başlayan ve 1669 yılına kadar sürecektir olan Venediklilere karşı düzenlenen sefer Osmanlıların batı sınırlarına olan ilgisini azaltmıştır.

Habsburg Monarşisi Otuz Yıl Savaşları boyunca ve hatta sonrasında Türklerle barışı bozabilecek hareketlerden kaçınmıştır. Bu bağlamda Monarşi, Otuz Yıl Savaşı'nın sonunu getiren ve uluslararası hukukta egemen devletlerin iç işlerine müdahale etmeme ilkesinin oluşturulmasında büyük bir rol oynayan Vestfalya Barışı'nın bir parçası olan Münster Barışı'ndan²⁷⁸ (30 Ocak 1648) sonra Venedik'in Osmanlılara karşı ittifak

²⁷⁵ İÖ.HKR, Akten, Kr. 13: Croatica, 1644-IV-7; *MSHSM-SHK*, C.II, m.CLXIII/s.263-265.

²⁷⁶ İÖ.HKR, Akten, Kr. 13: Croatica, 1644-XII-6; *MSHSM-SHK*, C.II, m.CLXVI/s.268-269.

²⁷⁷ İÖ.HKR, Akten, Kr. 13: Croatica, 1647-VI-4; *MSHSM-SHK*, C.II, m.CLXXII/s.277-279.

²⁷⁸ Münster Barışı ve değerlendirmesi için bk.: (Smit, 1948, s.30-60)

tekliflerini reddetmiştir. Çünkü Vestfalya Barışı'nın Avrupa'ya barış getirip getirmeyeceği henüz belli değildir. Bunun yanında Osmanlılar da I. György Rákóczi'nin (1593-1648) kendisine bırakılan yedi kontluk bölgesini yeterli bulmayarak Habsburglara karşı olan düşmanlığına destek vermedi. Hatta İstanbul yönetimi, Rákóczi'ye Habsburglar ile dostane bir şekilde geçinmesi için baskı yaptı. Şartların zorlamasıyla yakınlaşan iki imparatorluk Zitvatoruk Antlaşması'nı korumak için 1 Temmuz 1649 tarihinde sorunlu da olsa bir uzatma antlaşması yapmayı kabul etti. Monarşi adına Rudolf Schmid von Schwarzenhorn ile Osmanlı yönetimi adına Hasan Ağa'nın yürüttükleri müzakerelerin sonucunda Zitvatoruk Antlaşması, geçerlilik süresinin bitmesine iki buçuk yıl kala yeniden yirmi yıllığına uzatıldı. (Zinkeisen, 2011, C.IV, s.607-608) Bu antlaşma dokuz maddeden oluşuyordu. Erdel'in geçiti olan Varad dâhil diğer serhatlerde Zitvatoruk Antlaşmasına aykırı yaptırılan kale ve palankalar yıkılacak; Vác ve Belendvar'ın (Balondvar) durumunu ortak komisyonlar belirleyecek, Erdel Prensi'nin Kosice ve Yukarı Macaristan'daki yedi kontluktan (komitat) beşine saldırıları engellenecektir. (BOA, *A.DVN.DVE.d...*, 57/1, s.15-17)

Osmanlılar bu çekişmeler ve siyasi gelişmelerden dolayı dikkatini Habsburg topraklarından başka yöne kaydırmıştır. Macaristan ile Erdel'de sürekli akınlar yerine bu bölgelerin sivil sorunlarına gizli şekilde müdahalede bulunarak girişimlerini azaltmıştır. Başka bir deyişle Osmanlılar, Avrupa'da daha fazla toprak genişletme konusundaki planını kendi iç sorunları ve doğudaki düşmandan dolayı gözden geçirmek zorunda kalmıştır. Osmanlılar için 17. yüzyılın ilk yarısı hem dış hem de iç siyasette karışıklık ve kaosun hâkim olduğu tarihi bir süreçti. Habsburglar açısından ise Otuz Yıl Savaşı sırasında ve sonrasında Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili diplomatik etkinlik esasen Zitvatoruk Barışı'nı korumaya ve sorunlu olarak uzatmaya odaklıydı. Bu bağlamda her iki taraf da politikalarını yeni stratejik ve jeopolitik gerçeklere uyarlamadan silahlı bir çatışmaya girmek ve bunu sürdürmek istemiyordu. Bu zorunluluk iki imparatorluk arasında, 1663-1664 savaşına kadar küçük sınır çatışmaları şeklinde bir mücadele yaşanmasına sebep olmuştur. (Coxe, 1807, C.I/2, s.986;

Baramova, 2014, s.115-124)²⁷⁹ Nitekim 1651 yılında Türklerin üç bin kişilik bir birliği Yanık Kale dolaylarını, iki bin kişilik bir birliği Yukarı Slavonya'daki Koprivnica'ya yakın bölgeleri talan etmiştir. Diğer yandan Live civarında on yedi köy yağmalanmıştır. Aynı şekilde Hırvat Zrinski ve diğer sınır komutanları Bathiany ve Forgacs hafif piyade ve süvari birliklerini Osmanlı topraklarına sevk etmişlerdir. (Zinkeisen, 2011, C.IV, s. 609) Zrisnki 1652 yılının başlarında serhat kalelerinden olan Zadvarje hisarını ele geçirmiştir. (Kâtib Çelebi, 2016, C.II, s.1053) Türklerin Monarşi toprakları üzerindeki bu küçük akınları genelde büyük bir savaşa sebep olmuyordu.

Zitvatoruk Antlaşması'nın uzatılmasından sonra Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Türk tehdidi bir nebze de olsa azalmıştı. Bundan dolayı Habsburglar her barış döneminde yaptıkları gibi, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ni kendi kaderine terk etmişti. 7 Nisan 1655 tarihinde Hırvat Askeri Sınır Bölgesi başkaptanı Albay Kont Herbard Auersperg, Kral III. Ferdinand'a Korenica'da yaşayan on iki Ulah hanesinin Ogulin bölgesine taşındığına dair haber verdiği raporunda sınırın ihmal edildiğini, askeri yapıların tadilattan geçirilmediğini, kalelerdeki toprakların ve diğer askeri teçhizatın bakımsız olduğunu, Krain'ın maddi katkılarının yetersiz olduğunu bildirmiştir. Osmanlılar ile uzun süren barış döneminde sınır bölgesinin güçlendirilmesi gerekirken, tam tersine kendi halinde bakımsız bir şekilde bırakılmıştır. Monarşi, mali ve askeri konulardaki bu

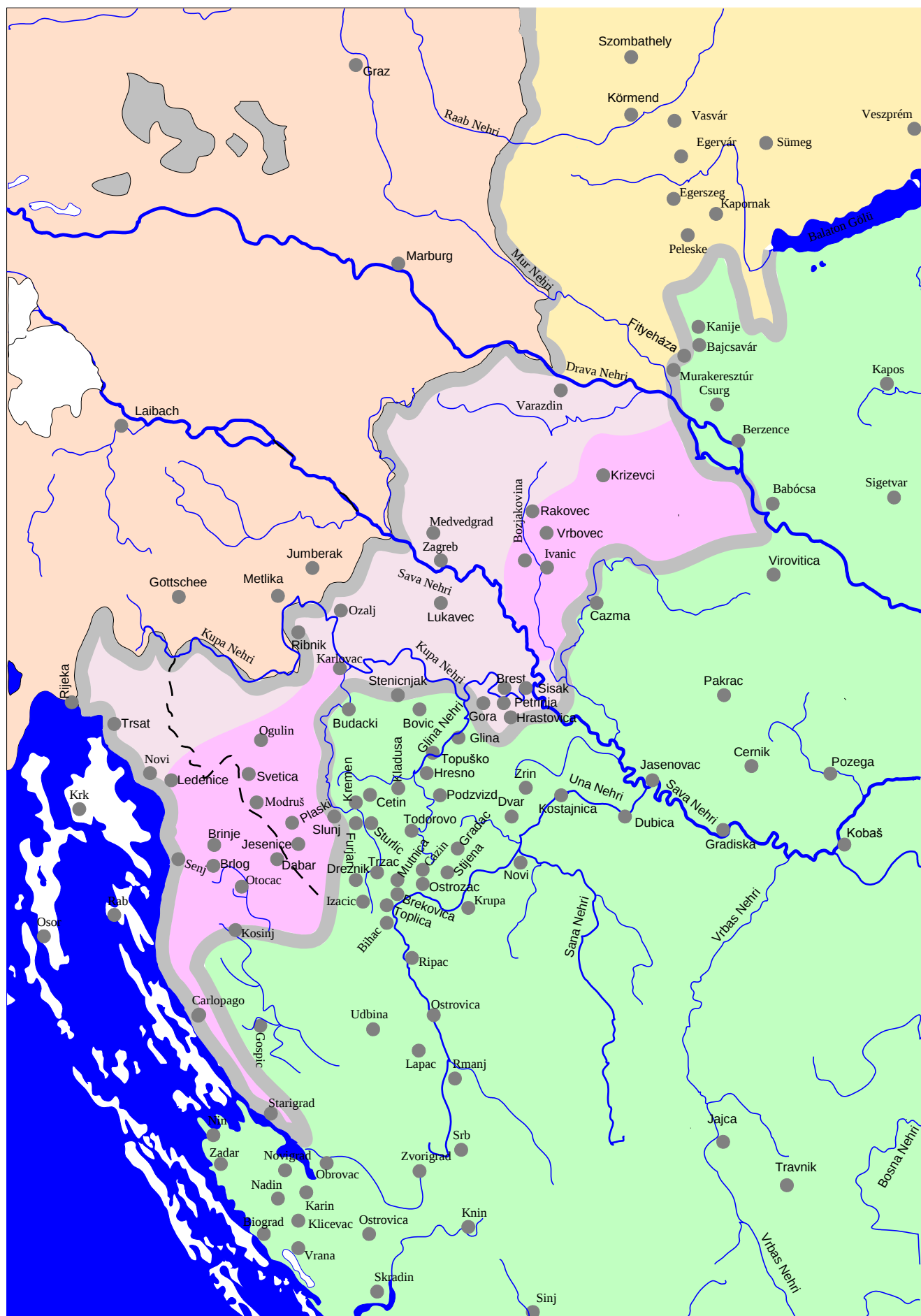
²⁷⁹ Askeri Sınır Bölgesi'nde iki siyasi gücün birbiriyle mücadelesi askeri olarak *Petite Guerre* (Little War) şeklini almıştır. Bu isim Partizan Savaşı (18. yüzyıl ortalarında) ve gerilla savaşı (19. yüzyılın başlarından itibaren) olarak bilinen savaşma tekniğinin bu dönem için kullanılan ismidir. Bu düzensiz savaş biçimi, Macaristan topraklarında konvansiyonel muharebelerden daha yaygındı. Tarafların yiyecek arama, keşif yapma, bilgi toplama ve rehin almak için düzenledikleri akınlar çerçevesinde gelişen çatışmalar, hızlı baskınlar aracılığıyla köyleri ve mahsulleri yakmak, garnizonları taciz etmek, sarp geçitlerde pusu kurmak şeklinde tezahür etmekteydi. Az sayıda askerden müteşekkil küçük birlikler birden fazla silah kullanmalarının yanında hile ve aldatma manevraları hususlarında oldukça yetenekliydi. Barışçıl dönemlerde, küçük gruplar halinde kalelere saldırmak yerine düşman topraklarında ormanları etkili bir şekilde kullanarak pusuya yatarlar ve daha sonra geri çekilirlerdi. Böylece askeri manevraları, çevre/yerel koşullarla uyarlanmış oluyordular. Bunlar yaşadıkları bölgelerde küçük yaşlardan itibaren askeri silah kullanma üzerine uzmanlaşıyorlar ve çıktıkları avlarla bu uzmanlıklarını talime çeviriyorlardı. Kendi bölgelerinde yaptıkları bu avlarla bir yandan hareket kabiliyetlerini geliştirirken diğer yandan taktik stratejileri kazanıyorlardı. Taktikleri saldırı anında en az hayat kaybıyla elde edilen zafere yönelikti. Bundan dolayı kendilerinden üstün kuvvetler olduğu zaman savaşmayı reddederek geri çekilmeleri sıradan bir şeydi. Bunların askeri disiplini sert cezalar yerine kişisel onur temeline dayanıyordu. Bk.: (Nolan, 2008, s.362, 437-438)

olumsuz tutumuna rağmen Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin nüfuslandırılmasına büyük önem göstermiştir.²⁸⁰

²⁸⁰ HR-HDA-426, *UBVKG*, Knj. 1, Br. 107, Fol. 483-484; İÖ.HKR, Akten, Kr. 14: Croatica, 1655-IV-5.

Harita X: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (1606-1649)

4.2.1. Savaş Öncesi Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Asker Gücü (1657)

Uzun Türk Savaşı'ndan (1593-1606) sonra Hırvat Hududu'nun örgütlenmesi Askeri Sınır Bölgesi'nin diğer birimlerden ekonomik, sosyal ve askeri olarak farklı olmuştur. Buradaki Osmanlı tehdidi, Askeri Sınır Bölgesi'nin diğer birimlerine göre daha hafifti, nüfusun bir kısmı yerinde tutulmuş, bundan dolayı Zrinski ve Frankopan soyluları başta olmak üzere diğer soyluların gücü zayıflamamıştır. Ayrıca Monarşi, bölgede soyluların savunmasını yapamayacağı mülklerini kendi idaresi altına almakta erken davranmış bu da Osmanlıların bölgeyi daha fazla harap etmelerini engellemiştir. 1600'lü yılların başından itibaren başlayan yerleşimler oldukça yavaş geliştiği için bölgede daimî olarak bir hareketlilik söz konusuydu. Gelen yerleşimciler sayesinde Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki paralı asker sayısı ve bölge giderleri zamanla azalmıştır. (Lopašić, 2010, s.47-49; Kaser, 1997, s.119) Mur Nehri üzerindeki Bruck'daki toplantının (1578) sonucunda imzalanan *Brucker Libell*'e göre 3.698 kişilik paralı asker kadrosunun -708 hussar, 250 arkebüzücü, 265 Alman yaya, 2.475 harami- sabitlenmesi planlanmıştır. Fakat bölgedeki paralı asker sayısı hep bunun altında olmuştur. Çünkü 17. yüzyılda bölgeye gelen ve serbest köylü asker olan Ulahlar ile denge sağlanmıştır. (Kaser, 1997, s.121-122)

Tablo XVII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Asker Sayısının Kaptanlılara Göre Dağılımı ve Maaşları (1657)²⁸¹

Kaptanlık ²⁸² (Haubtmansschaft) (Oberhaubtmansschaft)	Alman Knechte (Fähnlein)	Piyade (Harami)	Süvari (Hussarn)	Topçu (Artilleristen)	Maaş Yıllık (fl.)
Karlovac	254 (21192fl.)	-	204 ²⁸³ (21420fl.)	13 (1596fl.)	44.208
Žumberak-Slunj	-	204	-	-	12.182
Turanj	-	134	-	-	7.539
Barilović-Skrad	-	84	-	-	4.815
Tounj	-	81	-	-	4.560
Ogulin	-	221	-	-	12.498
Oštarija	-	21	-	-	1.188
Kamensko	-	28	-	-	1.398
Senj ²⁸⁴	127 (15.468fl.)	407 (27.050fl.)	-	8 (1.032fl.)	43.550
Diğer ²⁸⁵	-	-	-	-	11.044 (5 görevli)
Toplam	381	1180	204	21	142.982 ²⁸⁶
Genel Toplam	1791 ²⁸⁷				142.982

Tablo XVII'deki 1657 tarihli paralı asker sayısı ve maaşları listesine göre 1.249 paralı asker Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nde konuşlandırılırken, 542 paralı asker Deniz Sınır Bölgesi'nde konuşlandırılmıştır. Bölgedeki askerlerin yıllık maaşları 142.982 florindir.

²⁸¹ (MSHSM-SHK, C.II, m.CLXXXVI/s.296-299; Specialgeschichte, 1875, C.I, s.101-104)

²⁸² Ostaria ve Kamensko voyvodalık, Karlovac, Žumberak-Slunj ve Senj başkaptanlık olarak geçmektedir.

²⁸³ Diğer kategorisindeki 204 kişinin 100'ü Arkebüzücü (yıllık 15.432 florin), 100'ü Hussar (yıllık 5.652 florin), 4 tanesi atlı postacıdır (yıllık 336 florin).

²⁸⁴ Senj Başkaptanlığı içinde Otačac Kaptanlığı askeleri dâhildir. Bunlar belgede Deniz Askeri Sınır Bölgesi başlığı altında ayrı hesaplanmıştır. Daha sonra Hırvat Askeri Sınır Bölgesi birliklerinin sayısı ve maaşları ile toplanmıştır. Ayrıca senelik maaş hesabında sehven 44.052 florin toplanmıştır.

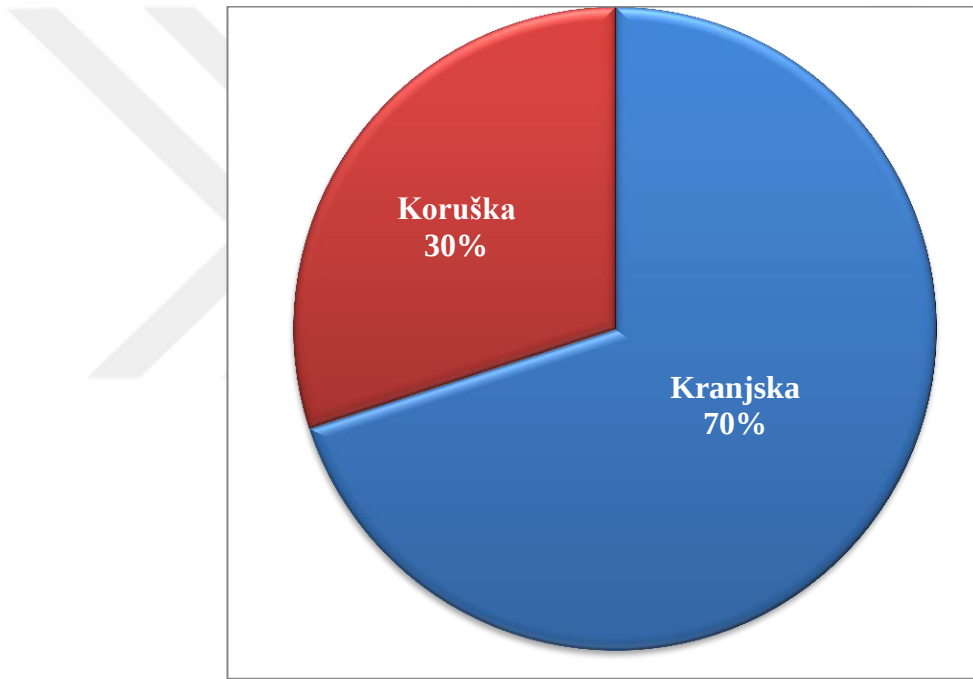
²⁸⁵ Bunun içinde bir albay general (yıllık 10.192 florin), 4 tane farklı görevlinin (852 florin) maaşları da vardır.

²⁸⁶ Belgede mevaciblerin toplamı sehven 143.488 filorin çıkarılmıştır.

²⁸⁷ Belgede toplam asker sayısı sehven 1.787 olarak gösterilmiştir.

Bunun 43.550 florinlik kısmı Deniz Askeri Sınır Bölgesi'nin askerlerinin maaşlarıyken, 99.432 florinlik kısmını ise Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin askerlerinin maaşlarıdır. İç Avusturya eyaletlerinin ödemelerinin %70'lik kısmı Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne, %30'luk kısmı Deniz Sınır Bölgesi'ne aittir. Bu ödemelerin %30'luk kısmını Kärnten karşılar, %70'lik kesimini Krain karşılıyordu. Mevcut rakamlara göre kaptanlıktaki piyadeler aylık ortalama 4 ile 5 florin arasında alırken, bir arkebüzücü aylık olarak ortalama 13 florin, bir topçu 10 florin, bir hussar 4,5-5 florin arası ücret almaktaydı.

Grafik XI: İç Avusturya Eyaletlerinin Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Paralı Askerlerin Maaşlarını Karşılama Oranları

4.2.2. Ateş Denizine Dönüşen Arazi: Erdel (1657-1662)

Habsburg Monarşisi, 1650'lilerin başından itibaren dış politikasında kuzeyde ve güneyde birtakım mücadelelerin içinde yer almıştır. Monarşi, güneyde Fransa ile olan savaş (1635-1659 Fransa-İspanya Savaşı) devam ederken 1648 yılında kuzeyde İsveç'e karşı yapılan mücadeleye (1648-1659 Küçük Kuzey Savaşı) dâhil olmuştur. Bunlardan dolayı Monarşi, Osmanlı ile ilişkilerinde dikkatli davranmış, barışı devam ettirmeye

dikkat etmiştir. Habsburglar, Fransa ile Pireneler Barış Antlaşması (7 Kasım 1659) ile güney sınırlarını; İsveç, Brandenburg ve Lehistan ile Oliva Barışını (3 Mayıs 1660) yaparak kuzey sınırlarını güvence altına almıştır. Dış politikadaki bu yoğunluk içinde, 1657 yılında, III. Ferdinand'ın yerine I. Leopold (1657-1705) Kutsal Roma Germen İmparatoru olarak seçilmiştir.²⁸⁸

Osmanlı İmparatorluğu'nda ise 17. yüzyılın ilk yarısındaki otorite boşluğu ve kargaşa yüzyılın ikinci yarısında da devam etmiştir. Yaşı itibarıyla padişahlığının ilk döneminde oldukça zayıf bir yönetim sergileyen IV. Mehmed, Venedik'in Osmanlı donanmasını Çanakkale'de imha etmesi üzerine, 5 Eylül 1657 (26 Zilkade 1067) tarihinde sadrazamlığa Köprülü Mehmed Paşa'yı getirmiştir. (Na'imâ Mustafa Efendi, 2014, C.VI, s.1697-1698) Köprülü iktidara geldikten sonra ilk iş olarak Bozcada ve Limni adalarını Venedik'in elinden kurtararak Çanakkale Boğazı'nın güvenliğini sağlamıştır. Bunları sağladıktan sonra Güneydoğu Avrupa'daki Osmanlı kontrolünü sağlamlaştırmak için Erdel olaylarına müdahil olmuştur. (Na'imâ Mustafa Efendi, 2014, C.VI, s.1738-1751, 1770-1773, 1777, 1779-1780)

Erdel Prenslığı 1657-1662 yılları arasında Osmanlı-Habsburg rekabet alanlarından biri haline gelerek devrin kaynaklarında sıkça rastlanan bir ifadeyle toprakları ateş denizine dönüşmüştür. Prenslik üzerindeki hâkimiyet mücadelesi iki siyasal gücü büyük bir savaşın eşiğine kadar getirecektir. Bu bağlamda ilk önce II. György Rákóczi 1655 yılında vassal statüsünden sıyrılarak Lehistan Krallığı için İsveç ile istimdat ve Eflak, Boğdan ile ittifak edip yirmi beş bin kişilik bir kuvvetle Leh topraklarına saldırı düzenlemiştir. Bu saldırıyı Leh-Tatar birleşik kuvvetleri geri püskürtmüştür. Köprülü ise II. Rákóczi'nin bu girişiminin ardından Erdel'i ve Orta Avrupa'daki diğer vassallarını kontrol altına almak için inzibati eylemler gerçekleştirmek zorunda kalmıştır. (İlgürel, 2002, s.258) Osmanlılar, II. Rákóczi'nin Lehlere saldırmasına

²⁸⁸ Pireneler Barış Antlaşması (7 Kasım 1659) için bz.: *Corps Universel...*, C.VI/II, m.CVIII/s.264-283. Oliva Barış Antlaşması (3 Mayıs 1660) için bk.: (*Corps Universel*, 1728, C.VI/II, m.CXV/s.303-315) Baltık ve Kuzeydoğu Avrupa'nın kontrolü için yapılan savaşlar dizini üzerine toplumsal ve siyasal bir çalışma için şu esere bk.: (Frost, 2000) Fransa'nın Habsburglar ile savaşının kısa bir değerlendirilmesi için bk.: (Parrott, 2006, s.31-48)

karşılık olarak Erdel soyularından yeni bir prens seçmelerini istedi. Bu seçim sırasında Erdel soyluları arasında iki grup oluştu: Franz Rhedey ve II. Rákóczi taraftarları. Osmanlılar, II. Rákóczi'nin 25 Ocak 1658 tarihinde Rhedey taraftarlarını kendine tabi kılması ve Mayıs 1658 tarihinde Budin Beylerbeyliği'nin birliklerini Lippa'da yok etmesinden dolayı²⁸⁹ 23 Haziran 1658'te (22 Ramazan 1068) Edirne'den Erdel üzerine sefere çıkmıştır. Bu sefer sonunda Yanova, Şebes ve Lugoş kalelerini Osmanlı hakimiyetine geçmiştir. (Behceti Seyyid İbrahim Efendi, 2006, v.42b-44b) Fakat II. Rákóczi kaçarak kurtulmayı başarmıştır. Osmanlılar Erdel Prenslığı'ne ise Ákos Barcsay'ı getirmiştir. (İlgürel, 2002, s.258-259)

Barcsay'ın atanmasından sonra II. Rákóczi, Osmanlı'ların dikkatini Abaza Hasan Paşa İsyanı'na çevirmesinden de faydalanarak Varad'da hâkimiyetini yeniden tesis ederek, Monraşi ile irtibata geçti. Bunun üzerine Osmanlıların, II. Rákóczi'den Varad'ı Barcsay'a devretmesini istemesi üzerine Eylül 1659 tarihinde Rákóczi-Barcsay taraftarları karşı kaşıya geldi. Barcsay'ın kaybettiği bu çatışma ışığında Budin Beylerbeyi Seydi Ahmed Paşa yönetimindeki Osmanlı kuvvetleri Temeşvar'dan Turda'ya ve Sibiu'ya başarılı akınlar gerçekleştirdiler. Monarşiden ve Eflak Voyvodası Mihnea'dan gerekli yardımı alamayan II. Rákóczi, Osmanlı birlikleri tarafından Szamofalva'da mağlup edildi (22 Mayıs 1660). II. Rákóczi bu mağlubiyetten kısa bir süre sonra ölmüştür. (Zinkeisen, 2011, C.IV, s.619-621)

Osmanlılar ise hızlı bir şekilde Erdel topraklarından hareket ederek, Varad'ı ele geçirmiştir (31 Ağustos 1660). Varad'ın kaybı Erdel'de prenslik payesinin el değiştirmesine sebep olmuş, Barcsay yerine János Kemény (Keymenuş) prens seçilmiştir (1 Ocak 1661). (Zinkeisen, 2011, C.IV, s.623-624) I. Leopold'ün, Varad'ın kaybedilmesi üzerine ve Erdel topraklarında hâkimiyet sağlamak amacıyla General Souche komutasında bölgeye gönderdiği yaklaşık on bin kişilik yardım kuvveti Tokaj, Szatmár, Ecséd ve Ónod'ın (Honad) ele geçirmiştir. Ayrıca Monarşi Kemény'i desteklemek için Erdel arazileri olan Sekelhit (Székelyhid/Zickelhid), Kövár ve

²⁸⁹ (Zinkeisen, 2011, C.IV, s.612-615)

Gherla'yı (Szamosújvár/Neuschloss) işgal etmiştir. (Coxe, 1807, C.I/2, s.988-989) Kemény'in prenslik payesini almasından sonra Osmanlılar Erdel'e sefer düzenleyerek Marmaros Bölgesi'ni talan ederek, Maros-Vasarhely'te hâkimiyet kurmuşlar ve daha sonra I. Apafi'yi (I. Mihály Apafy) prensliğe getirmişlerdir (14 Eylül 1661). Böylece bir yandan Tuna'nın kuzeyindeki Osmanlı kontrolü Prens I. Apafi tarafından -1662-1690 yılları arasında- tanzim edilecektir. Böylece Erdel'de prenslik için Monarşi himayesindeki Kemény ile İmparatorluk himayesindeki I. Apafi mücadeleye başlamışlardır. (Zinkeisen, 2011, C.IV, s.630) Fakat bu mücadele Kemény'in hırsı yüzünden saldırdığı Segesvar'da (Schäsburg) 23 Ocak 1662 tarihinde ölümünden dolayı kısa sürmüştür. (Zinkeisen, 2011, C.IV, s.634-635)

Şekil XII: Nikola VII. Zrinski Portresi (1620-1664)²⁹⁰

²⁹⁰ HR-HDA, PGZ, Ivn. Br. 939.

Osmanlılar, Erdel'i 1657-1662 yıllarında yeniden düzenledikten sonra dikkatlerini Macaristan'daki gelişmelere yoğunlaştırdılar. Zira bu sırada Nikola VII. Zrinski'nin Međimurje Bölgesi'nin güvenliği için inşaa ettiği (1661) Yeni Zrin (Zerinvar/Novi Zrin) Kalesi dikkat çekiyordu. Çünkü bu yeni kale, Kanije Kalesi'nin karşısında, Drava ve Mur nehrinin birleşme noktasında, müstahkem bir köprübaşıydı. Ayrıca Kuzey Hırvatistan'ın Međimurje idari bölgesindeki Donja Dubrava köyünde inşa edilen kale, Drava'nın sol sahilinde, Steiermark ve Graz'a giden yol üzerinde önemli bir kilit noktasıydı. (Nadilo, 2004, s.312-314) Yalnız Zitvatoruk Antlaşması'na göre sınır bölgesinde yeni, güçlü bir kale inşa etmek yasaktı. (Behcetî Seyyid İbrahim Efendi, 2006, v.78b-79a) Buna ek olarak, Varaždın ve bu yeni yapılan kale üzerinden Türk topraklarına yapılan akınlar da şikâyet edilen konulardandı.

Yeni Zrin kalesinin inşa edilmesi sınır savunması açısından Habsburg Monarşisi için önemliydi. Nikola VII. Zrinski tarafından kalenin inşasına 14 Haziran 1661 yılında başlanmıştır. Yeni Zrin, Nikola Šubić Zrinski'ye ait olan Kecskevár Orta Çağ kalesinin kalıntıları üzerine Wassenhoven'in planı doğrultusunda yapıldı. (Feletar, Petrić, 2002, s.101, 102) Kanije'nin Türklerin eline geçmesinden sonra güçlendirilmiş Hırvat ve Macar birlikleri, Kanije-Legrad arasında defalarca Osmanlı birlikleri ile çatışma yaşamıştır. Fakat tüm bu çabalara rağmen Kanije 1690 yılına kadar Osmanlıların hâkimiyetinde kalacaktır. Türklerin elindeki Kanije, Međimurje Bölgesi için ciddi bir tehditti. 1660 yılında Nikola VII. Zrinski kaleyi almak istemiş ancak Osmanlı İmparatorluğu ile barışın devam etmesi dolayısıyla I. Leopold izin vermemiştir. Bu gerekçeyle Zrinski, Kanije yerine yeni bir güçlü kale olan ve Mur Nehri'nin sol kıyısında Yeni Zrin'in inşa etmek istemiştir. Kalenin nehrin sol kıyısında olması Kanije askeri alanında hızlı ve etkili bir şekilde hareket edilmesini sağlayacaktı. Bu biçimde Međimurje Bölgesi'nin güvenliği de sağlanmış olacaktı. (Horvat, 1944, s.89-91; Feletar, 1971, s.79-83) Monarşi'nin Kanije'nin karşısındaki, Legrad'tan Zalakomár'a kadar uzanan sınır hattı Osmanlı tarafını kuşatacak bir coğrafi yapıdaydı. Bu sınır hattının kuzeyindeki Zalakomár, Kanije'nin askeri güç tedarikini keserken güneyden Kanije'ye ulaşan lojistik hattı kesebilecek bir garnizon yoktu. (Feletar, Petrić, 2002, s.100) Bu bağlamda Osmanlıların bu kalenin yapımını önemli bir sorun olarak görmesinin nedeni stratejik konumuydu.

Nikola VII. Zrinski kalenin inşası sırasında güvenliği sağlamak için Osmanlılara saldırılarda bulunmuştur. 1661 Mayıs ayında Čakovec’de bin kişilik ardından da on bin kişilik Osmanlı birliklerini mağlup etti. Daha sonra birkaç kez Türk savunma hattını taciz etti. 1662 Şubat ayında Güney Macaristan’daki Türk toprakların girerek üç kenti ve yirmi yedi köyü yağmaladı. 16 Eylül 1622 tarihinde Kanije ve Sigetvar arasında Türk birliklerini yenilgiye uğrattı. Yeni Zrin Kalesi savunma konusundaki önemini 1663 Eylül ve Ekim aylarındaki başarıları ile göstermiştir. Eylül ayında Kanije Beylerbeyinin on bin kişilik saldırısını geri püskürttüğü gibi, Ekim ayında Bosna Paşasının dokuz bin askerle saldırısını da engellemiştir. Zrinski ayrıca Legrad ve Yeni Zrin kalelerinden Osmanlılara birkaç kez saldırmıştır. Bu bağlamda kale o kadar önemliydi ki, 1662 yılında Ali Paşa Yeni Zrin karşılığında Temeşvar’ı vermeyi bile teklif edebilecekti. (Feletar, Petrić, 2002, s.101-104)

4.2.3. Habsburg-Osmanlı Savaşı (1663-1664): Uyvar’ın Kaybı ve Lipótvár Başkaptanlığı’nın Örgütlenmesi

Köprülü Fazıl Ahmet Paşa, Orta Avrupa’da Osmanlı hâkimiyetini sağlamak için 13 Nisan 1663 (5 Ramazan 1073) tarihinde Edirne’den Belgrad’a harekete geçti. (Özcan, 2002, s.260) Budin’de alınan karar ile Györ, Komárom ve Uyvar gibi güçlü istihkâm seçenekleri arasında Orta Macar’ın başkalesi olan Uyvar’a saldırmaya karar verildi. (Mühürdar Hasan Ağa, 1996, v.13a) Uyvar Kalesi’nin muhasarasının başlamasından önce Estergon’da Uyvar Kaptanı Kont Ádám Forgách’ın (1601-1681) birlikleri 4 Ağustos 1663 (2 Muharrem 1074) tarihinde yenilgiye uğratılmıştır. (Mühürdar Hasan Ağa, 1996,v.15a) Daha sonra Osmanlılar Uyvar Kalesini, 17 Ağustos-25 Eylül 1663 (13 Muharrem- 21 Safer 1074) tarihleri arasındaki kuşatmadan sonra ele geçirmişlerdir. (Mühürdar Hasan Ağa, 1996, v.18b, 26a-26b) Osmanlı birlikleri Uyvar’ın düşmesinden sonra, bölgedeki diğer önemli kale ve palankları ele geçirerek Uyvar’ın doğusunu emniyet altına almaya çalıştı. Bu bağlamda Uyvar üzerinden bir kol Komjât ve

Nyitra'yı (Nitra) alırken,²⁹¹ diğer kol Léva (Leva),²⁹² Ság, Drégely'i fethetti; Drégely üzerinden tekrar iki kola ayrılan Osmanlı birliklerinin bir kolu Gyarmat'ı alırken diğer kol Szécsény, Hollókő, Szanda ve Bujak'a ulaşmıştır. (Hötte, 2014, s.99) Daha sonra Nógrád (Novigrad) ele geçirilmiş ve Osmanlı kuvvetleri kışlaklarına çekilmişlerdir. (Mühürdar Hasan Ağa, 1996,v.29b, 36b-38a) Osmanlılar 1663 yılında Monarşi'nin Maden Kasabalarını Koruyan Başkaptanlığı'nın büyük kale ve palankalarını -Uyvar, Komját, Nyitra (Nitra), Léva (Leva), Ság, Drégely, Gyarmat, Szécsény, Hollókő, Szanda, Bujak ve Nógrád'ı (Novigrad)- kendi sınırlarına dâhil etmiştir.

Köprülü Fazıl Ahmet Paşa'nın Habsburglardan aldığı Uyvar Kalesi, bulunduğu stratejik mevki dolayısıyla Monarşi savunmasının ana kalelerinden biriydi. Bu kale çit palanka olmasına rağmen Avusturyalılar iki ay muhasara ettikleri hâlde alamamışlardır. Duvar kalınlığı on endaze (ortalama 6,5 metre) arasında olup, hendeğin derinliği üç-dört kulaç (ortalama 600-800cm) arasındadır. Kale, üç ev kadar yüksek bir sarp üzerinde olup, duvarlarının iç kısmında sıçan yolu tarzında kemerli yollar bulunmaktadır. (Mühürdar Hasan Ağa, 1996, v.25b-26a) Kale ve kaptanlığı bir yandan Maden Kasabaları Başkaptanlığı'nın aşağı kesimini, diğer yandan Györ Başkaptanlığı'nın yukarı kısımlarını koruyordu. Viyana çevresindeki Macar savunma sisteminin kilit noktalarından olan Uyvar, Aşağı Avusturya ve Bohemya-Moravya bölgelerinin de savunmasını sağlıyordu. Ayrıca kale, Askeri Sınır Bölgesi'nin cephanelik merkezlerinden biriydi. Monarşi, müdafaasındaki en önemli kilit kalelerinden biri olan Uyvar'ın düşmesinden sonra sınır savunmasına yeniden nizam vermek zorunda kaldılar. Çünkü bu kalenin kaybı ile Viyana'yı korumak için oluşturulan savunma hattında bir gedik açılmıştı. Bunun için günümüzdeki Slavokya içinde en uzun nehir olan Vag (Waag, Vág) nehrinin kıyısında I. Leopold tarafından kurulan Lipótvár Kalesi önderliğinde *Uyvar'a Bakan Sınır Bölgesi*'ni -Lipótvár Sınır Bölgesi olarak da isimlendirilmiştir- (*Gegen Neuhäusel Ligende Grenze, Confinia Contra Újvár posita/ Leopoldische Grenze*) organize etmiştir. Bu yeni başkaptanlık daha önce Maden

²⁹¹ (Mühürdar Hasan Ağa, 1996, v. 29b-30b)

²⁹² (Mühürdar Hasan Ağa, 1996, v. 31b, 35b-36b)

Kasabaları Başkaptanlığı'nın idaresi altında olan Pozsony ve çevresindeki kalelerin sorumluluğunu üstlenmiştir. (Pálffy, 2000, s.58)

Osmanlılar, Macaristan topraklarındaki sınır bölgesinde faaliyetlerine devam ederken Hırvat bölgeleri üzerine de akınlar gerçekleştirmiştir. Fakat Ban Nikola VII. Zrinski'nin güçlü savunması bu akınları geri püskürtmüştür. Zrinski, Osmanlıların 1663 yılında Yeni Zrin Kalesi'ni ele geçirmek için yaptığı birçok akını -Ocak, Mayıs, Temmuz (13), Ağustos (13)- engellemiştir. Eğer Yeni Zrin Osmanlıların eline düşerse Karlovac ve Friuli'ye savunmasız hale gelecekti. Zrinski, Osmanlıların bu akınlarına karşılık da vermiştir. Mart ayında Budin civarındaki köyleri yakmış, Mayıs ayında Kanije'ye saldırmış, Kasım ayında Türklerin Mur Nehri üzerinde köprü yapma teşebbüslerini engellemiştir. Ayrıca Zrinski, Nisan ayı içinde Macar soyluların Kral I. Leopold'a karşı isyan edip kendisini kral yapma isteğini reddetmişti (Nisan 1663). (Orešković, 2000, s.44-47; Feletar, Petrić, 2002, s.106-108)

Habsburglar, Osmanlıların Uyvar'ı ele geçirmesinden sonra iletişim ve lojistik hatlarını kesmek için 1663/1664 kışında Mur ve Drava üzerinden yeni girişimlerde bulundular. Monarşi birliğinin komutanı Wolf Julius von Hohenlohe, Nikola VII. Zrinski (Zirinoğlu) ile Kristóf Batthyany (Bakanoğlu) yaklaşık yirmi üç bin kişilik birlik ile Yeni Zrin'den 21 Ocak 1664 (22 Cemaziyülahır 1074) tarihinde yola çıktı. (Mühürdar Hasan Ağa, 1996, v.44a; Zinkeisen, 2011, C.IV, s.645-646) Berzence (Bezrence), Babócsa (Boyofça) Palankaları'nı yakarak, Szigetvár'ı (Sigetvar) yoklayarak, Pécs (Peçuy) Kalesi'ni on iki gün muhasara ettiler. Ardından Ösek'deki Drava üzerindeki köprüyü yakıp -böylece Belgrad ile Budin arasındaki iletişimi keserek-, Siklós-Sigetvar üzerinden Segeş (Szegesd) Palankası'na ulaşmış ve buradan ilkbaharda Kanije'yi kısa bir muhasaraya tutarak tekrardan Yeni Zrin'e geri dönmüşlerdir. (Mühürdar Hasan Ağa, 1996, v.44a-47a; Feletar, Petrić, 2002, s.108-111; Kolçak, 2014, s.174-177)

1664 yılının kış mevsiminde Zrinski'nin akınları -özellikle Ösek Köprüsü'nü yakması-, ilkbaharda Monarşi'nin Kanije Kalesi'ni muhasara altına alması bütün Osmanlı güçlerini harekete geçirmiştir. Bu bağlamda Osmanlılar Kanije'nin güvenliğini sağlamak istedi. Buna ek olarak Osmanlıların harekete geçmesinde etkili olan bir sebep, Habsburg birliklerinin kuzeyde Nyitra Kalesi'ni ele geçirmesiydi (8 Mayıs 1664).

(Mühürdar Hasan Ağa, 1996, v.51a-51b) Osmanlılar Monarşi'nin başarısız Kanije kuşatmasına karşılık vererek, ilk önce Berzence (Bezrence), Babócsa (Boyofça), istihkâmlarını daha sonra Batı Macaristan'ın son büyük kalesi olan Yeni Zrin'i (30 Haziran 1664) ele geçirmişlerdir. (Mühürdar Hasan Ağa, 1996, v.62b) Böylece Osmanlılar 1663 kışı öncesi bölgedeki topraklarına tekrar sahip olurken, Kanije'nin aşağı bölgesinin güvenliğini sağlamış ve sulhu bozan kale olan Yeni Zrin'i (Zrínyivár) de ele geçirmiştir. Osmanlılar daha sonra Kanije Kalesi'nin yukarı bölgelerinin güvenliğini sağlamak için tekrar harekete geçmiş, Komár Kalesi'ni fethetmişlerdir (14 Temmuz 1664). (Mühürdar Hasan Ağa, 1996, v.64b) Osmanlı birlikleri daha sonra Egersek (Egerzeg) Kalesi'ni, Egrivar (Egervár), Kapornak (Kuburnok/Kaburnok) palankalarını ve Körmend (Kemendvar) Kalesi'ni alarak Rába Nehri kenarına gelmişlerdir. (Mühürdar Hasan Ağa, 1996, v.65a-66b) Osmanlıların Raab Nehri'nin bataklık kısımlarında zorlanması, St. Gotthard (Szentgotthárd) mevkinde yapılan savaşta Habsburg birliklerine yenilmesiyle sonuçlandı.²⁹³ Böylece Türklerin Kanije'nin yukarı bölgelerini güvence altına alma girişimi başarısız oldu. Zira burada ele geçirdikleri kale ve palankalar tekrar Monarşi'nin eline geçti. Osmanlı birlikleri Balaton Gölü'nün kuzeyinden İstolni Belgrad üzerinden Ciğerdelen'e geldiler. Buradan Leva'yı (Léva) ele geçirip Nitra (Nyitra) almayı düşündükleri sırada Monarşi'nin daha önce Osmanlılara teklif ettiği -Kemendvar (Körmend) Kalesi alınmasından sonra- barış teklifinin Eylül 1664 tarihinde Türkler tarafından kabul edilmesiyle askeri mücadele sona ermiştir. (Zinkeisen, 2011, C.IV, s.654)

4.2.4. Vasvar (Eisenburg) Antlaşması Ve Askeri Sınır Bölgesi Üzerine Etkileri

Vasvar Antlaşması, 16 Muharrem 1075/9 Ağustos 1664 tarihinden itibaren yirmi yıllığına (dokuzuncu maddesi) imzalanmıştır. Antlaşma, Osmanlıların Körmend

²⁹³ Osmanlı-Habsburg Savaşı'nın (1663-1664) askeri devrim ışığında değerlendirmesi ve St. Gotthard Muharebesi'nin ayrıntılı bir tahlili için bk.: (Kolçak, 2012)

Kalesi'ni almasından sonra Vasvar'da hazırlanmıştır.²⁹⁴ Vasvar Antlaşması'nın maddelerine göre Monarşi;

- Michael Apafy'in Erdel hâkimi olduğu onaylandı, ayrıca iki imparatorluğun orduları bölgeyi boşaltacak ve Erdel'in bağımsızlığı kabul edileceğini; (1, 4, 5. maddeler)
- Szatmár (Çatmar) ve Szabolcs (Çapoluk) idari bölgeleri Monarşi'nin elinde kalacağını; (2.madde)
- Nagyvárád (Varad) Kalesi yakınındaki Székelyhid (Seykelhid) Kalesi yıkılacağını ve tamir edilmeyeceğini; (3.madde)
- Kanije yakınında olan ve Osmanlılar tarafından ele geçirilerek yıkılan Yeni Zrin (Zrínyivár, Serinvar) Kalesi yeniden inşa edilmeyeceğini; (6.madde)
- Vág (Waag) Nehri üzerinde kendi hududunu güvence altına alabilmesi hususunda sadece bir kale inşa etmeyi; (8.madde)

kabul etmiştir. (BOA, *A.DVN.DVE.d...*, 57/1, s.17-19)²⁹⁵

Bu maddelere göre Habsburglar, Erdel'de Michael Apafy'in iktidarını tanıyorlardı. Monarşi, Maden Kasabalarını Koruyan Başkaptanlığın en önemli kalesi Uyvar'ı, Hollókő'yü ve Szatmár Başkaptanlığı'nın güvenliği açısından kilit bir kale olan Varad'ı (Nagyvárád) kaybediyordu. Tuna'nın güneyinde, Mur ve Drava'nın arasında, Kanije'nin karşısında yer alan Yeni Zrin (Zrínyivár/Serinvar) Kalesi'nin yıkılmasıyla Yukarı Slavon Başkaptanlığı'nın merkezi ve Askeri Sınır Bölgesi'nin en önemli cephaneliklerinden biri olan Varaždin tehlike altına düşüyordu. Bu kayıplarının yanında Habsburglar 1663-1664 savaşlarında Maden Bölgesini Koruyan Başkaptanlığı'ndaki Komjat, Nyitra, Léva, Ság, Dregely, Gyarmat, Szécsény gibi yerleri geri alarak kazanç sağlamıştır. Ayrıca St. Gotthard Muharebesi öncesi kaybettiği yerleri geri alarak, Kanije'ye Bakan Başkaptanlığın kaybedilmesini engelleyerek Győr Başkaptanlığı'nın güvenliğini de sağlamıştır. Sekizinci madde sayesinde Habsburglar Uyvar'ın yerine

²⁹⁴ Antlaşmanın Körmend Kalesi'nin alınmasından sonra Vasvar'da meydana getirilen maddelerini için bk: (Mühürdar Hasan Ağa, 1996, v.67b-68b)

²⁹⁵ Vasvar Antlaşması'nın Latince metni için bk.: (Recueil D'actes, 1897, C.I, s.121-124)

Lipótvár Başkaptanlığı'nı oluşturabileceklerdir. Viyana'daki tahkimat çalışmalarını hızlandırmış, Osmanlılara fayda sağlayacak tüm ormanları kestirmiştir. (Duffy, 1985, s.226) Çatmar (Szatmár) ve Çapoluk (Szabolcs) bölgelerini elinde tutarak bir yandan Szatmár Başkaptanlığı'nın ortadan kalkmasını da engellemiştir. Vasvar Antlaşması, Viyana için tehdidi sonlandırmamış sadece on dokuz yıl ertelemiştir. Batı Slovakya'da Yukarı Tuna için büyük bir bariyer görevini yerine getiren üç kalenin -Uyvar, Nitra ve Leva- Osmanlı hâkimiyetine geçmesi Nitra (Neutra) hattının bütünlüğünün kırılmasına sebep olmuştur. Bu hat Osmanlı ordularının Viyana'ya gitmek için -her ne kadar dolambaçlı olsa da- kullanabilecekleri tek yoldur. Monarşinin Tuna Nehri'nin kuzeyindeki bu hattı, Uyvar ve Nitra kaleleri ile Nitra nehri şekillendirmiştir. (Duffy, 1979, s.203) Habsbruglar, Tuna'nın kuzeyindeki güçsüz savunmasını güçlendirmek için, Yeni Zrin yerine yeni kuracakları kaleyi -Leopoldstadt- Vag'ın (Waag, Vág) arka hattına inşa edeceklerdir. (Duffy, 1979, s.226)

4.3. VASVAR ANTLAŞMASI'NA TEPKİLER VE HIRVAT ASKERİ SINIR BÖLGESİ'NE ETKİSİ

İmparator I. Leopold'un Habsburgların jeopolitik varlığının direncini ortaya koyan St. Gotthard Muharebesi'ni kazanmasından sonra Vasvar Antlaşması'nı kabul etmesi, Avrupa'da büyük şaşkınlık ve kızgınlığa sebep olmuştur. Bu günümüzde bile çözülemeyen ateşli bir tartışmayı başlatmıştır. St. Gotthard Muharebesi'nden sonra Monarşi'ye yapısal olarak bağlı olan Macar ve Hırvat soyluları, Türkleri Macaristan'dan tamamen atmak ve bu toprakları kurtarmak için savaşın devam edeceğini düşünüyorlardı. Dolayısıyla Monarşi'nin Vasvar'ı kendi krallıklarının bilgisi ve rızası olmadan imzalamasına tepki gösterdiler. Bu soylular, Osmanlıların St. Gotthard Muharebesi'nden sonra morallerinin bozulduğu ve kaçarken Sava'nın ve Aşağı Tuna'nın herhangi bir yerinde etkili bir mücadele yapamayacaklarını düşünüyorlardı. I. Leopold ve seleflerinin topraklarını Osmanlılara karşı korumayı uzun süredir -özellikle Otuz Yıl Savaşlarında Almanya'daki çıkarları ile meşgul olduklarını- göz ardı ettiklerini fark etmişlerdi. (The New Cambridge Modern History, 1961, C.V, s.490-491) Hırvatlar ve Macarlar, bu bağlamda Viyana'daki hükümeti, Macaristan'ın özgürlüğünü ve eski Macar topraklarının kazanımını istememekle suçladılar. Bunun yanı sıra Habsburg idaresi de Macarları hâkimiyetleri altında tutabilmelerinin Türk

saldırılarının daimî olması ile sağlanabileceğini düşünüyordu. Bunun yanında Venedik büyükelçisi Giovanni Sagredo'nun iddiasına göre, (1616-1691) Habsburglar Vasvar Antlaşması'nda Macarlar aleyhine ek gizli madde koydurmuştu. Sagredo'nun 2 Mayıs 1665 tarihli raporuna göre Osmanlılar, Monarşi'nin Macaristan'daki yapısal statüyü değiştirmeye karar vermesi hâlinde herhangi bir müdahalede bulunmayacak, Monarşi bunun karşılığında Türklerin Friuli'ye saldırımları için Hırvatistan'dan geçmelerine izin verecekti.²⁹⁶

Monarşi'nin Vasvar Antlaşması'nı Macaristan-Hırvatistan Krallığı'nın onayını almadan imzalaması, Habsburg yönetimine karşı bu bölgelerde komplo/isyan hareketlerini tetiklemiştir. Bu durumun Macaristan'daki yansıması Wesselényi Komplosu²⁹⁷ -daha sonra İmre Tököly İsyanı-; Hırvatistan'daki yansıması da Zrinski-Frankopan Komplosu olarak görülmüştür. Monarşi'nin Avrupa'yı şaşkınlığa çeviren bu antlaşmayı imzalamasının sebeplerine bakacak olursak, bunlardan belki en önemlisi I. Leopold'un dikkatini Habsburg İspanya'sındaki gelişmelere yoğunlaştırmasıdır. I. Leopold, İspanyol Veraset Savaşı'nın hazırlık ihtilafı ve Fransa ile İspanya tahtına ilişkin hak

²⁹⁶ Giovanni Sagredo'nun 2 Mayıs 1665 tarihli raporunda fol 9, 9^v, 10 ve 10^v'ye bk.: (Die Relationen, 1867, s.101-118; Šišić, 1916, s.196)

²⁹⁷ Wesselényi Komplosu, Kral Naibi Ferenc Wesselényi tarafından organize edilen ve Macaristan'da Habsburg hanedanını karşı 1664-1671 yılları arasında bir grup aktif Macar tarafından gerçekleştirilen başarısız bir komploya verilen isimdir. Sebepleri olarak Vasvar Antlaşması'na tepki, Habsburg Monarşisi'nin merkezileşmesine ve katolizm baskına tepkilerdir. Bu başarısız komplo sonucunda Macaristan'da mutlakiyetçi, baskıcı bir rejimin kurulmasına sebep oldu. Komplo ileri gelenleri tutuklandı ve mallarına el konuldu. Monarşi'nin elinden kaçanlar Erdel Prensliği'ne –özellikle Partium adı verilen Erdel sınırındaki bölgeye- sığındılar. I. Leopold (1658-1705) Macar topraklarının büyük bir kısmını Osmanlı Türklerine 1664 yılında bıraktığından dolayı Monarşi'nin yanında olan Macar, Hırvat, Katolik ileri gelenlerinin muhalefetini arttırdı: Palatine Ferenc Wesselényi başta olmak üzere, Hırvatistan Ban'ı Petar Zrinski, Macaristan başyargıcı Ferenc Nádasdy ve Ferenc Rákóczi. Bu ileri gelenler Macaristan ve Hırvatistan'ı Habsburg idaresinden kurtarmak için bir komplo planladılar. Komplo başarılı olması için Fransa ve Osmanlıdan yardım almak için gizlice müzakere ettiler. 1670 yılında Zrinski Sultan'dan bir miktar teşvik aldı ve Steiermark üzerine yürümeye hazırlandı. Rákóczi resmi ittifakın gerçekleştiğini inanarak birliklerini toplayarak Kuzey Macaristan'ın Tokaj şehrindeki imparatorluk komutanı Kont Rüdiger von Starhemberg'i tutukladı. Bundan dolayı Türklerin baş tercümanı Viyana'daki Habsburg görevlerine karşı yapılacak komployu ifşa etti. İmparatorluk birlikleri Starhemberg'i kurtardı ve isyancıları kolayca dağıttı. İsyanın liderleri tutuklandı ve vatana ihanetten yargılandılar. Hırvatistan'daki Zrinski-Frankopan komplosunun bastırılmasından sonra Zrínyi, Nádasdy 30 Nisan 1671 tarihinde yargılandı. Wesselényi daha önce doğal nedenlerle öldü ve Rákóczi para cezasına çarptırıldı. Habsburg yönetimi Macaristan'da kurduğu özel bir komisyonla yaklaşık 2000 soyluyu tutukladı, onları komploya katılmakla suçladı ve mülklerine el koydu. Bu konuda Macarca yazılmış şu monografik esere bk.: (Gyula, 1876)

ihlali üzerine daha fazla mesai harcıyordu. İspanya tahtında Bourbon ailesi ve XIV. Louis hak iddia edebilirdi. (Coxe, 1807, C.I/2, s.995-996) Buna ek olarak, I. Leopold'u Vasvar Antlaşması'nı imzalamasının bir diğer sebebi de Raimondo Montecuccoli'nin ordunun kötü hâli hakkında yazdığı raporlar doğrultusunda İmparatorluk Dieti'nin savaşı bitirme isteğiydi. (Kolçak, 2012, s.562) Bu bağlamda Montecuccoli'nin emrindeki Alman ve Fransız birlikleri ne kadar daha Balkan coğrafyasında tutulabileceğini önceden kestirmek zordu. Montecuccoli, Osmanlılar ile uzun süren bir mücadele içine girmeyi tehlikeli görüyordu. Çünkü Osmanlılar bu uzun mücadele sırasında farklı bölgelerde, daha yoğun bir askeri harekete geçebilirdi. Monarşi, batıdaki tehlike ortadayken doğuda da böyle bir tehlikeyi göze alamazdı. Ayrıca Krallık Macaristan'ı Türklerle yapılan savaşa (1663-1664) Askeri Sınır Bölgesi'nin Graniçarileri ve birkaç soylunun birliklerinin dışında çok az katkıda bulunmuştu. Bu bağlamda I. Leopold'un Vasvar'ı imzalaması, İspanyol mirasına ilgisinin ve askeri güçsüzlüğünün birleşiminin bir sonucudur. (Ingrao, 2000, s.66-67; Kontler, 2002, s.177)

4.3.1. Hırvat Soylu Tepkisinin Yasal Bir Ayaklanmaya Dönüşümü: Zrinski-Frankopan Komplosu²⁹⁸

Hırvatların 1102 yılında Macarlar ile birleşmesini sağlayan Pacta Conventa'da Hırvatistan'ın Macarlar tarafından fethedilen bir toprak olmadığı (*partes subiugate*) sadece Macar topraklarına ilave edildiği (*partes adnexae*) vurgulanmıştır. Hırvatistan prensip olarak kralın şahsına bağlı olarak belirli hakları olan bir idareye sahipti. Bu sınırlı idari özerklik yüzyıllar boyunca *Jura Municipalia* (ülke iç yönetime ait haklar) olarak da bilinen bir dizi kanun ve özel imtiyazlar şeklinde gelişmiştir. İçişlerinde yargı yetkisi, vergi indirimi, Macar parlamentosunda özel temsilcilik, bağımsız bir askeri güç bulundurma, dil ve din konularında Macaristan'dan bağımsızlığı bu imtiyazlardandı. Bu haklar sadece Hırvatistan'daki devlet örgütlenmesini tanımlamamış aynı zamanda Hırvatistan'ın Orta Çağ Macaristan Krallığı içindeki özel konumunu da tanımlamıştır.

²⁹⁸ Zrinskiler ve Frankopanlar, Hırvat halkının 1400 yıllık tarihini etkileyen iki büyük ailedir. Habsburg-Osmanlı sınırında Monarşi'nin siyasi piyonlarından olan bu iki aile ile ilgili Hırvat Devlet Arşivinde sekiz klasörden (1209-1841) oluşan şu fona bk.: HR-HDA-785, *Obitelji Zrinski i Frankopani*.

Slavonya bölgeleri kendi banı ve saboru olduğu hâlde Macaristan Krallığı ile daha iyi bütünleşmişlerdi. Askeri Sınır Bölgesi, doğrudan doğruya Avusturyalı yetkililerin idaresine bırakılmış, Dalmaçya uzun süre Venedik hâkimiyetinde kaldıktan sonra Avusturya'nın yargı yetkisine girmiştir. Hırvat Banının ve Saborunun görevlerinden birisi bu hakları savunmaktır. Macarlar, Hırvatistan'ı daha bütünüyle kendileriyle birleştirmek için Jura Municipalia'yla Hırvatlara daha önce verilen ayrıcalıkları sınırlandırmak istemişlerdir. Hırvatlar ise bu haklarının dokunulmazlığını, I. Ferdinand'ı Cetin'de kral seçmelerinden itibaren Monarşi üzerinden sağlamaya çalışmıştır. Genel bağlamda Hırvatlar haklarını savunarak ve belirli siyasi koşullara bağlı kalarak, bu statülerine sürekli olarak Habsburg merkezîyetçiliği ile Macar hâkimiyeti arasında dengelenmeye çalışmışlardır. (Stallaerts, 2009, s.226-227)

Otuz Yıl Savaşlarından sonra Hırvat bölgeleri, özerkliklerini Macaristan'dan itinayla korumaya çalıştılar. 1655 yılında toplanan Sabor, Macar Dietine Hırvatistan'ın Macaristan'a tâbi (*partes adnexae or subiectae*) bir bölge olduğuna itiraz etti ve 1660 yılında Palatin'in Hırvatistan üzerindeki yetkisini genişletmeyi amaçlayan Macar yasasının -1659 yılında çıkmıştı- geçersiz olduğunu ilan etti. Bunun yanında, Hırvat soyluları, kendilerinin askeri yardımına bundan böyle ihtiyaç duymayan Viyana Sarayı'nın mutlakîyetçi politikalarından rahatsız olmaya başlamıştı. Çünkü Viyana, Nikola VII. Zrinski'nin banlığının atama onayını 1649 yılına kadar iki yıl bekletmiş, yargı yetkisini sınırlandırmıştır. Bunun yanında, 1649 yılından itibaren imparatorluk sarayı Hırvat toprakları üzerindeki haklarını savunmak için daimî bir temsilci bulundurmıştır. Bunlara karşılık Hırvat soylular 1651 yılında İç Avusturya eyaletleriyle yapısal bağlantı oluşturulması konusundaki kraliyet baskısına direnmişlerdir. 1657 yılında I. Leopold'un tahta geçmesi ile Viyana'nın mutlakîyetçi iddiaları arttı. Doğrusu Hırvat soylular daha öncesinde, 1650'lerde Monarşi'nin Osmanlılara karşı mücadelede kaybettikleri Hırvat bölgelerini kurtarmak için bir şey yapmadığını düşünmeye başlamışlardı. Monarşiye karşı olan bu hoşnutsuzluğu, aceleyle yapılan ve herhangi bir Hırvatistan'a toprak kazanımı sağlamayan Vasvar'ın imzalanması daha da arttırdı. Tüm bu sebepler Hırvat soylularının Monarşi karşısında fiili bir biçimde harekete geçmesine sebep oldu. Vasvar Antlaşması'nın imzalanması, Monarşi mutlakîyetçiliğinin artması ve Askeri Sınır Bölgesi'nin statüsüne duyulan öfke

Hırvat büyük soyluların Habsburglara karşı Wesselényi Komplosu'na dâhil olmalarının sebepleridir. (Kann, David, 2017, s.167-168)

Vasvar Antlaşması'ndan sonra Macaristan (Wesselényi) ve Hırvatistan'da (Zrinski-Frankopan) oluşan bu ortak komplonun önde gelenleri, Macar Palatinesi Ferenc Wesselényi, başyargıç Ferenc III. Nádasdy, Uyvar yakınlarındaki mülklerini kaybeden Macaristan Primate-başpiskoposu Gyorgy Lippay, Erdel Prensi I. Ferenc Rákóczi,²⁹⁹ Steiermark'lı bir soylu olan Ivan Erazem Tattenbach, Nikola VII. Zrinski,³⁰⁰ Petar IV. Zrinski (Nikola'nın kardeşi) ve Fran II. Krsto Frankopan Tržački (Nikola'nın kayınbiraderi) idi.³⁰¹ Bu soylular, komplonun Monarşi'ye karşı başarılı olabilmesi için dışardan yardım alınması gerektiğinin farkındaydılar. Bu bağlamda Ban Nikola VII. Zrinski, Fransızlar ve Venediklilerle gizli müzakerelere girişti, ancak 18 Kasım 1664 tarihinde bir domuz avında beklenmedik şekilde öldü. Bu ölümden dolayı kardeşi Petar Zrinski komplonun liderliğini devraldı. (Smičiklas, 1879, C.II, s. 166, 174, 175-176; Strčić, 1991, s.38-39; Šišić, 1916, s.197)

Petar Zrinski 24 Ocak 1665 tarihinde İmparator I. Leopold tarafından Ban olarak atanmış,³⁰² lakin kendisine ayrıca verilmek istenen Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin komutasını reddetmiştir. Petar daha sonra yeni müttefikler aramaya başlamasının sonucunda Erdel Prensi Nicholas Bethlen ve Macar Palatinesi Kont Wesselenyi'nin yakın dostu Michael Bori ile temasa geçti. Bori, Avusturya sarayındaki bir Fransız diplomat olan Jacques Gremonville ile Fransa Kral'ı XIV. Louis'e ulaşmaya çalıştı. (Šišić, 1916, s.197) XIV. Louis komployu ciddiye almadı ama biraz mali dayanak

²⁹⁹ Petar Zrinski'nin kızı Jelana Zrinski ile evlidir. Jelena Zrinski'nin annesi Vuk Krsto Frankopan'ın kızı Katarina Zrinski'dir. Jelena eşi ölünce Imre Thököly ile evlenecektir.

³⁰⁰ Hırvat soyluları, Monarşi'nin 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kendi topraklarını Osmanlılara karşı koruyamadıklarını düşünmüşlerdir. Viyana yönetimine karşı olan bu memnuniyetsizlik sonucu soylular 1647 yılından itibaren Nikola VII. Zrinski'yi bir hükümdar gibi görmüşlerdir. Bk.: (Strčić, 1991, s.38)

³⁰¹ Bu özel konu hakkında yazılmış monografik bir çalışma ve Macaristan ve Avusturya'daki asiller ile bağlantısını anlatan genel tarih anlatımı için bk.: (Mijatović, 1992) Ayrıca Viyana'daki Fransız elçisi Jacques Gremonville'nin Zrinski ve Frankopan'ın Ferenc Wesselényi isyanıyla ilişkilerini ele alan arşiv belgelerinin bir araya getirdiği koleksiyon kitap bu konuda çok önemlidir. Bk.: (Monumenta Spectantia, 1888)

³⁰² (Bene, 2012, s.259-260)

sağladı. Komplonun ilerleyen dönemlerinde Fransa bölgeye daha fazla ilgi gösterdi ve komploculara tam destek sözü verdi. Lakin Macar Ferenc Wesselényi, Fransız müdahalesinden hoşlanmadığı için Kral I. Leopold'u durumdan haberdar etmiş ve Viyana gizli bir soruşturma başlatmıştır. Bu sırada komplocuların etki alanı genişledi. (Stallaerts, 2009, s.358) Slovanya'nın ve Macaristan'ın kuzeydoğusundaki önde gelen Protestan din adamları da dini özgürlüklerinden korktukları için destek vermeye başlamışlardır. (d'Aubigné, 1856, s.218-220) Ferenc Wesselényi'nin kalesinde bir müzakerede Macar asilleri bir araya gelerek, Osmanlıların desteğini almaya karar verdiler. Apafi aracılığıyla 1667 baharından itibaren Osmanlılarla temasa geçtiler ve 1669'dan itibaren ise Osmanlı yardımına güvendiler. (Smičiklas, 1879, C.II, s.174, 175-176; Strčić, 1991, s.40) Osmanlı idaresinin Kandiye kuşatması ve Lehistan Savaşları ile meşgul olması, yardım konusunda verdikleri desteği tam olarak yerine getirmelerini engelledi. Palatine Wesselenyi'nin 27 Mart 1667 tarihinde ölümünden sonra komplonun Hırvatistan ve Macaristan kolları birbirinden ayrılmaya başlamış; Petar IV. Zrinski Hırvatistan'da faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. (Šišić, 1916, s.197)³⁰³ Bu ilişkiler göz önüne alınırsa komplo, sadece ulusal bir ayaklanmanın dışında, büyük güçlerin Orta Avrupa'daki satrancının bir hamlesidir.

³⁰³ Zrinski-Frankopan Komplosu'nda Petar IV. Zrinski'nin faaliyetlerinin kısa bir değerlendirmesi için bk.: (Bösendorfer, 1898)

Lehistan-Venedik antlaşmasının bozulmasından sonra Zrinski, Osmanlılardan tekrar yardım talebinde bulundu. Hırvatistan'ın kalıtsal prensi olma karşılığında Osmanlılara vergi ödemeyi teklif etti. Kısaca Hırvatlar, Osmanlı yardımlarına karşılık, Erdel'in sahip olduğu statüyü talep ediyorlardı. Ban Petar IV. Zrinski 7 Nisan 1670 tarihinde yaptığı hataları itiraf ettiği bir mektubu I. Leopold'a gönderdi. Sonunda genç Fran II. Krsto Frankopan Tržачki'nin Zagreb'i ele geçirmek için harekete geçmesiyle başlayan komplonun tek askeri hareketi, Nisan 1670'te Monarşi tarafından kolayca bastırıldı. Yaz ortasında ise komplo girişimi tamamıyla kontrol altına alındı. Monarşi, komplocuların tüm malvarlığına el koydu. (Stallaerts, 2009, s.358) 1671 yılında Petar IV. Zrinski ve Fran II. Krsto Frankopan Tržачki (1643-1671) yakalanarak Viyana'daki Neustadt Hapishanesi'nde hapsedildiler. 25 Nisan 1671 tarihinde mahkeme sonucu vatan hainliğinden suçlu bulundular ve 30 Nisan'da Ferenc III. Nádasdy de dâhil olmak üzere idam edildiler. (Smičiklas, 1879, C.II, s.189) Ivan Erazem Tattenbach ise 1 Aralık 1671 tarihinde idam edildi. (Dimitz, 2013, C.IV, s.17) Genel bağlamda idamlar Hırvat halkının uzun süre yaşamında etkili olan iki aristokrat ailenin sonu anlamına gelirken; Hırvat soyluluğu için Monarşi üzerinde ve hatta Hırvatistan'da genel bir düşüşüne yol açmıştır. Bunun yansıması ise iki Hırvat kurumu olan Ban'lığın ve Sabor'un gücünün azalması olarak görülmüştür. Bundan sonra 18. yüzyılda Hırvat banlarının neredeyse tümü Macar kökenli kişiler olacaktır. Kısaca kompolar Hırvat ve Macar uluslarını özel haklarından ve ayrıcalıklarından mahrum bırakarak, Habsburgların mutlak egemenliğine tâbi hâle gelmelerini sağlamıştır. (Smičiklas, 1879, C.II, s.181-191; Margetić, 1991, s.48-52; The New Cambridge, 1961, C.V, s.492-493)

- I. Leopold, Macaristan'da kısa sürede bastırdığı Wesselényi Komplosu'ndan sonra Macar Krallığı'nın gönlünü almıştır. Bu bağlamda Macarların çıkarlarına uygun olarak Vág Nehri kenarında kale inşa edecek ve kale garnizonuna paralı asker olarak Almanlar yerine Macarları alacaktı. Ayrıca Macarların rızası olmadan herhangi bir siyasi hamle yapmaacaktı. Aslında Macar asilzadeleri arasında 1663-1664 Savaşı'ndan dolayı Viyana'ya taşınan St. Stephen tacının savaştan sonra tekrar Presburgh'a

taşınmasından dolayı bir memnuniyet söz konusuydu. (Coxe, 1807, C.I/2, s.996)

Şekil XV: Petar IV. Zrinski, Ferenc III. Nádasdy ve Fran II. Krsto Frankopan
Tržacki'nin 30 Nisan 1671'de İdam Edilmeleri³⁰⁶

Hırvat soylular, Türk akınlарının kendi toprakları üzerindeki tehdidi her azaldığında Askeri Sınır Bölgesi'nin ilga edilmesi ve bölgedeki Ulah ahalisinin kendi feodal sistemlerine tâbi olması konusunda isteklerini yeniliyorlardı. Fakat bu tutumları komplo sırasındandaki yöntemleriyle uyuşmuyordu. Komplocu Zrinski ve Frankopan aileleri bir yandan dışarda yardım ararken diğer yandan içerde Askeri Sınır Bölgesi yerleşimcileri

³⁰⁶ ("Zrinsko-Frankapanska Urota", LZMK/HE.)

olan Ulah gruplarına bazı vaatlerde bulunarak onları isyanda kendi yanlarına çekmeye çalışmışlardır. Monarşinin son dönemde Ulahların yargısal ve dini hakları konusunda bir takım kısıtlamalar yapması, komplocuların isteklerinin gerçekleşme olasılığını artırıyordu. Ayrıca Viyana merkezden gönderilen Avusturyalı subaylar 1660'lı yıllarda, Ulahların yarı özerk bir şekilde davranmalarından rahatsız olmaya başlamışlardı. Kont İvan Josip Herberstein Varaždın Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Ulahları kendi idaresindeki topraklardan çıkarması hususunda yapılan şikâyeteye verdiği cevapta özellikle seçilen köy ve bölge knezlerinden (yargıç) duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. (MSHSM-SHK, C.II, m.CCVI/s.317-322) Bunun sonucunda I. Leopold, 14 Nisan 1667 tarihinde Statuta Valachorum'da değişiklik yapmış ve bu bölgede bulunan yargıçlık makamlarını kaldırmıştır. (MSHSM-SHK, C.II, m.CCVIII/s.324-332)³⁰⁷ Ayrıca Monarşi Ulahların dini özgürlüklerinde de kısıtlamalara giderek, onların Ortodoks inançlarını özgürce yaşamalarını engellemeye çalıştılar. Buna ek olarak, bölge halkını Katolikliğe geçirmek için uğraştılar. Bu amaçla Zrinski-Fankopan komplosunun fikir babası Gabro Miakić'i - komplo sırasında öldürüldü- görevinden almak ve diğer Grek rahipleri bölgeden atmak istemişlerdir. Fakat Ulah ahalisi tüm bu olumsuzluklara rağmen Monarşi'ye sadık kalmış ve isyana katılmadığı gibi bastırılmasında da etkili bir rol oynamışlardır. (Lopašić, 1879, s.152-156)

4.3.2. Zrinski-Frankopan Komplosu ve Hırvat Sınır Mekânı

Zrinski-Frankopan komplosu Petar IV. Zrinski ve Fran II. Krsto Frankopan Tržački'nin idamlarıyla bitmiştir. Böylece Hırvat tarihinin yaklaşık beş yüz yılında etkili olan iki Hırvat soylu ailesi son bulmuştur. İdam kararı her ne kadar hukuki bir süreç sonunda alınmış olsa da bazı yasal standartlar ihlal edilmiştir: Macar ve Hırvat soyluları yalnızca Macaristan Devlet Meclisi (Diet) tarafından yargılanabilirdi. Monarşi'nin bu soyluların varlıklarına el koyması kötü durumdaki hazinesini doldurmasına olanak sağlamıştır. I. Leopold bir yandan İspanyol mirasıyla bağlantılı komplolarla uğraşırken diğer yandan

³⁰⁷ 1667 tarihli Statuta Valachorum hakkında kısa bir değerlendirme için bk.: (Moačanin, 1977, s.225-232)

Zrinski ve Frankopan ailelerinin mallarını -haklarındaki pek çok belgeyi yakarak-müsadere etmiştir. Böylelikle Hırvat-Slavon Krallığı'nın ekonomik gücü zayıflamıştır. Bu nedenle Zrinski ve Frankopan ailelerine ait büyük miktardaki topraklara el konulmuştur. Böylelikle bu topraklardan gelen gelirler Monarşi hazinesine aktarılmış ve Hırvat-Slavon Krallığı'nın ihtiyaçlarına karşılamak için toplanan vergiler azalmıştır. Sonunda Hırvat köylüleri en kötü yaşam şartlarında hayatlarını sürdürmek zorunda kalmışlardır. (Izprave o Uroti, 1873, m.634/s.556-586)

Habsburg Monarşisi'nin Zrinski ve Frankopan soylu ailelerinin topraklarına el koymasından sonra, bu toprakların Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne ilave edilmesi düşünülmüştür. Böylelikle sınır savunma siteminin geniş çaplı yeniden yapılandırılması ve güçlendirilmesi sağlanacaktı. Sınır bölgesinin büyümesi için önemli olan bu fırsat Viyana sarayı tarafından iyi bir şekilde kullanılamamıştır. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi Generali Kont İvan Josip Herberstein, kendine bağlı birliklerle isyanın bastırılmasında önemli rol oynamıştır. İsyanın bastırılmasından sonra Herberstein, Monarşi'ye karşı bu şekilde büyük bir isyanın tekrar oluşmasının engellemesi için 1671 yılının Ocak ayında bir rapor yazmıştır. Raporda, I. Leopold'dan Hırvatistan'ı resmi olarak Macaristan'dan bağımsız kılmasını istemiştir. Raporunun devamında ise Zrinski ve Frankopan ailelerine ait toprakların büyük bir kısmının Askeri Sınır Bölgesi'ne devredilmesini ve Hırvat asillerinin isteklerinin toptan bir kerede reddedilmesini teklif etmiştir. Bu biçimde Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin sınırları genişleyecek ve buna paralel olarak bölgedeki serbest köylü asker sayısı 2.729'dan 3.734'e çıkarılacaktır. Bu bağlamda sınır savunmasının giderleri azaltılacak ve bölge daha güçlü hale getirilebilecektir.³⁰⁸

Monarşi, 23 Nisan 1670 tarihinde Macaristan Kamarası'na Zrinski ve Frankopan ailelerinin topraklarına el koymasını emretmiştir. Bunun yanında I. Leopold İç Avusturya Saray Cenk Divanı'na Hırvat soyluların el konulmuş topraklarının idaresine karışmamasını bildirmişti. Lakin Macar Kamarası bu emri dinlemeyerek Frankopan topraklarını ele geçirmeye başlamıştı. (Izprave o Uroti, 1873, m.344/s.206-211,

³⁰⁸ HR-HDA-426, *UBVKG*, Ktj. 1, 1671; İÖ.HKR, Akten, Kr. 16: Croatica, 1671-II-10; Kr. 17: Croatica, 1672-I-2.

m.345/s.211-212) Bunu izin vermek istemeyen I. Leopold, Mayıs ayı sonlarında Ban'ın İdaresindeki Sınır Bölgesi'nin (*Banska Krajina/Pokupska Krajina*) topraklarının Hırvat ve Yukarı Slavon askeri sınır bölgeleri arasında paylaşılacağını bildirdi. (Izprave o Uroti, 1873, m.430/s.267-268) Buna ek olarak, İç Avusturya Saray Cenk Divanı'nın ısrarları üzerine 21 Haziran 1670 tarihinde özel bir komisyon oluşturulup bölgeye gönderilmesini emretti; bu komisyonun bölge üzerine hazırlayacağı rapor verilmeye kadar Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin mevcut durumu değişmeyecekti. (Izprave o Uroti, 1873, m.442/s.275, m.443/s.275) I. Leopold, Zrinski-Frankopan Komplosu'nun bastırılmasından sonra tekrar böyle bir durumun yaşanmaması için temkinli davranarak, el koyduğu soylu topraklarının Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne ilave edilmesine izin vermiyordu. Böylece Hırvat soylularından gelecek tepkiyi önlemiş olacaktı. General Herberstein'in Hırvat Askeri Sınır Bölgesi üzerindeki reform teklifini destekleyen İç Avusturya Saray Cenk Divanı, 6 Ekim 1672 tarihinde Kral I. Leopold'a tekrar bu konuyu açmıştır. Bu bağlamda Zrinski ve Frankopan ailelerine ait olan Svarća, Zvečaj, Novigrad ve Novi bölgelerinin Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne ilave edilmesi istenmiştir. Fakat Viyana sarayı bu teklifi reddetmiştir.³⁰⁹

Habsburg Monarşisi, Zrinski-Frankopan komplosunun bastırılmasında yardımı dokunan askeri-siyasi liderlere komplocuların bazı topraklarını vererek ödüllendirmiştir. Bunların arasında Ban Nikola III. Erdödy³¹⁰ ile Hırvat Askeri Sınır Bölgesi Generali İvan Josip Herberstein yer almaktaydı. Erdödy isyancıların birkaç bin florin değerindeki malına el

³⁰⁹ İÖ.HKR, Akten, Kr. 17: Croatica, 1672-X-4.

³¹⁰ III. Nikola Erdödy (Nicolaus Erdeödy), Hırvat Banı ve Hırvat-Macar asilzadesidir. 1661-1666 arası Brkiševina Kaptanlığı, 1666-1670 yılları arasındaki Petrinja Kaptanlığı yapmıştır. 1670 yılında Kral I. Leopold, Frankopan-Zrinski isyanı bastırmasında etkili olduğu için ban ilan etmiş fakat resmi olarak bu görevi 1680 yılında üstlenmiştir. Ivan Josip Herberstein'in Banska Askeri Sınır Bölgesi'nin Karlovac Generalliği'ne ilave etme planını ve Hırvatistan'ın Macaristan ile siyasi ittifaktan vazgeçmesini engellemiştir. Osmanlı'nın 1683 Viyana kuşatması sırasında takviye birlik almasını engellemiştir. Osmanlıların Viyana yenilgisinden sonra Kanije Paşalığındaki Lendava ve Sigetvar kalelerini ele geçirmiştir. 1684 yılında Yukarı Slavon Askeri Sınır Bölgesi generali Jakova Leslija'nın yardımıyla Slatina yakınlarında Osmanlıları yenerek Virovitica'yı ele geçirdi. 1687 yılında Kostajnica Una nehri üzerindeki Novi, Zrin ve Bužim'i ele geçirdi. 1688 yılında Ludwig Badensky ile birlikte Brod ve Gradiška'yı Osmanlılardan almayı başardı. 1691 yılında Herberstein ile birlikte Lika ve Krbava'nın bölgelerini kurtardı. 1691 Slankamen'deki Osmanlı yenilgisi ve Slavonya'nın kurutuluşundan sonra Osmanlıların tekrar ele geçirdiği Sava boyunca uzanan bölgenin temizlenmesine katıldı. 1692 yılında Bihać'ı fethetmeye çalıştı. Yeterince asker ve silah olmamasından dolayı kuşatmayı kaldırmak zorunda kalmıştır. 7 Haziran 1693 yılında öldü. Bk.: ("Erdödy, Nikola III.", *LZMK/HE*; Radauš, 1998)

koyduğu gibi, Macaristan Harp Kamarasından yirmi dört bin florin karşılığı Bosiljevo arazisini 1682 yılında satın almıştır. Ayrıca Nikola III. Erdödy, yaklaşık çeyrek yüzyıl (1670-1693) Hırvat Ban'lığı görevinde kalmıştır.³¹¹ Herberstein'a ise Novigrad verilmiştir. Zvečaj ve Švarča³¹² ise resmi olarak Macaristan Harp Kamarasına aitti fakat Harp Kamarası bu toprakları kullanması için Hırvat Askeri Sınır idaresine vermiştir. Resmi olarak Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne ilave edilmeyen bu iki idari birimde yaşayanlar 18. yüzyıla kadar Macaristan Harp Kamarası'na bağlı serfler olarak kalmışlar ve serbest köylü asker statüsüne sahip olamamışlardır. Bu serf köylüler sınır bölgesine nakdi ve hasat olarak destek sağlıyorlardı. (Lopašić, 1891, m.X/s.108, m.XI/s.108-111)

Komplocuların el konulan topraklarının yönetiminin Macaristan Savaş Kamarası'nın idaresine geçmesinden sonra bu topraklarda yaşayan Ulah ahalisi Askeri Sınır Bölgesinin idaresine dâhil olmak istemiştir. Böylece feodal yükümlülüklerden kurtulacaklar ve serbest köylü asker statüsüne sahip olacaklardı. Ekim 1672 yılında Dubrava (Dubraua) ve Ponik'de (Ponique) yaşayan ve Knez Frankopan'ın eski serfleri olan otuz sekiz Ulah ailesi, Kral I. Leopold'tan kendilerinin üzerindeki serfliği kaldırıp, sınır bölgesindeki diğer Ulahlara tanınan ayrıcalıkların kendilerine de verilmesini talep etmişlerdir. Aynı istekleri Vitunj (Vitunczy) ve Popovo Selo'daki (Popouo Szelische) Ulah ahalisi de istemiştir. Dubrava ve Ponik'deki Ulah ahalilerinin Askeri Sınır Bölgesi idaresine girme isteklerini, General Kont Herberstein'in baskısından dolayı Macaristan Kamarası kabul etmek zorunda kalmıştır. Böylece bu iki knezlik Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin idaresine girmiştir.³¹³ Fakat bu bölgelerin Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne ilave edilmesiyle Bosiljevo Bölgesi ile Hırvat Askeri Sınır Bölgesi arasındaki sınır resmi olarak belirlenmediği için sorun oluyordu. Bu durum, Bosiljevo arazisinin 1682 yılında Kont Nikola III. Erdödy (Comes Nicolaus Erdödy) tarafından Macar Kamarasından satın alınmasından sonra Dubrava ve Ponik'deki Ulah ahalisinin serf

³¹¹ İÖ.HKR, Akten, Kr. 18: Croatica, 1685-VIII-1.

³¹² Ivan Josep Herberstein, Zrinski-Frankopan komplosu zamanında burayı Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne ilave etmek istemiştir.

³¹³ İÖ.HKR, Akten, Kr. 17: Croatica, 1672-X-5.

köylü mü yoksa serbest köylü asker mi olacağı konusunda bir belirsizlik oluşmasına sebep olmuştur. Aynı durum Erdelj idari bölgesindeki ve Goričnic'deki Ulah ahalisi için de geçerliydi. Çünkü Erdelj, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne ilave edilince buradaki doksan altı Ulah ahalisinin statüsü konusunda da belirsizlik yaşanmıştır.³¹⁴

Bu konuda Hırvat Askeri Sınır Bölgesi Generali Herberstein, Plaško komutanı Farkas Krisanich'e 18 Mart 1684 tarihinde verdiği talimatta Ponik ve Dubrava knezlikleri ile Erdelj ve Goričnic ahalisinin Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne dahil olduklarını, fakat mevcut olan hiçbir kaptanlığa bağlı olmadıklarını bildirmiştir. (MSHSM-SHK, C.II, m.CCXXXIV/s.374-375) Fakat bu karara Ban Nikola III. Erdödy 24 Mayıs 1684 tarihinde itiraz etmiştir. Buna göre 1682 yılında Macar Kamarasından satın aldığı Bosiljevo Bölgesi'nden daha önce koparılarak Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne ilave edilen bu yerlerin hepsini geri istemiştir.³¹⁵ İç Avusturya Saray Cenk Divanı, Herberstein'in kararlarını destekleyince 1689 yılına kadar bu sorun çözüme kavuşmayacaktır. 1689 yılında Ulah ahalisinin temsilcisi olan Matija Križarić, Ban Nikola III. Erdödy'den Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne devredilen topraklardaki taleplerinden vazgeçmesini istemiştir. Doğrusu Ban'ın taleplerinin hukuki bir temeli yoktu. Çünkü zamanında Nikola IX. Frankopan Tržački gelen Ulahları Bosiljevo arazisinin sınırlarının dışına yerleştirmişti. Ayrıca bu sorundan dolayı Erdödy Hırvat Askeri Sınır Bölgesi idaresini de karşısına almıştı. Özetle Križarić'in isteğini kabul etmekten başka çaresi yoktu. Sonuç olarak Dubrava, Ponik, Vitunju ve Popovo Selo, Erdelj ve Goričica arazileri Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne ilave edilmiştir.³¹⁶

³¹⁴ İÖ.HKR, Akten, Kr. 18: Croatica, 1685-VIII-1.

³¹⁵ İÖ.HKR, Akten, Kr. 18: Croatica, 1684-V-5.

³¹⁶ İÖ.HKR, Akten, Kr. 18: Croatica, 1690-I-5.

4.3.3. Komplodan Sonra Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Finansmanı ve Askeri Gücü (1671)

Habsburg Monarşisi, batıdaki Fransa'nın Ren Bölgesinde girişeceği 1672-1678 Savaş'ı ile meşgul olmaya başlayınca Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ni ihmal etmiştir. Bu durum Hırvatistan topraklarındaki sınır savunma sisteminin Zrinski-Frankopan Komplosu'ndan sonra yeniden yapılanması hususunda başarı sağlanmasını engellemiştir. Monarşi, komplodan sonra -tıpkı 1568, 1606 ve 1664 antlaşmalarından sonra olduğu gibi- Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ni kendi kaderiyle baş başa bırakmak yerine sınır mekânı üzerindeki faaliyetleri kontrol altında tutmak için sorumluluklarını arttırmıştır. Monarşi bir yandan Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin giderlerinin düzenli bir şekilde sağlanmasına çalışırken diğer yandan Hırvat soyluların dış politikadaki gelişmeler ışığında sınır mekânının ilga edilmesi talepleriyle karşı karşıya kalmıştır.

İç Avusturya eyaletleri Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin giderlerini düzenli olarak karşılamıyorlardı. Bunun üzerine Kral I. Leopold 6 Nisan 1675 tarihinde Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne devlet desteğinin zamanında ve tam olarak sağlanması için İç Avusturya Saray Cenk Divanı'na bu yardımları denetleme yetkisi verdi. Buna göre Cenk Divanı, eyaletlerin Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki ödemelerini ve sağladıkları malların kalitesini denetleyecekti. Ayrıca bölgenin birinci derecede önemli mevkilerine-topçu birliği hariç- doğrudan subaylar atayacaklardı.³¹⁷ Fakat Cenk Divanı denetleme konusunda yeteri kadar başarılı olamadı. Bu bağlamda I. Leopold 1678 yılında yeniden bir düzenleme yapma ihtiyacı hissetmiştir. Krain daha sonra diğer İç Avusturya eyaletleri ile müzakereler yaparak bu sorunun çözümünü aramıştır. Oluşturulan özel bir komisyon ile İç Avusturya bölgeleri arasında yapılan müzakereler sonucunda -22 ve 29 Temmuz ile 1 ve 2 Eylül'de- eyaletlerin yıllık yardımlarının miktarı saklı kalmak şartı ile on iki taksitte ödemeleri kararlaştırılmıştır. Bu on iki taksitin, ilk altı taksiti nakit olarak, sonrasındaki beş taksit erzak üzerinden ödenecektir. Son ay herhangi bir ödeme yapılmayacaktı. (Specialgeschichte, C.I, 1875, s.111) Ödemeler ilk olarak Eylül 1678

³¹⁷ HR-HDA-426, *UBVKG*, Ktj. 2, 1675.

tarihinde başlayacaktı. Fakat bu önlem de İç Avusturya eyaletlerinin ödemelerini düzenli olarak yapmalarını sağlayamamıştır. (Specialgeschichte, C.I, 1875, s.112)

Zrinski-Frankopan komplosundan sonra (1671) Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nde sekiz kaptanlık bulunuyordu. General Kont İvan Josip Herberstein'in 1671 yılının Şubat ayında kaleme aldığı rapora göre bu kaptanlıklar şunlardı: Karlovac, Žumberak-Slunj, Turanj, Barilović, Tounj, Ogulin, Senj ve Otačac. Bu kaptanlıklardaki paralı asker sayısının toplamı 1.699'dur. Bunların ortalama olarak %86'sı piyade, %12'sini süvari, %2'sini ise topçu ve ormancılar meydana getiriyordu. Bu askerlerin kaptanlıklara göre dağılımına bakacak olursak en kalabalık olan garnizonlar Karlovac ve Senj'dir. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nde İç Avusturya eyaletlerinin (Kärnten ve Krain) finansmanı ile sağlanacak bu paralı asker sayısında boş kadro örnekleri vardır. Bu boş kadrolar ise askeri hizmette bulunmayan halka yardım ve ödül için ayrılmıştır. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin bu yönetim ve finansman sistemi, 1746 yılında Sachsen-Hildburghausen dükünün tamamen yeni bir yönetim sistemine kadar devam edecektir.³¹⁸

Tablo XVIII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Askerlerin Kaptanlıklara Göre Dağılımı (1671)³¹⁹

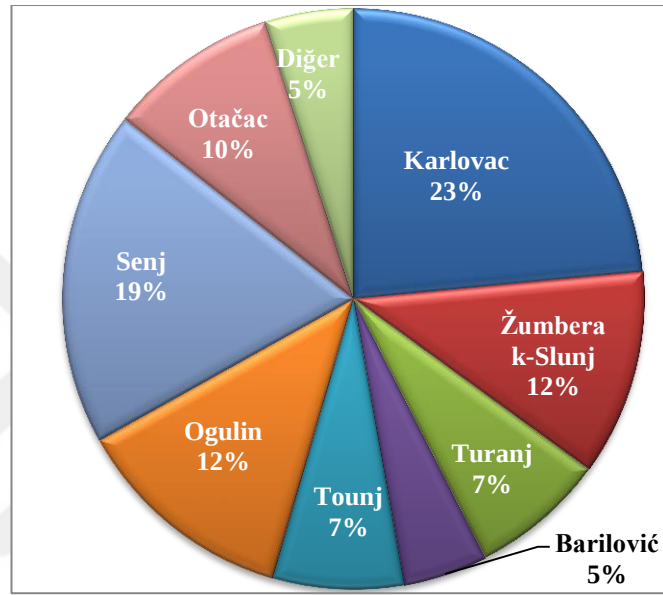
Kaptanlık	Paralı Asker Sayısı
Karlovac	421 (208'i Alman Piyadesi)
Žumberak-Slunj	204
Turanj	134 (10'u Alman Piyadesi)
Barilović	84
Tounj	130
Ogulin	221
Senj	334
Otačac	171

³¹⁸ İÖ.HKR, Akten, Kr. 16: Croatica, 1671-II-10; Kaser, 1997, s.126. 1700 yılında Senj Kaptanlığında yirmi bir paralı asker mevkisi boştur. Bk: İÖ.HKR, Akten, Kr. 20: Croatica, 1700-VIII-14.

³¹⁹ İÖ.HKR, Akten, Kr. 16: Croatica, 1671-II-10; Kaser, 1997, s.126.

Diğer	88
Toplam	1.787³²⁰

Grafik XII: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ndeki Paralı Askerlerin Kaptanlıklara Göre Dağılımı (1671)

Akseri Sınır Bölgesi Monarşi'nin profesyonel ordusunun kurulmasında etkin bir biçimde rol oynamıştır. Monarşi'nin Osmanlı tarafındaki uç bölgesinin güneybatısını oluşturan Hırvat Askeri Sınır Bölgesi bu durumun en rahat biçimde gözlemlenebileceği mekândır. Otuz Yıl Savaşı'nın Monarşi üzerindeki yıkıcı askeri sonuçları daimî bir Habsburg ordusunun ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu daimî ordunun proto-tipi ise III. Ferdinand'ın Monarşi güçlerini dağıtmayı reddettiği 1649 yılında oluşturulmuştur.³²¹ Eyalet arazilerinin ve soylularının direnişine karşı önlem almak bu reddin temel sebebiydi. Ayrıca bu girişimle Avrupa'da siyasal güçlerin sık sık başvurdukları paralı

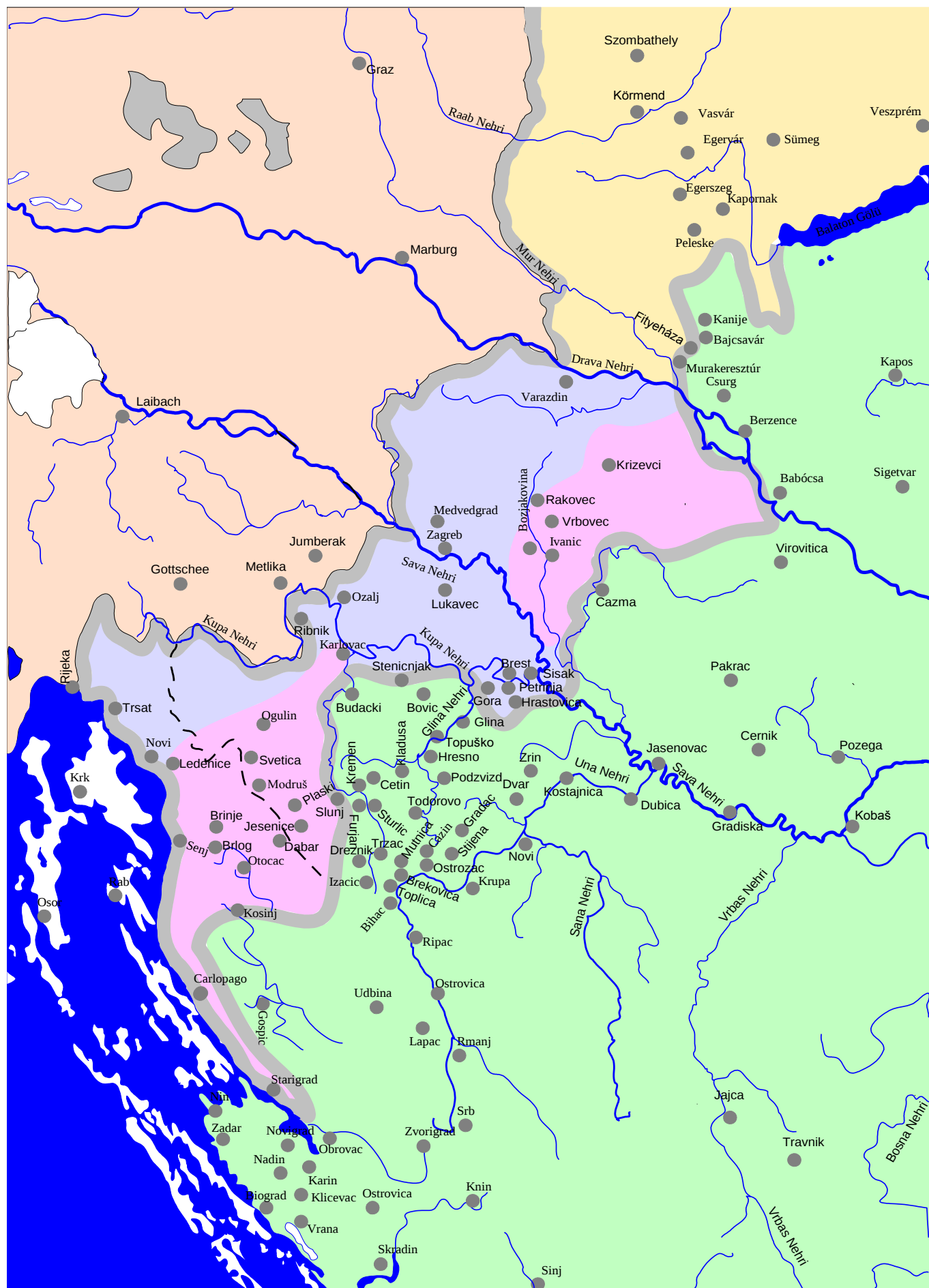
³²⁰ 1.699 askerin 1.466'sı piyade, 200'ü süvari, 21'i topçu ve 12'si ormancıdır.

³²¹ Rothenberg, Habsburg Monarşisi'nin daimi ordusunun başlangıcını 1627 yılında Albrecht von Wallenstein'in daimi alayların oluşumunda görmektedir. Bu bağlamda Monarşi ordusunun tarihini de 1522-1625, 1625-1743, 1744-1815 olmak üzere üç ana bölüme ayırmıştır. Bk.: (Rothenberg, 1998, s.1)

askerlerin gücü de zayıflatılmak istenmiştir. Fakat finansman, arz ve istihdamın merkezileştirilmediği için mevrus topraklar başta olmak üzere 1746 Saxe-Hildburghausen’li Louis Frederick reformlarına kadar bu sağlanamayacaktır. Bundan başka Monarşi, 1648 sonrası batılı ordular arasında bir yenilik olarak görülmeye başlanan, bu bölgedeki birliklerini Batı Avrupa’daki savaş meydanlarında hafif süvari ve piyade olarak kullanmıştır.

Habsburglar dış politikalarında 1672-1678 Fransız-Hollanda Savaşı sonucunda Fransa ile geçici olarak yapmış oldukları Nijmegen Antlaşması’nın (1678) uzun ömürlü olmayacağını farkındaydılar. 1678 yılında Kuruc Ayaklanması, Zrinski-Frankopan Komplosu’nun ardından mülkleri ele geçiren Kalvinist soylu yirmi bir yaşındaki Imre Thököly önderliğinde büyümüştü. Doğudaki bu olaylar monarşiyi ciddi bir güvenlik krizine itmiştir. Ayrıca Osmanlılar’ın yeni sadrazamı Kara Mustafa Paşa, Lehistan ve Venedik ile yapılan savaşların başarılı bir şekilde sonuçlandırılmasının ardından Kraliyet Macaristanı’na yapılan Osmanlı akınlarını yeniden başlatmıştı. I. Leopold, Thököly tehlikesinden dolayı Osmanlı ile ilişkilerini barış içinde devam ettirmek istemiştir. Bunun için 1678 ve 1679 yıllarında Vasvar Antlaşması’nı uzatmak için art arda dört elçilik heyetini İstanbul’a göndermiştir. Osmanlılar bu sırada her ne kadar Ruslar ile savaşıyor olsalar da (1676-1681) I. Leopold bir sonraki sırada kendisinin olabileceğini düşünüyordu. Böyle bir süreçte Hırvat Askeri Sınır Bölgesi’nin ilga edilmesi mümkün değildi ve 1881 yılına kadar varlığını sürdürecektir. (Ingrao, 2000, s.72-75; Beller, 2006, s.70-71)

Harita XI: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi (1649-1673)

SONUÇ

İmparatorluklar erken modern dönemde ekonomik ve savunmaya yönelik çıkarlarını güvence altına almak için toprak fethini ana hedefleri haline getirmişlerdir. Bu durum savaş yapma biçiminin daha rasyonel bir düzeyde ele alınmasına zemin hazırlamıştır. Realist bir savunma anlayışında, tehditler dışardan gelir ve askeri temellidir, aktörler imparatorluklar ya da devletlerdir. Sınırlar ise imparatorlukların/devletlerin dışardan gelen askeri temelli tehditlerini önleyen, caydırıcılık işlevine sahip stratejik hatlardır. Bundan dolayı sınırlar üzerine düşünürken ilk akla gelen, sınırın askeri yönü olmuştur.

Siyasal sınırlar, Erken Modern dönemde siyasal otoritenin mutlak değişikliğinin işaretçileri değildir. Çünkü feodal bağlar ile siyasal otoritenin geleneksel iddialarının birbiriyle kesişmesi, sınırların belirlenmesinin pratik anlamda önemini ortadan kaldırmıştır. Bu sebeple imparatorluk/devlet sınırları açıkça tanımlanmamıştır ve muğlaktır. Sınır bölgeleri, yayılmacı imparatorlukların merkezi yönetimleri tarafından yeteri kadar kontrol altında tutulmamışlar veya korunamamışlardır. Bunun bir sonucu olarak sınır bölgeleri, bir yandan büyük ölçekli askeri saldırıların sürekli tehdidi altında kalırken, diğer yandan sınır ötesi eşkıyalık, kaçakçılık ve korsanlık ile ilgili köklü ve kısmen profesyonel ölçekli sıcak noktalar haline gelmişlerdir. Sınır bölgelerine yerleşmiş/yerleştirilmiş sınır toplumları, yaşadıkları bölgeleri bazı özel ayrıcalıklar karşılığında savunmalarının yanında, bölgeden sınır ötesine yapılan küçük çaplı çete faaliyetlerini organize etmeleri de çok sık rastlanan durumlardır. Nitekim feodal hukukun ve devrin teknolojik şartlarının bir sonucu olarak da görülebilecek adem-i merkeziyetçi devlet yapısı serhadlerdeki hayatın merkezdekinden çok daha şiddete yatkın olmasına zemin hazırlamıştır. Bunun doğal sonucu haydutluk ve kanunsuzluğun sınır bölgelerinin en önemli özelliği olmasıdır.

Habsburg Monarşisi, Osmanlı İmparatorluğu'nun 16. yüzyılda Orta Avrupa topraklarında yükselen genişlemesini durdurmak için çeşitli isimlerde askeri-idari birimler örgütlediler. Osmanlı sınırı boyunca tüm bölgeler, yerel mümessillerin elinde birleştirilen sivil ve askeri güçlerle örgütlenmiş ve yaşamın birçok yönü savunma ihtiyaçlarına tabi tutulmuştur. Sınırdaki bölgeler yâda topluluklar sivil hinterlandınıninkinden çok farklı bir şekilde gelişerek, kurumsallaşmıştır. *Militärgrenze*,

Vojna Krajina gibi isimlerle bilinen bu özgün Balkan müessesesi, Adriyatik Denizi'nden başlayarak Türk serhatti boyunca -ortalama 1000 mil uzunluğunda, 20-60 mil derinliğinde- Romanya'daki Moldavya Karpatlarının kuzey ucuna kadar uzanmıştır. Bu sınır savunma sistemi içinde Tuna Nehri'nin güvenliğini sağlamak çok önemlidir. Bunun için Tuna Nehri boyunca her altı-on km. arasında bir kale tesis edilerek, savunma hattı güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Adriyatik Denizi ile Sava Nehri arasındaki topraklarda, Türk yayılmacılığın yarattığı tehdit, İç Avusturya eyaletlerini ortak savunma için cesaretlendirmiştir. Osmanlı akınlarını kendi topraklarının dışında savunmak istedikleri için Ortaçağ Hırvatistan Krallığı'nın kalıntılarının kalıntıları olan topraklarda, savunma amaçlı bir tampon bölge oluşturmuşlardır. Bu tampon bölge Askeri Sınır Bölgesi'nin ilk nüvesini, en batı kısmını oluşturmuştur. Adriyatik-Sava arasında oluşturulan Hırvat Askeri Sınır Bölgesi, I. Ferdinand'ın kayzerliğinin son dönemlerinde ve sonrasında, Habsburgların mevrus topraklarının güney kısımları için Türklere karşı etkili bir siper haline gelmiştir.

Monarşinin Osmanlıların Bosna'ya ele geçirmesinden sonra burayı üs olarak kullanmasına cevap olarak, İç Avusturya ve Hırvatistan topraklarını korumak için oluşturduğu Hırvat Askeri Sınır Bölgesi, yeni veya alışılmadık bir örnek değildir. Bu tür sınır bölgesinin oluşumları birçok ülkede farklı zamanlarda gözlemlenmiştir -Tatar saldırılarına karşı bir bariyer oluşturması için Rusya'nın Güney Ukrayna'daki Kazakları sınır bölgesine yerleştirmesi gibi. Bu kurumların hepsinde bazı ortak özellikler vardır. Bu ortak özelliklerin en önemlisi, hizmetlerine karşılık olarak belirli ayrıcalıklar elde eden, genellikle kendilerine ve ailelerinin geçimlerini sağlayacak kadar kendilerine küçük araziler tahsil edilen erkeklerden askeri olarak faydalanmaktır. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ne yerleştirilmiş bu erkekler -sözde Graničari/Grenzer deniliyor- askerlik görevlerine karşılık olarak elde ettikleri imtiyazlarının garantörü olarak Habsburg Monarşisini görmüşlerdir. Bu sınır bölgesi halkı, İmparatorun komutasında özgür kiracılardır.

Hırvatistan topraklarındaki bu savunma sisteminin oluşumunda, bölge halkının iskân faaliyetleri, karakteri ve Habsburgların askeri sistemi etkili olmuştur. Hırvat Askeri Sınır Bölgesi, özünde Türklere karşı her daim savaşımaya hazır askeri kolonilerin

yerleştiği bir savunma bölgesi olduğu için doğrudan Monarşi'ye bağlı, askeri kanunlara tabiydi. Bu bağlamda bölgenin kademeli olarak yaklaşık üç yüz yıl içinde kurulup ve genişlemesi, Monarşinin askeri yapısının tarihiyle bağlantılı olmasına sebep olmuştur. Ayrıca Güneydoğu Avrupa'daki önemli gelişmeler, Monarşinin kendi politikalarını daha kapsamlı değerlendirilmesini sağlamıştır. Bu ise, doğal olarak, Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin tarihi de etkilenmiştir.

Hırvat Sınır Bölgesi'nin askeri olarak idaresi sırasında yerel yönetimde, ekonomide ve sosyal yapıda birçok sorun gündeme gelmiştir. Bu sorunlar, İç Avusturya bölgelerini de etkilemiştir. Monarşi, bölgenin finansmanı konusunda merkezi bir uygulama yerine adem-i merkeziyetçi bir uygulama tatbik ederek, sınır savunmasının mali yükünü İç Avusturya eyaletlerinin sırtına yüklemiştir. Osmanlı akınlarına karşı varlıklarını devam ettirebilmek için bu yükü kabul etmek zorunda kalan eyaletlerin ödemeleri düzenli yapmaması ise Monarşi ile sık sık karşı karşıya gelmelerine sebep olmuştur. Bunun yanında eyaletler yetkilerini kullanarak ürettikleri malları hiçbir denetime tabi olmadan sınır bölgesine satarak, önemli bir kazanç kapısı elde etmiş oluyorlardı.

Sınır bölgesi her ne kadar Hırvatistan/Macaristan coğrafyasında kurulmuş olsa da yönetimi 1578 yılına kadar doğrudan Monarşi'nin merkez idaresi tarafından yapılmıştır. 1578 yılından sonra ise bölge İç Avusturya idaresine verilmiştir. İç Avusturya, Graz merkezli oluşturduğu yönetimle bölge üzerinde hâkimiyetini tam olarak tesis edebilmek için sınırın üst komutasını kendi asillerinden atama yolunu seçmiştir. Fakat İç Avusturya bu atamaları yaparken sınırın yerel dinamiklerini de gözönünde bulundurmamıştır. Bu bağlamda bölge kaptanlarının bazılarını, yerel coğrafyaya hâkim olan bu yerel soylulardan atamıştır. Hırvat soylular ise bölgenin Sabor ve Ban idaresi altında olması gerektiğini sık sık vurgulamışlardır. Ayrıca Osmanlıların Hırvat topraklarındaki -15. ve 16. yüzyıllarda- fetihlerini Monarşi'nin başarısız savunma politikasına bağlıyorlardı. Monarşi'nin Osmanlı tarafından bölgeye gelen Uhlara bazı imtiyazlar vererek serbest köylü asker statüsüne sokması da soyluların sık sık itirazda bulunmasına sebep olmuştur. Çünkü yerel soylular bu yeni gelen Ulah gruplarını kendilerine bağlı feodal köylülere dönüştürmek istiyorlardı. Ayrıca Hırvat soyluların idaresindeki serf köylülerin Uhlara verilen ayrıcalıklardan yararlanmak istemesi de bölgenin dinamiklerinin değişiminden yana tetiklenmesine sebep olabiliyordu.

Bu sınır bölgesindeki sert ve disiplinsiz askeri koloniler, Viyana'daki Monarşi hanedanına sürekli ve tutarlı bir şekilde sadık kalmışlardır. Bu sınır bölgesi, Habsburglar tarafından ucuza nasıl savaşılabileceği konusundaki uzun soluklu probleme bir cevap olarak görüldü. Çünkü Monarşi, Osmanlı saldırılarına açık bir şekilde maruz kalmamak için Ulah ahalisini bazı ayrıcalıklar vererek, herhangi bir ücret ödmeden bölgenin güvenliği için askeri hizmet altına sokuyorlardı. Bu bir yandan bölgedeki serbest köylü asker sayısı arttırırken diğer yandan paralı asker sayısını düşürmüştür. Böylece Monarşi ve İç Avusturya bölgelerinin mali yükü hafiflemiştir.

Habsburglar bir yandan Osmanlılar ile Hırvat Askeri Sınır Bölgesinde savaşlarına devam ettirirken diğer yandan bölge içindeki köşe ve savunma hatlarını güçlendirmişlerdir. Tuna Nehri'nin bir kolu olan Sava ile Sava-Adriyatik arasındaki dağlar bölgenin savunmasında doğal sur görevini yerine getirmişlerdir. Böylece Osmanlı fetihlerini Adriyatik-Sava arasında sabitleyebilmişlerdir. Bu bağlamda arazi ve nüfus yapısıyla önemli bir savunma sistemi meydana gelmiştir. Hırvat topraklarında kurulan savunma sisteminin nirengi noktaları olarak karşımıza Bihać, Senj, Hrastovica, Ogulin ve Karlovac çıkmaktadır. Bu bölgeler temel direnek noktaları olmalarının yanında düşmana karşı savunmayı yöneten karargâhlardı.

Sistem, yalnızca Türklerle savaşta başarı sağlamakla kalmadı, aynı zamanda Hırvat soylularının isteklerini ve arzularını da kısıtladı. Varlığının ilk iki yüz yılında sınır bölgesi, gelişen bir askeri kurum olmak için Habsburg'un ihmal etmesine meydan okudu. Graniçari'lerin özel koşullarının ürünü olan Habsburglara sadakatleri, savaşma nitelikleri ve devlete düşük maliyetlerinden dolayı Monarşi nezdinde hep değer görmüşlerdir. Savaşçı olarak başarılıydılar, çünkü sınır bölgesinin geleneği haline gelmiş düzensiz savaş biçimlerini uygulamalarına izin verilmiştir. Onların sadakati ise bir yandan hanedanlığı korurken, diğer yandan Habsburgların onlara vermiş olduğu ve sadece Monarşi'nin koruyabileceği sosyal ve ekonomik ayrıcalıklarını da devam ettirebiliyorlardı.

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin sakinlerinin çoğunu Balkanlardaki Ortodoks mülteciler oluştururken, bir kısmını da daha önce bölgede yaşayan yerli Hırvat ahalisi oluşturuyordu. Monarşi, asker köylü olan bu askeri kolonilerin savaşma niteliklerini

fark edince, ilerleyen yıllarda onları Avrupa'nın birçok savaş meydanında -ilk önce İtalya'daki savaşlarda daha sonra Prusya ile mücadelelerde- kullanacaklardır. Osmanlı tehdidinin sınırda zayıfladığı dönemlerde, Avrupa savaşları için bir askeri güç kaynağı olarak görülen bölge, aynı zamanda Hırvat kurtuluş hareketlerini baskı altına almak için yararlı bir araç olarak hizmet ediyordu. Böylece zamanla Monarşi'nin düzenli ordusunun ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir -ki yedi yıl savaşlarında Monarşi güçlerinin yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'ünü oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

A.Yayımlanmamış Kaynaklar

Avusturya Devlet Arşivleri (OeStA: Österreichisches Staatsarchiv), Viyana

Harp Arşivi (KA: Kriegsarchiv)

İç Avusturya Harp Şurası (İÖ.HKR: Inner Österreichischer Hofkriegsrat, Akten)

İÖ.HKR, Akten, Kr. 1 (1566-1579): Croatica, 1573-XI-1, 1577-VIII-1, 1577-VI-14, 1578-IX-3, 1579-XI-7.

İÖ.HKR, Akten, Kr. 3 (1584-1587): Croatica, 1584-II-29, 1584-IV-2.

İÖ.HKR, Akten, Kr. 4 (1588-1593): Croatica, 1590-XII-9, 1592-X-19, 1592-X-119.

İÖ.HKR, Akten, Kr. 5 (1594-1596): Croatica, 1596-VII-52.

İÖ.HKR, Akten, Kr. 8 (1601-1605): Croatica, 1601-VIII-57, 1602-IX-1, 1604-XII-8, 1604-VI-49.

İÖ.HKR, Akten, Kr. 9 (1605-1611): Croatica, 1606-VIII-9, 1609-VIII-12.

İÖ.HKR, Akten, Kr. 10 (1612-1619): Croatica, 1613-III-8.

İÖ.HKR, Akten, Kr. 11 (1620-1628): Croatica, 1620-I-12, 1622-XII-10.

İÖ.HKR, Akten, Kr. 12 (1628-1640): Croatica, 1639-XII-6, 1639-XII-5.

İÖ.HKR, Akten, Kr. 13 (1640-1649): Croatica, 1640-XII-7, 1640-XII-7, 1641-II-10, 1642-I-5, 1644-XII-6, 1644-IV-7, 1647-VI-4.

İÖ.HKR, Akten, Kr. 14 (1650-1659): Croatica, 1655-IV-5.

İÖ.HKR, Akten, Kr. 16 (1668-1671): Croatica, 1668-I-7, 1671-II-10.

İÖ.HKR, Akten, Kr. 17 (1671-1681): Croatica, 1672-I-2, 1672-X-4, 1672-X-5.

İÖ.HKR, Akten, Kr. 18 (1682-1692): Croatica, 1684-V-5, 1685-VIII-1, 1690-VI-2, 1690-I-5.

İÖ.HKR, Akten, Kr. 20 (1700-1707): Croatica, 1700-VIII-14.

Hırvat Devlet Arşivleri: *Hrvatski Državni Arhiv* (HR-HDA), Zagreb

Birleşik Banska- Varaždin- Karlovac Generalliği Koleksiyonu: Ujedinjena Bansko-
Varaždinsko- Karlovačka Generalkomanda (426, *UBVKG*)

HR-HDA-426, *UBVKG*, Ktj. 1, 2, 7.

HR-HDA-426, *UBVKG*, Knj. 1, Br. 107, 109.

Banska Generalliği Koleksiyonu: Banska Generalkomanda (429, *BG*)

HR-HDA-429/AI.

HR-HDA-429/SI-1.

Zrinski ve Frankopan Aileleri Koleksiyonu: Obitelji Zrinski i Frankopani (785, *OZF*)

Hırvatistan Mekânları ve Grafik Koleksiyonu: Hrvatska Mjesta u Grafičkoj Zbirci
(*HMGZ*)

HMGZ, Klis. Tvrdava s Širom Okolicom, 1650.

HMGZ, Senj. Senj Krajem 17. Stoljeća, 1680-1711.

HMGZ, Karlovac. Utvrda, 1686-1689.

HMGZ, Budački. Utvrda Budački, 1689.

HMGZ, Cetingrad. Opsada Turske Utvrde Cetin, 1790-1807.

HMGZ, Kostajnica. Tvrdava s Okolnim Mjestima, 1653-1699.

HMGZ, Knin. Ruševine Tvrdave, 1695.

HMGZ, Modruš. Ostaci Utvrde s Okolicom, 1926.

HMGZ, Petrinja. Utvrda pod Osmanlijskom i Kršćanskom Vlašću, 1618.

HMGZ, Sisak. Bitka kod Siska 1593, 17. Stoljeće.

HMGZ, Sisak. Sisačka Utvrda, 1686.

HMGZ, Novi Zrin. Utvrda s Okolicom, Cluj Napoca Tvrdava, 17. Stoljeće.

HMGZ, Osijek. Sulejmanov Most, 1680-1699.

HMGZ, Senj. Pogled s Mora, 1689.

HMGZ, Zadar. Tlocrt Gradskih Zidina, 1695.

Portreler ve Grafik Koleksiyonu: Portreti u Grafičkoj Zbirci (*PGZ*)

PGZ, Ivn. Br. : 202, 939, 957, 961, 967, 1837, 2309, 2310, 2924.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), İstanbul

Bâb-ı Asafi (A.{{...})

Divân-ı Hümâyûn Defterleri (DVNS.)

Mühimme Defterleri (MHM.d...)

BOA, A.{{DVNSMHM.d...,	
Defter No:	Gömlek No:
9	220, 221.
16	603.
18	69, 75, 81, 100.
19	272, 597, 598.
21	95.
22	464, 630.
34	367, 536, 633, 634, 635, 641.
39	347, 430.
40	656.
49	261, 295.
55	35, 78, 79.
61	87.
66	75, 87, 88, 160, 354, 412, 436, 504, 519.
68	124, 126, 127.
69	45, 111, 263, 272, 315, 356, 357, 482, 509.
72	121, 359, 536, 636, 712, 786, 893.
932	35, 38, 39, 40, 42.
BOA, A.{{DVN.DVE.d...,	
Dosya No:	Gömlek No:
57	1

B.Yayımlanmış Kaynaklar

12 Numaralı Mühimme Defteri. (1996). Ankara: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

3 Numaralı Mühimme Defteri. (1993). Ankara: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

5 Numaralı Mühimme Defteri. (1994). Ankara: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

6 Numaralı Mühimme Defteri. (1995). Ankara: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

7 Numaralı Mühimme Defteri. (1999). Ankara: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

85 Numaralı Mühimme Defteri. (2002). Ankara: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

Acta Croatica: Listine Hrvatske. (1863). (I. K. Sakcinski, Dü.) Zagreb: Brzotiskom Narodne Tiskarnice Dra. Ljudevita Gaja.

AKGÜNDÜZ, A. (1990, 1990, 1991, 1992, 1992, 1993). *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahliller* (Cilt I-VI). İstanbul: Fey Vakfı Yayınları.

Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'dan Günümüze Türk-Macar İlişkileri. (2016). İstanbul: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.

Behceti Seyyid İbrahim Efendi. (2006). *Tarih-i Sülâle-i Köprülü.* (M. Gökçek, Dü.) İstanbul: Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi.

Corps Universel Diplomatique du Droit des Gens (Cilt VI/II, V/II). (1728). (J. Dumont, Dü.) Amsterdam-Alahaye: Chez P. Brunel, R. et G. Wetstein, les Janssons Waesberge, et L'Honoré et Chatelai.

Die Relationen der Botschafter Venedigs über Deutschland und Österreich im Siebzehnten Jahrhundert: K. Mathias bis K. Ferdinand III. (1867). (J. Fiedler, Dü.) Wien: K. K. Hof- und Staatsdruckerei.

ENGEL, J. C. (1798). *Staatskunde und Geschichte von Dalmatien, Croatien, und Slavonien: Nebst Einigen Ungedruckten Denkmälern ungrischer Geschichte.* Halle: J.J. Gebauer.

Feridun Ahmed Bey. (2012). *Nüzhet-i Esrârü'l Ahyâr Der Ahbâr-ı Sefer-i Sigetvar.* (G. Börekçi, H. A. Aslantürk, Dü.) İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.

Hasan Bey-Zâde Ahmed Paşa. (2004). *Hasan Bey-Zâde Târihi* (Cilt I-III). (Ş. N. Aykut, Dü.) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Histoire de la Hongrie: des Origines à nos Jours. (1974). (P. Ervin, Dü.) Budapest: Horvath.

IVIĆ, A. (1916). Prilozi za Povijest Hrvatske i Slavonije u XVI. i XVII. Vijeku. *Starine*(35), 295-374.

Izprave o Uroti Bana P. Zrinskoga i Kneza Fr. Frankopana. (1873). (F. Rački, Dü.) Zagreb: Jugoslavenska Akademija.

Kâtib Çelebi. (2016). *Fezleke* (Cilt I-II). (Z. Aycibin, Dü.) İstanbul: Çamlıca Yayınları.

KLAIĆ, V. (1916). Banovanje Kneza Nikole Frankopana Tržakoga (1617-1622). *RAD*(211), 93-261.

LASZOWSKI, E. (1902). Popis i Procjena Dobra Kneza Stjepana Frankopana-Ozaljskog god. 1558. *Starine*(30), 177-211.

LOPAŠIĆ, R. (1885). Prilozi za Poviest Hrvatske XVI. i XVII. Vieka iz Štajerskoga Zemaljskoga Arhiva u Gradcu. *Starine*(17), 151-231.

LOPAŠIĆ, R. (1887). Prilozi za Poviest Hrvatske XVI. i XVII. Vieka iz Štajerskoga Zemaljskoga Arhiva u Gradcu : [God. 1558-1695]. *Starine*(19), 1-80.

LOPAŠIĆ, R. (1891). Novi Prilozi za Poviest Urote Bana Petra Zrinskoga i Kneza Franje Krste Frankopana. *Starine*(24), 41-112.

LOPAŠIĆ, R. (1892). Spomenici Tržačkih Frankopana. *Starine*(25), 201-332.

Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium: Acta Coniurationem Petri a Zrinio et Francisci de Francapan nec non Francisci Nadasdy Illustrantia (1663-1671). (1888). (B. Bogišić, Dü.). Zagreb: Academia Scientiarum et Artium Slavorum Meridionalium.

Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium: Hrvatski Saborski Spisi, C.I, (Cilt I-V). (1912, 1915, 1916, 1917, 1918). (F. Šišić, Dü.) Zagreb: Academia Scientiarum et Artium Slavorum Meridionalium.

Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium: Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae / Habsburški Spomenici (Cilt I-III). (1914, 1916, 1917). (E. Laszowski, Dü.) Zagreb: Academia Scientiarum et Artium Slavorum Meridionalium.

Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium: Spomenici Hrvatske Krajine (Cilt I-III). (1884, 1885, 1889). (R. Lopašić, Dü.) Zagreb: Academia Scientiarum et Artium Slavorum Meridionalium.

Mühürdar Hasan Ağa. (1996). *Cevâhirü't-Tevârîh*. (A. Yücel, Dü.) Kayseri: Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi.

Na'îmâ Mustafa Efendi. (2014). *Târih-i Na'îmâ* (Cilt I-VI). (M. İpşirli, Dü.) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Recueil D'actes Internationaux De l'Empire Ottoman (Cilt I). (1897). (G. Noradounghian, Dü.) Paris: F. Pichon.

Selânikî Mustafa Efendi. (1999). *Tarih-i Selânikî* (Cilt I-VI). (M. İpşirli, Dü.) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Specialgeschichte der Militärgrenze: Aus Originalquellen und Quellenwerken Geschöpft (Cilt I-V). (1875). (F. Vaníček, Dü.) Wien: Kaiserlich-Königliche Hof- und Staatsdruckerei.

Topçular Kâtibi 'Abdülkâdir (Kadrî) Efendi. (2003). *Topçular Kâtibi 'Abdülkâdir (Kadrî) Efendi Tarihi* (Cilt I-II). (Z. Yılmaz, Dü.) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Veröffentlichungen der Kommission für Neuere Geschichte Österreichs (Cilt VI). (1907). Wien: Böhlau.

Zrinyi Miklós a Szigetvári hős Életére Vonatkozó Levelek és Okiratok: Codex Epistolaris et Diplomaticus Comitis Nicolai de Zrinio (Cilt I-II). (1898, 1899). (S. Barabás, Dü.) Budapest: Magyar Tudományos Akad.

C. Araştırmalar

A Divided Hungary in Europe: Exchanges, Networks and Representations, 1541-1699 (Cilt III). (2014). (K. Teshelszky, Dü.) Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.

ADAMČEK, J. (1980). *Agrarni Odnosi u Hrvatskoj od Sredine XV do Kraja XVII Stoljeća*. Zagreb: Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti.

ADAMČEK, J. (1995). Iseljavanje Hrvata u Austrijsko-Ugarski Granični Prostor. I. Kampuš, (Ed.), *Povijest i Kultura Gradišćanskih Hrvata* içinde (s. 13-30). Zagreb: Nakladni Zavod Globus.

- ÁGOSTON, G. (2005). Behind the Turkish War Machine: Gunpowder Technology and War Industry in the Ottoman Empire, 1450-1700. T. D. Brett D. Steele (Dü.), *The Heirs of Archimedes: Science and the Art of War Through the Age of Enlightenment* içinde (s. 101-133). Cambridge, London: MIT Press.
- ÁGOSTON, G. (2010). Hungarian Defense System. C. Rogers (Dü.), *Technology, The Oxford Encyclopedia of Medieval Warfare and Military* içinde (Cilt I, s. 283-284). Oxford: Oxford University Press.
- ÁGOSTON, G. (2012(a)). Çevre ve Sınır Tarihi Çalışmalarının Buluştuğu Yer: Macaristan'daki Osmanlı-Habsburg Sınırı Boyunca Nehirler, Ormanlar, Bataklıklar ve Kaleler. M. F. Çalışır (Dü.), *Osmanlı'da Strateji ve Askeri Güç* içinde (s. 97-130). İstanbul: Timaş Yayınları.
- ÁGOSTON, G. (2012(b)). Doğu-Orta Avrupa'da İmparatorluklar ve Savaş, 1550-1570: Osmanlı-Habsburg Rekabeti ve Askeri Dönüşüm. M. F. Çalışır (Dü.), *Osmanlı'da Strateji ve Askeri Güç* içinde (s. 169-212). İstanbul: Timaş Yayınları.
- ÁGOSTON, G. (2013(a)). Habsburglar ve Osmanlılar: Savunma, Askeri Değişim ve Güç Dengesindeki Kaymalar. K. Şakul (Dü.), *Osmanlı'da Savaş ve Serhad* içinde (s. 111-132). İstanbul: Timaş Yayınları.
- ÁGOSTON, G. (2013(b)). Macaristan'da Osmanlı Fethi ve Osmanlı Askeri Serhaddi. K. Şakul (Dü.) içinde, *Osmanlı'da Savaş ve Serhad* içinde (s. 179-202). İstanbul: Timaş Yayınları.
- ÁGOSTON, G. (2013(c)). Macaristan'da Osmanlı-Habsburg Serhaddi (1541-1699): Bir Mukayese. K. Şakul (Dü.), *Osmanlı'da Savaş ve Serhad* içinde (s. 203-224). İstanbul: Timaş Yayınları .
- ÁGOSTON, G. (2013(d)). Savunmanın Maddi Külfeti: 16. ve 17. Asırlarda Macar Serhaddindeki Osmanlı Kale Zincirinin Mali Yüku. K. Şakul (Dü.), *Osmanlı'da Savaş ve Serhad* içinde (s. 225-264). İstanbul: Timaş Yayınları.

- ÁGOSTON, G., & MASTERS, B. (2009). Vlachs (Eflak). *Encyclopedia of the Ottoman Empire* içinde (s. 585-586). New York: Facts On File.
- ARENS, M. (2001). *Habsburg und Siebenbürgen, 1600-1605: Gewaltsame Eingliederungsversuche eines Ostmitteleuropäischen Fürstentums in einen Frühabsolutistischen Reichsverband*. Köln, Weimar, Wien: Böhlau.
- BANAC, I. (1992). *The National Question in Yugoslavia: Origins, History, Politics*. Ithaca-London: Cornell University Press.
- BARAMOVA, M. (2014). Non-Splendid Isolation: The Ottoman Empire and the Thirty Years' War. P. S. Olaf Asbach (Dü.), *The Ashgate Research Companion to the Thirty Years' War* içinde (s. 115-124). Burlington: Ashgate Publishing Company.
- BARTULOVIĆ, Ž. (2007). Neka Pitanja iz Povijesti Senja. *Senjski Zbornik : Prilozi za Geografiju, Etnologiju, Gospodarstvo, Povijest i Kulturu*, 34(1), 265-296.
- BAYERLE, G. (1980). The Compromise at Zsitvatorok. *Archivum Ottomanicum*(6), 5-53.
- BELLAMY, A. J. (2003). *The Formation of Croatian National Identity*. Manchester-New York: Manchester University Press.
- BELLER, S. (2006). *A Concise History of Austria*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BENE, S. (2012). Povijest Jedne Obiteljske Povijesti (Rađanje i Žanrovska Pozadina Genealogije Zrinskih). S. Bene, Z. Ladić, G. Hausner (Ur.), *Susreti Dviju Kultura: Obitelj Zrinski u Hrvatskoj i Mađarskoj Povijest* içinde (s. 251-302). Zagreb: Matica Hrvatska.
- BÉRENGER, J. (2014). *A History of the Habsburg Empire 1273-1700*. (C. Simpson, Çev.) London-New York: Routledge.

- BIRELEY, R. (2014). *Ferdinand II, Counter-Reformation Emperor, 1578-1637*. New York: Cambridge University Press.
- BLUCHE, F. (1990.). *Louis XIV*. Oxford: Basil Blackwell.
- BOROSY, A. (1982). The Militia Portalis in Hungary Before 1526. J. M. Bak, B. K. Kiraly (Dü.), *From Hunyadi to Rákóczi: War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary* içinde (s. 63-80). New York: Brooklyn College Press.
- BOSENDORFER, J. (1898). *Zavjera Petra Šubića-Zrinskoga, Bana Hrvatskoga (1664-1671)*. Zagreb: Tisak Dioničke Tiskare.
- BRACEWEL, C. W. (2009). *16. Yüzyılda Adriyatik'te Korsanlık ve Eşkiyalık Senjli Uskoklar*. (M. Moralı, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- BRADY, T. A. (2009). *German Histories in the Age of Reformations, 1400-1650*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BRAUDEL, F. (2017). *II. Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası* (Cilt I-II). (M. A. Kılıçbay, Çev.) Ankara: Doğu Batı.
- BUČAR, F. (1938). Bibliografija Protestantske Književnosti za Reformacije. *Starine*(39), 49-128.
- BUSBECQ, O. G. (2016). *Türk Mektupları. Kanuni Döneminde Avrupalı Bir Elçinin Gözlemleri (1555-1560)* (4. bas.). (Derin Türkömer, Çev.) İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- BUTTLAR, G. (1974). *Die Niederlage der Türken am Steinfeld 1532*. Vienna: Österreichischer Bundesverlag.
- Cambridge Modern History* (Cilt I). (1902). (A. W. Ward Litt.D, G. W. Prothero, Ed.) Cambridge: Cambridge University Press.
- CEKOVIĆ, B. (2012). “Znanstveni Skup »Šimun Kožičić Benja i Njegova Glagoljska Tiskara u Rijeci (1530.–1531.)« (Rijeka, 16. Rujna 2011.)”. *Slovo*(62), 366-371.

- Celalzâde Salih Çelebi. (2016). *Târîh-i Sefer-i Zafer Rehber-i Alaman [Kanunî Sultan Süleyman'ın Alaman Seferi (1532)]*. (F. Kaymaz, Dü.) İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- CEZAR, M. (2011). *Mufasssal Osmanlı Tarihi* (Cilt III). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- COXE, W. (1807). *History of the House of Austria: From the Foundation of the Monarchy by Rhodolph of Hapsburgh to the Death of Leopold the Second 1218 to 1792* (Cilt I/2). London: L. Hansard-Sons.
- CUVALO, A. (2010). *The A to Z of Bosnia and Herzegovina*. Lanham-Toronto-Plymouth: The Scarecrow Press.
- D'AUBİGNÉ, J. H. (1856). *History of the Protestant Church from the Beginning of the Reformation to 1850*. (J. Craig, Çev.) Boston: Phillips, Sampson, and Company.
- DAVID, G. (1994). Eğri. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt X, s. 489-491). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- DAVID, G. (1995). Estergon. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XI, s. 438-440). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- DAVID, G. (2005). Mohaç. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XXX, s. 231-232). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- DAVID, G. (2009). Sigetvar. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XXXVII, s. 157-159). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- DAVIES, N. (2011). *Avrupa Tarihi: Doğu'dan Batı'ya Buz Çağı'ndan Soğuk Savaş'a Urallar'dan Cebelitarık'a Avrupa'nın Panoraması* (2. bas.). (B. Çığman, E. Topçugil, S. Kaya, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- DÁVİD, G. (2016). Kasım Voyvoda, Bey ve Paşa. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 35(60), 291-330.

DIMITZ, A. (2013). *History of Carniola: From Ancient Times to the Year 1813 With Special Consideration of Cultural Development* (Cilt II-III). (A. J. Witter, Çev.) Indiana: Xlibris Corporation.

Die Österreichische Militärgrenze: Geschichte und Auswirkungen. (1982). (H. v. G. Ernst, Dü.) Regensburg: Buchdruckerei Michael Lassleben, Kallmünz.

Domovinski Odgoj: Priručnik za Hrvatske Vojnike, Dočasnike i Časnike. (1995). A. (Vukasović, A., Dü.) Zagreb: Politička Uprava Ministarstva Obrane Republike Hrvatske.

DUFFY, C. (1979). *Siege Warfare: The Fortress in the Early Modern World 1494-1660.* London, Henley: Routledge & Kegan Paul.

DUFFY, C. (1985). *The Fortress in the Age of Vauban and Frederick the Great 1660-1789.* London, Boston: Routledge & Kegan Paul.

EMECEN, F. (1992). Bosna Eyaleti. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt VI, s. 296-297). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

EMECEN, F. (1994). Devre Çıkma. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt IX, s. 250-251). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

EMECEN, F. (2001). Kara Ahmed Paşa. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XXIV, s. 357-358). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

EMECEN, F. (2005). Mohaç Muhaberesi. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XXX, s. 232-235). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

EMECEN, F. (2009). Selim II. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XXXVI, s. 414-418). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

EMECEN, F. (2010). Süleyman I. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XXXVIII, s. 62-74). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- ENGEL, P. (2001). *The Realm of St Stephen: A History of Medieval Hungary, 895-1526*. New York: I. B. Tauris.
- EVANS, R. J. (1973). *Rudolf II and His World: A Study in Intellectual History, 1576–1612*. Oxford: Oxford Univ. Press.
- FELETAR, D. (1971). *Legrad, KPD Zrinski. Čakovec*.
- FELETAR, D., PETRIĆ, H. (2002). Die Festung Novi Zrin im Europäischen Kontext (1661-1664). *Podravina : Časopis za Multidisciplinarna Istraživanja*, I(1), 99-118.
- FICHTNER, P. S. (2003). *The Habsburg Monarchy, 1490-1848*. New York: Palgrave Macmillan.
- FINE, J. V. (1994). *The Late Medieval Balkans: A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- FODOR, P. (2016). *İmparatorluk Olmanın Dayanılmaz Ağırlığı*. (Ö. Kolçak, Çev.) İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- FOTIĆ, A., KIEL, M. (2009). Semendire. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XXXVI, s. 467-470). İstanbul: Türkiye Diyaner Vakfı Yayınları.
- FROST, R. I. (2000). *The Northern Wars: War, State and Society in Northeastern Europe, 1558-1721*. London: Longman.
- GERLACH, S. (2010). *Türkiye Günlüğü 1573-1576* (2. bs. , Cilt I). (T. Noyan, Çev.) İstanbul: Kitap Yayınevi.
- GOLDSTEIN, I. (1997). Značaj Krbavske Bitke 1493. *Godine u Hrvatskoj Povijesti*. D. Pavličević (Dü.), *Krbavska Bitka i Njezine Posljedice* içinde (s. 22-27). Zagreb: Hrvatska Matica Iseljenika.

GÖKBİLGİN, M. T. (1966). Kanunî Süleyman'ın 1566 Szigetvar Seferi Sebepleri ve Hazırlıkları. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 16(21), 1-14.

Gradišćanski Hrvati. *LZMK/HE*. içinde

GRGIN, B. (2002). *Počeci Rasapa: Kralj Matijaš Korvin i Srednjovjekovna Hrvatska*. Zagreb: Ibis Grafika.

GRGIN, B. (2002). The Ottoman Influences on Croatia in the Second Half of the Fifteenth Century. *Povijesni Prilozi*(23), 87-104.

GROSS, M. (1981). O Integraciji Hrvatske Nacije . M. Gross (Dü.), *Društveni Razvoj u Hrvatskoj (od 16. Stoljeća do Početka 20. Stoljeća)* içinde (s. 175-190). Zagreb: Izvanredna Izdanja / Sveučilišna Naklada Liber.

GRUENFELDER, A. M. (2009). Vojna Krajina i Reformski Procesi u Ranom Novom Vijeku, s Posebnim Osvrtom na Primorsku Krajinu i Grad Senj. *Senjski Zbornik: Prilozi za Geografiju, Etnologiju, Gospodarstvo, Povijest i Kulturu*, 36(1), 91–122.

GUMLOWICZ, L. (1896). *Österreichische Reichsgeschichte*. Berlin: C. Heymann.

GYULA, P. (1876). *Wesselényi Ferencz Nádor és Társainak Összeesküvése (1664.-1671.)* (Cilt I-II). Budapest: A.M. Tud. Akadémia Könyvkiadó-Hivatalában.

HAMMER-PURGSTALL, J. F. (1834). *Geschichte des Osmanischen Reiches* (Cilt II). Perth: C. A. Hartleben.

HANDŽIĆ, A. (1962). Prilog İstoriji Starih Gradova u Bosanskoj i Slavonskoj Krajini Pred Kraj XVI Vijeka. *Godišnjak Društva İstoričara Bosna i Hercegovine*(13), 321-339.

HANNRACHÁIN, T. Ó. (2015). *Catholic Europe, 1592-1648*. Oford: Oxford University Press.

- HEGYL, K. (2000). The Ottoman Network of Fortresses in Hungary. G. D. Fodor (Dü.), *Ottomans, Hungarians and Habsburgs in Central Europe: The Military Confines in the Era of Ottoman Conquest* içinde (s. 163-194). Leiden, Boston, Köln: Brill NV.
- HELD, J. (1977). Military Reform in Early Fifteenth Century Hungary. *East European Quarterly*(11), 129-139.
- HENTEA, C. (2007). *Brief Romanian Military History*. (C. Bordianu, Çev.) Lanham, Maryland-Toronto-Plymouth: The Scarecrow Press.
- HIETZINGER, C. B. (1817). *Statistik der Militärgrenze des Österreichischen Kaiserthums* (Cilt I). Wien: Gerold.
- HOLBORN, H. (1982). *A History of Modern Germany: The Reformation*. Princeton: Princeton University Press.
- HOLJEVAC, Ž. (2009). *Gackom Kroz Povijest*. Otočac: Hrvatski radio Otočac – Katedra Čakavskog Sabora Pokrajine Gacke.
- HORVAT, R. (1944). *Poviest Meğimurja*. Zagreb: Hrvatski Rodoljub.
- HORVÁTH, R. (2013). The Castle of Jajce in the Organization of the Hungarian Border Defense System under Matthias Corvinus. A. Birin (Dü.), *Stjepan Tomašević (1461.–1463.): Slom Srednjovjekovnoga Bosanskog Kraljevstva* içinde (s. 89–98). Zagreb-Sarajevo: Hrvatski Institut za Povijest-Katolički Bogoslovni Fakultet u Sarajevu.
- HOTTE, H. H. (2014). *Atlas of Southeast Europe Geopolitics and History, 1521-1699* (Cilt I). Leiden/Boston: Brill.
- HUBER, A. (1892, 1921). *Geschichte Österreichs* (Cilt IV, VI). Gotha: Friedrich Andreas Perthes.
- INGRAO, C. W. (2000). *The Habsburg Monarchy, 1618-1815*. Cambridge: Cambridge University Press.

- IONGH, J. d. (1958). *Mary of Hungary: Second Regent of the Netherlands*. New York: W.W.Norton & Company.
- IVIĆ, A. (1918). O Prvoj Srpskoj Seobi u Žumberak (1530–1535). *Vjesnik Kr. Hrvatsko-Slavonsko-Dalmatinskoga Zemaljskog Arkiva*, 20(1-2), 245–279.
- İLGÜREL, M. (2002). Köprülü Mehmed Paşa. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XXVI, s. 258-260). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İNALCIK, H. (1990). The Ottoman Turks and the Crusades, 1329-1451 . H. W. Kenneth M. Setton (Dü.), *A History of the Crusades: The Impact of the Crusades on Europe* içinde (Cilt VI). Madison, Wisconsin: University of Wisconsin Press.
- İNALCIK, H. (2006 (a)). I. Murad. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XXXI, s. 156-164). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi.
- İNALCIK, H. (2006 (b)). Murad II. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XXXI, s. 172-176). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi.
- JÁSZI, O. (1929). *The Dissolution of the Habsburg Monarchy*. Chicago: University of Chicago Press.
- JORGA, N. (2009). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* (Cilt III). (N. Epçeli, Çev.) İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- KANN, R. A. (1980). *A History of the Habsburg Empire, 1526-1918*. Berkeley-Los Angeles-London: University of California Press.
- KANN, R., DAVID, Z. (2017). *Peoples of the Eastern Habsburg Lands, 1526-1918*. Washington: University of Washington Press.
- KARBIĆ, D., KARBIĆ, M. (2013). *The Laws and Customs of Medieval Croatia and Slavonia: A Guide to the Extant Sources*. London: UCL School of Slavonic and East European Studies.

- KARPAT, K. (1994). Eflak. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt X, s. 466-469). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- KARPAT, K. (1995). Erdel. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XI, s. 280-283). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- KASER, K. (1989). Družbene Spremembe v Hrvaško-Slavonski Vojni Krajini po Koncu Financiranja s Strani Notranjeavstrijskih Stanov. *Zgodovinski Časopis*, 43(3), 349-357.
- KASER, K. (1997). *Slobodan Seljak I Vojnik: Rana Krajiška Društva (1545-1754)*. Zagreb: Naprijed.
- KAŠIĆ, D. L. (1967). *Srbi i Pravoslavlje u Slavoniji i Sjevernoj Hrvatskoj*. Zagreb: Savez Udruženja Pravosl. Sveštenstva SR Hrvatske.
- KATIĆ, L. (1962). *Veza Primorske Dalmacije Kroz Kliški Prolaz od Prethistorije do Pada Venecije*. Zagreb: Starine.
- KEUL, I. (2009). *Early Modern Religious Communities in East-Central Europe: Ethnic Diversity, Denominational Plurality, and Corporative Politics in the Principality of Transylvania (1526-1691)*. Leiden- Boston: Brill.
- KISZLING, R. (1956). *Die Kroaten: Der Schicksalsweg Eines Südslawenvolkes*. Graz-Köln: Hermann Böhlau Nachf.
- KLAIĆ, N. (1976). *Društvena Previranja i Bune u Hrvatskoj u XVI i XVII Stoljeću*. Beograd: Nolit.
- KLAIĆ, N. (2014). "Ostaci Ostataka" Hrvatske i Slavonije u XVI st. (od Mohačke Bitke do Seljačke Bune 1573. g.). *Arhivski Vjesnik*(16), 253-322.
- KLAIĆ, V. (1905). Hrvatsko Kraljevno u XV. Stoljeću i Prvoj Četvrti XVI Stoljeća (1409-1526). *Vjesnik Arheološkog Muzeja u Zagrebu*, 8(1), 129-147.

- KLAIĆ, V. (1911). *Povijest Hrvata* (Cilt III/1). Zagreb: Tisak i Naklada Knjižare L. Hartmana (Stj. Kugli).
- KLEMENČIĆ, M. (1990). Povijesno-Geografska Osnovica Regionalnog Poimanja Žumberka. *Sociologija i Prostor : Časopis za Istraživanje Prostornoga i Sociokulturnog Razvoja*(109-110), 277-293.
- KLEMENČIĆ, M., & SCHOFIELD, C. H. (2001). *War and Peace on the Danube: The Evolution of the Croatia-Serbia Boundary*. Durham: University of Durham, International Boundaries Research Unit.
- KLEN, D. (1988). Stoljeće i Pol Prilika i Neprilika u Rijeci i Oko Nje (1465-1627). *Historijski Zbornik*(41), 17-26.
- KOHBACH, M. (2002). Çesar veya İmparator?: Jitvatorok Andlaşması'ndan (1606) Sonra Roma Kayzerlerinin Osmanlılar Tarafından Telakkubu Hakkında. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*(37), 159-170.
- KOHLER, A. (2003). *Ferdinand I., 1503-1564: Fürst, König und Kaiser*. München: Verlag C.H.Beck.
- KOLÇAK, Ö. (2012). Vasvar Antlaşması. *İslam Ansiklopedisi* (Cilt XLII, s. 560-562). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- KONTLER, L. (2002). *A History of Hungary: Millennium in Central Europe*. New York: Macmillan Education UK.
- KOPCAN, V. (1993). Ciğerdelen. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt VII, s. 526-527). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- KRAJASICH, P. (1967). *Die Militärgrenze in Kroatien*. Wien: Erb. d. Wissenschaftl. Gesellschaften Österreichs.
- KRŠEV, B. N. (2011). "STATUTA VALACHORUM – Pravna Osnova Nastanka Vojne Granice - Krajine. *Civitas*(2), 129-148.

- KRUHEK, M. (1978). *Karlovac 1579-1979: Postanak i Razvoj Tvrđave i Grada*. Zagreb: Povijesni Muzej Hrvatske.
- KRUHEK, M. (1995). *Krajiške Utvrde i Obrana Hrvatskog Kraljevstva Tijekom 16. Stoljeća*. Zagreb: Institut za Suvremenu Povijest.
- KUDELIĆ, Z. (2007) *Marčanska Biskupija: Habsburgovci, Pravoslavlje i Crkvena Unija u Hrvatskoslavonskoj Vojnoj Krajini (1611–1755)*. Zagreb: Hrvatski Institut za Povijest.
- KUMRULAR, Ö. (2011). *Yeni Belgeler Işığında Osmanlı-Habsburg Düellosu*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- KUŽIĆ, K. (2014). Bitka Hrvata -Bitka na Krbavskom Polju 1493.- Strategija, Taktika, Psihologija. *Historijski Zbornik*, 67(1), 11–63.
- KÜTÜKOĞLU, B. (2006). Murad III. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XXXI, s. 172-176). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- LANOVIĆ, M. (1928). *Zapadno-Evropski Feudalizam i Ugarsko-Hrvatski Donacionalni Sustav*. Zagreb: Tisak i Naklada Narodne Prosvjete.
- LASZOWSKI, E. (1916). Zaključci Hrvatskog Sabora u Zdencima od 20. Januara 1478. Pogledom na Obranu Hrvatske od Turaka. *Vjesnik Kr. Hrvatsko-Slavonsko-Dalmatinskoga Zemaljskog Arkiva*(18), 81-87.
- LASZOWSKI, E. (1929). *Grad Ozalj i Njegova Okolina: Mjestopisne i Povjesne Crtice*. Zagreb: Družba Braća Hrvatskoga Zmaja.
- LAZANIN, S., & ŠTEFANEC, N. (2000). Habsburg Military Conscription and Changing Realities of The Triplex Confinium (16th-18th Centuries). Drago Roksandić-Nataša Štefanec (Dü.), *Constructing Border Societies on The Triplex Confinium* içinde (s. 91-116). Budapeşte: CEU.
- LEGER, L. (1889). *A History of Austro-Hungary: From the Earliest Time to the Year*. New York, London: G.P. Putnam's Sons, Rivingtons.

- LOEBL, A. H. (1915). Das Reitergefecht bei Sissek vom 22 Juni 1593. *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*(9), 767-787.
- LOPAŠIĆ, R. (1879). *Karlovac: Povest i Mjestopis Grada i Okolice*. Zagreb: Tiskom K. Albrechta.
- LOPAŠIĆ, R. (1890). *Bihać i Bihaćka Krajina: Mjestopisne i Povestne Crtice*. Zagreb: Izdala Matica Hrvatska.
- LOPAŠIĆ, R. (2010). O Eparhiji Karlovačkoj. Ivan Mužić (Dü.) içinde, *Vlasi u Starijoj Hrvatskoj Historiografiji* (s. 43-56). Split: Muzej Hrvatskih Arheoloških Spomenika.
- LOSERTH, J. (1898). *Die Reformation und Gegenreformation in den Innerösterreichischen Ländern im XVI. Jahrhundert*. Stuttgart: Nieuwkoop – B. de Graaf.
- LOSSKY, A. (1999). *Louis XIV and the French Monarchy*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- LUTHAR, O., GRDINA I., vd.. (2008). *The Land Between: A History of Slovenia*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- LYNN, J. A. (2013). *The Wars of Louis XIV: 1667-1714*. New York: Routledge.
- MACHARDY, K. J. (2003). *War, Religion and Court Patronage in Habsburg Austria: The Social and Cultural Dimensions of Political Interaction, 1521–1622*. New York: Palgrave Macmillan.
- MALTE-BRUN, M. (1829). *Universal Geography, or a Description of All the Parts of the World, on a New Plan, According to the Great Natural Divisions of the Globe* (Cilt IV). Philadelphia: A. Finley.
- MÁLYUSZ, E. (1990). *Kaiser Sigismund in Ungarn 1387-1437*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

- MARGETIĆ, L. (1991). Tragedija Petra Zrinskog i Franje Krste Frankopana u Svjetlu Habsburške Politike Prema Hrvatskoj. *Fluminensia*(1-2), 48-52.
- MAXIM, M. (2003). Lipova. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XXVII, s. 193-194). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- MAXIM, M. (2005). Moldava. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XXX, s. 221-222). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- MAXIM, M. (2012). Tımışvar. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XLI, s. 94-95). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- MAŽURAN, I. (1998). *Hrvati i Osmansko Carstvo*. Zagreb: Golden Marketing.
- MAZURAN, I. (tarih yok). *Povijest Hrvatske od 15-18 Stoljeca*.
- MEYNERT, H. (1846). *Geschichte Oesterreich's, Seiner Völker und Länder, und der Entwicklung Seines Staatenvereines von den Ältesten bis auf die Neuesten Zeiten; Mit Stahlstichen* (Cilt V). Pesth: Hartleben.
- MIJATOVIĆ, A. (1990). Petar Kružić - Kliški i Senjski Kapetan. *Senjski Zbornik: Prilozi za Geografiju, Etnologiju, Gospodarstvo, Povijest i Kulturu*, 17(1), 25-34.
- MIJATOVIĆ, A. (1992). *Zrinsko Frankopanska Urota*. Zagreb: Alfa.
- MILLER, N. J. (1998). *Between Nation and State: Serbian Politics in Croatia Before the First World War*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- MOAČANIN, F. (1976 – 1977). Statuta Valachorum« od 14. Aprila 1667. *Historijski Zbornik*(29-30), 225-232.
- MOAČANIN, F. (1992). Organizacijske Strukture Vojne Krajine do Sredine 18. st. *Arhivski Vjesnik*(34-35), 157-163.

MOAČANIN, F. (2016). *Radovi iz Povijesti Vojne Krajine*. (N. Štefanec, Dü.) Zagreb: Srpsko Kulturno Društvo "Prosvjeta".

MOAČANIN, N. (2009). Slavonya. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XXXVII, s. 336). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

MOAČANIN, N. (2006). *Town and Country on the Middle Danube: 1526-1690*. Leiden-Boston: Brill.

MOAČANIN, N. (2013). Začasna. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt XLIV, s. 62-63). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Moliški Hrvati. *LZMK/HE*. içinde

MOLNÁR, A. (1983). *Fürst Stefan Bocskay als Staatsmann und Persönlichkeit im Spiegel seiner Briefe, 1598-1606*. München: Trofenik.

MOSELY, P. E. (1976). The Distribution of the Zadruga within Southeastern Europe. R. F. Byrnes (Dü.), *Communal Families in the Balkans: The Zadruga: Essays by Philip E. Mosely and Essays in His Honor* içinde (s. 48-69). South Bend, Notre Dame and London: University of Notre Dame Press.

MOSELY, P. E. (1976). The Peasant Family: The Zadruga, or Communal Joint-Family in the Balkans and Its Recent Evolution. R. F. Byrnes (Dü.), *Communal Families in the Balkans: The Zadruga: Essays by Philip E. Mosely and Essays in His Honor* içinde (s. 19-30). South Bend, Notre Dame, London: University of Notre Dame Press.

MUJADŽEVIĆ, D. (2012). The Other Ottoman Serhat in Europe: Ottoman Territorial Expansion in Bosnia and Croatia in First Half of 16th Century. *GAMER*, I(1), 99-111.

MULLER, J. (1900). Die Verdienste Zacharias geizkoflers um die Beschaffung der Geldmittel für den Türkenkrieg Kaiser Rudolfs II. *MIÖG*, XXI, 251-304.

- MURDOCK, G. (2000). *Calvinism on the Frontier 1600-1660: International Calvinism and the Reformed Church in Hungary and Transylvania*. Oxford: Clarendon Press.
- MURPHEY, R. (2007). *Osmanlı'da Ordu ve Savaş 1500-1700*. (M. Akad, Çev.) İstanbul: Homer Kitabevi.
- NADILO, B. (2003). Utvrde Na Prostoru Izmeğu Slunja i Karlovca. *Grağevinar*, 55(1), 43-50.
- NADILO, B. (2004). Čakovečka Utvrda i Negdašnje Utvrde uz Rijeku Muru. *Građevinar*, 56(5), 309-317.
- NICOLLE, D. (1988). *Hungary and the fall of Eastern Europe 1000-1568*. London: Osprey Publishing Ltd.
- NOLAN, C. J. (2006). *The Age of Wars of Religion, 1000-1650: An Encyclopedia of Global Warfare and Civilization*. London: Greenwood Press.
- NOLAN, C. J. (2008). *Wars of The Age of Louis XIV, 1650-1715: An Encyclopedia of Global Warfare and Civilization*. Westport, Connecticut-London: Greenwood Press.
- OBORNI, T. (2013). Between Vienna and Constantinople: Notes On The Legal Status of The Principality of Transylvania. L. K. Gábor Kármán (Dü.)*, *The European Tributary States of the Ottoman Empire in the Sixteenth and Seventeenth Centuries* içinde (s. 67-89). Leiden-Boston: BRILL.
- OREŠKOVIĆ, L. (2000). Luj XIV. i Hrvati: Neostvareni Savez. Zagreb: Dom i Svijet.
- ÖZCAN, A. (1992). Boğdan. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt VI, s. 269-271). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- ÖZCAN, A. (2002). Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa. *TDV İslam Ansiklopedisi* (s. 260-263). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- PÁLFFY, G. (2000). The Origins and Development of the Border Defence System Against the Ottoman Empire in Hungary (Up to the Early Eighteenth Century). P. F. G. Dávid (Dü.), *Ottomans, Hungarians and Habsburgs in Central Europe: The Military Confines in the Era of Ottoman Conquest* içinde (s. 3-69). Leiden, Boston, Köln: Brill NV.
- PÁLFFY, G. (2002). The Border Defense System in Hungary in the Sixteenth and Seventeenth Centuries. B. K. László Veszprémy (Dü.), *A Millennium of Hungarian Military History* içinde (s. 111-135). New York: Social Science Monographs–Brooklyn College Press.
- PÁLFFY, G. (2003). Plemička Obitelj Budor iz Budrovca u Razdoblju od 15. do 18. Stoljeća. *Podravina*, 2(3), 5-75.
- PÁLFFY, G. (2009). *The Kingdom Hungary and the Habsburg Monarchy in the Sixteenth Century*. New York: Columbia University Press.
- PÁLFFY, G. (2012). The Habsburg Defense System in Hungary Against the Ottoman in the Sixteenth Century: a Catalyst of Military Development in Central Europe. B. L. Davies (Dü.), *Warfare in Eastern Europe, 1500-1800* (s. 35-61). Leiden-Boston: Brill.
- PÁLFFY, G. (2017). 16. Yüzyıl Macaristan ve Hırvatistanı'nda Türk Tehdine Karşı Müdafaa ve Askeri Haritacılık. *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*(24), 17-47.
- PÁLOSFALVÍ, T. (2013). The Political Background in Hungary of the Campaign of Jajce in 1463. *Političke Okolnosti u Ugarskoj Glede Pohoda na Jajce 1463. Godine*. A. Birin (Dü.), *Stjepan Tomašević (1461.–1463.): Slom Srednjovjekovnoga Bosanskog Kraljevstva* içinde (s. 79–88). Zagreb–Sarajevo: Hrvatski Institut za Povijest – Katolički Bogoslovni Fakultet u Sarajevu.
- PARROTT, D. (2006). France's War against Habsburgs, 1624-1659: The Politics of Military Failure. D. M. Enrique García Hernán (Dü.), *Guerra y Sociedad en la*

Monarquía Hispánica: Política, Estrategia y Cultura en la Europa Moderna, 1500-1700 içinde (s. 31-48). Madrid: Editorial CSIC - CSIC Press.

PICOT, E. (1873). *Les Serbes de Hongrie: Leur Histoire, Leur Privilèges, Leur Église, Leur État Politique Et Social*. Prague: Prague, Grégr & Dattel.

PORTNER, R. (2001). *The Counter-Reformation in Central Europe: Styria 1580-1630*. Oxford: Clarendon Press. Oxford.

REGELE, O. (1949). *Der Österreichische Hofkriegsrat, 1556-1848*. Wien: Druck und Verlag Österreichischen Staatsdruckerei.

ROBERT, A. (1942). Martoloslar Hakkında. *Türkiyat Mecmuası*, 7-8(1), 282-320.

ROMAN, E. (2013). *Austria-Hungary and the Successor States: A Reference Guide from the Renaissance to the Present*. New York: Facts on File, Inc.

ROTHENBERG, G. E. (1960). *The Austrian Military Border in Croatia, 1522-1747*. Urbana: The University of Illinois Press.

ROTHENBERG, G. E. (1960(a)). The Origins of the Austrian Military Frontier in Croatia and the Alleged Treaty of 22 December 1522. *The Slavonic and East European Review*, 38(91), 493-498.

ROTHENBERG, G. E. (1963). Aventinus and the Defense of the Empire Against the Turks. *Studies in the Renaissance*(10), 60-67.

ROTHENBERG, G. E. (1966). *The Military Border in Croatia 1740-1881: A Study of an Imperial Institution*. Chicago: The University of Chicago Press .

ROTHENBERG, G. E. (1998). *The Army of Francis Joseph*. Indiana: Purdue University Press.

ŠARINIĆ, M. (2016). Bljetnica Sigetske Bitke. *Numizmatičke Vijesti*, 58(69), 224-232.

- SCALES, L. (2012). Re-Staging the Reich: The Life and Times of the Golden Bull (1356). *Bulletin of International Medieval Research*(17/18), 84-106.
- SCHULZE, W. (1973). *Landesdefension und Staatsbildung: Studien zum Kriegswesen des Innerösterreichischen Territorialstaates (1564–1619)*. Wien-Köln-Graz: Böhlau.
- SCHWARZENFELD, G. v. (1979). *Rudolf II (Ein deutscher Kaiser am Vorabend des Dreißigjährigen Krieges)*. München: Verlag Georg D.W. Callwey.
- SCHWICKER, J. H. (1874). *Zur Geschichte der Kirchlichen Union in der Croatischen Militargranze*. Wien: Karl Gerold.
- SCHWICKER, J. H. (1883). *Geschichte der Österreichischen Militärgrenze*. Vienna, Teschen: K. Prochaska.
- ŠENOJA, Z. (1983). AUERSPERG, Herbart VIII. *LZMK/HBL*. içinde
- SETTON, K. M. (1984). *The Papacy and the Levant, 1204-1571* (Cilt III-IV). Philadelphia: The American Philosophical Society.
- SETTON, K. M. (1991). *Venice, Austria, and the Turks in the Seventeenth Century*. Independence Square, Philadelphia: American Philosophical Society.
- ŠIDAK, J. (1952). *Historijska Čitanka za Hrvatsku Povijest*. Zagreb: Školska Knjiga.
- SIMONITI, V. (1982). Organizacija Obrambe Pred Turki na Ribniškem Območju. *Kronika*, 30(2), 101-109.
- SIMONITI, V. (1990). *Turki so v Deželi že. Turški Vpadi na Slovensko Ozemlje v 15. in 16. Stoletju*. Celje: Mohorjeva Družba.
- SIMONITI, V. (1999). Od Začetka 16. do Srede 18. Stoletja. M. V. Janez Cvirn (Dü.), *Ilustrirana Zgodovina Slovencev* içinde (s. 125-147). Ljubljana: Mladinska Knjiga.

- ŠIMRAK, J. (1924). Povijest Marčansko-Svidničke Eparhije i Crkvene Unije u Jugoslavenskim Zemljama. *Bogoslovska Smotra*(1), 64–81.
- ŠIŠIĆ, F. (1916). *Pregled Povijesti Hrvatskoga Naroda: od Najstarijih Dana do Godine 1873*. Zagreb: Izdanje Matice Hrvatske.
- SKUBIC, A. (1976). *Zgodovina Ribnice in Ribniške Pokrajine*. Buenos Aires: Editorial Baraga.
- SLAPŠAK, B. (1987). Tabori u Sistemu Protiturške Obrambe. *Kronika, Časopis za Slovensko Krajevno Zgodovino*, 35(3), 143-146.
- SMIČIKLAS, T. (1882). *Poviest Hrvatska: od Najstarijih Vremena do Godine 1526* (Cilt I). Zagreb: Matica Hrvatska.
- SMIČIKLAS, T. (1882, 1879). *Poviest Hrvatska* (Cilt I-II). Zagreb: Matica Hrvatska.
- SMIT, C. (1948). *Het Vredesverdrag van Münster, 30 Januari 1648*. Leiden: E. J. Brill.
- SOLAK, M. (2015). Bir Hazine-i Evrak Örneği: Hırvatistan Devlet Arşivi. *Ege ve Balkan Arşatırları Dergisi*, 1(2), 135-146.
- SRKULJ, S. (1937). *Hrvatska Povijest u Devetnaest Karata*. Zagreb: Hrvatski Izdavački Bibliografski Zavod.
- STALLAERTS, R. (2009). Ban. *Historical Dictionary of Croatia* içinde (s. 22-23). Lanham-Toronto-Plymouth: The Scarecrow Press.
- STAVRIANOS, L. S. (1985). *The Balkans Since 1453*. New York: Rinehart & Company, Inc.
- ŠTEFANEC, N. (2014). Osmanski Zapovjednici i Struktura Osmanske i Habsburške Vojske na Hrvatskom Dijelu Krajišta (Prema Špijunskim Izvještajima iz 1570-ih). H. K. Marij a Karbić (Dü.), *Ascendere Historiam. Zbornik u Čast Milana Kruheka* içinde (s. 209-227). Zagreb: : Hrvatski Institut za Povijest.

- STEIN, M. L. (2007). *Osmanlı Kaleleri, Avrupa'da Hudut Boyları*. ((. G. Güven, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- STEINMAN, E. (1942). Nalaz Temelja Stare Turske Tvrđave u Petrinji. *Tehnički Vjesnik*, 59(4-6), 103-106.
- ŠTIH, P., SIMONITI, V., & VODOPIVEC, P. (2008). *Slovenska Zgodovina: Družba - Politika – Kultura*. Ljubljana: Inštitut za Novejšo Zgodovino.
- STRČIĆ, P. (1991). Zrinsko-Franskopanska Urota. *Fluminensia*, 3(1-2), 35-47.
- STROHAL, R. (1906). *Grad Karlovac Opisan i Orisan*. Karlovac: Tisak M. Fogine, a Trošak Piščev.
- ŠTRUMBL, Ž. (1991). Uskoki na Slovenskem in v. Žumberku. *Arhivi: Glasilo Arhivskega Društva in Arhivov Slovenije*, 14(1-2), 42-50.
- SUGAR, P. F. (2012). *Southeastern Europe under Ottoman Rule, 1354-1804*. Washington: University of Washington Press.
- SZABÓ, J. B. (2010). Hussars. C. J. Rogers (Dü.), *The Oxford Encyclopedia of Medieval Warfare and Military Technology* içinde (Cilt I, s. 306-307). Oxford: Oxford University Press.
- SZAKÁLY, F. (1979). Phases of Turco-Hungarian Warfare Before the Battle of Mohács (1365-1526). *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*(33), 65-111.
- SZAKÁLY, F. (1982). The Hungarian-Croatian Border Defense System and Its Collapse. B. K. Janos M. Bak (Dü.), *From Hunyadi to Rákóczi: War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary* içinde (s. 141-158). New York: Brooklyn College Press.
- SZAKÁLY, F. (1994). The Early Ottoman Period, Including Royal Hungary, 1526-1606. P. F. Sugar, P. Hanák, T. Frank (Dü.), *A History Hungary* içinde (s.83-99). Bloomington-Indianapolis: Indiana University Pres.

- The New Cambridge Modern History: The Ascendancy of France 1648-1688* (Cilt V). (1961). (F. L. Carsten, Dü.) Cambridge: Cambridge University Press.
- TOLAN, J. V., VEİNSTEİN, G., LAURENS, H. (2013). *Europe and the Islamic World: A History*. (J. Todd, Çev.) Princeton: Princeton University Press.
- TRACY, J. D. (2016). *Balkan Wars: Habsburg Croatia, Ottoman Bosnia, and Venetian Dalmatia, 1499-1617*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- TRIFKOVIC, S. T. (2010). *The Krajina Chronicle: A History of Serbs in Croatia, Slavonia and Dalmatia*. Chicago-Ottawa-London: The Lord Byron Foundation for Balkan Studies.
- TUCKER, S. C. (2009). *A Global Chronology of Conflict: From the Ancient World to the Modern Middle East: The Ancient World to the Modern Middle East* (Cilt II). California: ABC-CLIO.
- TURHAN, F. S. (2014). *The Ottoman Empire and the Bosnian Uprising: Janissaries, Modernisation and Rebellion in the Nineteenth Century*. London-New York: I.B.Tauris.
- UYAR, M., ERİCKSON, E. J. (2014). *Osmanlı Askeri Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- VARGA, S. (2013). Croatia and Slavonia in The Early Modern Age. *Hungarian Studies*(27/2), 263-276.
- VOJE, I. (1976). Vplivi Osmanskega Imperija na Slovenske Dežele v 15. in 16. Stoletju. *Zgodovinski Časopis*(30), 3-21.
- VOJE, I. (1979). Problematika Turskih Provala u Slovenačke Zemlje i Organizacija Odbrane u XV i XVI Veku. *Istorijski Časopis*(25-26), 117-131.
- VOJE, I. (1996). *Slovenci pod Pritiskom Turškega Nasilja*. Ljubljana: Razprave Filozofske Fakultete.

- VUCINIĆ, W. S. (1967). The Serbs in Austria-Hungary. *Austrian History Yearbook*, 3(2), 3-47.
- VUKŠIĆ, D. (2015). *Žumberački Uskoci Unijaćenje i Odnarođivanje*. Zagreb: Srpsko Narodno Vijeće.
- WESSELY, K. (1973-1974). Reply to Rothenberg's Comments. *Austrian History Yearbook*, (9-10), 117-120.
- WESSELY, K. (1973-1974). The Development of the Hungarian Military Frontier Until the Middle of the Eighteenth Century. *Austrian History Yearbook*, (9/10), 55-110.
- WHEATCROFT, A. (2012). *Kapıdaki Düşman, Habsburglar ile Osmanlıların Avrupa Mücadelesi*. (N. Domaniç, Çev.) İstanbul: Doğan Kitap.
- WINKELBAUER, T. (2004). *Ständefreiheit und Fürstenmacht. Länder und Untertanen des Hauses Habsburg im Konfessionellen Zeitalter. Teil 2*. Wien: Verlag Carl Überreuter.
- WOLFE, J. B. (1972). *Louis XIV*. Londra: Palgrave Macmillan UK.
- WOODWARD, G. (2013). *Philip II*. New York: Routledge.
- WRIGHT, T. (1856). *The History of France: From the Earliest Period to the Present Time* (Cilt I). London and New York: London Print. and Publishing Company.
- ZEIBIG, H. J. (1854). Der Ausschuss-Landtag der Gesamnten Österreichischen Erblande zu Innsbruck 1518. *Archiv für Österreichische Geschichte*(13), 201-316.
- ZINKEISEN, J. W. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* (Cilt II-IV). (N. Epçeli, Çev.) İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- ŽUPANIĆ, N. (1912). *Žumberčani i Marindolci: Prilog Antropologiji i Etnografiji Srba u Kranjskoj*. Beograd: Državna štamparija Kraljevine Srbije.

ŽUPANIĆ, N. (1912). *Žumberčani i Marindolci: Prilog Antropologiji i Etnografiji Srba u Kranjskoj*. Beograd: Državna Štamparija Kraljevine Srbije.

EKLER

Ek 1: Devlet Başkanları Listesi

- Ek 1.1: Kutsal Roma İmparatorları (1440-1705)
- Ek 1.2: Avusturya Arşidükleri (1527-1705)
- Ek 1.3: İspanya Kralları (1474-1700)
- Ek 1.4: Macaristan Kralları (1444-1705)
- Ek 1.5: Fransa Kralları (1422-1715)
- Ek 1.6: Erdel Prensleri (1526-1711)
- Ek 1.7: Macaristan Başkomutanları (1527-1553)
- Ek 1.8: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi Komutanları (1537-1689)
- Ek 1.9: Papalar (1447-1700)
- Ek 1.10: Habsburg Monarşi Dietleri (1485-1653)
- Ek 1.11: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Kaptanlıklarının Komutanları

Ek 2: Gravürler

- Ek 2.1: Budački Kalesi (1689)³²²
- Ek 2.2: Türklerin Elindeki Cetin Kalesi'nin Habsburg Birlikleri Tarafından Kuşatılması (1700)³²³
- Ek 2.3: Kostajnica Kalesi ve Çevresindeki Küçük Kaleler (1653-1699)³²⁴
- Ek 2.4: Knin Kalesi'nin Farklı Cephelerden Görüntüleri (1695)³²⁵
- Ek 2.5: Modruš Kalesi ve Çevresi (1926)³²⁶
- Ek 2.6: Yeni Zrin Kalesi ve Çevresindeki Cluj Napoca Kalesi (17.Yüzyıl)³²⁷
- Ek 2.7: Kanuni Sultan Süleyman'ın Yaptırdığı Osijek Köprüsü (1680-1699)³²⁸
- Ek 2.8: Petrinja Kalesi (1618)³²⁹
- Ek 2.9: Sisak Savaşı (1593)³³⁰
- Ek 2.10: Sisak Kalesi (1686)³³¹
- Ek 2.11: Senj'in Denizden Görüntüsü³³²
- Ek 2.12.: Zadar Kalesinin Planı (1695)³³³

³²² HR-HDA, HMGZ, Budački. Utrda Budački, 1689.

³²³ HR-HDA, HMGZ, Cetingrad. Opsada Turske Utrde Cetin, 1790-1807.

³²⁴ HR-HDA, HMGZ, Kostajnica. Tvrdava s okolnim mjestima, 1653-1699.

³²⁵ HR-HDA, HMGZ, Knin. Ruševine tvrdave, 1695.

³²⁶ HR-HDA, HMGZ, Modruš. Ostaci Utrde s Okolicom, 1926.

³²⁷ Yeni Zrin Kalesi ve çevresinin kuşbakışı manzarasını göstermektedir. Erdel'deki Kaloşvar (Clausenburg) saldırısı sol altta verilmiştir. Miklos Zrinski'nin "*Sors bona nihil aliud*" sloganını içeren portresi de verilmiştir. Gravürde önde gelen öğeler A-Y arasında etiketlenmiş ve gravürün altındaki metinde açıklanmıştır. HR-HDA, HMGZ, Novi Zrin. Utrda s Okolicom, Cluj Napoca Tvrdava, 17. Stoljeće.

³²⁸ HR-HDA, HMGZ, Osijek. Sulejmanov Most, 1680-1699.

³²⁹ HR-HDA, HMGZ, Petrinja. Utrda pod Osmanlijskom i Kršćanskom Vlašću, 1618.

³³⁰ HR-HDA, HMGZ, Sisak. Bitka kod Siska 1593, 17. Stoljeće.

³³¹ HR-HDA, HMGZ, Sisak. Sisačka Utrda, 1686.

³³² HR-HDA, HMGZ, Senj. Pogled s Mora, 1689.

³³³ HR-HDA, HMGZ, Zadar. Tlocrt Gradskih Zidina, 1695.

Ek 1: Hükümdar Listesi

Ek 1.1: Kutsal Roma İmparatorları (1440-1705)

Kutsal Roma İmparatorları	
Habsburg Hanedanlığı	
III. Frederick	1440-1493
I. Maximilian	1493-1519
V. Charles (tahtan çekildi, 1558'de öldü)	1519-1556
I. Ferdinand	1556-1564
II. Maximilian	1564-1576
II. Rudolf	1576-1612
Matthias	1612-1619
II. Ferdinand	1619-1637
III. Ferdinand	1637-1657
I. Leopold	1658-1705

Ek 1.2: Avusturya Arşidükleri (1527-1705)

Avusturya Arşidükleri	
I. Ferdinand	1527-1564
II. Maximilian	1563-1576
II. Rudolf	1572-1608
Matthias	1608-1619
II. Ferdinand	1619-1637
III. Ferdinand	1637-1657
I. Leopold	1657-1705

Ek 1.3: İspanya Kralları (1474-1700)

İspanya Kralları	
Aragon ve Castile Hanedanları (Katolik Krallar)	Tarihi
Kastilyalı Isabella	1474-1504
Aragonlu II. Ferdinand	1479-1516
Ferdinand ve Isabella'nın 1469'da evlenmesi İspanya Krallığı'nı kurdu.	
Habsburg Hanedanlığı	
I.Charles ³³⁴	1516-1556
II. Philip	1556-1598
III. Philip	1598-1621
IV. Philip	1621-1665
II. Charles	1665-1700

Ek 1.4.: Macaristan Kralları (1444-1705)

Macaristan Kralları	
Ladislav	1444-1457
Matthias Corvinus (Hunyadi Hanedanlığı)	1458-1490
II. Ladislav (Jagiello Hanedanlığı)	1490-1516
II. Lajos (Jagiello Hanedanlığı)	1516-1526
I.Ferdinand	1526-1564
János Zápolya (I. János)	1526-1540
Maximilian	1564-1576
Rudolph	1576-1608
II. Matthias	1608-1617
II. Ferdinand	1617-1625

³³⁴ Kutsal Roma İmparatoru olarak V.Charles'tır. 1556 yılında tahtan çekilmiştir.

Gabriel Bethlen (rakip bir kral)	1620-1625
III. Ferdinand	1625-1647
IV. Ferdinand	1647-1657
I. Leopold	1657-1705

Ek 1.5.: Fransa Kralları (1422-1715)

Fransa Kralları	
Valois Hanedanlığı	
VII. Charles	1422-1461
XI. Louis	1461-1483
VIII. Charles	1483-1498
XII. Loius	1498-1515
I . Francis	1515-1547
II. Henry	1547-1559
II. Francis	1559-1560
IX. Charles	1560-1574
III. Henry (suikasta uğradı)	1574-1589
Bourbon Hanedanlığı	
IV. Henry (suikasta uğradı)	1589-1610
XIII. Louis	1610-1643
XIV. Louis	1643-1715

Ek 1.6.: Erdel Prensleri (1526-1711)

Erdel Prensleri	
John(János)Zápolyni (Macaristan Kralı)	1526-1541
Isabella	1541-1551
Habsburg Yönetimi Altında	1551-1556

Isabella	1556-1559
John-Sigismund (János-Zsigmond) Zápolyai	1559-1571
Steven (István) Báthory	1571-1576
Christopher (Kristóf) Báthory	1576-1581
Sigismund (Zsigmond) Báthory (1593'te görevini bıraktı, 1594'te kaldığı yerden yeniden başladı; 1598'te tekrar bıraktı, 1598'te yeniden görevine geri döndü)	1581-1599
Andrew (András), Cardinal Báthory	1599
Mihai Viteazul	1599-1600
Sigismund Báthory (1601 yılında görevi hem bırakmış, ardından tekrar göreve aynı yıl devam etmiştir)	1601-1602
Habsburg İşgali (General Geroqe Basta)	1602-1603
Moses Székely	1603
Habsburg İşgali (General Geroqe Basta)	1604
Steven (István) Bocskai	1604-1606
Sigismund (Zsigmund) Rákóczi	1606-1608
Gabriel (Gábor) Báthory	1608-1613
Gabriel (Gábor) Bethlen	1613-1629
Brandenburg'lu Catherine (Cabriel BEthlen'in Dulu)	1629-1630
Steven (István) Bethlen	1630
George (György) I Rákóczi	1630-1648
George (György) II Rákóczi (1660 yılına kadar bu sıfatta hak iddia etti)	1648-1657
Francis (Ferencz) Rhédey	1657-1658
Ákos Barcsay	1658-1660
John (János) Kemény	1661-1662
Michael (Mihály) I Apafy	1662-1690
Emery (Imre) Thököli (Osmanlılar tarafından atandı, bir ay hükmetti)	1690
Michael (Mihály) II Apafy (Erdelliler tarafından seçildi, asla iktidara gelmedi)	1690
George (György) Bánffy (Habsburg Transylvania Valisi)	1692-1704
Francis (Ferencz) II Rákóczi	1704-1711

Ek 1.7.: Macaristan Başkomutanları (1527-1553)

Macaristan Başkomutanları (Oberstfeldhauptmann)	
Brandenburg Prensi Kasimir	1527
Salm Kontu Niklas	1527
İvan (Hans) Katzianer	1527-1529
Salm Kontu Niklas	1529-1530
Wilhelm von Roggendorf	1530-1531
Hans Katzianer	1532-1537
Leonhard von Vels	1537-1540
Wilhelm von Roggendorf	1541
Brandenburg Prensi Joachim	1542
Hans Ungnad	1543-1544
Leonhard von Vels	1544-1545
Salm ve Neuburg Kontu Niklas	1546-1550
Gianbattista Castaldo	1551-1553

Ek 1.8.: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi Komutanları (1537-1689)

Hırvat Askeri Sınır Bölgesi Kalelerinin Başkaptanları (Landeshauptmann / Feldhauptmann)		
Baron Nikola Jurišić		1537-1538
Erasm von Thurn	General-Pukovnik	1538-1540
İvan (Hans) Ungnad		1540-1543
Juraj Wildenstein (Georg von Wildenstein)		1543-1545
İvan (Hans) Lenković	General-Pukovnik	1546-1553
İvan (Hans) Ungnad	Pukovnik	1553-1556
İvan (Hans) Lenković	Pukovnik	1553-1567
Luka Sekel (Lukas Zäkl)		1567-1568

Herward von Auersperg ³³⁵	General-Pukovnik	1568-1575
Auersperg'li Baron İvan Vajkard (Hans Weikhard von Auersperg)		1576-1578
Auera'lı Ivan (Johann) Ferenberg	Potpukovnik	1578-1579
Auersperg'li Baron İvan Vajkard (Hans Weikhard von Auersperg)		1579-1580
Andreas von Auersperg		1581-1582
Turna ve Križa Kontu Jobst Josip (Jobst Josef von Thurn)	General-Pukovnik	1582-1589
Auersperg'li Baron Andrija (Andreas von Auersperg)	Pukovnik	1589-1593
Podbriježja'lı Juraj Lenković (Georg Lenković)	Pukovnik	1593-1601
Fužine'li Baron Vid Kisel (Johann Jakob von Khisl)		1601-1609
Baron Vuk Eggenberg	Pukovnik	1609-1614
Kont Adam Trautmansdorf	Pukovnik	1615-1617
Hungersbach'lı Baron Marquard Eck		1617-1618
Gotfrid Stadel (Stadler)		1618-1622
Baron Rudolf Paar		1622-1626
Tržac'lı Kont Vuk Krsto Frankopan		1626-1652
Kont Herbard Auersperg		1652-1669
Kont Ivan Josip Herberstein (Johann Joseph Herberstein)		1669-1689

³³⁵ Bundan sonrakiler Pukovnik / Oberst / Colonel / Albay / Miralay rütbesinde olmuşlardır. Bunlardan öncekiler Potpukovnik/ Oberstleutnant/ Lieutenant Colonel / Yarbay / Kaymakam rütbesinde olmuştur.

Ek 1.9.: Papalar (1447-1700)

Papalar	
İsim	Tarih
V. Nicholas (Tommaso Parentucelli)	1447-1455
III. Calixtus (Alonso de Borgia)	1455-1458
II. Pius (Enea Silvio Piccolomini)	1458-1464
II. Paul (Pietro Barbo)	1464-1471
IV. Sixtus (Francesco della Rovere)	1471-1484
VIII. Innocent (Giovanni Battista Cibo)	1484-1492
VI. Alexander (Rodrigo de Borgia)	1492-1503
III. Pius (Francesco Todeschini-Piccolomini)	1503
II. Julius (Giuliano della Rovere)	1503-1513
X. Leo (Giovanni de Medici)	1513-1521
VI. Hadrian (Adrian Florensz Dedal)	1522-1523
VII. Clement (Giulio de Medici)	1523-1534
III. Paul (Alessandro Farnese)	1534-1549
III. Julius (Giovanni Maria Ciocchi del Monte)	1550-1555
II. Marcellus (Marcello Cervini)	1555
IV. Paul (Gian Pietro Caraffa)	1555-1559
IV. Pius (Giovanni Angelo de Medici)	1559-1565
V. Pius (Antonio Michele Ghislieri)	1566-1572
XIII. Gregory (Ugo Boncampagni)	1572-1585
V. Sixtus (Felice Peretti)	1585-1590
VII. Urban (Giambattista Castagna)	1590
XIV. Gregory (Niccolò Sfondrati)	1590-1591
IX. Innocent (Gian Antonio Facchinetti)	1591
VIII. Clement (Ippolito Aldobrandini)	1592-1605
XI. Leo (Alessandro de Medici)	1605
V. Paul (Camillo Borghese)	1605-1621
XV. Gregory (Alessandro Ludovisi)	1621-1623
VIII. Urban (Maffeo Barberini)	1623-1644

X. Innocent (Giambattista Pamphili)	1644-1655
VII. Alexander (Fabio Chigi)	1655-1667
IX. Clement (Giulio Rospigliosi)	1667-1669
X. Clement (Emilio Altieri)	1670-1676
XI. Innocent (Benedetto Odescalchi)	1676-1689
VIII. Alexander (Pietro Ottoboni)	1689-1691
XII. Innocent (Antonio Pignatelli)	1691-1700

Ek 1.10: Habsburg Monarşi Dietleri (1485-1653)

Habsburg Monarşi Dietleri ³³⁶			
Tarih	Yer	Tarih	Yer
1485	Frankfurt	1542	Nuremberg
1489	Frankfurt	1543	Nuremberg
1491	Nuremberg	1544	Speyer
1495	Worms	1545	Worms
1496	Lindau	1547	Augsburg
1500	Augsburg	1555	Augsburg
1501	Nuremberg	1556	Regensburg
1505	Cologne	1559	Augsburg
1507	Constance	1570	Speyer
1510	Augsburg	1576	Regensburg
1512	Trier	1582	Augsburg
1518	Augsburg	1594	Regensburg
1521	Worms	1597	Regensburg
1523	Nuremberg	1603	Regensburg

³³⁶ 1485-1663 yılları arasında İmparatorluk Dieti farklı yerlerde toplanırken, 1663'den sonra İmparatorluğun 1806 yılındaki dağılımına kadar Regensburg'ta (Ratisbon / Radasbona) daimi olarak toplanmıştır.

1526	Speyer	1608	Regensburg
1529	Speyer	1613	Regensburg
1530	Augsburg	1623	Regensburg
1532	Regensburg	1630	Regensburg
1541	Regensburg	1640	Regensburg
1542	Speyer	1653	Regensburg

Ek 1.11: Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Kaptanlıklarının Komutanları³³⁷

Hrastovica Kaptanları	
Pavao Bristovski	1558-1573
Tomo Dornberg	1573-1575
Pavao Scheier	1575-1576
Julio Zadranin	1576
Mihael/Mikula Špalatin	1576-1578
Juraj Maurer	1578-1584
Pavao Scheyer	1584-1592
Pavao Kovačević	1592
Bihać Kaptanları	
Erazam Turn	1528
Petar Keglević	1535
Bartol Raunach	1539
Martin Gal	1540
Vilim Schnitzenbaum	1543
Juraj Saurer	1544-1557
Juraj Zobelsberg	1558
Mihal Spalatin	1560
Juraj Kronschal	1564

³³⁷ MSHSM-SHK, C.III, s.465-470.

Adam Schramf	1565
Danilo Loser	1570
Fridrik od Višnjegore	1573
Sebastian Lamberg	1573
Benko Krainer	1578
Juraj Paner	1579
Sebastian Lamberg (defaden)	1579
Franjo Rössel	1581
Danilo Obričan	1583
Jakov Prank	1584
Franjo Horner	1584
Tomo Dornberg	1586
Krištof Obričan	1590
Josip Lamberg	1592
Žumberak Başkaptanları	
Ivan Pichler	1534
Bartol Raunach	1540-1543
Ivan Vernek	1543
Ivan Lenković (ayrıca Senj Kaptanı ve Hırvat Sınır Bölgesinde komiser)	1546-1550
Ivan Špalatin (Alberti)	1558
Gašpar Rab	1564
Baron Jobst Josip Turn	1572
Vuk Engelbert baron Auersperg	1579-1584
Kont Petar Erdedi	01.05.1592
Krištof Obričan	1600
Nikola Gregorianec	1602
Baron Ivan Ulrich Eggenberg	30.4.1611
Ernest Paradaiser	1622
Ivan Paradaiser	1622
Baron Rudolf Paradaiser	1630-1647

Knez Petar Zrinski	1647-1659
Knez Juraj Frankopaa Tržački (1661'ten itibaren Tounj Kaptanlığını da yaptı)	1659
Kont Ivan Ernest Paradaiser	1665-1687
Kont Ferdinand Herberstein	1690
Baron Ivan Vilim Kuschlan	1691-1711
Baron Posarelli	12.6.1714
Baron Ernest Kulmer	1732
Kont Benvenuto Pettazzi	1737
Senj Başkaptanları	
Blaž Magjar ve Ivan Both	1470
Krištof	1481
Maroj Žunević	1482
Dumankuš (Dominik)	1485
Tarnik Petar Makrak (Laclav, vekil kaptan)	1486
Mirko Derenčin, ban ve kaptan	1492
Petar Tarnik ve Sigismund, Peçuy Piskoposu	1492
Andrija Bot, Hırvat Banı ve Senj Kaptanı	1501-1510
Čakovecli Ernest	1511
Mirko de Peren	1512
Petar Berislavić, Ban ve Kapatan	1517
Jerolim Petelinić	1518
Grgur Orlovčić, Mohaç Savaşında öldü	1521-1526
Petar Kružić, Senj ve Klis Kaptanı	1527-1528
Jakov Raunach	1528
Lovro Kanturić (Toma Nemanić, vekil kaptan)	1530
Erazam Scheyer	1530-1536
Antun Tadiolović	1537
Ivan Lenković	1537
Martin Gal	1545
Ivan Lenković, defaden	1549

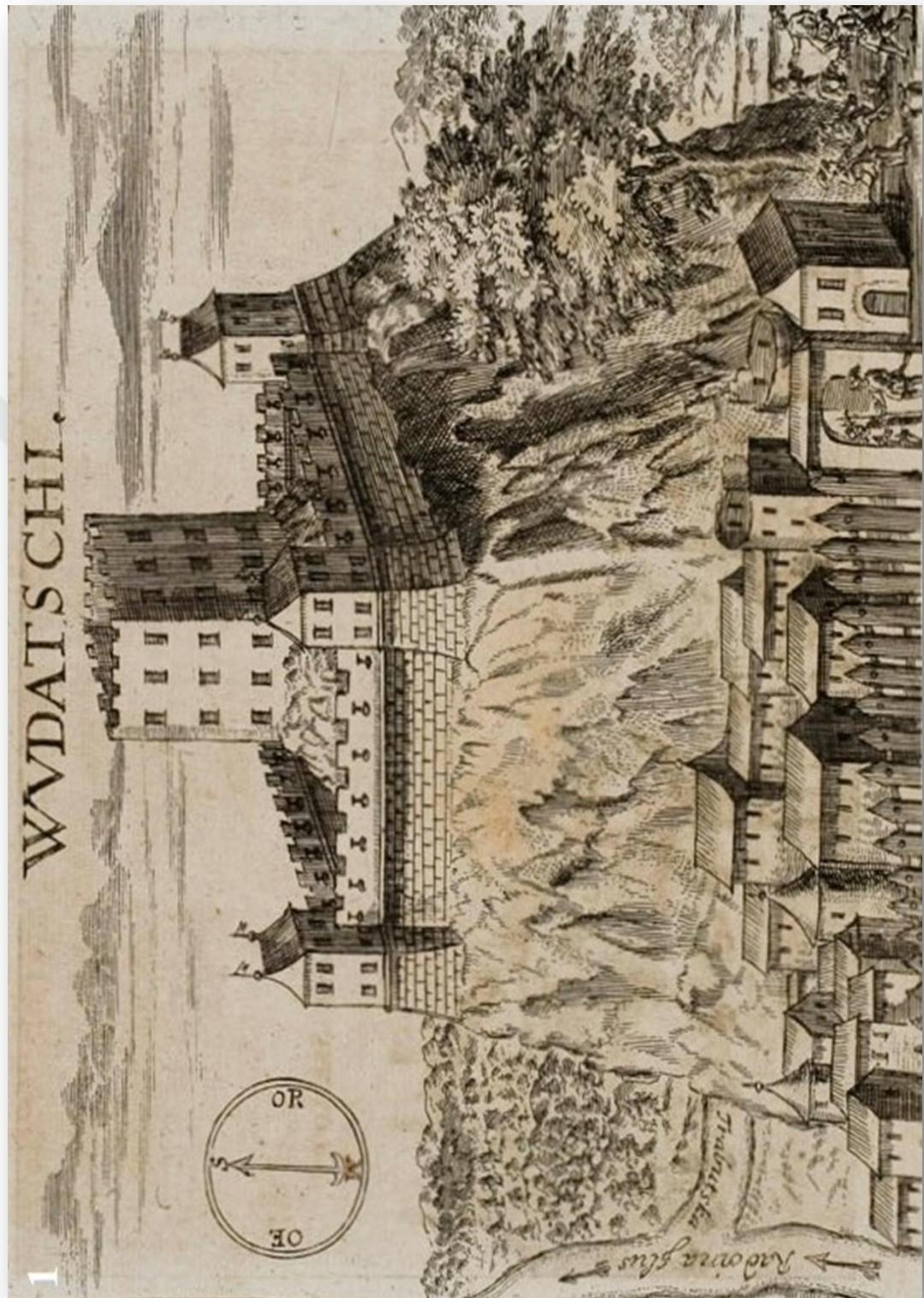
Mihajlo Špalatin	1552
Baron Herbert Auersperg (Ivan Scharf, vekilkaptan)	1556 (1557)
Juraj Siogersdorfer (Žigilštofer)	1559
Baron Herberd Auersperg	1565
Baron Baltazar Lamberg	1569
Ivan Ferenberg	1574
Gašpar Rab (Juraj Mikulanić, vekilkaptan)	1577 (1582-1591)
Furio Molza	1586-1591
Juraj Lenković	1591
Ivan Barbo, aynı yıl Lika'da öldürüldü	1594
Juraj Andrija Paradeisor (Petar Gusić, kaptan yardımcısı)	1594
Petar Gusić, Temmuz 1595 yılında Lika'da öldü	1594
Juraj Paradaiser	1595
Baron Fridrik Herberstein, 1598'te öldü	1598
Danilo Barbo	1599
Josip Rabatta	1601
Danilo Frankol	1602
Sigismund Gusić	1606
Ivan Gal od Gallensteina	1612
Knez Nikola Frankopan Tržaćki	1612-15
Ernest Paradeiser	1616-18
Gašpar Konjski	1622
Vuk Frankopan Tržaćki	1623
Vuk Augustin Paradeiser	1627
Baron Ivan Albrecht Herberstein, 1658 yılında görevden alındı	1635
Knez Petar Zrinski	1658
Kont Herbard Auersperg	1663
Knez Franjo Krištof Frankopan	16.10.1665
Kont Ivan Josip Herberstein, aynı zamanda Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'ni komuta etmiştir	1670

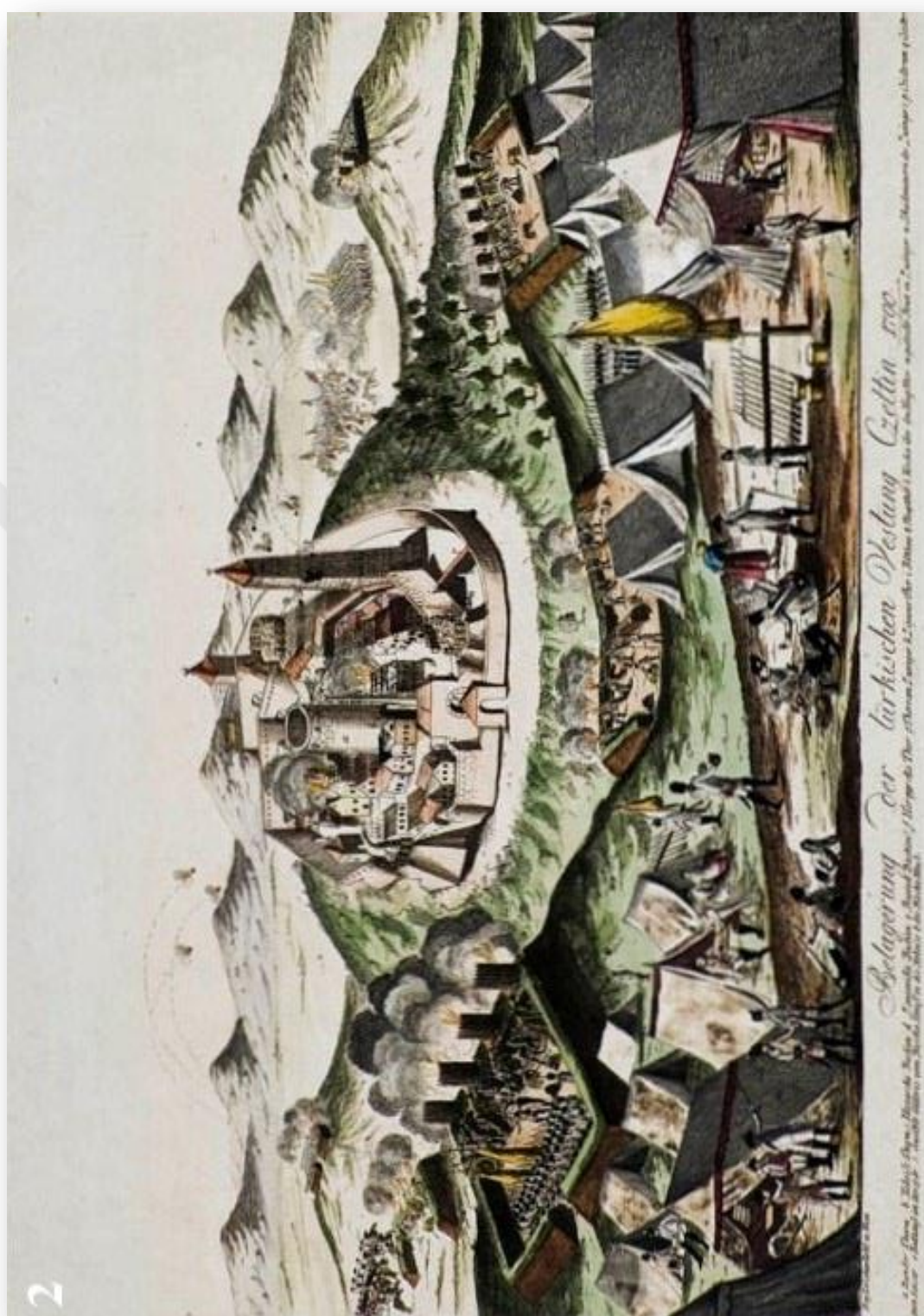
Kont Rudolf Edling	1690
Kont Ivan Antun Coronini	1704-1709
Baron Max Ernest Teufenbach	1711-32
Baron Franje Josip Raunach	1732
Petar do Bonazza	1737
Ogulin Kaptanları	
Knez Gašpar Frankopan Tržački	1580
Ivan Gal	1581
Juraj Frankopan Trzački	1581
Jakov Gal	1586-1592
Ivan Gal	1593
Sigismund Kanižar, Gomirje'deki Vlahların komutanı	1599
Sigismund Gusić	1602
Ivan Gal	1609-1611
Martin Gal	1611
Knez Vuk Krištof Frankopan Tržački	10.6.1611
Knez Gašpar Frankopan Tržački	1622
Tomio Mogorić, vekilkaptan	1644
Kont Herbart Auersperg (Vekilkaptan: Jakov Maharčić, Ivan Sigismund Gusić, Juraj Hauman)	1653
Knez Petar Zrinski	1658
Knez Ivan Zrinski, Petar'ın oğlu	1665
Baron Stjepan Vojnović (Juraj Gusić, yardımcı)	1671 (1670-1673)
Kont Adam Purgstal	1687
Petar de Bonazza	1716
Sigfried Seethal	1725
Petar Paval Bonaza	1725-1732
Franjo Josip Benzoni	1735
Tounj Kaptanları	
Juraj Hadrčić	6.6.1580
Stefan Gusić	1584-1589

Knez Vuk Krištof Frankopan Tržački	1605
Oktavijan Paner	1613
Jakov Paradaiser, 1628 yılında öldü.	1622
Adam Gal	1628
Kont Petar Erdedi, 1638 yılında öldü.	1630
Krištof Delišimunović	1648
Baron Ivan Ernest Paradaiser	1653
Knez Juraj Frankopan, aynı zamanda Žumberak Kaptanı, 1661 yılında öldü.	1653
Knez Franjo Krištof Frankopan Tržački	1665
Kont Juraj Sigismund Paradaiser	1669
Ivan Juraj Gusić, 1689 yılında öldü.	1673
Franjo Karlo Gusić	1689
Kont Sigismund Albrecht Herberstein, 1690 yılında öldü.	1689
Kont Maks Lovro Paradaiser	1690
Baron Ernest Kulmer	1692
Kont Franjo Josip Turn	1715
Kont Starhenberg	1719
Chavalier Troilo Conti	1720
Ivan Josip Karasman	1725
Kont Juraj Herberstein	1726
Baron Fridrik Hallerstein	1732
Turanj Kaptanları	
Gašpar Križanić	1580
Knez Juraj Frankopan Tržački	1590
Gašpar Janković	1620
Petar Janković	1643
Juraj Križanić	1644
Knez Juraj Frankopan Tržački	1651
Krištof Delišimunović	1655-1670
Ivan Franjo Orsić	1671
Baltazar Oršić, 1680 yılında öldü.	1680

Kont Petar Drašković	1680-1695
Baron Jakov Fridrik Ramschissel	1696
Baron Langevalle	1702
Baron Ernest Kulmer	1716
Baron Ivan Jakov Hallerstein	1719
Kont Lovre Paradeiser	1720-1732
Nikola Silj, 29. Mart 1741 tarihinde öldü.	1732-1741
Barilović-Skrad Kaptanları	
Jakov Zemlić	1615
Juraj Zemlić Krištof Tadiolović, Skrad Kaptanı (1620)	1620
Kont Petar Erdedi	1625
Vuk Colnić	1630
Pavao Colnić	1651-1664
Ivan Franjo Oršić	1664
Kont Adam Purgstal	1679
Baran Vilim Kušljan	1689
Kont Ferdinand Herberstein	1689
Kont Oto Herberstein	1698
Janko Fridrik Budački	1701
Baron Ivan Jakov Halerstein	1711-1717
Kont Franjo Josip Turn	1719-1732

Ek 2.: Gravürler

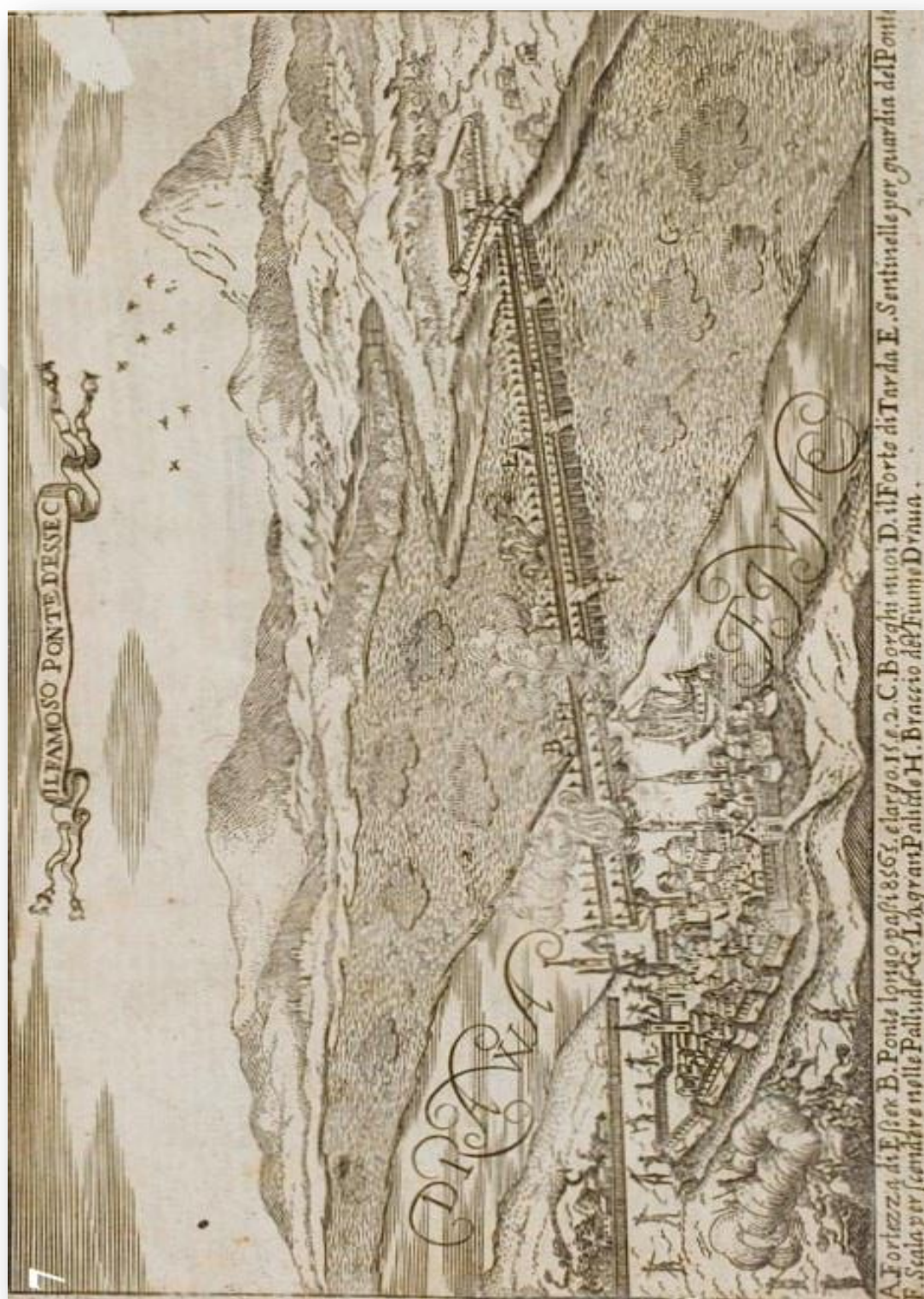

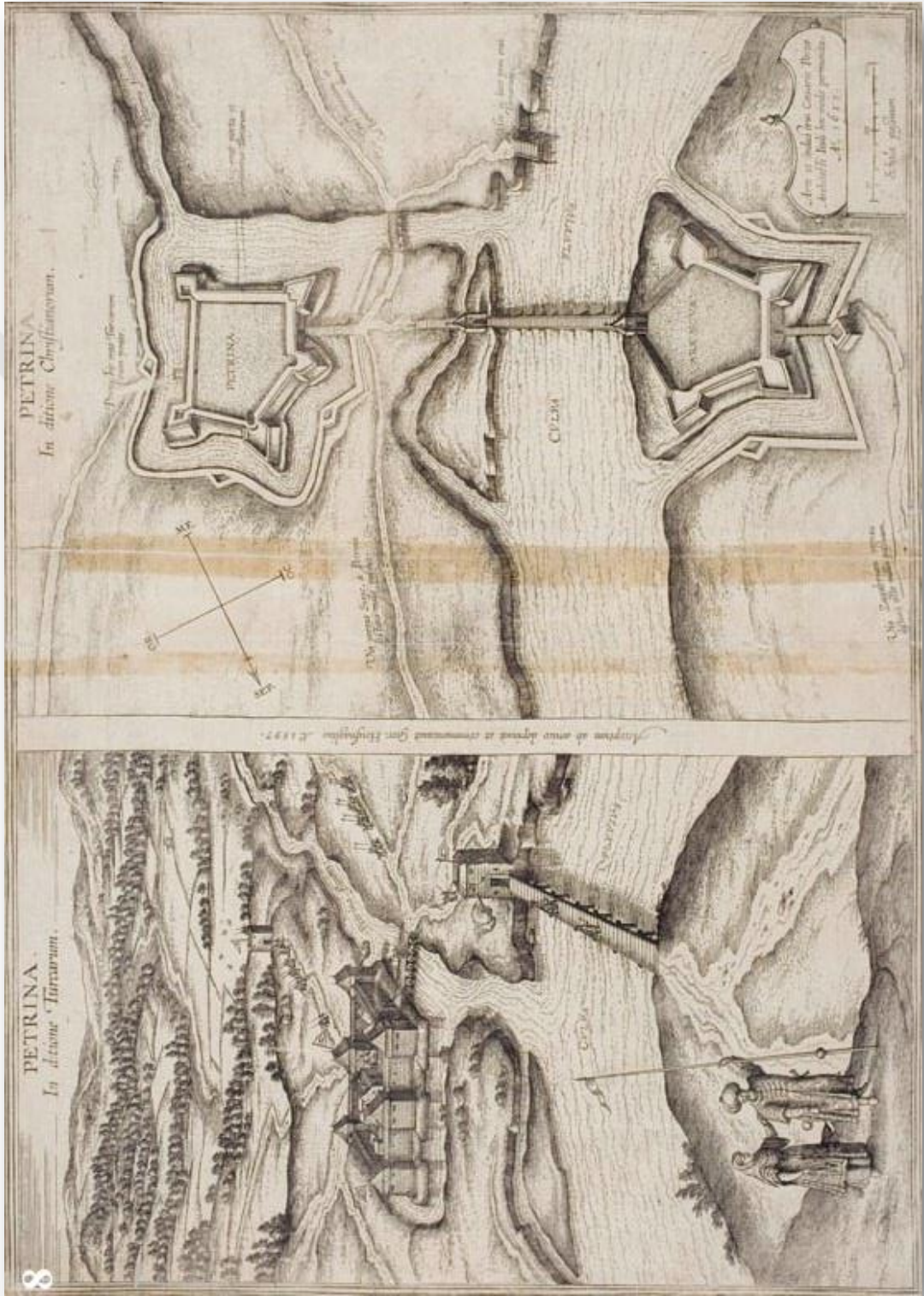

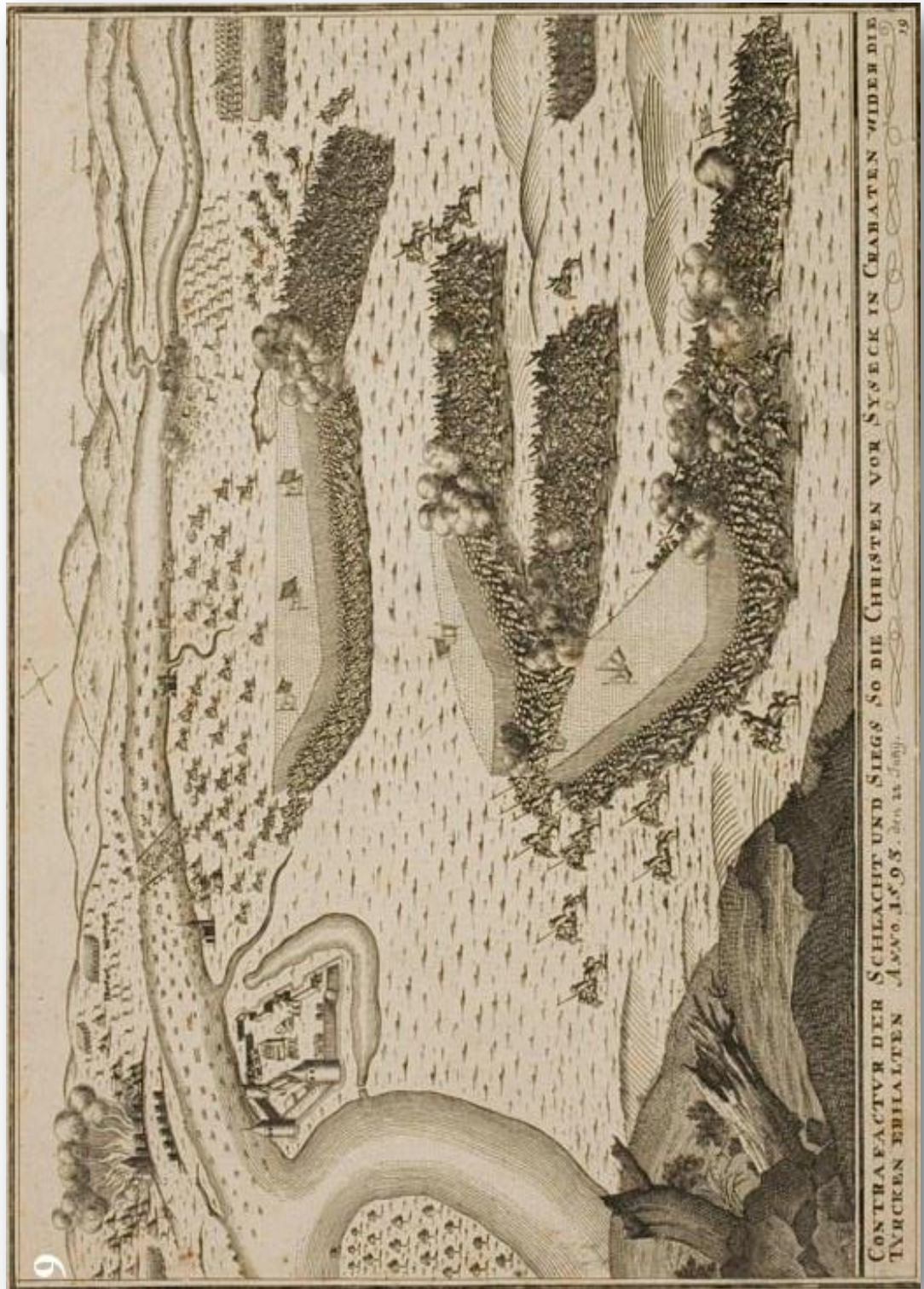

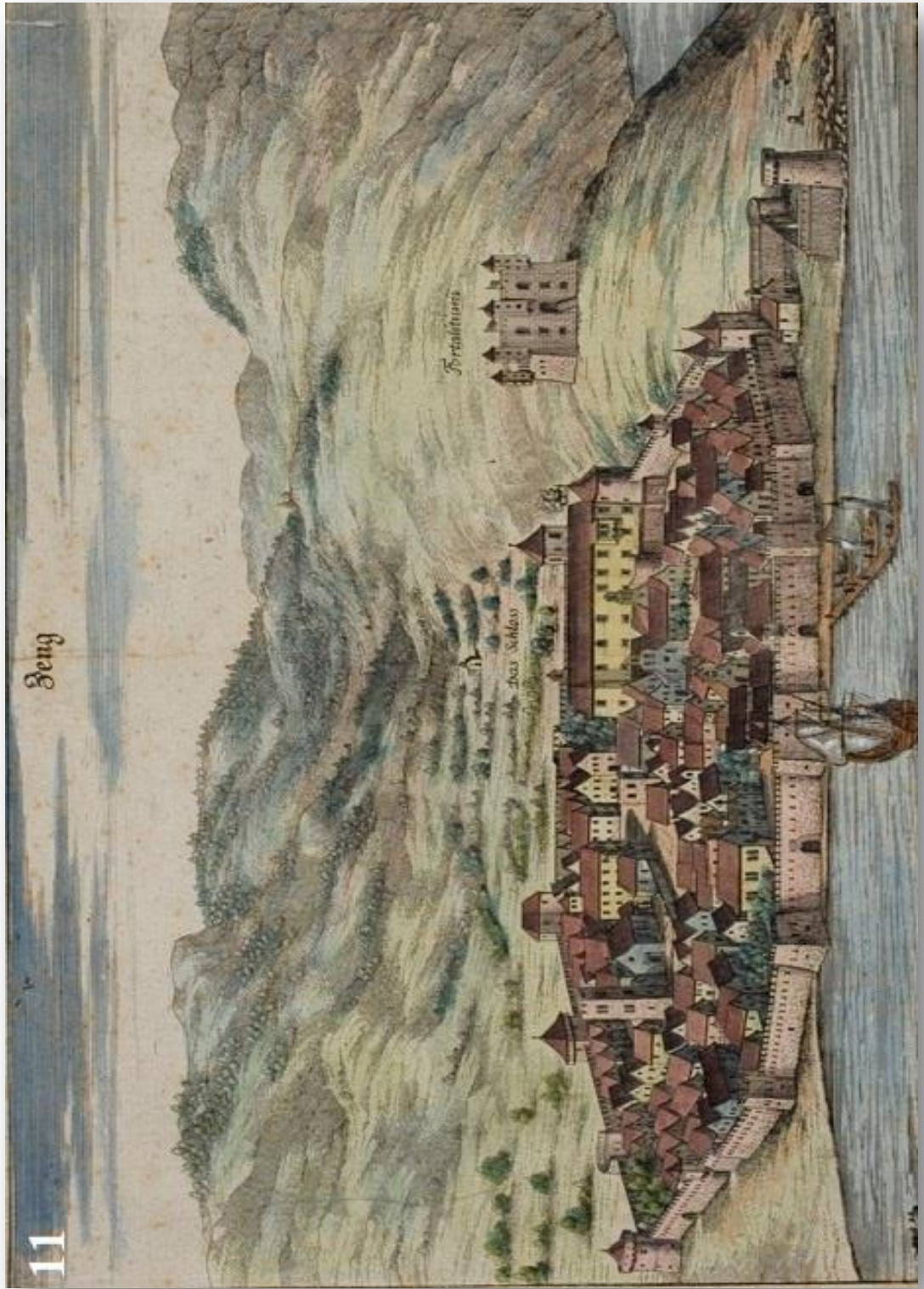

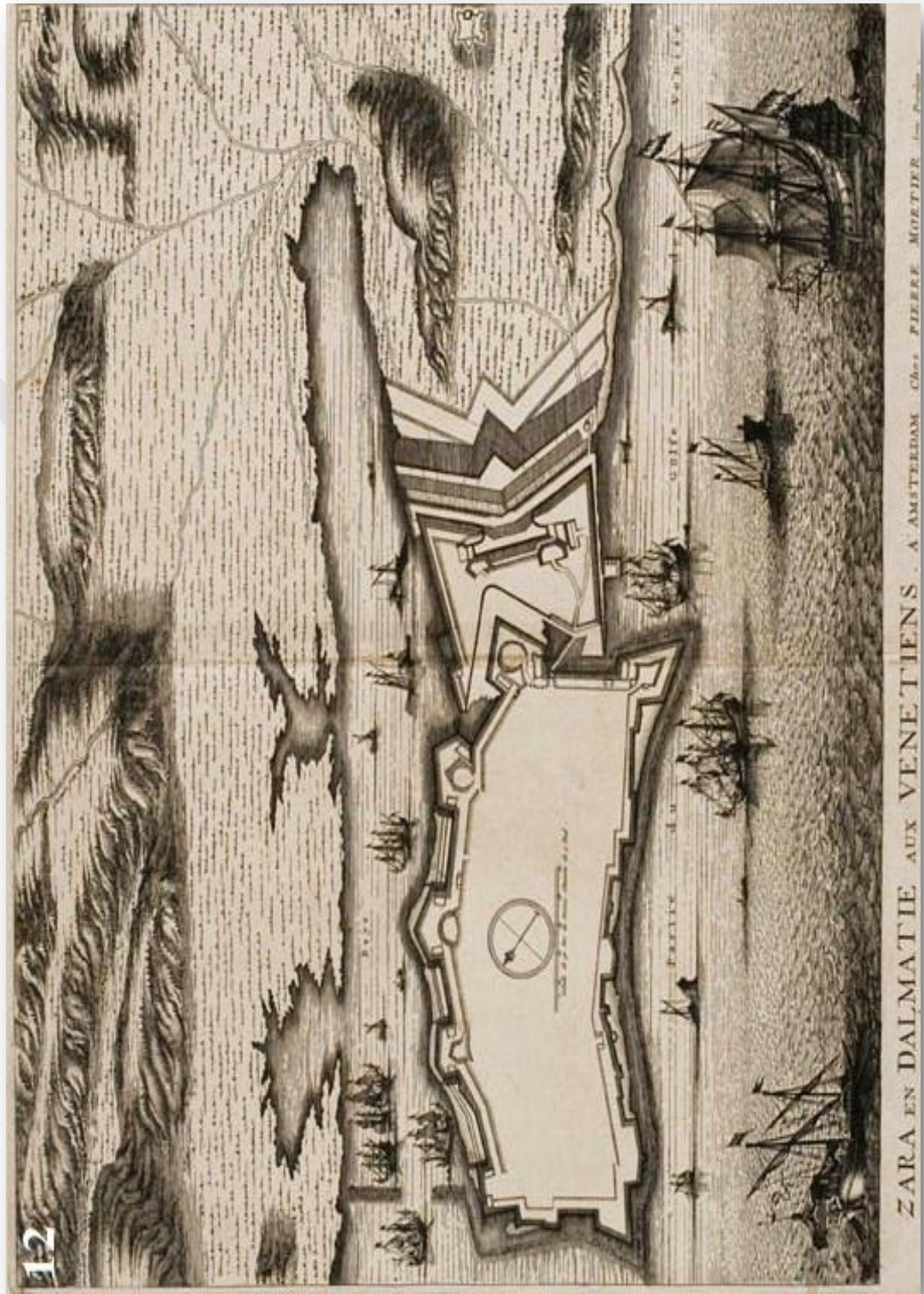

Ek 2.13: János Zsigmond Zápolya³³⁸

Ek 2.15: György I Rákóczi.³⁴⁰

Ek 2.14: István Báthori Portresi³³⁹

Ek 2.16: István Bocskai³⁴¹

³³⁸ (Keul, 2009, s.98)

³³⁹ (Keul, 2009, s.119)

³⁴⁰ (Keul, 2009, s.198)

³⁴¹ (Keul, 2009, s.155)

Ek 2.17: Gábor Bethlen.³⁴²

Ek 2.18: Mihály I Apafi.³⁴³

³⁴² (Keul, 2009, s.175)

³⁴³ (Keul, 2009, s.223)

Ek 3: Etik Kurul İzin Muafiyet Formu

 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TA RİH ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA
Tarih: 06/06/2018
Tez Başlığı: Sınırların Hapsettiği Tarih: Osmanlı İmparatorluğu'na Karşı Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Örgütlenmesi (1553-1664) Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam: 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir. Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim. 06/06/2018 Adı Soyadı: Mehmet SOLAK Öğrenci No: N14246945 Anabilim Dalı: Tarih Programı: Tarih-Doktora Statüsü: ☐ Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora
<u>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</u>
UYGUNDUR (Doç. Dr. Fatih YEŞİL)
Telefon: 0-312-2976860 Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr Faks: 0-3122992147 E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

Ek 4: Orjinallik Raporu

 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU										
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TARİH ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA										
Tarih: 12/06/2018										
Tez Başlığı / Konusu: Sınırların Hapsettiği Tarih: Osmanlı İmparatorluğu'na Karşı Hırvat Askeri Sınır Bölgesi'nin Örgütlenmesi (1553-1664) Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 291 sayfalık kısmına ilişkin, 12/06/2018 tarihinde şahım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orjinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 1 'dir. Uygulanan filtrelemeler: 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar hariç/dâhil 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim. 12/06/2018 <table style="width: 100%; margin-top: 10px;"> <tr> <td style="width: 30%;">Adı Soyadı:</td> <td>Mehmet SOLAK</td> </tr> <tr> <td>Öğrenci No:</td> <td>N14246945</td> </tr> <tr> <td>Anabilim Dalı:</td> <td>Tarih</td> </tr> <tr> <td>Programı:</td> <td>Tarih-Doktora</td> </tr> <tr> <td>Statüsü:</td> <td> ☐ Y.Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr. </td> </tr> </table>	Adı Soyadı:	Mehmet SOLAK	Öğrenci No:	N14246945	Anabilim Dalı:	Tarih	Programı:	Tarih-Doktora	Statüsü:	☐ Y.Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.
Adı Soyadı:	Mehmet SOLAK									
Öğrenci No:	N14246945									
Anabilim Dalı:	Tarih									
Programı:	Tarih-Doktora									
Statüsü:	☐ Y.Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.									
<u>DANIŞMAN ONAYI</u> UYGUNDUR. Doç. Dr. Fatih YEŞİL										